

ΣΑΒΒΑ ΠΑΡ. ΣΠΕΝΤΖΑ

Τακτικοῦ Καθηγητοῦ Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν ΣΣΕ.
Προέδρου Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Φορολογικοῦ Δικαίου
καὶ Δημοσιονομικῶν Μελετῶν.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ. ΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΧΕΙΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΑΣ ΝΟΜΩΝ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἡ μελέτη αὐτὴ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ εἶχε δημοσιευθεῖ, ὅταν εἶχε διατυπωθεῖ, ἤδη ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1988, δὲν ἔχει μόνο ὡς ἀποστολὴ τῆς νὰ παρουσιάσει σκέψεις καὶ συλλογισμοὺς σχετικὰ μὲ τὸ νόμο 1591/1986 παράγραφος 9, ποὺ ἀφορᾷ τὰ «Τεκμήρια Βιωσιμότητος» καὶ ποὺ ἡ ἴδια ἡ Κυβέρνηση τὰ ἐξεθείασε, τὰ διεμόρφωσε σὲ νόμο τοῦ Κράτους, ἀποφάσισε τὴν κατάργησή τους, μετὰ ἀπὸ μικρὴ περίοδο, δηλαδὴ τὸ 1989, πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογές ποὺ πραγματοποιήθηκαν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1989 καὶ μάλιστα σὲ ἄσχετο νόμο, ὅπως ἐπιγράφεται: «Διαρρυθμίσεις στὸν εἰδικὸ φόρο κατανάλωσης ἐπιβατικῶν αὐτοκινήτων καὶ ἄλλες διατάξεις», ΦΕΚ 148 τ.Α' τῆς 1-6-1989.

Ἀποσκοπεῖ παράλληλα ἀκόμα νὰ θίξει, ἔστω καὶ σὲ πολὺ περιορισμένη μορφή, τὴν προχειρότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποία «παράγονται» οἱ φορολογικοὶ νόμοι στὴν Πατρίδα μας καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκθέτουν καὶ ταλαιπωροῦν πρῶτα ἀπ' ὅλους, ἐκείνους ποὺ τοὺς εἰσηγοῦνται, δηλαδὴ τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ βέβαια τὶς Ὑπηρεσίες τοῦ ἴδιου Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ἀλλὰ ζημιώνουν οὐσιαστικὰ καὶ θίγουν ἀφάνταστα τὸν ἴδιο τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ τὴν Κυβέρνηση τῆς χώρας, ἐπειδὴ θέτουν σὲ δοκιμασία τόσο τὴ σοβαρότητα καὶ τὴν ἀξιοπιστία τους, ἐφ' ὅσον καταλήγουν ταχύτατα στὴν κατάργηση τῶν φορολογικῶν τους νόμων, ἢ προκαλοῦν τουλάχιστον τὶς ἀτελείωτες τροποποιήσεις τους. Παράλληλα ὅμως ζημιώνουν τὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία καὶ ἰδιαίτερα

τοὺς καλόπιστους καὶ νομοταγεῖς Ἑλληνες φορολογούμενους, ποὺ εἶναι διαρκῶς τὰ θύματά τους, καὶ τελικὰ βέβαια τὸ ἴδιο τὸ Δημόσιο, ἀπὸ τὶς φροῦδες ἐλπίδες τῶν ἐσόδων ποὺ ἀναμένονται περισσότερο στὴ φαντασία παρὰ στὰ κρατικὰ ταμεῖα.

Ὑποστηρίζουμε χωρὶς διάθεση ὑπερβολῆς, ὅτι ἡ προχειρότητα τῶν φορολογικῶν μας νόμων ὄχι μόνο ζημιώνει, ἀλλὰ καταστρέφει, ὅσους ἐπιχειροῦν καὶ προσπαθοῦν νομότυπα νὰ διαδραματίσουν κάποιο ρόλο στὴν ἀναπτυξιακὴ ἐπιχειρηματικὴ διαδικασία, δηλαδή τοὺς ἐπενδυτές, κάθε οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ὅπως: βιομηχανικῆς, βιοτεχνικῆς, τουριστικῆς, ναυτικῆς, τεχνικῆς ἢ ἐμπορικῆς, ἐφ' ὅσον συμμορφώνονται, νὰ συμμορφώνονται μὲ τοὺς φορολογικοὺς νόμους ποὺ ἰσχύουν κατὰ καιροὺς!!¹.

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ φορολογικοὶ νόμοι μεταβάλλονται συχνά, πολὺ συχνά στὴν Πατρίδα μας, ἀφοῦ δὲν διέπονται καὶ δὲν χαρακτηρίζονται ἀπὸ διαχρονικότητα, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀπὸ προσωρινότητα ποὺ ἐκφράζει καὶ τὴ γνωστὴ προχειρότητα, εἶναι ἐπόμενο νὰ δημιουργοῦν ἀτελείωτα θύματα: τοὺς ἐπενδυτές, ποὺ ἐνεργοῦν νομότυπα καὶ οἱ ὅποιοι φυσικὰ καλοῦνται νὰ πληρώσουν τὸ τίμημα τῆς συμμορφώσεώς τους, ὡς νομοταγεῖς Ἑλληνες φορολογούμενοι Πολίτες πρὸς τοὺς φορολογικοὺς νόμους ποὺ ἰσχύουν σχεδὸν πάντοτε προσωρινά, μεταβαλλόμενοι μὲ καλπάζουσα ἀνευθυνότητα καὶ ταχύτητα.

Ἄς θυμηθοῦμε ὅμως ἀκόμα μιὰ ἄλλη πρόσφατη περίπτωση νόμου ποὺ καταργήθηκε λίγο χρόνο μετὰ τὴν ἐπιψήφισή του ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, τὸ νόμο 1249/1982², ποὺ πρόβλεπε τὴν ἀπο-

1. Ι. Ζίγδης, *Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΓ'*, Τετάρτη 12/3/1986, σ. 5018: «Ἡ φορολογικὴ μας νομοθεσία, κύριοι συνάδελφοι, ὅπως ἔχει σήμερα, εἶναι ἓνας λαβύρινθος. Εἶναι τόσα τὰ κενὰ καὶ οἱ ἀντιφάσεις, εἶναι τόσες οἱ συνεχεῖς μεταβολές, ὥστε εἶναι ἀδύνατο νὰ ξέρει ὁ ἐφοριακός, ὄχι πλέον ὁ φορολογούμενος πολίτης, ποιά διάταξη ἐφαρμόζεται στὴν α' ἢ β' περίπτωση. Ἐτσι στὴν οἰκονομία μας ὁ σεβόμενος τοὺς νόμους καταστρέφεται καὶ ὁ πονηρὸς θριαμβεύει...»

2. Σ.Π. Σπέντζας, *Φορολογικὴ Διαφυγὴ*. Ἐνα σύγχρονο ἀντικοινωνικὸ φαινόμενο, *Ἀφιέρωμα στὸν Ὁμ. Καθηγητὴ Ἀντώνιο Δαμασκηνίδη. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Σχολῆς Νομικῶν & Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, τόμ. ΚΑ, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 580, σημ. 2: «Κάθε λογικὸς ἄνθρωπος χαιρέτησε καὶ ἐπικρότησε τὴν ἀπογραφὴ τῆς ἰδιοκτησίας στὴ Χώρα μας, ποὺ προέβλεπε ὁ νόμος 1249/1982. Κι αὐτὸ γιατί ἡ ἀπογραφὴ τῆς ἀτομι-

γραφὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, δηλαδή ἓναν ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, μὲ τὸν ὁποῖο θὰ εἴχαμε τὴ δυνατότητα ὡς Κράτος γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴ συγκρότησή του, νὰ ἀντιμετωπίσουμε σωστὰ ὄχι μόνο τὸ ἀντικοινωνικὸ φαινόμενο τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, ἀλλὰ γενικότερα νὰ προσεγγίσουμε ὀρθότερα τὸ ἴδιο τὸ φορολογικὸ μας σύστημα, περισσότερο σφαιρικὰ καὶ περισσότερο δίκαια.

Σὲ ἐφαρμογὴ μάλιστα ἐκείνου τοῦ πολὺ θετικοῦ νόμου 1249/1982, κινήθηκε τότε ὅλη ἡ προβλεπόμενη διαδικασία ἐκτυπώσεως καὶ ἀποστολῆς ἑκατομμυρίων ἐντύπων σὲ ὅλους τοὺς Ἑλληνες Πολίτες, προκειμένου νὰ συμπληρωθοῦν καὶ νὰ ἐπιστραφοῦν στὶς Οἰκονομικὲς Ἐφορίες τοῦ Κράτους.

Καὶ ἐνῶ ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἑλληνες Πολίτες συμπλήρωσαν τὰ Φύλλα Δηλώσεως Ἀκίνητης Περιουσίας (θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ) καὶ τὰ ταχυδρόμησαν μάλιστα στὶς Οἰκονομικὲς Ἐφορίες, ἔκπληκτοι παρακολούθησαν στὴν τηλεόραση τὸν κ. Πρωθυπουργό τους, νὰ ὑποστηρίζει, ὅτι πρυτάνευσε νεώτερη σκέψη καὶ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθεῖ ἡ ἀπογραφὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ἀκίνητης περιουσίας: καὶ φυσικὰ ἡ φορολόγησή της...

Ὅπως γράφαμε τότε (1982) στὴ μελέτη μας γιὰ τὴ «Φορολογικὴ Διαφυγὴ», ἡ ἴδια ἡ Κυβέρνηση κατὰ πανηγυρικὸ τρόπο καταδίκασε μιὰ σωστή, πολὺ σωστὴ ἀπόφασή της, τὴν ἀπογραφὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας στὴν Πατρίδα μας καὶ μάλιστα ἀντιδεοντολογικά, ἀφοῦ δὲν ὑπέβαλε νεώτερο νόμο γιὰ ἐπιψήφιση στὴ Βουλὴ μὲ τὸν ὁποῖο μπορούσε νὰ καταργήσῃ τὴν προγενέστερη διάταξη γιὰ τὴν ἀπογραφὴ τῆς ἰδιοκτησίας, ποὺ εἶχε προβλέψει ὁ νόμος 1249/1982³. Μετὰ βέβαια ἀπὸ τὴν τηλεοπτικὴ ἐκείνη ἀνακοίνωση τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνηση ἐκάλυψε νομοθετικὰ τὴν ἀταξία της μὲ τὴ γνωστὴ μέθοδο τῆς μεταγενέστερης νομοθετικῆς ρυθμίσεως.

Ἄς προσθέσουμε ἐδῶ ἀκόμα, ὅτι ἡ αἰφνιδιατικὴ ἐκείνη ἀνακοί-

κῆς ἰδιοκτησίας ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ ὁποιοδήποτε σωστὸ ξεκίνημα ἀντιμετωπίσεως τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς.

Ἡ καταγραφὴ αὐτὴ εἶναι πολλαπλὰ χρήσιμη τόσο ὡς ἀφετηρία γιὰ μελλοντικὲς ρυθμίσεις, ὅσο καὶ γιὰ κάποιον ἔλεγχο τοῦ παρελθόντος, ἂν καὶ ὅταν προσφέρεται ἡ ἀποδειχθεῖ κατορθωτός».

3. Σ.Π. Σπέντζας, Φορολογικὴ Διαφυγὴ κτλ. ὅ.π. σ. 581.

νωση τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ὁδήγησε τὸν τότε Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν σὲ παραίτηση, ὃ ὁποῖος φαίνεται δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὴν ὑπαναχώρηση ἐκείνη πὺ ἔμοιαζε νὰ διακωμωδεῖ τὸν νόμο 1249/1982, ὡς πρὸς τὸ σημεῖο τῆς ἀπογραφῆς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Ὁ ὁποιοσδήποτε εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσει, ὅτι μιὰ τέτοια διάταξη δημιουργοῦσε τὴν προϋπόθεση δημιουργίας τοῦ ἐθνικοῦ κτηματολογίου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀναγκαιότητα καὶ χρησιμότητα ἐπικαλοῦνται ἀνεξαιρέτως ὅλα τὰ κόμματα καὶ ὅλες οἱ Κυβερνήσεις στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καμία δὲν προχωρεῖ μὲ ἀποφασιστικὰ βήματα προκειμένου ἀπὸ εὐχὴ νὰ γίνεῖ πράξη, ὥστε νὰ ἀποκτήσουμε τὸ πολῦτιμο αὐτὸ ἀγαθὸ, πὺ ὀνομάζεται «ἐθνικὸ κτηματολόγιο». Ἀρκεῖ νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι ἀπὸ τὸ 1836 ἢ Ἀντιβασιλεία μὲ σχετικὸ Διάταγμα ἔθιγε, πρόβλεπε τὴν περίπτωση, ὃ δὲ Χαρ. Τρικούπης τὸ 1888 μὲ τὴν εὐκαιρία συντάξεως, καταρτίσεως νέου γενικοῦ ἐπιτελικοῦ χάρτη τῆς χώρας, συγκρότησε ἐπιτροπὴ γιὰ τὴ μελέτη τοῦ ζητήματος συντάξεως κτηματολογίου⁴.

Εἶναι μήπως περιττὸ νὰ σημειώσουμε τὴ γελοιοποίηση τῆς ἀρχῆς μὲ τὶς ἀδικοιολόγητες αὐτὲς παλινωδίες, οἱ ὁποῖες ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χλευασμὸ τῶν Πολιτῶν, προκαλοῦν ἀφάνταστα μεγάλη δαπάνη, σπατάλη στὸ δημόσιο χρῆμα, τὸ ὁποῖο ἐνῶ κοστίζει πάρα πολὺ στὴν εἰσπραξὴ του, διασπαθίζεται μὲ τόση ἀμετροέπεια; Ἀλλὰ ἄς σημειώσουμε καὶ τὸ χειρότερο: παρὰ τὶς ὑπάρχουσες νομοθετημένες ἀρχὲς τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν τόσων ἐλεγκτικῶν ἀρχῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, οἱ ὁποῖες λειτουργοῦν προκειμένου νὰ περιφρουροῦν τὸ δημόσιο χρῆμα, δυστυχῶς στὶς περιπτώσεις αὐτὲς οἱ ὑπηρεσίες αὐτὲς τοῦ Κράτους ἀποδεικνύονται ἀνύπαρκτες, ἀφοῦ δὲν ἐνεργοῦν, ἀλλὰ σιωποῦν, ἀδρανοῦν καὶ δὲν ἐπιβάλλουν σὲ κανένα πρόσωπο, τὴ δημόσια δαπάνη πὺ ἄσκοπα πραγματοποιήθηκε ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ἱερὸ⁵ δημόσιο χρῆμα πὺ κατασπαταλήθηκε!!

Ἔτσι λοιπὸν ζοῦμε τὴν ἀκόλουθη τραγελαφικὴ δημοσιονομικὴ πραγματικότητα. Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ λειτουργεῖ τὸ ἀπαίσιο καὶ με-

4. Σ.Π. Σπέντζας, *Παραδόσεις Ἐφαρμοσμένης Πολιτικῆς Οἰκονομίας*. Ἔκδ. Γ' (Ἀθήνα 1985) σ. 103.

5. Κ. Τράκας, Ἡ προστασία τοῦ ἱεροῦ δημοσίου χρήματος. Βλέπετε «Χαριστήριον». *Σύμμεικτα πρὸς τιμὴν Γεωργίου Μ. Παπαχατζῆ*. Ἔκδ. Σάκκουλα Ἀντ. (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1989) σ. 931 κ.μ.

σαιωνικὸ καθεστῶς τῆς προσωποκρατήσεως^{6-7-7α} τῶν Ἑλλήνων φορολογουμένων γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ ἀνεξέλεγκτη διασπάθιση τοῦ δημοσίου χρήματος θριαμβεύει μὲ τὴ διαδικασία τῆς ταχύτητας καὶ προχειρότητας τῶν φορολογικῶν νόμων ποὺ ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ καὶ καταργοῦνται ἀρχικὰ εἴτε ἀπὸ τὴν τηλεόραση, εἴτε σὲ προεκλογικὲς συγκεντρώσεις, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει καὶ τὸ νομότυπο: ἡ κατάργηση καὶ ἀπὸ τὴ Βουλὴ!!

Γιὰ νὰ ἐφαρμοσθοῦν ὅμως οἱ φορολογικοὶ αὐτοὶ νόμοι, ἔχουν δαπανηθεῖ ἀτελείωτες, χιλιάδες ὥρες ἐργασίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, μὲ τὸ ἀντίστοιχο κόστος, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον καὶ τὸ κόστος τῶν εἰδικῶν ἐντύπων ποὺ ἔχουν βέβαια προετοιμασθεῖ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων ποὺ καταργοῦνται!! Ἄς προστεθεῖ ἀκόμα καὶ στὸ κόστος αὐτό, ἡ ταχυδρόμηση τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἐντύπων πρὸς συμπλήρωση καὶ ἐπιστροφή ἀπὸ τοὺς παραληπτές φορολογούμενους γιὰ νὰ ἔχουμε μιὰ συνολικὴ εἰκὼνα τοῦ κόστους. Ἔτσι ἡ ἀπλὴ αὐτὴ περιγραφὴ μᾶς τοποθετεῖ σωστὰ ἀπέναντι στὴ σπατάλη τοῦ ἱεροῦ δημοσίου χρήματος⁸ ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὶς περιπτώσεις ποὺ περιγράφουμε καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες, ἂν εἴμαστε καλὰ πληροφορημένοι, κανένας δὲν εὐθύνεται καὶ κανένας δὲν πληρώνει κατὰ συνέπεια, ἀφοῦ σὲ κανένα δὲν καταλογίζεται προσωπικὴ ἢ ὑπηρεσιακὴ εὐθύνη, πολὺ δὲ περισσότερο πολιτικὴ εὐθύνη.... τὴν εὐθύνη τὴν ἔχει πάντοτε ὁ φορολογούμενος λαός!! Αὐτὸς μάλιστα ὁ «φορολογούμενος λαός» εὐθύνεται πάντοτε καὶ γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις...

Σύμφωνα μὲ ὅσα διατυπώθηκαν, μπορούμε νὰ σημειώσουμε, ὅτι καὶ γιὰ ὅσες φορολογικὲς διατάξεις ψηφίστηκαν καὶ καταργήθηκαν, ἀλλὰ δαπανήθηκε τὸ χρῆμα τοῦ δημοσίου, ἢ ὀρθότερα σπαταλήθηκε

6. Γ.Κ. Στεφανάκης, Ἡ ποινικοποίηση τῆς φοροδιαφυγῆς καὶ ἡ καταχρηστικὴ ἄσκηση ἐξουσίας τῶν φορολογικῶν ὀργάνων. Διάλεξη στὸν Δικηγορικὸ Σύλλογο Ἀθηνῶν (ΔΣΑ) στὸν κύκλο διαλέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Φορολογικοῦ Δικαίου & Δημοσιονομικῶν Μελετῶν, στίς 8/3/1989.

7. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ προσωποκράτηση καὶ τὰ δημόσια ἔσοδα. Διάλεξη στὸ Δικηγορικὸ Σύλλογο Ἀθηνῶν (ΔΣΑ) στὸν κύκλο διαλέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Φορολογικοῦ Δικαίου & Δημοσιονομικῶν Μελετῶν στίς 4/10/1989.

7α. Χρ. Δ. Πολίτη, Τὸ ζήτημα τῆς προσωποκρατήσεως, Καθημερινὴ 15/9/1989 καὶ 16/9/1989.

8. Κ. Τράκας ὅ.π. σ. 931.

προκειμένου να εφαρμοσθούν οι προβλεπόμενοι νόμοι που καταργήθηκαν, τελικά αν γνωρίζουμε σωστά, δεν έγινε καταλογισμός!! Πολύ απλά, οι Έλληνες φορολογούμενοι Πολίτες πλήρωσαν ακόμα μια φορά το τίμημα της προχειρότητας και της ταχύτητας των παραγομένων φορολογικών νόμων στην Πατρίδα μας.

Αντίθετα, η προχειρότητα της παραγωγής των ατελείωτων φορολογικών νόμων με την ταχύτητα που την παρακολουθεί, βοηθά αποφασιστικά τους φοροκλέφτες, τους φοροφυγάδες και όλους εκείνους, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, απλό ή σύνθετο, επιτυγχάνουν να αποδείξουν, ότι δεν έχουν φορολογική συνείδηση και που ίσως στην Πατρίδα μας ακριβώς επειδή το αποδεικνύουν, επιβραβεύονται!! δηλαδή δεν καταβάλλουν τους οφειλόμενους φόρους τους.

Αλλά με την προχειρότητα των φορολογικών μας νόμων συνδέεται άμεσα και η μη εφαρμογή των φορολογικών μας νόμων με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

Για παράδειγμα, η περίπτωση μερικής ή συνολικής ανακλήσεως, ενός νόμου ή μιας διατάξεως είτε για όρισμένο χρόνο, είτε για άοριστο χρονικό διάστημα, επιφέρει πραγματικό πλήγμα στην αξιοπιστία της φορολογικής συμπεριφοράς του Κράτους.

Προσωπικά, πιστεύουμε ότι σε σπάνιες περιπτώσεις, ακόμα και σπουδαίες στο περιεχόμενο δεν επιτρέπεται, δεν δικαιολογείται να προκαλείται ανάκληση φορολογικού νόμου, ή διατάξεώς του που ψηφίσθηκε από τον ίδιο Υπουργό, στον ίδιο χρόνο.

Άλλος πάλι δημοσιονομικός έλιγμος είναι να αφήσουμε να ατονίσει κάποια διάταξη φορολογικού νόμου, όταν συνεκτιμηθούν άλλοι παράγοντες και επιδιωχθούν άλλες σκοπιμότητες!!

Όπως και αν έχει το πράγμα, η μη εφαρμογή των φορολογικών νόμων είναι ανεπίτρεπτο γεγονός, δημοσιονομικά ζημιογόνο και βέβαια εκφράζει, εξωτερικεύει αν θέλετε, μια ανακολουθία, παλινωδία, έλλειψη σοβαρότητας, που πιστοποιεί ανασφάλεια.

Σημειώνουμε μια πρόσφατη τέτοια περίπτωση, ανακολουθίας της Διοικήσεως και ιδιαίτερα βέβαια του Υπουργείου των Οικονομικών, σχετικά με την προσωρινή περιθωριοποίηση του νόμου περί «Πόθεν Έσχες», προκειμένου το Κράτος να εκποιήσει ταχύτατα... τα οικόπεδά του, στην περιοχή «Έκκλης-Διονύσου» στο νεοδημιουργούμενο προάστιο «Σεμέλη», σε νόμο «περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων περί Πετρελαιοειδών κλπ., τη μη

ύπαγωγή στὰ τεκμήρια κτήσης περιουσιακῶν στοιχείων τῆς δαπάνης ἀγορᾶς κτηματικῶν ὁμολόγων καὶ δημοσίων ἐκτάσεων, ποὺ πωλοῦνται μόνο ἀπὸ τὴν ΚΕΔ».

Εἰδικότερα, ἡ Κτηματικὴ Ἑταιρεία τοῦ Δημοσίου (ΚΕΔ), ποὺ διαχειρίζεται καὶ ἀξιοποιεῖ τὴν ἀκίνητη περιουσία τοῦ δημοσίου (Ὑπ. Οἰκονομικῶν), σὲ ἐπιστολὴ ποὺ κυκλοφόρησε (15/5/1992)⁹ μεταξὺ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων ποὺ περιγράφει, προκειμένου νὰ ἐλκύσει τοὺς ἐνδιαφερόμενους ἀγοραστές, εἶναι καὶ ἡ καταβολὴ τοῦ τιμήματος σὲ ἄτοκες δόσεις, γιὰ ἀγορὰ οἰκοπέδων ρυμοτομημένων, μὲ ἐγκαταστάσεις δικτύων ὑδρεύσεως, ἀποχετεύσεως ὀμβρίων, πυρόσβεσης καὶ ἄμεσης δυνατότητας παροχῆς ΔΕΗ καὶ ΟΤΕ, π ρ ο β ἄ λ λ ε ι δὲ καὶ τὸ σπουδαιότερο «Σημαντικὸ βεβαίως εἶναι ὅτι ἡ ἀγορὰ τῶν οἰκοπέδων ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴ δήλωση τοῦ Πόθεν ἔσχες». Σχόλια δὲν χρειάζονται...

Εἶναι ἄραγε αὐστηρὸ ἂν γράψουμε ὅτι ἔχουμε ἰδανικὴ μορφὴ τηρήσεως τῶν φορολογικῶν νόμων!! ἀπὸ τὸ ἴδιο βέβαια τὸ Κράτος, γιὰ νὰ παραδειγματίζονται καὶ οἱ φορολογούμενοι Πολίτες του, ἢ ἂν θέλετε νὰ ἐξοικειώνονται μὲ τὴν καταστρατήγηση τῶν φορολογικῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ γενικότερα νὰ κατευθύνονται μὲ ἐλαφριά καρδιά στὴ μεγάλη λεωφόρο τῶν παρανομιῶν καὶ καταδολιεύσεων εἰς βάρος τοῦ Κράτους;

Κατὰ τὰ ἄλλα ἐπικαλούμαστε μὲ ἄνεση τοὺς χιλιοειπωμένους ὅρους π ρ ο σ ῆ λ ω σ η σ τ ῆ ν ο μ ι μ ό τ η τ α, ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, φορολογικὴ δικαιοσύνη, φορολογικὴ νομιμότητα, ἄρα καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ ἄλλα... ἐνῶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος ἐπεξεργάζεται μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα, τρόπους καὶ διαδικασίες γιὰ νὰ ἀπομακρυνθεῖ, καὶ νὰ ἀπεμπολήσει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν φορολογικῶν του νόμων...

Μὲ τὸ πρῖσμα λοιπὸν τῶν σκέψεων αὐτῶν ἔχει τὴ θέση τῆς ἡ

9. Τὸ ἔγγραφο τῆς ΚΕΔ στηρίζεται στὸ νόμο 2008/1992 (ΦΕΚ Α' τεῦχος ἀρ. 16). Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν διατάξεων τοῦ ν. 1571/1985 ρύθμιση θεμάτων Πετρελαϊκῆς πολιτικῆς καὶ ἐμπορίας πετρελαιοειδῶν καὶ ἄλλες διατάξεις. Λοιπὲς διατάξεις ἀρμοδιότητος Ὑπ. Οἰκονομικῶν καὶ Συναρμοδίων Ὑπουργείων (διάταξη 19. Μὴ ὑπαγωγή στὰ τεκμήρια κτήσης περιουσιακῶν στοιχείων τῆς δαπάνης ἀγορᾶς κτηματικῶν ὁμολόγων καὶ δημοσίων κτημάτων).

Ἡ ἐπιστολὴ τῆς ΚΕΔ στὸ παράρτημα, σελ. 1259.

μελέτη αὐτὴ καὶ τώρα τὸ 1992, ἀφοῦ ὁ ἀναγνώστης θὰ ἔχει τὴν εὐκαιρία νὰ συνεκτιμήσει γεγονότα καὶ καταστάσεις φορολογικοῦ περιεχομένου, προκειμένου μὲ τὴ σειρά του νὰ μορφώσει κάποια γνώμη καὶ νὰ κρίνει —καλόπιστα βέβαια καὶ ἀντικειμενικὰ— τὴ μελέτη ποὺ θίγει γενικότερα φορολογικὲς ἀρχὲς καὶ καταστάσεις καὶ ὄχι μόνο ἀποκλειστικὰ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας», ποὺ καταργήθηκαν ἢ θανατώθηκαν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὰ ψήφισαν ὡς νόμο τοῦ Κράτους τὸ 1986.

Ἐὰν μάλιστα σταθμίσουμε τὸ γεγονός, ὅτι τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας¹⁰ ἔκρινε «Συνταγματικῶς ἀνεκτὸ τρόπο προσδιορισμοῦ εἰσοδήματος» τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας, θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ μὴν προχωρήσουμε στὴ δημοσίευση τῆς μελέτης μας αὐτῆς. Ἄς προσθέσουμε ἀκόμα ὅμως διευκρινιστικά, ὅτι καὶ μόνο τὸ γεγονός τῆς ἀνεκτῆς παραδοχῆς τῶν «τεκμηρίων» ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, δὲν ἀναιρεῖ τὴ χρησιμότητα ὅλων τῶν σκέψεων καὶ συλλογισμῶν ποὺ παρακολουθοῦν τὴ μελέτη αὐτή, ὡς πρὸς τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας», ἀλλὰ οὔτε καὶ ὡς πρὸς τὶς ἄλλες σκέψεις ποὺ ἀφοροῦν τὴν προχειρότητα, τὴν ἀνευθυνότητα ἀλλὰ καὶ τὴν ταχύτητα τῶν «παραγομένων» φορολογικῶν νόμων στὴν Πατρίδα μας, οἱ ὁποῖοι καὶ δὲν ἐφαρμόζονται μὲ τὴν πρωτοβουλία νομικῶν χειρισμῶν τοῦ κράτους. Δημιουργοῦν δὲ καὶ ἐπιτείνουν τὸ ἀφόρητο καὶ ζημιογόνο καθεστῶς «φορολογικῆς ἀστάθειας καὶ ἀβεβαιότητας», δηλαδή τὸ κολοσιαῖο ἀντικίνητρο γιὰ τὴν ὁποιασδήποτε μορφῆς οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ὡς θεσμό, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀποφάσεις του καθὼς καὶ τοὺς Δικαστές του, ἀτενίζουμε πάντοτε μὲ δεδομένο καὶ ἀπεριόριστο σεβασμό, στὸ παρελθὸν μάλιστα ἔχουμε ἀφιερῶσει σχετικὴ ἱστορικὴ μονογραφία στὸ θεσμὸ καὶ τοὺς Δικαστὲς τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα δεχόμαστε πάντοτε μὲ σεβασμὸ τὶς ἀποφάσεις τοῦ ΣτΕ, ἐκτιμοῦμε τοὺς συλλογισμοὺς ποὺ διατυπώνονται καθὼς καὶ τὸ σκεπτικὸ τῶν ἀποφάσεων.

Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι ἀφοῦ εἴμαστε ἐλεύθεροι ἄνθρωποι

10. Ἀποφάσεις Συμβουλίου Ἐπικρατείας (Τμήματος Β') 1694/1990, 3491/1991 καὶ 297/1992. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ ΣτΕ στὸ παράρτημα, σελ. 1261 κ.μ.

ἀποκλείεται ἢ ἀπαγορεύεται νὰ διατυπώσουμε διαφορετικὲς σκέψεις καὶ ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τὶς ἀποφάσεις φορολογικοῦ περιεχομένου τοῦ ΣτΕ. Ἀντίθετα, ἐπιβάλλεται προκειμένου ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΣτΕ, φορολογικοῦ περιεχομένου, νὰ ἔχει περισσότερη κοινωνικὴ χρησιμότητα.

Ἄλλωστε στὴ μελέτη αὐτὴ θίγεται τὸ θέμα τῶν «τεκμηρίων βιωσιμότητας», σὲ σχέση μὲ τὴν προχειρότητα τῶν φορολογικῶν μας νόμων, καὶ βέβαια πάντοτε κατὰ τὴ δική μας ἐκτίμηση, δὲν συμβαδίζουν πρὸς τὶς βασικὲς ἀρχὲς τῆς προστασίας τῶν φορολογουμένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ βασικὰ κείμενα ποὺ προστατεύουν τὸν φορολογούμενο.

Τὰ παγκόσμια κείμενα ὅπως ἤδη τὰ ἔχουμε παρουσιάσει στὸν Τιμητικὸ τόμο τοῦ Πανεπιστημίου Πειραιῶς, μὲ τίτλο «Μελέτες πρὸς τιμὴν τοῦ Καθηγητοῦ Ἀθανασίου Κανελλόπουλου»¹¹ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἡ μεγάλη Χάρτα τῶν Ἐλευθεριῶν- Magna Carta Libertatum τῆς 15/6/1215.

β) Ἡ Διακήρυξη δικαιωμάτων τῶν Ἀγγλικῶν ἀποικιῶν στὴ Βόρεια Ἀμερικὴ τῆς 12ης Ἰουνίου 1776, ποὺ θεωρεῖται ὡς συνέχεια τοῦ Συνεδρίου τῆς Φιλαδέλφειας (14ης Ὀκτωβρίου 1774) καὶ ποὺ φυσικὰ προηγήθηκε τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς 4ης Ἰουλίου 1776.

γ) Ἡ Διακήρυξη δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 26ης Αὐγούστου 1789 καὶ

δ) Ἡ σκέψη/πρόταση τοῦ Ἐθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή-Φερραίου, ποὺ ἀποσκοποῦσε νὰ προστατεύει τοὺς Ἕλληνες, ποὺ θὰ ἀπελευθερώνονταν ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, ἀπὸ τὶς φορολογικὲς αὐθαιρεσίες καὶ ὑπερβολὲς τοῦ μελλοντικοῦ ἐλεύθερου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὅπως διατυπώθηκε στὰ ἄρθρα 20-21 τοῦ Ἐπαναστατικοῦ του Μανιφέστου, καθὼς ἐπίσης καὶ στὰ ἄρθρα 54-55 καὶ 101-105 τοῦ κυρίως Συντάγματός του, μὲ χρονολογία 1797¹²⁻¹⁵.

11. Σ.Π. Σπέντζας, *Ἀπὸ τὰ παγκόσμια κείμενα ποὺ συμμερίσθηκαν καὶ προστατεύουν τὸν φορολογούμενο, μέχρι καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Συνταγματικὰ κείμενα, ποὺ προστατεύουν τὸν φορολογούμενο*, Πανεπιστήμιο Πειραιῶς (Πειραιᾶς 1992) σ. 1414 κ.μ.

12. Α. Βρανούσης, *Ρήγας* (Βασικὴ Βιβλιοθήκη 10) (Ἀθῆναι. Ἐκδόσεις Ε.Μ. Ζαχαροπούλου ΕΠΕ χχ. Γ) σ. 374 κ.μ.

Δυστυχῶς, στὴν Πατρίδα μας, ἓνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα ζητήματα ποὺ ταλαιπωρεῖ τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος ἀπὸ τὴ σύστασή του, τὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία, ἀλλὰ καὶ τὸν κάθε Πολίτη ξεχωριστὰ, τὸ «φορολογικόν», ἐλάχιστα ἀπασχολεῖ τὴν κατὰ καιροὺς ὑπεύθυνη Κυβέρνησή του, ἢ ἴσως ὀρθότερα, τὴν ἀπασχολεῖ μὲ συμβολικὴ σοβαρότητα, ὥστε οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν, κατὰ κανόνα, νὰ εἰσηγοῦνται Νομοσχέδια στὴ Βουλὴ γιὰ ἐπιψήφιση τὰ ὁποῖα ἀφοῦ καταστοῦν νόμοι τοῦ Κράτους, νὰ ἀνακαλύπτουν σύντομα, τὴν ἀντιφατικότητα τῶν διατάξεών τους, τὴ μὴ λειτουργικότητά τους καὶ ἐπομένως τὴν ἀναγκαιότητα ἄμεσης τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως τοῦ νόμου... ποὺ βέβαια οἱ ἴδιοι, μάλιστα οἱ ἴδιοι ὡς Ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν εἰσηγήθηκαν τὴν ψήφισή τους πρὶν ἀπὸ λίγο χρόνο.

Δηλαδή ἡ ταχύτητα στὴ διατύπωση τῶν φορολογικῶν νόμων δημιουργεῖ τὴν προχειροπραξία σὲ διαρκῶς ἐπαναλαμβανόμενη ἐκδοση, καὶ γιὰ τὸ ὅχι ἡ προχειροπραξία σὲ ἀποθέωση!!

Ἔχουμε ἓνα φαινόμενο ποὺ ἐπανεμφανίζεται, ποὺ ἐπανεμφανίζεται συχνὰ καὶ ποὺ ἡ αἰτία του ἀναφέρεται στὸ πολῦτιμο ἀγαθόν, ποὺ ὀνομάζεται χρόνος. Ὁ παράγων αὐτὸς δυστυχῶς δὲν ἐκτιμᾶται σωστὰ στὶς διαστάσεις του, ὅταν καταρτίζονται μὲ ἀπερίγραπτη ταχύτητα Φορολογικὰ Νομοσχέδια, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴ φύση τους ἀπαιτοῦν χρόνος¹⁶ ἱκανόν, προκειμένου νὰ διατυπωθοῦν ὀρθὰ οἱ διατάξεις τους, οἱ ὁποῖες θὰ ρυθμίσουν πάρα πολλές σχέσεις τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς Πολίτες. Μόνο μὲ ἄνεση χρόνου καὶ φυσικὰ μὲ γνώσεις μπορεῖ νὰ ἔχουμε κάποτε ἓνα διαχρονικὸ φορολογικὸ νόμο ποὺ θὰ

13. Α.Ι. Βρανούσης, *Ρήγας Βελεστινλῆς* (Ἀθῆναι 1963).

14. Α. Βρανούσης, *Ἀπαντα τῶν Νεοελληνικῶν Κλασσικῶν, Ρήγας*, Τόμοι Α & Β, Ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων (Ἀθῆναι 1968).

15. Σ.Π. Σπέντζας, Προσέγγιση στὴν οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ δημοσιονομικὴ σκέψη τοῦ Ἐθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλῆ, *Πρακτικὰ Β' Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου «Φεραὶ-Βελεστῖνο-Ρήγας»* (Βελεστῖνο 2-4/10/1992).

16. Σ.Π. Σπέντζας: «... Καὶ ἡ φορολογικὴ ὑπανάπτυξη συνεχίζεται...», Οἰκονομικὴ Καθημερινή, Μ. Τρίτη, 10/4/1990. Παραθέτουμε τὸ καταληκτικὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἄρθρου μας ἐκείνου, ποὺ ἐξακολουθεῖ καὶ τώρα στὰ τέλη τοῦ 1992 νὰ ἔχει τὴ θέση του: «Προσωπικά, θὰ δεχθοῦμε μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἱκανοποιήσεις στὴ ζωὴ μας, ἂν κάποτε, κάποιος Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν θελήσει ἤρεμα, ψυχραιμα καὶ νηφάλια, νὰ ἐρευνήσῃ τὸ βάθος καὶ τὸ βυθόν, ἐνὸς φορολογικοῦ νόμου, γιὰ νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά του ὅχι μὲ θόρυβο, ἀλλὰ μὲ πραγματικὸ ἔργο καὶ τὸ ἔργο βέβαια δὲν διεκδικεῖ θόρυβο, ἀλλὰ παραμένει καὶ διαρκεῖ στὸ χρόνο».

κατισχύσει τῆς προσωρινότητας, τῆς προχειροπραξίας καὶ τῆς ἀνευθυνότητας.

Τὸ φαινόμενο ὅμως τῆς προχειροπραξίας τῶν φορολογικῶν νόμων, κατὰ τὴν ἐκτίμησή μας, ὀφείλεται καὶ στὰ ἀκόλουθα:

α) Στὴν ἔλλειψη συγκεκριμένου καὶ καθορισμένου γιὰ ἐφαρμογὴ προγράμματος τῶν κομμάτων, σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὰ τὰ ἀνεφάρμοστα ποὺ παρουσιάζονται γεμάτα ἀπὸ ἀοριστίες καὶ γενικότητες, ἀλλὰ καὶ εὐχὲς ποὺ συμπλέουν μὲ φαντασία.

β) Στὴ μὴ τήρηση ὅσων οἰκονομικῶν μέτρων ὑπόσχονται καὶ προβάλλουν τὰ κόμματα στὴν προεκλογικὴ περίοδο καὶ τὰ ὁποῖα λησμονοῦν ἢ ἀθετοῦν, ὅταν ἡ λαϊκὴ ἐτυμηγορία τὰ ὀδηγήσει στὴν ἐξουσία, συγκροτήσουν Κυβέρνηση καὶ ἀναλάβουν ὑπεύθυνα τὴ διαχείριση τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν!

γ) Στὸ ἄσχετο τῶν προσώπων ποὺ ἀναλαμβάνουν τὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν κατὰ κανόνα, ἀφοῦ ἡ ὑπαρξὴ ἔστω καὶ ἐνὸς τυπικοῦ σχετικοῦ πτυχίου (Οἰκονομικῶν, Ἐμπορικῶν, Πολιτικῶν ἢ Νομικῶν Ἐπιστημῶν) δὲν διαφοροποιεῖ καὶ πολὺ τὰ πράγματα. Ἡ ὑπαρξὴ ὅμως ἄλλων πτυχίων, ὅπως Πολ. Μηχανικοῦ, Γεωπόνου ἢ Ἀρχιτέκτονα ἀπλὰ ἐπιβεβαιώνει καὶ τὴν τυπικὴ ἐπιστημονικὴ ἀσχετοσύνη. Στὴν περίπτωσιν αὕτη ὅμως ἡ ἀσχετοσύνη παρουσιάζεται μὲ τὴν κάλυψη «ἐπιστημονικοῦ μανδύα» ἢ «ἐπιστημονικοῦ ἐνδύματος»!

δ) Στὴ μὴ χρησιμοποίησιν κατάλληλων προσώπων ὅταν καταρτίζεται ὁ πίνακας τῶν Βουλευτῶν Ἐπικρατείας, ὥστε μετὰ νὰ ὑπάρχει ἀδυναμία στὰ κόμματα, ὅταν ἀναλάβουν τὴ διακυβέρνηση, νὰ διαθέτουν τὰ ἀπαιτούμενα ἱκανὰ ἔμπειρα καὶ σχετικὰ στελέχη γιὰ τὸ «πολὺ κρίσιμο» αὐτὸ Ὑπουργεῖο, τὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν καὶ τέλος

ε) Στὴ μὴ ἀξιοποίηση, ἐνεργοποίηση τοῦ θεσμοῦ τοῦ «Ἐξωκοινοβουλευτικοῦ/Μονίμου Ὑφυπουργοῦ Οἰκονομικῶν»¹⁷, ὁ ὁποῖος

17. Γρ. Καλοκαιρινός, Ὑπηρεσιακὸς Ὑφυπουργὸς φορέας τῆς πρακτικῆς τοῦ φόρου, *Δελτίο Φορολογικῆς Νομοθεσίας*, 1000° Πανηγυρικὸ Τεῦχος, Β' Δεκαπενθήμερο Δεκεμβρίου, Ἀθήνα 1991, σ. 1655 κ.μ.

Ὁ συγγραφέας παρουσιάζει τὸ ἄρθρο του, σὲ σχέση μὲ τὴν παρ. 1 τοῦ ἁρθροῦ 81 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖο προβλέπει τὰ ἀκόλουθα:

«Τὴν Κυβέρνηση ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ τοὺς Ὑπουργούς. Νόμος ὁρίζει τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σύνθεσιν καὶ τὴ λειτουργίαν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Μὲ διάταγμα ποὺ προκαλεῖ ὁ Πρόεδρος

ἐφ' ὅσον θὰ προέρχεται εἴτε ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Ἐπιστήμης, εἴτε ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Δημοσιονομικῆς Διοικήσεως, θὰ ἀποτελεῖ «μιὰ κάποια ἐγγύηση λογικῆς ἀποτροπῆς ἀκραίων καταστάσεων», νομοθετημάτων προχειροπραξίας καὶ ἀνευθυνότητας, ἀλλὰ καὶ γενικότερης ἰσορροπίας. Ἔτσι καὶ τὸ Δημόσιο ἀλλὰ καὶ οἱ φορολογούμενοι Πολίτες καὶ ἡ Κοινωνία ὁλόκληρη θὰ προστατεύονται, ἀπὸ τοὺς αἰφνιδιασμοὺς καὶ τὴν ἐξαλλοσύνη, ἡ ὁποία ἀναντίρρητα ἐκτροχιάζει τὴ Δημοσιονομικὴ πίστη καὶ βέβαια ἐκτρέπει τὴ δημοσιονομικὴ διαχείριση ἀπὸ τὴν ὀφειλόμενη σοβαρότητα στὸ νευραλγικὸ καὶ κρίσιμο αὐτὸ Ὑπουργεῖο, τόσο γιὰ τὴν οἰκονομικὴ πορεία τοῦ Κυβερνητικοῦ ἔργου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν καθολικὴ πορεία τῆς οἰκονομίας.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα ἐξηγεῖται πολὺ φυσικά, ὅτι γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα ἐθριάμβευσε ἡ προχειρότητα τῶν φορολογικῶν μας νόμων καὶ ὁδήγησε τὴν ἴδια τὴν Κυβέρνηση στὴν κατάργηση τοῦ νόμου της, γιὰ τὰ «Τεκμήρια Βιωσιμότητας», ποὺ εἶχαν ὑποστηριχθεῖ ὡς ἰδανικὴ λύση γιὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες φορολογούμενους.

Στὰ διάφορα ἐρωτηματικά, πῶς καὶ γιατί καταργήθηκαν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν πολλὲς ἀπαντήσεις: προσωπικὰ πιστεύουμε ὡς ἐπικρατέστερη τὴν ἄποψη, ὅτι ἡ βάση τῶν φορολογουμένων σὲ μεγάλη ἀναλογία κινήθηκε δραστήρια πρὸς κάθε κατεύθυνση, ὥστε οἱ ἔντονες διαμαρτυρίες της πλησίασαν ἢ καὶ ἔφθασαν στὴν κορυφή. Ἔτσι μᾶλλον δικαιολογεῖται τὸ γεγονός, ὅτι λίγες ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1989, ἡ βάση τῶν φορολογουμένων ἐπέτυχε, καὶ ἐπέβαλε ὅπως γράφουμε στὴν ἀρχή, νὰ ἀπαρνηθεῖ ἡ ἴδια ἡ Κυβέρνηση, ποὺ εἶχε «ἐφεύρει» τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας, νὰ τὰ ἐγκαταλείψει ὀριστικὰ καὶ τελεσίδικα, καὶ μάλιστα προεκλογικά, τότε ποὺ ἔκρινε ὅτι ἦταν ἡ πιὸ κατάλληλη εὐκαιρία, γιὰ νὰ ἀπαλλάξει τοὺς ψηφοφόρους ἀπὸ τὴ διαδικασία αὐτὴ τῆς φορολογήσεως μὲ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας»!!

Καὶ στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ ἀπόφαση ἀνακοινώθηκε πρῶτα σὲ προεκλογικὴ συγκέντρωση καὶ μετὰ ἀκολούθησε ἡ διαγραφή τους ἀπὸ τὸ φορολογικὸ στερέωμα, σὲ ἄσχετο μάλιστα νομοθέτημα!!

τῆς Κυβερνήσεως μπορεῖ νὰ διοριστοῦν ἓνας ἢ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Νόμος ρυθμίζει τὴ θέση τῶν Ἀναπληρωτῶν Ὑπουργῶν καὶ τῶν Ὑπουργῶν χωρὶς χαρτοφυλάκιο, τῶν Ὑφυπουργῶν, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ τῶν Μονίμων Ὑπηρεσιακῶν Ὑφυπουργῶν!!»

Καὶ ἐκεῖνες ὅλες οἱ συζητήσεις μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὴ Βουλὴ, οἱ ἔπαινοι, οἱ ὕμνοι γιὰ τὸ νέο φορολογικὸ σύστημα, τὸ «ἀντικειμενικὸ σύστημα φορολογίας» τί ἀπέγιναν; Ὅπως πάντοτε λησμονήθηκαν!! Ὁ τύπος, ἡ τηλεόραση, τὰ ραδιόφωνα.....;;

Εἶναι νὰ μὴ θυμηθοῦμε ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ὑποστηρίζει γιὰ τοὺς Ἕλληνες καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία, μία σημαίνουσα προσωπικότητα, ὁ κ. Μάριος Πλωρίτης ὅτι πάσχουμε ἀπὸ «ἀμνησία καὶ ἀνοχὴ ἀθεράπευτη»; Μήπως ἀποτελεῖ ὑπερβολή;

Ποιὸς θυμᾶται σήμερα, ποιὸς συζητᾷ σήμερα γιὰ τὰ «Τεκμήρια Βιωσιμότητας», ποὺ τότε ταλαιπώρησαν χιλιάδες φορολογούμενους, δημιούργησαν τόσες καὶ τόσες ἀνωμαλίες καὶ προστριβὲς σὲ διάφορες ἐπαγγελματικές σχέσεις, ἐπέφεραν διακοπὲς μικρῶν ἐπιχειρήσεων, συνταξιοδότησαν νωρίτερα διάφορους ἐπαγγελματίες καὶ ἔφεραν ἀνωμαλία στὴν προσωπικὴ ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου;

Ἡ Κυβέρνηση τότε ὑποστήριζε, ὅτι κύριό μέλημά της ἦταν νὰ ἐφαρμόσει τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας», προκειμένου νὰ ἀποδώσει φορολογικὴ δικαιοσύνη, νὰ περιορίσει τὴ φοροδιαφυγὴ καὶ νὰ αὐξήσει τὰ δημόσια ἔσοδα ἀπὸ τὴ διευρυνόμενη φορολογικὴ βάση. Ἄν ὅμως ὅλα αὐτὰ ποὺ ὑποστήριζε ἦταν ἀληθινά, σωστά, πραγματικά, γιατί κατέφυγε στὴν κατάργησή τους καὶ μάλιστα προτοῦ νὰ ἀναμείνει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖο καὶ τὰ ἀποδέχθηκε, κατ' οἰκονομίαν βέβαια ὡς «Συνταγματικῶς ἀνεκτά»;

Τὰ σχόλια περιττεύουν... Ἀπλὰ πιστοποιοῦν καὶ ἐπιβεβαιώνουν ὅσα ὑποστηρίζουμε γιὰ τὴν περίπτωση «προχειροπραξία, ἀνευθυνότητα καὶ ἐπιπολαιότητα» ποὺ διέπουν τὴν παραγωγὴ... τῶν φορολογικῶν μας νόμων.

Ἀναμφισβήτητα, γεγονὸς παραμένει, ὅτι τὸ μέτρο δὲν ἀπέδωσε δημοσιονομικά, παρὰ τὶς μεγαλοστομίες καὶ τὶς προβλέψεις, ὅτι δῆθεν ἀποσκοποῦσε στὴν ἀπόδοση φορολογικῆς δικαιοσύνης, ἐνῶ στὴν πράξη καὶ στὴν οὐσία ἀποσκοποῦσε στὴν ταμειακὴ βουλιμία τοῦ Κράτους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ γι' αὐτὸ βέβαια εἶχε συνενώσει ἐναντίον του πολλὰς κοινωνικὲς ὁμάδες, ὥστε εἶχε ἀπὸ τότε προδιαγραφεῖ τὸ ἄδοξο τέλος του, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἐπιβιώσει.

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔχουμε διατυπώσει, ἐπαναλαμβάνουμε, ὅτι τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας» ἦταν ὀριζόντια καὶ κάθετα — ἂν μπορεῖ δόκιμα νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ ἔκφραση αὐτὴ — ἀντίθετα

πρὸς ὅλα τὰ παγκόσμια κείμενα ποὺ προστατεύουν τὸν φορολογούμενο Πολίτη, ἀπὸ τὴν Κρατικὴ βουλιμία ἐπιβολῆς φόρων ὅποιασδήποτε αὐταρχικῆς μορφῆς καὶ περιεχομένου, νομιμοποιούμενης ἢ μή.

Βασικὸ ὅσο καὶ κρίσιμο ἐρώτημα γιὰ κάθε Κράτος παραμένει πάντοτε τὸ γεγονός: μὲ ποιά διαδικασία, πῶς, μὲ ποιὸ τρόπο θὰ ἐξυπηρετοῦνται ἀποτελεσματικότερα οἱ πολλοὶ καὶ διάφοροι κοινωνικοὶ σκοποὶ ποὺ θέτουν τὰ κράτη, χωρὶς ὅμως νὰ καταδυναστεύονται οἱ φορολογούμενοι Πολίτες τους.

Ὅπως σωστὰ δημοσιονομικὰ ὑποστηρίζεται, τὸ Κράτος δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀναζητᾷ καὶ νὰ βρίσκει τοὺς δημοσιονομικοὺς του πόρους, χωρὶς ὅμως νὰ παραβιάζει ὀρισμένους φορολογικοὺς κανόνες, δηλαδὴ τὴ Συνταγματικὴ φορολογικὴ προστασία, ποὺ ἔχουν καθιερώσει τὰ παγκόσμια κείμενα προστασίας τῶν φορολογουμένων καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ὁδηγὸ γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους ἐθνικὲς φορολογικὲς νομοθεσίες.

Οἱ φορολογικοὶ μάλιστα αὐτοὶ κανόνες πρέπει ὅχι μόνο νὰ εἶναι προσανατολισμένοι στὸ πνεῦμα τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ νὰ διέπονται ἀποκλειστικὰ καὶ καθοριστικὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὅπως προσδιορίζεται ἀπὸ τὶς Συνταγματικὲς φορολογικὲς διατάξεις.

Πρέπει νὰ ἐκφράζουν πάντοτε μὲ ἀκρίβεια, ὀρθότητα, σαφήνεια καὶ συνέπεια τὴ φορολογικὴ δικαιοσύνη, γιὰτὶ ἐνῶ συχνὰ τὰ κράτη καὶ οἱ Κυβερνήσεις τους τὴν ἐπικαλοῦνται, δυστυχῶς στὴν πράξη ἀποδεικνύουν τὸ ἀντίθετο.

Γιὰτὶ πῶς ἐξηγεῖται διαφορετικὰ ἢ περίπτωση, παρὰ τὴν ἠθικὴ, θεωρητικὴ δεοντολογία, νὰ ἐπικρατεῖ καὶ νὰ κατισχύει ἡ ἀντικοινωνικὴ ἀρχὴ τῆς δημιουργίας δημοσίων ἐσόδων πολλὰς φορὲς ἀποκλειστικὰ μόνο μὲ εἰσπρακτικὰ κριτήρια;

Μιὰ τέτοια ὅμως τακτικὴ δὲν μᾶς μεταφέρει στό «δημοσιονομικὸ μεσαίωνα» ποὺ καταδυνάστευσε τοὺς Πολίτες μὲ τοὺς πολλοὺς ἀτελείωτους καὶ ἄδικους φόρους ποὺ ἐπέβαλαν οἱ διάφοροι κατὰ καιροὺς μὴ ἐκλεγμένοι ἡγέτες τῶν λαῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχε ἀντικειμενικὸ κριτήριον ἐπιβολῆς φόρων ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ κυριαρχοῦσε ἐγωϊστικά, μόνο τὸ ταμιευτικόν;

Ὅπως ἐξηγοῦμε στὴν ἀνάλυση τῆς ἐργασίας αὐτῆς, προσωπικὰ ἐκτιμοῦμε, ὅτι σὲ πολλὰ, πάρα πολλὰ σημεῖα ἡ περίπτωση τοῦ νόμου γιὰ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας» ἔχει ὑπερβεῖ τόσο τὰ παγκό-

σμια κείμενα πού προστατεύουν τὸν φορολογούμενο, ὅσον καὶ τὴν ἠθική, θεωρητική καὶ δημοσιονομική δεοντολογία, δηλαδή τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κινοῦνται οἱ φορολογικοὶ νόμοι μὲ ὅλα ὅσα προβλέπονται συνταγματικὰ σήμερα. Γι' αὐτὸ εἴχαμε καὶ ἔχουμε τὴν ἄποψη, ὅτι ὁ νόμος ἐκεῖνος γιὰ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότη-
τας» ἦταν ἔξω ἀπὸ τὶς Συνταγματικὲς διατάξεις, δηλαδή ἔξω ἀπὸ τὴ φορολογικὴ νομιμότητα.

Τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητος» ἦταν μιὰ ἄκομψη, ἀπαράδεκτη, ἀναχρονιστική, θὰ τολμούσαμε ἀκόμα νὰ ὑποστηρίξουμε καὶ γιατί ὄχι μιὰ μέθοδος σχεδὸν μεσαιωνικὴ γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, πού βέβαια προσβάλλει τὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο, τὸ ἐλεύθερο ἄτομο, τὸν Πολίτη, στὸ κατώφλι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰώνα, καταργεῖ τὴ φορολογικὴ νομιμότητα, ἀλλὰ καὶ τὴ φορολογικὴ δικαιοσύνη πού ἡ ἀφετηρία της, ἡ ἀπαρχὴ της¹⁸ βρίσκεται στὶς κορυφαῖες διακηρύξεις τῶν παγκοσμίων κειμένων γιὰ τὶς Ἑλευθερίες καὶ τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη.

Τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητος» περιφρονοῦν τόσο τὰ παγκόσμια κείμενα προστασίας τῶν φορολογουμένων, ὅσο καὶ τὴ διαδικασία ἀντλήσεως φόρων μὲ βάση τὶς ἀρχές πού ἔχουν διατυπώσει.

Ἡ ἀναζήτησις τῆς φορολογητέας ὕλης μὲ τὴ διαδικασία τῶν «τεκμηρίων βιωσιμότητος» μοιάζει περισσότερο καταδολιευτικὴ καὶ μὴ συμβαδίζουσα μὲ τὰ παγκόσμια κείμενα προστασίας τῶν φορολογουμένων, τὰ ὁποῖα πρόσφεραν στὸν κάθε φορολογούμενο δύο ἀναπαλλοτρίωτες καταστάσεις προστασίας:

α) Τὴν ἐπιβολὴ φόρων πάντοτε καὶ μόνο μὲ τὴ νομοθετικὴ διαδικασία (ἀντιπροσωπευτικὸ σῶμα καὶ ποτὲ ἀπὸ τὸν Ἀρχηγὸ τοῦ κράτους, ὁποῖος καὶ ἂν εἶναι, ὅποιος μορφῆς πολίτευμα καὶ ἂν ἐκπροσωπεῖ) καὶ

β) τὴν ἄμυνα τῶν φορολογουμένων ἀπὸ τὴ μέχρι τότε ἀνυπαρξία νομοθετικῆς προστασίας καὶ ἡ ὁποία ἀπὸ τότε πρέπει νὰ ἰσχυροποιεῖται ὅλο καὶ περισσότερο νομοθετικά, ὥστε ὁ φορολογούμενος νὰ ἔχει τὴ δυνατότητα ἀποτελεσματικῆς ἀμυντικῆς θέσεως.

Ὅταν λοιπὸν στὸ παρελθὸν οἱ φόροι ἐπιβάλλονταν χωρὶς τὴ

18. Σ.Π. Σπέντζας, *Δημοσιονομικὴ Διερεύνησις τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*, ἔκδ. Β' (Ἀθήνα 1984) σ. 147 κ.μ.

συγκατάθεση τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, εἶναι γεγονὸς ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση, ὅτι ἡ φορολογία ἦταν μεσαιωνικοῦ τύπου, ἄδικη, ὑπέρμετρα ἀντικοινωνικὴ καὶ βέβαια ἄμετρη. Κατέληγε μάλιστα ἀπάνθρωπη, ἀφοῦ δὲν ὑπολόγιζε τίποτε ἄλλο περισσότερο ἀπὸ τὴν εἴσπραξη οἰκονομικῶν πόρων, χρημάτων, ἀδιαφορώντας προκλητικὰ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα, φοροδοτικὴ ἱκανότητα, ὅπως εἶναι γνωστὸς ὁ ὅρος σήμερα, τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν, δηλαδή συμπεριφορὰ φορολογικοῦ αὐταρχισμοῦ καὶ δεσποτισμοῦ¹⁹⁻²⁰.

Μέχρι τὴν ἐποχὴ πὺ καθειερώθηκε ἡ δημοσιότητα τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους²¹ καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ στὴ διαμόρφωση τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, οἱ λαοὶ γνώρισαν τὴν ἀπολυταρχικὴ φορολογικὴ περίοδο, κατὰ τὴν ὁποία ἐδεινοπάθησαν, ἀπὸ τὴ δημοσιονομικὴ πανοπλία τοῦ φορολογικοῦ ὄπλοστασίου πὺ διέθετε ὁ κάθε ἀρχηγὸς Κράτους, δηλαδή ἀπὸ τὴν αὐταρχικότητα τῆς διοικήσεως γενικότερα: τῶν ἡγεμόνων²², τῶν βασιλέων καὶ τῶν αὐτοκρατόρων.

II. ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΘΕΜΕΛΙΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ

Ἡ δημοσιονομικὴ ἱστορία²³ ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ οἰκονομικοῦ βίου μᾶς πληροφοροῦν τὰ πὺ σημαντικὰ γεγονότα, πὺ ἐπηρέασαν ἀποτελεσματικὰ τὴν αὐθαίρετη ἐκείνη καὶ ἀπολυταρχικὴ συμπεριφορὰ, καθὼς καὶ τὴν τακτικὴ πὺ ἀκολουθοῦσαν ἡγεμόνες, βασιλεῖς, αὐτοκράτορες καὶ κυβερνήσεις γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν δημοσίων ἐσόδων, μέχρις ὅτου τερματίσθηκε ἡ ἀπολυταρχία καὶ ἡ

19. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ Οἰκονομικὴ καὶ Κοινωνικὴ Θεσσαλονίκη στὸ πλαίσιο τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Βλέπετε *Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξη καὶ Προοπτικὴ τῆς Θεσσαλονίκης*. Συνέδριο Οἰκονομικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος γιὰ τὰ 2.300 χρόνια τῆς Θεσσαλονίκης, 27/11/1985-1/12/1985, Θεσσαλονίκη (Ἀθήνα 1988) σ. 29 κ.μ.

20. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ ἀπαρχὴ τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης καὶ ἡ προστασία τῶν φορολογουμένων, ὅπως παρουσιάζεται ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Μεγάλου Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν (*Magna Carta Libertatum*), «*Χαριστήριον*». *Σύμμεικτα πρὸς τιμὴν Γ.Μ. Παπαχατζῆ* (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1989) σ. 107 κ.μ.

21. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομικὴ*. Ἔκδ. Β' (Ἀθήναι 1943) σ. 521.

22. Ἀθ. Σμπαρουνῆς, *Δημοσία Οἰκονομικὴ* (Ἀθήναι 1962) τόμ. Γ', σ. 764.

23. Π. Δερτιλῆς, *Ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους* (Ἀθήναι 1936) σ. 16 κ.μ.

αὐθαιρεσία καὶ ἔδωσαν τὴ θέση τους σ' ἓνα ἄλλο καθεστῶς συμπεριφορᾶς, ποὺ πρωτο-ἐμφανιζόταν τὴν περίοδο ἐκείνη, τὸ καθεστῶς τῆς νομιμότητος²⁴⁻²⁶ στὴ διοίκηση, ἔτσι ὥστε διαμορφώθηκε σιγὰ-σιγὰ ἡ περίπτωση τῆς «σύννομης Πολιτείας»²⁷, τοῦ Κράτους Δικαίου.

Οἱ πρῶτες ἀνθρώπινες προσπάθειες γιὰ τὸν περιορισμό, ἢ καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία καὶ τὸν αὐταρχισμό τῆς «διοικήσεως», σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιβολὴ καὶ τὴν εἴσπραξη τῶν φόρων ἀναφέρονται στὴν Ἀγγλία. Τὸ γεγονὸς βέβαια δὲν εἶναι τυχαῖο, ἔχει τὴν ἐξήγησή του.

α) Στὴν Ἀγγλία ὁ μονάρχης ἀσκοῦσε τὴν ἐξουσία μὲ τὴ σύμπραξη «ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων», ἀδιάφορο ἂν ἄλλοτε ἡ γνώμη τους ἦταν ἀποφασιστικὴ ἢ καὶ μόνο καθαρὰ «συμβουλευτικὴ»²⁸, χωρὶς δεσμευτικὸ χαρακτήρα.

Οἱ παλαιότεροι μάλιστα γραπτοὶ νόμοι ἀνατρέχουν στὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Kent Ethelbert (510-616 μ.Χ.), διατυπωμένοι στὴν ἀγγλική (ἀγγλοσαξωνικὴ) γλῶσσα (Laws ἢ αὐτοτιτλοφορούμενοι Doms)²⁹.

Τόσο στὴν περίοδο τῆς Ἐπταρχίας (449-827 μ.Χ.), ὅσον καὶ μετὰ τὴ συγκρότηση τοῦ ἐνιαίου Ἀγγλικοῦ βασιλείου τὸ 827, ὑπῆρχε ἡ ἔννοια τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς ἐκπροσωπήσεως στὴν πράξη, ἀρχικὰ βέβαια ὑποτυπώδης, σκιώδης, ποὺ ὅμως μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἰσχυροποιήθηκε.

24. Γ. Παπαχατζῆς, *Μελέται ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος Δημοσίου Δικαίου*. Ἔκδ. Β' (Ἀθῆναι 1947) σ. 211 κ.μ.

25. Δ. Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου, *Δίκαιο Διοικητικῆς Ὁργανώσεως τοῦ Κράτους*. Τεῦχ. Α'. *Θεμελιώδεις ἔννοιες* (Θεσσαλονίκη 1982-83) σ. 45.

26. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ ἀπαρχὴ τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης κλπ., ὁ.π., σ. 1064 κ.μ. Τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Μεγάλου Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν γιὰ τὴν νέα ἀρχὴ τῆς «νομιμότητος» στὴ σ. 1066 κ.μ.

27. Γ. Παπαχατζῆς, *Σύστημα τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Διοικητικοῦ Δικαίου*. Γενικὸν Μέρος. Τεῦχ. Α' (Ἀθῆναι 1938) σ. 109 κ.μ.

28. Χρ. Σγουρίτσας, *Ὁ Μέγας Χάρτης τῶν Ἐλευθεριῶν. Magna Carta Libertatum* (Ἀθῆναι 1947) σ. 9.

29. Δ. Κυριαζῆς-Γουβέλης, *Magna Carta. Παλλάδιον Ἐλευθεριῶν ἢ Φεουδαλικὸν κατεστημένον* (Ἀθῆναι 1971) σ. 13.

Μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Δούκα τῆς Νορμανδίας, Γουλιέλμου κατὰ τὸ 1066 στὸν Ἀγγλικὸ θρόνο, καθιερώνεται τὸ φεουδαλικὸ σύστημα διακυβερνήσεως, τὸ ὁποῖο ἐπέτρεψε σιγὰ-σιγὰ στὸν Γουλιέλμο νὰ ἐλαχιστοποιήσῃ τὴν παρουσία τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς ἐκπροσωπήσεως καὶ νὰ καταστεῖ ἀπολυταρχικός³⁰⁻³¹, ἀφοῦ καὶ ἡ «συνέλευση τῶν φρονίμων ἀνδρῶν» (Witena-gemot) ποὺ εἶχε ἐπιζῆσει καὶ μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἐνιαίου Ἀγγλικοῦ Βασιλείου, ἔπαυσε οὐσιαστικὰ νὰ συμπράττει στὴν κατάρτιση τῶν νόμων καὶ στὴν ἐπιβολὴ τῶν φόρων. Ἀπλὰ παραχώρησε τὴ θέση τῆς στὸν αὐταρχισμό καὶ τὴν αὐθαιρεσία τοῦ Γουλιέλμου.

Ἔτσι ἄλλωστε ἐξηγεῖται καὶ ἡ σύγκρουση ποὺ ἀκολούθησε μετὰ τῆς «βασιλικῆς ἐξουσίας» καὶ τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ (Folk-moot ἢ Folkgemot), ὁ ὁποῖος ἐπιδεικτικὰ καὶ ἐπίμονα δὲν δεχόταν τὴν καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων του ἀπὸ τὸν Γουλιέλμο. Μὲ καμιὰ ἔννοια καὶ μὲ καμιὰ δύναμη, ὁ λαὸς δὲν δεχόταν νὰ θυσιάσῃ, οὔτε ὅμως καὶ νὰ ἀπαλλοτριώσῃ, ἐκεῖνα ποὺ εἶχε ἤδη ἐξασφαλίσει μὲ τοὺς προηγούμενους βασιλεῖς του, τὸν Egbert, τὸν Ἀλφρέδο, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἐδουάρδο τὸν ἐξομολογητὴ, δηλαδὴ τοὺς φιλελεύθερους. Γι' αὐτὸ ἡ ἀντίδραση κατὰ τῆς αὐθαίρετης βασιλικῆς διακυβερνήσεως ὅχι μόνον συνεχίσθηκε, ἀλλὰ διογκώθηκε καὶ ἐξωτερικεύθηκε τελικὰ μὲ τὰ γεγονότα τοῦ 1215 κατὰ τρόπο πανηγυρικό, ποὺ δὲν εἶχε μέχρι τότε προηγούμενο στὸν κόσμον.

Ὅπως εἶναι γνωστό, τότε οἱ βαρῶνοι, ὁ κλῆρος ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς εὐθυγραμμισμένοι ἐπέβαλαν στὸν αὐταρχικὸ βασιλέα Ἰωάννη τὸν Ἀκτήμονα, τὰ σαράντα ἑννέα «ἄρθρα τῶν βαρῶνων» νὰ τὰ ἀποδεχθεῖ, ὅπως ὑποβλήθηκαν, παρὰ τὴν ἀρχικὴ καὶ βασικὴ ἀντίρρησή του. Τὰ ἄρθρα ἐκεῖνα μὲ πολὺ μικρὲς διαφορὲς-προσθῆκες ἀποτελέσαν τὸ «Μεγάλον Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν», τὴ γνωστὴ Magna Carta Libertatum, ποὺ ὑποχρεώθηκε νὰ ὑπογράψῃ καὶ νὰ κυρώσῃ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴ βασιλικὴ σφραγίδα στὶς 15 Ἰουνίου 1215³². Ἡ ἐπικύ-

30. Χρ. Σγουρίτσας ὁ.π. σ. 11 κ.μ.

31. Δ. Κυριαζῆς-Γουβέλῆς ὁ.π. σ. 20 κ.μ.

32. Γ. Κόλιας, *Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας. Πανεπιστημιακαὶ Παραδόσεις* (Ἀθῆναι 197) σ. 48 κ.μ.

Εἶχαν προηγηθεῖ δύο ἡττες τοῦ Ἰωάννη Ἀκτήμονα. Ἡ πρώτη, ἐκκλησιαστικὴ ἦτα μὲ τὴν ὁποία ἀναγνώρισε τὴν ὑποταγὴν τοῦ στὸν Πάπα καὶ τὴν Ἀγία Ἐδρα,

ρωση εκείνη θεωρείται ως η τρίτη ήττα του 'Ιωάννη' Ακτήμονα. Διευκρινιστικά, σημειώνουμε, ότι τελικά η Magna Carta Libertatum αποτελέσθηκε από εξήντα τρία άρθρα³³.

Η ιστορική εκείνη πράξη επικυρώσεως του Μεγάλου Χάρτη των 'Ελευθεριών³⁴⁻³⁵ επέβαλε όρια στη βασιλική εξουσία και θεμελίωσε κυβερνητικό σύστημα στην 'Αγγλία, που στηρίζεται στις αρχές «τῆς ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ τῆς δικαιοσύνης» για πρώτη φορά στον κόσμο, με τὰ σημερινὰ δεδομένα. Ἀπὸ τότε μάλιστα χρησιμεύει για ὁλόκληρο τὸν κόσμο, ὡς οἰκουμενικὴ καὶ πανανθρώπινη κατάκτηση, μνημεῖο συνταγματικοῦ κειμένου, πὺ κατοχυρώνει τὶς ἐλευθερίες τῶν λαῶν καὶ καθιέρωσε ἀναντίρρητα τὴν 'Αγγλία, ὡς κοιτίδα τοῦ Φιλελεύθερου Πολιτεύματος, πὺ βέβαια ὁλοκληρώθηκε καὶ τελικὰ κατοχυρώθηκε ἀργότερα με τὰ διάφορα Bills of Rights and Liberties ὑπὲρ τῶν ὙΑγγλων Πολιτῶν³⁶, ἀρχικὰ καὶ στὴ συνέχεια ὑπὲρ τῶν Πολιτῶν ὅλου τοῦ κόσμου³⁷.

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ὙΑγγλοι βασιλεῖς παραβίαζαν³⁸ διαρκῶς τοὺς κατὰ καιροὺς παραχωρούμενους χάρτες, θεωρεῖται μάλιστα κορυφαία παραβίαση τῆς βασιλικῆς αὐταρχικῆς ἐξουσίας³⁹ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνα, ὅταν ἡ περιφρόνηση τοῦ Μεγάλου Χάρτη τῶν ὙΕλευθεριῶν προκάλεσε ἔντονα τὸ λαϊκὸ αἶσθημα με τὴν ἀσυδοσία τοῦ Καρόλου Α΄. Τὸ φιλελεύθερο πολίτευμα πὺ εἶχε διαμορφωθεῖ παρέμενε ἡ ἐλπίδα τῶν ὙΑγγλων, ἀλλὰ παράλληλα ὅμως ὁ φόβος καὶ

ἀφοῦ δέχθηκε τὸν St. Langton ὡς Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Canterbury, ἀλλὰ καὶ τὴν καταβολὴ ἐτήσιου φόρου στὴν Ἀγία Ἐδρα.

Ἡ δευτέρη, στρατιωτικὴ ἡττα ἀπὸ τὸν Γάλλο βασιλέα Φίλιππο Β΄ Αὐγούστο τὸ 1214, κοντὰ στὴν πόλη Bouvines. Ἀπὸ τότε ἡ ὙΑγγλία στερήθηκε ὀριστικὰ τὶς κτήσεις της, βόρεια τοῦ ποταμοῦ Λείγερ. Ἡ τρίτη ἦταν ἡ δημοσιονομικὴ, με τὴν ἀποδοχὴ τοῦ Μεγάλου Χάρτη ὙΕλευθεριῶν.

33. Χρ. Σγουρίτσας ὁ.π. σ. 14.

34. Ἀρ. Καλλιαβᾶς, *Δημοσιονομικὴ Ἱστορία* (Ἀθῆναι 1952) σ. 64-65.

35. Χρ. Σγουρίτσας ὁ.π. σ. 37 κ.μ.

36. Π. Ζαχαρίτσας, *Ἡ διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτου τῆς 26/8/1789* (Ἀθῆναι 1917) τόμ. Α΄, σ. 58.

37. Λ. Θεοχαρόπουλος, *Δίκαιον Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ* (Θεσσαλονίκη 1973), τεῦχος Α΄, σ. 8.

38. Δ. Κυριαζῆς-Γουβέλης ὁ.π. σ. 24.

39. Χρ. Σγουρίτσας, *Ἐπανάστασις, Πολιτεία καὶ Δίκαιον* (Ἀθῆναι 1952) σ. 82.

ἡ ἀπειλὴ τῆς αὐταρχικῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Τότε, ἡ ἀντίδραση τῆς Βουλῆς ὑπῆρξε αὐθόρμητη, πηγαία καὶ ἄμεση. Ἐναντιώθηκε σύσσωμη νὰ καλύψει τὰ ἐλλείμματα τῆς σπάταλης αὐλῆς τοῦ μὲ ἀναγκαστικὸ δάνειο⁴⁰ ποὺ πρότεινε. Τὸν ὑποχρέωσε μάλιστα νὰ ὑπογράψει «δεύτερο Συνταγματικὸ Χάρτη», τὸ 1628, ἐπαναλαμβάνοντας τὴ δήλωση, ὅτι «οἱ φόροι» ἐπιβάλλονται μόνο μὲ συναίνεση τοῦ Κοινοβουλίου, καὶ γι' αὐτὸ κανένας ἐλεύθερος ἄνθρωπος δὲν ἀναγκάζεται σὲ πληρωμὴ ὁποιουδήποτε φόρου χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ Κοινοβουλίου⁴¹.

Ἡ περίπτωση εἶναι γνωστὴ ὡς «αἴτηση ἢ ἀναφορὰ δικαιωμάτων», *Petition of Right*⁴² τοῦ 1628 τόσο γιὰ τὴν αὐθαίρετη ἐπιβολὴ φόρων καὶ ἀναγκαστικῶν δανείων, ὅσον καὶ γιὰ τὴν προσβολὴ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας⁴³.

Τὸν ἐπόμενο ὅμως χρόνο⁴⁴⁻⁴⁵, τὸ 1629, ὁ Κάρολος Α' παραβίασε τὸ Συνταγματικὸ κείμενο ποὺ εἶχε ὑπογράψει ὁ ἴδιος τὸν προηγούμενο χρόνο καὶ ἐπέβαλε πάλι αὐθαίρετα τὸν ἑκτακτο «φόρο γιὰ τὰ πλοῖα» (*Ship-Money*), καὶ διέλυσε γιὰ τρίτη φορὰ τὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, φυλακίζοντας μάλιστα τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀλλὰ καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων Eliot, ποὺ ὑπερασπιζόταν τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ πέθανε μάλιστα στὶς φυλακές⁴⁶.

Ἡ δημοσιονομικὴ ἀπειθαρχία τοῦ Καρόλου Α' ὁδήγησε στὴ διακοπὴ τῆς λειτουργίας τοῦ Κοινοβουλίου γιὰ πολλὰ χρόνια (1629-1640), παραβιάζοντας καὶ περιφρονώντας ἔτσι τὴν κοινοβουλευτικὴ τάξη γιὰ λόγους φορολογικῆς αὐθαιρεσίας, ποὺ ἦταν βέβαια σὲ ἀπόλυτη ἀντίθεση μὲ τὴν ὑποχρέωσή του πρὸς τὴ *Magna Carta Libertatum* τοῦ 1215.

40. Χρ. Σγουρίτσας ὁ.π. σ. 83-84.

41. Μ. Στασινόπουλος, *Μαθήματα Δημοσιονομικοῦ Δικαίου καὶ Δημοσίου Λογιστικοῦ* (Ἀθῆναι 1956) σ. 105.

42. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, *Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν*, τόμ. 50ός (Ἀθῆναι 1970) σ. 14 κ.μ.

43. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. σ. 18.

44. Π. Δερτιλῆς ὁ.π. σ. 18.

45. Χρ. Σγουρίτσας ὁ.π. σ. 84.

46. Χρ. Σγουρίτσας ὁ.π. σ. 85.

Ἡ κατάσταση ἐκείνη προκάλεσε λαϊκὸ ἀναβρασμὸ ποὺ ὀδήγησε τελικὰ α) στὴν ἐπανάσταση τοῦ Ol. Cromwell τὸ 1648 καὶ β) στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἴδιου τοῦ Καρόλου Α΄, ποὺ εἶχε παραβεῖ τὴ γραπτὴ δήλωσή του, γιὰ τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸ στὴ Magna Carta. Ἡ τελευταία παραβίαση ἀφοροῦσε τὴν ἐπιβολὴ νέων φόρων χωρὶς συναίνεση τοῦ Κοινοβουλίου⁴⁷.

Ὅταν ἐπαναλειτούργησε τὸ Κοινοβούλιο καὶ ἀποκαταστάθηκαν οἱ Συνταγματικὲς προϋποθέσεις τὸ 1688, ὁ τότε βασιλέας Γουλιέλμος Γ΄ ἀποδέχθηκε νεώτερη δήλωση, τὴ γνωστὴ «Δήλωση Δικαιωμάτων», Bill of Rights⁴⁸.

Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἐπὶ τρεῖς αἰῶνες δὲν ἔχει παραβιασθεῖ ἡ «Αἵτηση τῶν δικαιωμάτων», τηρεῖται κανονικά. Δηλαδή τὸ νόημα καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς «αἰτήσεως τῶν δικαιωμάτων» τηρεῖται, καὶ κανένας φόρος βέβαια δὲν ἐπιβάλλεται χωρὶς προηγούμενη ἔγκριση ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιο. Ἡ ἀρχὴ αὕτὴ διέπει τὴν ἀγγλικὴ δημοσιονομικὴ νομοθεσία καὶ πρακτικὴ⁴⁹.

Ἐπιγραμματικά, ἡ Magna Carta Libertatum ἐξωτερίκευσε καὶ συνετέλεσε ἀποτελεσματικὰ νὰ καθιερωθοῦν γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμο, οἱ θεμελιώδεις κατοχυρωτικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, γνωστὲς βέβαια ἀπὸ παλαιότερα καὶ μάλιστα διατυπωμένες στὸν ἀρχαιοελληνικὸ κόσμο. Ἡ μεγάλη διαφορὰ ἀλλὰ καὶ ἡ σημασία εἶναι, ὅτι τώρα μὲ τὸ Μεγάλον Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν ἔχουμε τὴν ἀποδοχὴ καὶ τὴ δέσμευση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τους ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Μονάρχη.

Ὅπως εἶναι φυσικό, πρῶτα λειτούργησε τὸ καθεστῶς τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ἀγγλων, ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, σιγὰ-σιγὰ ἡ καθιέρωσή τους ἔφθασε στὰ περισσότερα κράτη τοῦ κόσμου, στοὺς περισσότερους κατοίκους τοῦ πλανήτη, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνησις.

Οἱ ἀρχὲς τοῦ Μεγάλου Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν ἀποσκοποῦσαν⁵⁰: α) στὴν προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ τὴ σωματικὴ ἀσφάλεια, β)

47. Μ. Στασινόπουλος ὁ.π. σ. 105-106.

48. G. Jèze, *Τὰ Δημόσια Οἰκονομικὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομικὴ Νομοθεσία* (Ἀθῆναι 1904) τόμ. Α΄, σ. 35 κ.μ.

49. Π. Δερτιλῆς ὁ.π. σ. 18-19.

50. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ ἀπαρχὴ τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης κλπ. ὁ.π. (σημ.

στήν εξασφάλιση τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, γ) στήν προστασία τῶν φορολογουμένων καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ αὐθαίρετης φορολογίας καὶ δ) στὴ διαμόρφωση τῶν ἀρχῶν τῆς νομιμότητας.

Δηλαδή στήν ἐπαναφορὰ καὶ κατοχύρωση τῶν παλιῶν ἐλευθεριῶν ποὺ εἶχαν καθιερωθεῖ κατὰ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴ περίοδο, τὰ προγονικά ἔθιμα τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ τὰ ὁποῖα καταργήθηκαν βαθμιαία καὶ βάνασα ἀπὸ τὴ βασιλικὴ ἐξουσία τοῦ Γουλιέλμου Α΄. Οὐσιαστικὰ καὶ τυπικὰ ἔχουμε τὴν ἀναγνώριση παλιῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ⁵¹, δὲν ἔχουμε νέες ἀρχές, οὔτε διακηρύξεις. Θεωρητικὰ ἀναζητοῦνται μάταια⁵² νέες ἀρχές ἢ διακηρύξεις.

Μετὰ τὰ ὅσα ὁμως κατοχύρωσε ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν, εὐλόγα προκύπτει ἓνα ἐρώτημα: μήπως ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν Ἑλευθεριῶν λειτούργησε καὶ ὡς κάποια «μορφὴ διακηρύξεως»; Μιὰ τέτοια θέση δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιωθεῖ, ἀφοῦ ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν Ἑλευθεριῶν α) δὲν καθιέρωσε νέες ἀρχές, ἀλλὰ κατοχύρωσε καὶ ἐπανεφέρε παλιὰ ἔθιμα καὶ ἐλευθερίες, β) δὲν ἀναφέρεται κάτι συγκεκριμένο πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς κατανομῆς τῆς ἐξουσίας⁵³, γ) δὲν προβλέπει κάτι τὸ οὐσιαστικὸ γιὰ τὸν ἀντιπροσωπευτικὸ τρόπο διακυβερνήσεως⁵⁴.

20) σ. 1064, β) σ. 1064-1065, γ) 1073-1079 καὶ δ) 1066-1073, ὅπου παρουσιάζονται τὰ ἄρθρα τῆς Magna Carta Libertatum κατὰ περίπτωσιν.

51. Δ. Κυριαζῆς-Γουβέλης, ὁ.π. (σημ. 29) σ. 31 κ.μ. καὶ 60-61.

52. Δ. Κυριαζῆς-Γουβέλης, ὁ.π. (σημ. 29) σ. 29.

53. Ὁ Δ. Κυριαζῆς-Γουβέλης, *Φιλοσοφία τῶν Δικαιωμάτων*, Γ΄ ἔκδοση, ἀναθεωρημένη καὶ διευρυμένη (Ἀθήνα 1986) σ. 24-25 καὶ τοῦ ἴδιου Magna Carta ὁ.π. (σημ. 29) σ. 58, γράφει: «Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς τὸν Χάρτην δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποδοθῇ σύγχρονον συνταγματικὸν νόημα, οὐδὲ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸ πλέγμα ἐννοιῶν τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου τῆς σήμερον· ἐν αὐτῷ δὲν καθιδρύεται καὶ δὲν ὀργανοῦται ἐνιαίως ἡ θεμελιώδης τάξις τῆς Πολιτείας καὶ δὲν ὀριοθετεῖται *In Abstracto* ἡ ἄσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Αἱ ὑποστηρικθεῖσαι ἀπόψεις, ὅτι ἀποτελεῖ σύμβασιν δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἢ συνθήκην τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὑπηκόων τοῦ ἢ διακήρυξιν δικαιωμάτων δὲν εὐσταθοῦν».

54. Ἦλ. Κυριακόπουλος, Ἀγγλίας πολίτευμα. Πῶς κυβερνᾶται τὸ τεράστιον Ἀγγλικὸν Κράτος. Ἡ βαθμιαία διαμόρφωσις ὑποδειγματικοῦ Συνταγματικοῦ Πολιτεύματος, *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἑγκυκλοπαίδεια*. Τόμ. Α΄, σ. 226. Συμπεραίνει, ὅτι «ἂν καὶ ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν Ἑλευθεριῶν δὲν προώθησε ἄμεσα “τὸ ἀντιπροσω-

Παρά τις σωστὲς ὅμως αὐτὲς ἐπιφυλάξεις ἀναφορικὰ μὲ τὴ μορφή τοῦ Μεγάλου Χάρτη τῶν Ἑλευθεριῶν ἀκόμα καὶ ὡς «διακηρύξεως», στὶς ὁποῖες φυσικὰ ὀρθώνονται καὶ λογικὲς ἀντιρρήσεις βιβλιογραφικὰ θεμελιωμένες καὶ ὑποστηριζόμενες⁵⁵, ἓνα παραμένει γεγονός, ὅτι: ἡ ἐπίδραση τοῦ Μεγάλου Χάρτη τῶν Ἑλευθεριῶν σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο ἦταν οὐσιαστική, μεγάλη καὶ ἀναντίρρητη ἀκόμα καὶ ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς «διακηρύξεως».

Ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ὁ Μέγας Χάρτης τῶν Ἑλευθεριῶν ὑπῆρξε ὅπωςδήποτε πηγὴ γιὰ τὰ «δικαιώματα» στὶς παγκόσμιες διακηρύξεις ποὺ ἀκολούθησαν.

Ὑποστηρίζεται ὅτι ἔχει ἄμεση⁵⁶ τὴν ἐπίδρασή του ὁ Μέγας Χάρτης τῶν Ἑλευθεριῶν στὶς «διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων» ποὺ προηγήθηκαν τῶν συνταγμάτων τῶν ἐπαναστατημένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, προτοῦ διατυπωθεῖ ἡ γνωστὴ «Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς 4/7/1776».

Κατ' ἄλλη ἄποψη ἔχει ἐπηρεάσει καὶ τὸ Ἀμερικανικὸ Δίκαιο σὲ σχέση μὲ τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν Πολιτῶν, καθὼς

πεντικὸ σύστημα», μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι ἀποτελεῖ «τὸν πρῶτο συνταγματικὸ χάρτη», ἀφοῦ διασφάλισε τόσα καὶ τέτοια δικαιώματα γιὰ τὴ μακρινὴ ἐκείνη ἐποχὴ. Εἰδικότερα δέχεται, ὅτι ἐπὶ βασιλείας Ἑρρίκου Γ' (1254), ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἵπποτῶν διογκώθηκε καὶ ἀποφασίσθηκε ὅπως οἱ ἴδιοι ἐκλέγουν σὲ κάθε κομητεία ἀπὸ δύο ἀντιπροσώπους, διαπιστώνουμε τὸ «πρῶτο» σπέρμα ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος στὸ Ἀγγλικὸ Κοινοβούλιο».

Ἀργότερα, μάλιστα τὸ 1265, ἀφοῦ προηγήθηκε ἐπίορκη διαγωγὴ τοῦ ἴδιου Βασιλέα Ἑρρίκου Γ' (1258), καὶ ἰδιαίτερα, ἡ «κατασώτευση» τῶν φόρων, ἐξαναγκάσθηκε τελικὰ νὰ ὑποκύψει στὸν ἀρχηγὸ τῶν ἐπαναστατημένων κληρικῶν καὶ εὐγενῶν Simon de Monfort γιὰ τὴν τήρηση τῶν ὑποχρεώσεών του. Μετὰ τὰ ἐπεισόδια αὐτὰ προσκλήθηκαν καὶ ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ τὶς κωμοπόλεις. Σ' αὐτὸ μάλιστα τὸ Κοινοβούλιο καθιερώνεται πραγματικὰ τὸ «σπέρμα» τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ποὺ ἀκολούθησε!!

55. W. Anson, *The Law and the Custom of the Constitution* (Oxford Clarin Press 1922⁵) σ. 21, W. Stubbs, *The Constitutional History of England in its Origin and Development* (1880) τόμ. Α', σ. 595, E. Boutmy, *Études de Droit Constitutionnel* (1885) σ. 45.

56. H.D. Hazeltine, *The Influence of Magna Carta on American Constitutional Development*. Στὸ *Commemoration Essays*, 1917 καθὼς καὶ στὸ *Columbia Law Review*, 1917.

καὶ τὴ Δικαιοσύνη, ἀφοῦ δικαστικὲς ἀποφάσεις ἀκόμα καὶ σήμερα ἀναφέρονται στὸ Μεγάλο Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν.

Ἀσφαλέστερα ὅμως μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν Ἐλευθεριῶν ἀποτελέσσει μιὰ ἔμμεση πηγὴ γιὰ τίς «διακηρύξεις» τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, στὰ εἰδικὰ Bills of Rights τῶν διαφόρων ἐπαναστατημένων Πολιτειῶν κατὰ τῆς Μητροπολιτικῆς Κυβερνήσεως τοῦ Λονδίνου, ποὺ ἀκολούθησαν τὸ Συνέδριο τῆς Φιλαδέλφειας τῆς 15/5/1776, ὅπου καὶ ἀποφασίσθηκε νὰ προταθοῦν⁵⁷ διακηρύξεις δικαιωμάτων ἀπὸ τίς Πολιτεῖες ἐκεῖνες.

Μὲ τίς ἴδιες λοιπὸν ἐκεῖνες δεδομένες σκέψεις ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν Ἐλευθεριῶν ὑπῆρξε καὶ ὡς «ἔμμεση πηγὴ» γιὰ τίς παγκόσμιες διακηρύξεις, ὅπως: α) τῶν δικαιωμάτων τῆς Williamsburg τῆς 12/6/1776, ποὺ προηγήθηκε τῆς «Διακηρύξεως Ἀνεξαρτησίας» τῶν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς τῆς 4/7/1776 καὶ β) τῆς «Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη» τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 26/8/1789.

β) Στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, στὴ νέα ἥπειρο καὶ εἰδικότερα στὴ Βόρεια Ἀμερικὴ, ἡ παρουσία τῶν Ἀγγλῶν ἀποίκων μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου αὐξάνεται σημαντικὰ καὶ διεκδικεῖ συμμετοχὴ στὴ νομοθετικὴ ἐξουσία, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν διαχωριστικὲς γραμμὲς σὲ ὅσα ἀπολάμβαναν οἱ κάτοικοι στὴ Μητροπολιτικὴ Ἀγγλία.

Ἡ διεκδίκηση ἐκείνη τῶν ἀποίκων ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ τὸ 1619 πραγματοποιήθηκε στὸ Jamestown ἡ πρώτη τους συνέλευση μὲ καθαρὰ νομοθετικὸ προορισμό. Ἀργότερα οἱ ἀποφάσεις ἐκεῖνες τῆς συνελεύσεως τοῦ Jamestown ἐπικυρώθηκαν τὸ 1621 ἀπὸ τὸ Κεντρικὸ Συμβούλιο καὶ διαμόρφωσαν τὸ πρῶτο γραπτὸ Ἀμερικανικὸ συνταγματικὸ κείμενο, γνωστὸ ὡς «Σύνταγμα τῆς Βιργινίας»⁵⁸. Ἡ ἀποικία τῆς Βιργινίας, ἡ πρώτη ἀναγνωρισθεῖσα πολιτεία ἀγγλικοῦ ἀποικισμού, ἰδρύθηκε κατὰ τὴ βασιλεία τοῦ Ἰακώβου Α' (1566-1625) καὶ στηρίχθηκε βασικὰ στὸ χάρτη τοῦ 1606 καὶ ἐπικουρικὰ στοὺς χάρτες τοῦ 1609 ἀλλὰ καὶ τοῦ 1612.

57. Οἱ Πολιτεῖες ποὺ πρόταξαν τίς «διακηρύξεις δικαιωμάτων» ἀπὸ τὰ Συντάγματα τοὺς ἦταν οἱ ἀκόλουθοι: Maryland 11/11/1776, Massachusetts 2/3/1780, New Hampshire 31/10/1783, North Carolina 18/12/1776, Pennsylvania 28/9/1776, Delaware 1776 καὶ Vermont 8/7/1776.

58. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 69 κ.μ.

Ἀκολούθησαν πολλές καὶ διάφορες αὐταρχικὲς πράξεις⁵⁹ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας ἐκείνης τῆς περιόδου (Γεώργιος Α΄ 1660-1727 καὶ Γεώργιος Γ΄ 1738-1820)⁶⁰, ὅπως: ἄρνηση ἐπικυρώσεως πολλῶν νόμων εὐεργετικῶν γιὰ τὶς ἀποικίες, ὑποβιβασμὸς τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν, διάλυσή τους, περιορισμὸς τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δικαστῶν, προσπάθεια ἐπιβολῆς φόρων χωρὶς τὴ συγκατάθεση τῶν ἀποίκων, δημιουργία ἐμποδίων στὸ ἐμπόριο τῶν ἀποικιῶν μὲ τὸν ἄλλο κόσμος καὶ ἄλλα.

Αὐτὲς ὅλες οἱ πράξεις αὐθαιρεσίας παράλληλα μὲ τὸ νόμο περί «χαρτοσήμου» τῆς 22/5/1765 ἐδημιούργησαν τὸ βαρὺ κλίμα τῆς Συνελεύσεως τῆς Βιργινίας τοῦ 1765, τὸ ὁποῖο καὶ τελικὰ ἐξώθησε στὴν ἀνάφλεξη ποὺ ἀκολούθησε μὲ τὸ Μητροπολιτικὸ κέντρο τοῦ Λονδίνου καὶ συνετέλεσε ἀποφασιστικὰ στὴν ἀποδέσμευση καὶ ἀπελευθέρωση τῶν ἀποικιῶν ἀπὸ τὴ μητροπολιτικὴ ἐξουσία ποὺ ἐξωτερίκευε τότε τὸν αὐταρχισμόν σχεδὸν σὲ μόνιμη βάση⁶¹.

Μὲ δεδομένη τὴν ἀφετηρία τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολιτεύματος, ὅτι στηρίζεται στὸ συμβόλαιο ποὺ εἶχε συναφθεῖ μεταξὺ λαοῦ καὶ βασιλέως τὸ 1215 (Μεγάλος Χάρτης Ἐλευθεριῶν) στὴν Ἀγγλία, τὸ δίκαιο ποὺ παρακολουθοῦσε τὸ νέο Κράτος δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο βέβαια ποὺ εἶχε διαμορφωθεῖ στὴν Ἀγγλία.

Ἀπὸ τὸ Συνέδριο τῆς Φιλαδέλφειας τῆς 14/10/1774 ἔχουμε ὁμόφωνη τὴ διακήρυξη τῶν δέκα σημείων, ὅπου βέβαια γίνεται ἰδιαίτερη μνεία στὸ τέταρτο σημεῖο⁶², σχετικὰ μὲ τὸ θεμέλιο τῆς ἀγγλικῆς ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐλεύθερου πολιτεύματος, ὅπου ὑπάρχει τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ νὰ μετέχει στὸ νομοθετικὸ ἔργο. Εἰδικότερα ἀναφέρεται στὴν περίπτωση ὅλων τῶν ζητημάτων ποὺ σχετίζονται μὲ τοὺς φόρους.

Στὸ τελευταῖο μάλιστα συνέδριο τῆς Φιλαδέλφειας 15/5/1776, προσκλήθηκαν τὰ διάφορα ἀποικιακὰ κράτη ποὺ εἶχαν ἤδη πάρει τὰ ὅπλα κατὰ τῆς μητροπολιτικῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἀποκτήσουν νέα τοπικὰ συντάγματα, ποὺ ἀρχικὰ εἶχαν ἀποτελέσει τὴν Ἑνωση Πολι-

59. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 72 κ.μ.

60. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 73-74.

61. Ἡλ. Κυριακόπουλος, *Πολιτικαὶ καὶ Ἀτομικαὶ Ἐλευθερίαι. Δημοσιεύματα Δημοσίου Δικαίου* (Θεσσαλονίκη 1967) σ. 39.

62. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 71.

τειῶν Ἀμερικῆς. Τὰ ἑνδεκα κράτη ἀπὸ τὰ δεκατρία συμμορφώθηκαν ἀμέσως καὶ ἀπέκτησαν νέα τοπικὰ συντάγματα. Τὰ ἄλλα δύο κράτη διατήρησαν γιὰ πολὺ χρόνον τοὺς παλαιούς τους χάρτες (Bills) καὶ τοὺς μετέτρεψαν σὲ συντάγματα, τὸν ἐπόμενο αἰῶνα, τὸν δέκατο ἑννατο⁶³.

Ὅλα ὅσα προηγήθηκαν, αὐταρχικὴ καὶ αὐθαίρετη διοίκηση τῆς Μητροπόλεως, ὀδήγησαν τελικὰ στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τῆς 12/6/1776 τοῦ Williamsburg τῶν ἄλλοτε Ἀγγλικῶν ἀποικιῶν, ἑκατὸν πενήντα πέντε χρόνια μετὰ τὴν ἐπικύρωση τῶν ἀποφάσεων τοῦ Jamestown τοῦ 1621. Ἡ διακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας ἀκολούθησε στὶς 4/7/1776, ὅποτε καὶ δημιουργήθηκε τὸ νέον Κράτος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς.

Οἱ διάφοροι «χάρτες δικαιωμάτων» τῶν νέων Πολιτειῶν ἔχουν καταφανὴ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ πνεύματος ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς φιλοσοφίας τῆς Εὐρώπης τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα.

Στοὺς «χάρτες» αὐτοὺς διαπιστώνουμε τὴ συμβολὴ τῆς προστασίας τῶν φορολογουμένων, ὅταν μνημονεύεται, ἐπαναλαμβανόμενο τὸ ἀκόλουθο κείμενο. «Οὐδεὶς φόρος εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ»⁶⁴. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν κορυφαία προστασία-πρόνοια γιὰ τοὺς φορολογούμενους καὶ διατυπώθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει, στὸ Συνέδριο τῆς Φιλαδέλφειας (14/10/1774), ἀλλὰ καὶ στὸ τελευταῖο ποὺ ἀκολούθησε πάλι στὴ Φιλαδέλφεια (15/5/1776).

Καὶ στοὺς νέους «χάρτες δικαιωμάτων» ποὺ ἀπέκτησαν τὰ ἑνδεκα κράτη, νέα τοπικὰ συντάγματα, προβλέπεται ὅτι δὲν ἀνήκει πιά στὴ φορολογικὴ βουλιμία τῆς ἐξουσίας ὁ αἰφνιδισμὸς φορολογικῶν ὑποχρεώσεων καὶ αὐταρχικῆς φορολογικῆς συμπεριφορᾶς. Ἐνδεικτικὰ καταχωροῦμε τὸ σχετικὸ ἄρθρο ἀπὸ τὸ Bill of Maryland: no aid, charge, tax, fee, or fees, ought to be set, rated, or levied, under

63. Τὰ ἑνδεκα κράτη ποὺ ἀπέκτησαν νέα τοπικὰ συντάγματα ἦταν τὰ ἑξῆς: Delaware, Georgia, Maryland, Massachusetts, New Hampshire, New Jersey, New York, North Carolina, Pennsylvania, South Carolina, Virginia. Τὰ ἄλλα δύο κράτη μετέτρεψαν τοὺς χάρτες τους σὲ Συντάγματα ἀργότερα.

64. Poore (Perley), *The Federal and State Constitutions. Colonial Charters and Other Organic Laws of the United States*. Τόμ. 1-2 (Washington 1877). Σημ. Maryland Bill... XII (Poore Τόμ. 1, σ. 818).

any pretence, without consent of legislature /, καὶ ἀκόμα ἓνα ἄλλο ἄρθρο ἀπὸ τὸ Declaration of the Rights Constitution of Massachusetts: no subsidy, charge, tax, impost or duties, ought to be established, fixed, laid, or levied, under any pretext whatsoever, without the consent of the people, of their representative in the legislature”⁶⁵, ἐνῶ ἀντίστοιχα ἄρθρα ὑπάρχουν καὶ στὶς Διακηρύξεις / Συντάγματα τοῦ New Hampshire (ἄρθρο XXVIII)⁶⁶ ἀλλὰ καὶ τῆς North Carolina (ἄρθρο XVI)⁶⁷.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποὺ δημιουργεῖται τὸ ἐλεύθερο κράτος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἀπὸ τὶς ἄλλοτε Βρεταννικὲς ἀποικίες, δὲν ὑπῆρχε τὸ δικαίωμα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Τὰ πρῶτα ἐκεῖνα συντάγματα τῶν Ἀμερικανικῶν Πολιτειῶν ἔθεταν ὡς προϋπόθεση τοῦ δικαιώματος ψήφου στοὺς Πολίτες τοὺς τὴν ὑπαρξὴ ἀτομικῆς ιδιοκτησίας.

Ἐξαίρεση γιὰ τὴν περίπτωση ἀποτελεῖ ἡ φιλελεύθερη Πολιτεία τῆς Πεννσυλβανίας καὶ τὸ φιλελεύθερο σύνταγμά της, ὅπου ὡς προϋπόθεση γιὰ τὸ δικαίωμα ψήφου, δὲν εἶναι ἡ ὑπαρξὴ ἀτομικῆς ιδιοκτησίας, ἀλλὰ ἡ ἐκπλήρωση τῆς φορολογικῆς⁶⁸ ὑποχρέωσης τοῦ κατοικοῦ ἀπέναντι στὸ Κράτος. “Ἀν συνέτρεχε ἡ προϋπόθεση αὐτή, ὁ κάτοικος ἀποκτοῦσε τὸ δικαίωμα ψήφου ἀνεξάρτητα ἂν εἶχε ἢ δὲν εἶχε ἀτομικὴ ιδιοκτησία. Παράλληλα βέβαια ἔπρεπε νὰ συγκέντρωνε καὶ ἄλλες προϋποθέσεις, ὅπως: νὰ ἦταν ἐγκατεστημένος ἀπὸ κάποιον χρόνον στὴν Πολιτεία, νὰ ἦταν ἄνθρωπος τῆς ἐλευθερίας κλπ.

Τόσο πολὺ ὑπολόγιζε τὸ φιλελεύθερο αὐτὸ Κράτος στὸ φιλελεύθερο σύνταγμά του, τὴν ἔννοια, τὴν ἀξία καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς φορολογικῆς ὑποχρέωσης τῶν Πολιτῶν τοῦ ἀπέναντι στὴ νέα Πολιτεία, τὴν Πεννσυλβάνια. Καὶ πολὺ σωστὰ θὰ προσθέταμε ἐμεῖς σήμερα ἀπὸ τὴν πλευρά μας, ἀφοῦ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν πιὸ σωστὴ ἀφετηρία, τὴν πιὸ σωστὴ ἀρχή: ὅτι ἡ φορολογικὴ συνείδηση τῶν Πολιτῶν ἦταν καὶ παραμένει τὸ σπουδαιότερο κεφάλαιο γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα σωστὸ καὶ δίκαιο Κράτος, ἀξιόλογο, ὑπολογίσιμο

65. Poore (Perley) ὁ.π. τόμ. I, σ. 959.

66. Poore (Perley) ὁ.π. τόμ. II, σ. 1283.

67. Poore (Perley) ὁ.π. τόμ. II, σ. 1410.

68. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) τόμ. Β', σ. 283.

καὶ ἰσχυρό, ἀφοῦ θὰ βασίζεται στὴν εὐνομία, τὴ νομιμότητα, τὴν ἰσότητα στὰ φορολογικὰ βάρη, κατὰ συνέπεια στὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Ἐνα τέτοιο Κράτος ποὺ θὰ ἐξασφαλίζει τὸ σεβασμὸ τῶν Πολιτῶν του καὶ θὰ μπορεῖ ἄνετα νὰ ἐφαρμόσει στὴν πράξη τὴν ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ μεγαλείου τῆς «φορολογικῆς δικαιοσύνης» ποὺ σημαίνει βέβαια κοινωνικὴ δικαιοσύνη.

Μόνο ἔτσι δημιουργοῦνται κράτη μὲ γερὰ θεμέλια ποὺ θωρακίζουν τὴν ἐλευθερία τῶν Πολιτῶν, τὸ ἴδιο τὸ Πολίτευμα καὶ τοὺς νόμιμους ἐκπροσώπους του. Παράλληλα ὅμως ἡ ἰσχυρὴ αὐτὴ κρατικὴ ὑποδομὴ προκαλεῖ τὸ σεβασμὸ τῶν Πολιτῶν πρὸς τὸ νόμο, τὴ νομιμότητα, τὴ φορολογικὴ νομιμότητα καὶ γενικότερα τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν ἔννοια τῆς Ἀρχῆς.

Ἔτσι, πιστοποιεῖται πόση εὐαισθησία ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴ νεοαπελευθερωμένη κοινωνία τῶν ἀπογόνων τῶν Ἀγγλῶν ἀποίκων, γιὰ τὶς φορολογικὲς τοὺς ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ Κράτος, οἱ ὁποῖες τυπικὰ καὶ οὐσιαστικὰ θὰ στήριζαν καὶ θὰ ὅπλιζαν μὲ τὴν ἀναγκαία δύναμη τὴ δύναμη τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς, τὸ καινούργιο ἐλεύθερο Κράτος.

γ) Καὶ σὲ ἄλλη Εὐρωπαϊκὴ χώρα, στὴ Γαλλία, ἀναφέρεται ὅτι ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἕναν αἰῶνα σχεδὸν ἀργότερα ἀπὸ τὴν καθιέρωση τῆς MCL τοῦ 1215 στὴν Ἀγγλία, τὸ 1314 στὴν περίοδο βασιλείας Φιλίππου Δ' (τοῦ ὠραίου) κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ Μεγάλο Χάρτη τῶν Ἐλευθεριῶν. Στὴ Γαλλία ὅμως δὲν προηγήθηκε ἀντίστοιχη ἀντιπαράθεση ἔντονη καὶ ἀκραία, ὅπως ἐκείνη τῆς Ἀγγλίας τοῦ 1215, ὅταν βασίλευε ἐκεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμονας.

Στὴ Γαλλία ἡ πρώτη ἐκείνη λαϊκὴ συνάθροιση ἐκπροσώπων ποὺ ὀνομάσθηκε États Généraux (Γενικὲς Τάξεις) ἄρχισε νὰ αποφασίζει ἀπὸ κοινοῦ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῶν φόρων, γεγονὸς ποὺ ἐσήμανε τὸ τέρμα τῆς ἀποκλειστικῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας τοῦ μονάρχη. Στὴν πράξη λοιπὸν ἄρχισε ἡ διαμόρφωση κάποιου θεσμοῦ μὲ ὑποτυπώδη, στοιχειώδη συμμετοχὴ λαϊκοῦ/κοινωνικοῦ στοιχείου, ποὺ παρὰ τὴν ἰσχνή του παρουσία, περιορίζε ὅμως κάπως τὴ μέχρι τότε παντοκρατορία τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας.

Ἀσφαλῶς αὐτοῦ τοῦ εἵδους ἡ ἀρχικὴ, ἃς δεχθοῦμε «συναινετική» περίπτωση δὲν πρέπει νὰ ἦταν ἀρεστὴ ἢ ἔστω καὶ ἀνεκτὴ στὸ μονάρχη, ἀφοῦ τοῦ περιορίζε, ἀκριβέστερα τοῦ ἀφαιροῦσε οὐσιαστικὰ τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλει φόρους, ὅποτε ἤθελε,

καὶ ὅσους ἤθελε. Αὐτὸ ὑποστηρίζει ἄλλωστε καὶ ὡς θέση ὁ ἱστοριογράφος τοῦ θεσμοῦ τῶν «Γενικῶν Τάξεων» G. Picot, στὸ ἔργο του «Histoire des États Généraux».

Πάντως γραπτὸ κείμενο ἀπὸ τὸ ὁποῖο νὰ ἀπορρέει ρητὴ δήλωση τοῦ μονάρχη γιὰ τὴ σύγκληση κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα τῶν Γενικῶν Τάξεων δὲν ὑπάρχει, καὶ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ποτὲ δὲν παραχωρήθηκε τέτοιο κείμενο, τέτοια ὑποχρέωση συγκλήσεως ἀπὸ κάποιο Γάλλο Μονάρχη.

Λογικὰ λοιπὸν κανένας μονάρχης στὴ Γαλλία δὲν εἶχε λόγος νὰ συγκαλεῖ καὶ μάλιστα συχνὰ ἢ κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα τίς «Γενικὲς Τάξεις», ἀφοῦ κάθε πρόσκληση μόνο δυσaráσκεια καὶ προβλήματα θὰ δημιουργοῦσε. Βέβαια, ὅταν τὰ πράγματα ἔφθαναν σὲ ἀδιέξοδο καὶ ἀντιμετώπιζαν πιεστικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα οἱ Γαλλικὲς αὐλές, οἱ «Γενικὲς Τάξεις» εἶχαν κάθε λόγος νὰ συγκαλοῦνται, ἀφοῦ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀγνοηθοῦν, ἀλλὰ καὶ γιατί ἔπρεπε νὰ δημιουργηθοῦν ἔσοδα στὸ μονάρχη καὶ τὴ μοναρχία. Μὲ τὴ διαδικασία λοιπὸν τῆς συγκλήσεως τῶν Γενικῶν Τάξεων ἐξασφάλιζαν οἱ Γάλλοι μονάρχες συγκατάθεση γιὰ τὴν εἴσπραξη τῶν φόρων, ἀλλὰ καὶ ἀπέφευγαν τὴν ἄρνηση καὶ τίς ἀντιδράσεις...

Ἄν μάλιστα σκεφθοῦμε, ὅτι ὑποστηρίζεται γιὰ τίς «Γενικὲς Τάξεις» καὶ κάποιο ἄλλο δικαίωμα ἀπαρχῆς τῆς σημερινῆς μορφῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ, δηλαδὴ κάποιας πολὺ ὑποτυπώδους μορφῆς γενικότερης ἐποπτείας τοῦ Κράτους, τότε βásiμα μπορούμε νὰ ἐξηγήσουμε τὴν περίπτωση ὅχι μόνο ἀδιαφορίας γιὰ τὴ σύγκληση, ἀλλὰ ἀρνήσεως. Καὶ βέβαια οἱ «Γενικὲς Τάξεις» συναινοῦσαν γιὰ τὴν ἐπιβολὴ νέων φόρων, ἀλλὰ παράλληλα λειτουργοῦσαν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὡς ἐποπτεία ἴσως ὅχι μόνο τῶν εἰσπράξεων, ἀλλὰ καὶ τῶν πληρωμῶν.

Ἀποτελοῦσε λοιπὸν τὸ τελικὸ ὄπλο, ἀμυντικὸ, καὶ ἐπιθετικὸ τὸ δικαίωμα τοῦ μονάρχη νὰ μὴ συγκαλεῖ τίς «Γενικὲς Τάξεις», ὥστε ἔτσι νὰ ἀντιπαρέρχεται καὶ νὰ ἀχρηστεύει ἓνα νεοδιαμορφούμενο τότε θεσμό, δυσάρεστο, ἴσως καὶ ἀνυπόφορο ἐλεγκτικὸ γιὰ τὸ μονάρχη.

Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι ἀπὸ τὸ 1314 μέχρι τὸ 1614 δὲν συγκλήθηκαν οἱ «Γενικὲς Τάξεις». Δηλαδὴ ἐπὶ τρεῖς ὁλόκληρους αἰῶνες οἱ μονάρχες τῆς Γαλλίας δὲν συγκαλοῦσαν τίς «Γενικὲς Τάξεις», ἐνῶ ὑποτίθεται, ὅτι ἀκόμα καὶ ἡ τυπικὴ πρόσκληση θὰ ὑποβοηθοῦσε μιὰ κατά-

σταση, πού εἶχε ἀρχίσει νὰ προσφέρει χρήσιμες ὑπηρεσίες, συναινετικές καὶ ἐλεγκτικές, πού ἔπρεπε νὰ τείνουν νὰ διαμορφώσουν ἀπὸ τότε ἓναν χρήσιμο θεσμὸ μὲ ὅλο καὶ περισσότερο ἐνεργοποίησή του.

Μὲ τὸ «διπλωματικὸ» λοιπὸν αὐτὸ ὄπλο οἱ Γάλλοι μονάρχες ἀπέφευγαν νὰ συγκαλέσουν τὶς Γενικὲς Τάξεις καὶ στὴν πράξη εἶχαν ἀχρηστεύσει τὴν ὑποτυπώδη ἔστω ἐλεγκτικὴ δικαιοδοσία τους. Ἐτσι ἀναντίρρητα ἡ Γαλλικὴ μοναρχία ἐπανῆλθε σὲ παλαιότερη μοναρχικὴ μορφή, τὴν ἀπολυταρχικὴ, δηλαδὴ σκληρὴ καὶ ἀνεξέλεγκτη μορφή μοναρχίας πού κατέληξε στὸ γνωστὸ καθεστῶς τοῦ «L'État c'est moi», γιὰ νὰ ἀνατραπεῖ βίαια μὲ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1789.

Ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1787 ὁ Λουδοβίκος 16ος εἶχε ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ συγκαλοῦσε τὶς «Γενικὲς Τάξεις» προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσει δύο σοβαρὰ ζητήματα: α) τὴν ἐξεύρεση χρηματικῶν πόρων προκειμένου νὰ καλύψει τὸ σοβαρὸ δημοσιονομικὸ ἔλλειμμα τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ β) νὰ μεθοδεύσει τὴν ἐξουδετέρωση παράτολμων ἐπιθυμιῶν διαφόρων νεωτεριστῶν.

Μετὰ ἀπὸ πολλὰ ἀναβολὰς, τελικὰ ὁ Λουδοβίκος ὑποχρεώθηκε νὰ ὑπογράψει στὶς 27/12/1788 τὴ σύγκληση τῶν «Γενικῶν Τάξεων» γιὰ τὶς 5/5/1789, ὅποτε καὶ στὴν ἐναρκτήρια συνεδρίαση ἐκφώνησε σχετικὸ λόγο ὁ ἴδιος ὁ μονάρχης, καθὼς καὶ ὁ Ὑπουργὸς τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Ἡ σύγκληση ἐκείνη τῶν «Γενικῶν Τάξεων» καταγράφηκε στὴν ἱστορία ὡς ἐντελῶς ξεχωριστῆς σημασίας, ἀφοῦ ἀποτελέσει τὴν ἀρχὴ ὅλων τῶν ἐξελίξεων πού ὀδήγησαν τελικὰ στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ στὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη τῆς 26ης Αὐγούστου 1789, ἀλλὰ καὶ στὴ συνέχεια τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1791.

Ὑπενθυμίζουμε στὸ σημεῖο αὐτό, ὅτι μετὰ ἀπὸ μακρὰ καὶ ἀτέλειωτες συζητήσεις πού ἄρχισαν στὶς 15/6/1789, μεταβλήθηκαν σὲ δύο μόνο ἡμέρες οἱ «Γενικὲς Τάξεις» σὲ «Assemblée nationale - Ἐθνικὴ Συνέλευση» ἢ καὶ σὲ «Assemblée Constituante - Συντακτικὴ Συνέλευση»⁶⁹, καὶ ὀδήγησαν τελικὰ ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει, στὴν ἱστορικὴ διακήρυξη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως κι ἀργότερα στὸ Σύνταγμα τῆς 3/9/1791.

69. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 2, σημ. 2η.

Ἐπομένως, ἡ σύγκληση ἐκείνη τῶν «Γενικῶν Τάξεων» συγκλό- νισε ὄχι μόνο τὴ Γαλλικὴ κοινωνία καὶ τὴ Γαλλικὴ Δημόσια ζωή, ἀλλὰ ὁλόκληρο τὸν κόσμο καὶ ἐπέβαλε μιὰ ἄλλη τάξη πραγμάτων, νέες σχέσεις στὰ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις κάθε μορφῆς ἐξου- σίας καὶ ἰδιαίτερα στὸ νόημα καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν ἐννοιῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ξεχωριστὴ μέριμνα δια- τυπώθηκε γιὰ τὴ φορολογία⁷⁰, τὶς φορολογικὲς ὑποχρεώσεις Κρά- τους-Πολιτῶν, καθὼς καὶ γιὰ τὰ φεουδαλικά βάρη ποὺ ὑπῆρχαν καὶ τὰ ὁποῖα καθιστοῦσαν τὸν ἄνθρωπο, χωρὶς ὑπερβολὴ ὑποχείριο τῶν φεουδαρχῶν⁷¹⁻⁷⁸.

70. Διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη τῆς 26ης Αὐ- γούστου 1789. Τὰ τρία θεμελιώδη ἄρθρα γιὰ τὴ φορολογικὴ κατάσταση τῶν Πολι- τῶν, ἀλλὰ καὶ τὶς σχέσεις τους μὲ τὸ Κράτος:

Ἄρθρο 13. Ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖα μιὰ κοινὴ συμμετοχὴ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς δημοσίας δυνάμεως καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἄλλων δαπανῶν τῆς Κυβερνή- σεως, τὸ βάρος τῆς μετοχῆς αὐτῆς κατανέμεται μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητες τοῦ καθένα.

Ἄρθρο 14. Κάθε Πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα, εἴτε προσωπικά, εἴτε διὰ μέσου ἀντιπροσώπων του, νὰ ἔχει γνώμη γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς δημοσίας συμμετοχῆς, γιὰ τὴν προσωπικὴ του οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνση, τὸν τρόπο φορολογίας καὶ τὴ δι- ἀρκειά της.

Ἄρθρο 15. Κάθε κοινότητα ἔχει δικαίωμα ν' ἀξιῶνει τὴν ἀπόδοση λογαρια- σμοῦ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῶν ἐκπροσώπων της.

71. Περιοδικὸ *Εὐθύνη*, Τεύχος 204, Ἔκδ. 1988, Ἀθήνα, σ. 680-681.

72. *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος*: Εἰδικὸ ἀφιέρωμα γιὰ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση. Τεύχη 28, 29, 30, 35 καὶ 45, μὲ ἄρθρα τῶν κ.κ. Ἰ. Μαρίνου, Θ. Λίποβατς, Αἰ. Του- gain, Σπ. Παπασπηλιόπουλου, Ἀθ. Παπανδρόπουλου, Ἀντ. Παπαγιαννίδη, Χρ. Λαμπράκη, Γ. Μαρίνου, Σ.Π. Σπέντζας.

73. Σ.Π. Σπέντζας, Ἔτσι ξεκίνησε ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση. Ἀπὸ τὴ φορολο- γικὴ καταδίωξη στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου 1789, *Καθημερινή* 28-7-1989.

74. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ κληρονομία τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης στὴ Δημοσία Οἰκονομία, *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος* Φ. 45 τῆς 5/11/1989.

75. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πο- λίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης καὶ ἡ θέση τῶν φορολογουμένων, *Δελτίο Φορο- λογικῆς Νομοθεσίας* (ΔΦΝ), τευχ. 952/1989. Τὸ ἄρθρο ἀναδημοσιεύθηκε αὐτούσιο στὸν Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο Φ. 17, 26/4/1990, σελ. 35.

76. Σ.Π. Σπέντζας, Ἡ συμβολὴ τῆς διακήρυξης τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώ- που καὶ τοῦ Πολίτη στὴ σύγχρονη Δημοσιονομικὴ Πολιτικὴ. Διάλεξη στὸ Γαλλικὸ

Ἡ Ἀμεση σύνδεση μὲ τὴν πρόσκληση ἐκείνη γιὰ τὴ σύγκληση τῶν Γενικῶν Τάξεων τῆς 5/5/1789 ἔχει ὁ κανονισμὸς τῆς 24/1/1789 ποὺ ἐρρύνθισε τὰ σχετικὰ θέματα ἀναφορικὰ μὲ τὴ σύνταξη τῶν Cahiers, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων οἱ ὅποιοι καὶ θὰ συγκροτοῦσαν τὰ États Généraux τῆς 5/5/1789.

Ὡς προϋποθέσεις τὰ ἄρθρα 24 καὶ 25 τοῦ κανονισμοῦ ἐκείνου δίνουν τὴν ἀκόλουθη περιγραφή, ποὺ συγκλίνει πρὸς τὴν υἱοθέτηση σχεδὸν καθολικῆς ψηφοφορίας:

α) Στὸ ἄρθρο 24 προβλεπόταν, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἀποτελοῦσαν τὴν τρίτη τάξη, ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ συμμετάσχουν στὴ σύνταξη τῶν Cahiers ἀλλὰ καὶ τῆς ψηφοφορίας γιὰ τὴν ἐκλογή ἀντιπροσώπων, καὶ

β) Στὸ ἄρθρο 25 προβλεπόταν, ὅτι στὶς Assemblées de Paroisse θὰ γίνονταν δεκτοὶ ὅλοι ὅσοι ἀνῆκαν στὴν τρίτη τάξη, εἶχαν γεννηθεῖ στὴ Γαλλία ἢ πολιτογραφηθεῖ Γάλλοι, εἶχαν ἡλικία εἴκοσι πέντε χρόνων καὶ ἦταν καταχωρημένοι στοὺς φορολογικοὺς καταλόγους!! Ἄς τὸ συγκρατήσουμε αὐτό!!

Παρατηροῦμε δηλαδή, ὅτι καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνα δὲν εὐνοοῦσε, δὲν ὑποστήριζε τὴν καθολικὴ συμμετοχὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων στὸ δικαίωμα ψήφου ἀφοῦ ἔθετε προϋποθέσεις, ὅπως ἡ παιδεία καὶ ἡ ιδιοκτησία. Τὴν προϋπόθεση μάλιστα τῆς ὑπάρξεως τῆς ιδιοκτησίας πρὸς ἀπόκτηση δικαιώματος ψήφου ὑποστήριζαν ἰδιαίτερα οἱ Φυσιοκράτες (Turgot: «Πολίτες πρέπει νὰ εἶναι μόνο οἱ κύριοι γαιῶν ἢ ἀκινήτων καὶ μάλι-

Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν, στὸ πλαίσιο τῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὰ «Διακόσια χρόνια τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως», τὴν 21/12/1989.

77. Σ.Π. Σπέντζας, Δύο αἰῶνες μετὰ, 1789-1989. Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ ἡ δημοσιονομικὴ τῆς προσφορά, *Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία* 6-7/1/1990.

78. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 216, γράφει: «Τὴ νύκτα τῆς 4ης Αὐγούστου 1789 κατηγγήθησαν ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς, προτάσει τοῦ Duc d'Aiguillon καὶ τοῦ Vicomte de Noailles, τὰ φεουδαλικά βάρη (Charges Féodales) καὶ τὸ Servage, ὃπερ καθίστα τὸν ἄνθρωπον ὑποχείριον τῷ φεουδάρχη. Ἡ Assemblée Nationale κατήργησε τὰς Charges Féodales, ψηφίσασα ὅτι αὐταὶ θὰ ἐξαγορασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἔθνους, καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ Servage ἄνευ ἀποζημιώσεως τινός. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν τῇ πράξει κατάργησιν τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ιδιοκτησίας, ἡ Déclaration ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὴν ἀτομικὴν ιδιοκτησίαν ὡς δικαίωμα φυσικὸν καὶ ἀπαραβίαστον».

στα ὁ ἀριθμὸς τῶν ψήφων νὰ ἔχει διαβάθμιση ἀνάλογη μὲ τὸ μέγεθος τῆς περιουσίας»). Ἀλλὰ καὶ ὁ Montesquieu εἶχε διατυπώσει ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν καθολικὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὸ δικαίωμα ψήφου, ἀφοῦ ἐξαιροῦσε «ὅσους ἦταν σὲ εὐτελὴ κατάστασι, ὥστε νὰ θεωροῦνται ὅτι δὲν εἶχαν δική τους βούληση»⁷⁹.

Ἀκόμα καὶ τὸ Σύνταγμα τῶν Συντακτικῶν διέκρινε τοὺς Πολίτες σὲ *citoyen actifs* καὶ σὲ *citoyen passifs*, δηλαδὴ σ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου καὶ στοὺς ἄλλους ποὺ δὲν τὸ εἶχαν. Διατυπώθηκε μάλιστα ἡ πρόβλεψη, ὅτι ὅποιος πληρώνει ἄμεσο φόρο ἀξίας τουλάχιστον τριῶν ἡμερῶν ἐργασίας, νὰ γίνεται δεκτὸς στὶς *Assemblées Primaires* ποὺ εἶχαν ὡς ἀποστολὴ τους, νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἐκλογεῖς τοῦ δεύτερου βαθμοῦ, οἱ ὁποῖοι τελικὰ ἐξέλεγαν τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ.

Περιορισμένη ψηφοφορία καθιέρωσε, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀκόμα καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς 3/9/1791 γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἤδη ἔχουμε σημειώσει καὶ μόνο τελικὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1848 ἔδωσε τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου σὲ ὅλους τοὺς Πολίτες. Τότε καὶ μόνο ὀρίσθηκε στὸ ἄρθρο 24 ὅτι: «ἡ ψηφοφορία εἶναι ἄμεση καὶ καθολικὴ».

Γιὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν φορολογικῶν θεμάτων μεταφέρουμε μερικὲς πληροφορίες γιὰ νὰ γίνει κατανοητό, πόσο πολὺ τὸ θέμα αὐτὸ εἶχε φορτίσει τὴ Γαλλικὴ κοινωνία καὶ πόσο εἶχε δυναμιτίσει τὰ θεμέλια τοῦ σαθοῦ τότε μοναρχικοῦ καθεστῶτος.

Οἱ παλαιότεροι Γάλλοι μονάρχες, πρὶν ἀπὸ τὸ δέκατο ἑβδόμο καὶ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα, εἶχαν ἀναγνωρίσει τὴν ἀρχή, ὅτι τὸ Γαλλικὸ ἔθνος ἦταν ἐλεύθερο νὰ ἐγκρίνει ἢ νὰ ἀρνηθεῖ τὴν περίπτωσι νέων φόρων, γι' αὐτὸ καὶ τὰ *États Généraux* προσκαλοῦνταν νὰ συγκατατεθοῦν ἢ νὰ ἀπορρίψουν νέες φορολογικὲς ἐπιβαρύνσεις. Ἀντίθετα, στὴν περίοδο ποὺ ἀκολούθησε, τῆς ἀπόλυτης μοναρχίας, ἡ ἐπιβολὴ τῶν φόρων, ἡ εἴσπραξι καὶ ἡ διάθεσι εἶχε μία καὶ μόνη δικαιολογία, τὴ μοναρχικὴ ἐγωϊστικὴ φράσι: «*car tel est notre bon plaisir*».

Κατακραυγὴ λοιπὸν ἀποτελοῦν τὰ *Cahiers* τῶν διαφόρων τάξεων, ἀλλὰ καὶ οἱ κληροὶ τῶν διαφόρων περιοχῶν τοῦ κράτους,

79. I. Montesquieu, *Esprit des lois* στὸ *Oeuvres Completes*, τόμ. I, σ. 257 (Παρίσι 1908), τόμοι I-III, ἔκδ. Hachette.

ὅπως τῆς Rouen, τῆς Lyon, τῆς Crepy, οἱ ὅποιοι περιέγραφαν μὲ τὰ μελανότερα χρώματα τὴ φορολογικὴ πολιτικὴ τῶν τελευταίων μοναρχῶν τῆς Γαλλίας⁸⁰⁻⁸¹, ὅταν δηλαδὴ λόγῳ τῶν διαφόρων φορολογικῶν προνομίων ποὺ ἀπολάμβαναν οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κλῆρος, οἱ δύο αὐτὲς τάξεις τῶν προνομιούχων, «ὡς ἄλλο κράτος ἐν κράτει», εἰσέπρατταν διάφορους φόρους ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς Poturiers, ἐνῶ παράλληλα προσφέροντας στὴν Πατρίδα... τὸ ξίφος καὶ τὶς εὐχὲς τους, εἶχαν ἀποσπάσει ἀκόμα καὶ μερικὴ ἀπαλλαγὴ τῆς φορολογίας (Immunité des impôts)⁸².

Καὶ ἐνῶ αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα περιγράφονται γιὰ τὴν ἀδίκη εἰσπραξὴ τῶν φόρων ἀπὸ τὴ δύστυχη τρίτη τάξη, ἡ σπατάλη τῶν ἡγεμόνων τῆς Γαλλίας πιστοποιεῖται ἂν καὶ ἀπίστευτη, ἀλλὰ ἀληθινὴ

80. Π. Ζαχαρίτσας· Ἡ Noblesse d'Albert παρατηρεῖ ὅτι: «σκληρὰ ἀλλὰ ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια εἶναι: ὅτι ἡ κατάπτωσης καὶ ἡ ἐρήμωσις τῆς χώρας, ἡ δυστυχία τῶν γεωργῶν, ἡ καταστροφὴ τῶν ιδιοκτητῶν, εἶναι τὸ ὀλέθριον ἀποτέλεσμα τοῦ κατατρώγοντος τὴν χώραν φορολογικοῦ συστήματος· ὅτι ἡ κατανομὴ τῶν φόρων γίνεται ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐπαρχίας (Commissaire Departi), οὗτινος ἔμπιστοι ἐντολοδόχοι εἶναι τὰ ὄργανα τῆς χειροτέρας διοικήσεως· ὅτι οὗτοι τύραννοι τοῦ λαοῦ ἐν τοῖς χωρίοις, εὐρίσκουν ἀπέναντι αὐτῶν πτωχοὺς χωρικοὺς οἵτινες οὔτε ἐννοοῦσιν, οὔτε γινώσκουσιν, οὔτε καὶ δύνανται νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ συμφέροντα αὐτῶν...· ὅτι ἔνεκα συστήματος διοικητικοῦ τόσο κακοῦ τὸ πᾶν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐκτεθειμένον εἰς τὴν σκανδαλωδεστέραν αὐθαιρεσίαν, εἰς τὴν φοβερωτέραν ἀδικίαν, εἰς τὴν σκανδαλωδεστέραν τυραννίαν» (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ σελ. 286, τοῦ ἔργου Π. Ζαχαρίτσα, *Ἡ διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων κλπ.*).

81. Mounier Συνεδρίαση 9/7/1789 στὴν Ἐθνοσυνέλευση, παρατηρεῖ: «ἀρχὴ βέβαια εἶναι, ὅτι οἱ Γάλλοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φορολογηθῶσιν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῶν· ὁσάκις δ' ἐν τῇ μακρᾷ λήθῃ τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ ἡ ἐξουσία ἐξηγήθη ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος, διεκήρυξε πάντοτε ὅτι οἱ φόροι πρέπει νὰ παραχωρῶνται ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ λαοῦ» (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Π. Ζαχαρίτσα ὁ.π. σ. 285).

82. H. Taine, *Les origines de la France contemporaine. L'ancien régime*, τόμ. II (Παρίσι 1909), ἔκδ. Hachette, γράφει στὶς σελίδες 253-254: «Τοὺς φόρους καθιστᾷ ἐπαχθεῖς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἰσχυρότεροι καὶ οἱ μᾶλλον δυνάμενοι νὰ τοὺς καταβάλουν, κατῴρθωσαν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ κυριότερη ἀφορμὴ τῆς δυστυχίας εἶναι ἡ ἔκτασις τῶν ἀτελειῶν». Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ἴδιας ἐργασίας του, γράφει γιὰ τὶς σπατάλες: «Ὁ Βασιλεὺς λησμόνησε ὅτι οἱ δωρεές του εἶναι ὀλέθριες... Ὅπως ἔχουν καταντήσῃ οἱ φόροι, κάθε γενναιοδωρία τοῦ μονάρχη στηρίζεται στὴ νηστεία τῶν χωρικῶν, ὁ δὲ ἡγεμόνας ἀφαιρεῖ μὲ τὰ ὄργανά του τὸν “ἄρτον” ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς γιὰ νὰ δωρήσῃ ἅμαξες στοὺς πλούσιους».

ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ προσφέρονται ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ τοῦ τελευταίου Λουδοβίκου, τὸν Necker⁸³, ἐνῶ παράλληλα ἀναφέρεται, ὅτι ὁ μονάρχης κατέφευγε σὲ «δημόσια δάνεια»⁸⁴... δῆθεν γιὰ τὸ Ἕθνος, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἀφοροῦσαν πληρωμὲς τῆς σπάταλης «αὐλῆς» του.

Ἄς μὴ λησμονοῦμε ἀκόμα, ὅτι τότε εἴχαμε τὴν ταύτιση νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας σ' ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο, δη-

83. Necker, *De l'administration des finances de la France*, τόμ. II, M.DCC. LXXXIV, σ. 452 κ.μ.

Dépense particulière de la maison du roi.....	13.000.000
Dépense de table.....	800.000
Argenterie, menus, plaisirs, affaires de la chambre.....	2.000.000
Fêtes, musique, gratifications spéciales, ameublement, entretien.....	2.200.000
Garde-robe, cassette, écuries, vénerie, fauconnerie, etc., pensions spéciales	8.000.000
Prévôté de l'hôtel.....	200.000
Bâtiments	3.200.000
Appointements et gages dans les maisons royales (et entretien courant)	1.500.000
Maison de la reine.....	4.000.000
Dauphin, Dauphine, sœur, tantes du roi.....	3.500.000
Frères du roi (sans les 2.000.000 des revenus des apanages).....	<u>8.300.000</u>

Total 33.700.000 Livres.

Πέρα ἀπὸ τὰ 33,7 αὐτὰ ἑκατομμύρια ποὺ ἐκφράζουν τίς «τακτικὲς» δαπάνες τοῦ μονάρχου, πρέπει νὰ προστεθοῦν ἀκόμα καὶ τὰ «ἔκτακτα» ἐξοδα ποὺ ἀφοροῦσαν κατὰ κανόνα ἐξοδα γιὰ προικοδοτήσεις..., παροχές σὲ αὐλικούς καὶ εὐγενεῖς ποὺ βέβαια ἔφθαναν σὲ ἀρκετὰ ἑκατομμύρια.

84. *Cahier de la Noblesse du Bailliage de Crepy* (ἄρθρα 34,35) στὸν τόμο III τῶν *États généraux-Cahiers des Sénéchaussées et Baillages*, Παρίσι 1867-1875, σ. 75 ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς, σχετικὰ μὲ τὴ διασπάθιση τοῦ δημοσίου χρήματος: «Ἡ διασπάθιση τοῦ δημοσίου χρήματος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνικανότητος ἢ τῆς κακῆς πίστεως τῶν Ὑπουργῶν οἱ ὅποιοι καταχράσθηκαν ἐγκληματικὰ τὴν ἐξουσία τους, ἐξαπάτησαν τὸ βασιλέα, ἀναστάτωσαν τὴ χώρα καὶ ὅπλισαν τοὺς Πολίτες ἐναντίον ἀλλήλων. Τὸ ἔθνος δικαιολογημένα ἀγανακτισμένο ἐναντίον τους... ζητᾷ τὴν πρόληψη ὁμοίων αὐθαιρεσιῶν, νὰ καταστοῦν στὸ μέλλον οἱ Ὑπουργοὶ ὑπεύθυνοι ἀπέναντι στὸ ἔθνος γιὰ τὴ διαχείρισή τους... καὶ νὰ ἐπιληφθοῦν οἱ “Γενικὲς Τάξεις” καὶ νὰ ἐξετάσουν τὴν κατάσταση τῶν οἰκονομικῶν, τὴν ἀπόδοση τῶν φόρων ποὺ ἰσχύουν, τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, τοῦ ὕψους τοῦ ἐλλείμματος, τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ. Μόνο μὲ τοὺς ὅρους αὐτοὺς θὰ μποροῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ δημόσιο χρέος!!»

λαδὴ τοῦ Ὑπουργοῦ, ὁ ὁποῖος βέβαια εἶχε εὐθύνη μόνο ἀπέναντι στοῦ «μονάρχη»... χωρὶς νὰ ἔχει κανένα ἄλλο ἔλεγχο!!!

Συσχετίζοντας πάντως τὴν αὐθαιρεσία τῶν Γάλλων μοναρχῶν τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ δεκάτου ἐβδόμου καὶ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις ποὺ ἐπικρατοῦσαν νωρίτερα, γιὰ παράδειγμα τὸν δέκατον πέμπτο αἰῶνα ἀναφορικὰ μὲ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία, τὴ θέση τῆς βασιλείας, τὴ διαφύλαξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν «Γενικῶν Τάξεων», καταχωροῦμε σχετικὰ ἀποσπάσματα⁸⁵⁻⁸⁶.

Ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση μέχρι σήμερα ἐξακολουθεῖ κατὰ πάγια ἀρχὴ νὰ τηρεῖται ἡ προηγούμενη ἐξουσιοδότηση ἐπιβολῆς φόρου ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιο⁸⁷.

Ἡ πρακτικὴ λοιπὸν αὐτὴ ἔχει γενικευθεῖ στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ κόσμου, ὅπου τὰ νομοθετικὰ σώματα καλοῦνται καὶ ψηφίζουν, ὅχι μόνο γιὰ τὸν προϋπολογισμό τοῦ Κράτους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἐπὶ μέρους νόμους ποὺ σχετίζονται μὲ τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ Κράτους κάθε μορφῆς καὶ κατηγορίας.

85. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 237, γράφει «Ἄς σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτο ἀντήχησαν, ἐν τοῖς États Généraux τοῦ 1484, καὶ οἱ τολμηροὶ λόγοι τοῦ Philippe Pot, διακηρύξαντος, ὅτι ἡ βασιλεία εἶναι λειτούργημα καὶ ὄχι κληρονομία· ὅτι ὡς διδάσκει ἡ ἱστορία, τοὺς βασιλεῖς ἐξέλεξε κατ' ἀρχὰς ὁ λαός· ὅτι ἡ πολιτεία εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ λαοῦ (Res Populi), ἡ δὲ κυριαρχία ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἡγεμόνας, οἵτινες τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν ὀφείλουσιν εἰς τὸν λαόν· ὅτι οἱ δι' ἀρπαγῆς καὶ ἐν γένει ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ καταλαμβάνοντες τὴν ἀρχὴν εἶναι τύραννοι καὶ ἄρπαγες ξένου ἀγαθοῦ· ὅτι τῆς κοινῆς βουλήσεως θεματοφύλακες εἶναι τὰ États· ὅτι ἄνευ τῆς κυρώσεως τῶν États, ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, οὐδεὶς νόμος εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἰσχύν».

86. Π. Ζαχαρίτσας ὁ.π. (σημ. 36) σ. 287, γράφει: «Γνωστὸν εἶναι ὅτι διὰ τῆς Déclaration τῆς 12ης Μαρτίου 1701 ἐπανῆλθε ἐν ἰσχύει ὡς φόρος διαρκῆς γενικὸς ἡ προσκαίρως ἐφαρμοσθεῖσα τῷ 1695 Capitation· ἀλλ' ὁ μὲν κλῆρος ἀπηλλάγη τοῦ φόρου τούτου, καταβαλὼν ἐφ' ἅπαξ ποσὸν εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἑκατομμυρίων φράγκων, οἱ δ' εὐγενεῖς, ἐπιτυχόντες τὸν διορισμὸν ἰδιαιτέρων εἰσπρακτόρων διὰ τὴν εἴσπραξιν τοῦ ἀναλογοῦντος αὐτοῖς ἐκ τῆς Capitation μέρους, δὲν ἐπλήρωνον τακτικῶς, καὶ οὕτως ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς Capitation ἔπεσεν ἐπὶ τῆς τρίτης τάξεως. Ταῦτὰ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ καὶ περὶ τῶν φόρων τῶν Vingtièmes, δι' οὓς ὁ Calonne ἔγραψε τῷ 1787 ὅτι θ' ἀπέδιδον σχεδὸν διπλάσιον, ἢ ἀν κατηργοῦντο τὰ προνόμια καὶ αἱ ἀσυνδοσίαι».

87. Π. Δερτιλῆς ὁ.π. (ὑπόσημ. 23) σ. 20 κ.μ.

Ἔτσι τερματίσθηκαν οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ διαμάχες γιὰ τὴ δημοσιότητα τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους, τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ⁸⁸, καὶ περάσαμε στὴ νεώτερη ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία διακρίνεται τουλάχιστον ἀπὸ περισσότερο συστηματικὴ ἐπεξεργασία ἢ κατάρτιση καὶ ἡ ψήφιση τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ⁸⁹.

Συνέπεια αὐτῆς τῆς νέας καταστάσεως ποὺ διαμορφώθηκε γιὰ τὰ δημόσια ἔσοδα, ἀλλὰ καὶ τὶς δημόσιες δαπάνες, ἦταν νὰ διαφοροποιηθεῖ καὶ ὁ ρόλος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν⁹⁰ γιὰ τὴ δημοσιονομικὴ διοίκηση ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ προορισμό του, ποὺ εἶχε στὴν περίοδο τῶν Ἡγεμόνων, ὅταν πρωτοδιαμορφώθηκε.

Συμπερασματικὰ λοιπὸν δεχόμαστε, ὅτι ὅπως γράφει ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Καθηγητὴς μου κ. Ἀγγελὸς Ἀγγελόπουλος, «στὴν Ἀγγλία ὀφείλεται ἡ καθιέρωση τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν περὶ προϋπολογισμοῦ καὶ στὴ Γαλλία ἡ συστηματικότερη ἐπεξεργασία»⁹¹⁻⁹³.

Ἀπὸ τότε ἡ ἀρχὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ θέση τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν^{94α-β-95} σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα ἔγινε ἀποδεκτὴ σὲ πολλὰ κράτη, σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἐφ' ὅσον βέβαια ἀκολουθεῖται δημοκρατικὴ διαδικασία στὴ χώρα καὶ στὴ δημοσιονομικὴ διοίκηση.

Τέλος, ἡ πρόταση/πρόβλεψη τοῦ Ἐθνομάρτυρα καὶ θεμελιωτῆ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων Ρήγα Βελεστινλῆ-Φερραίου, δὲν ἦταν μόνο ἀποδοχὴ τῶν διακηρύξεων ποὺ ἔχουμε ἤδη σχολιάσει γιὰ

88. Ἀ. Ἀγγελόπουλος ὁ.π. (σημ. 21) σ. 521.

89. Ἀ. Ἀγγελόπουλος ὁ.π. (σημ. 21) σ. 533.

90. Ἀ. Διομήδης, *Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους* (Ἀθῆναι 1905) σ. 33.

91. Ἀ. Ἀγγελόπουλος ὁ.π. (σημ. 21) σ. 521.

92. Ἀ. Σμπαρούνης ὁ.π. (σημ. 22) τόμ. Γ', σ. 764.

93. G. Jèze, ὁ.π. (σημ. 48) σ. 33 κ.μ.

94α. Σ.Π. Σπέντζας, *Ὁ ρόλος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, στὴν Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, τόμ. ΚΑ' (Θεσσαλονίκη 1982) σ. 584.

94β. Σ.Π. Σπέντζας, *Προσέγγιση στὴν οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ δημοσιονομικὴ σκέψη τοῦ Ἐθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλῆ-Φερραίου*, Ἐπιστημονικὴ Ἐταιρεία Μελέτης «Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα» ΥΠΕΡΕΙΑ, Τόμ. Β', Ἀθήνα 1994, σελ. 694 κ.μ., Πρακτικὰ Β' Συνεδρίου 2-4/10/1992 Βελεστίνου.

95. Δ. Σάντης, *Ἡ θέσις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ δημοκρατίᾳ*, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τόμ. Α' (Θεσσαλονίκη 1930) σ. 473 κ.μ.

ἐλευθερία καὶ δικαιώματα, ἀλλὰ ἀποθέωσεν μὲ ὅσα διατυπώνει γιὰ τὶς οἰκουμενικὲς καὶ πανανθρώπινες αὐτὲς ἀξίες⁹⁶⁻⁹⁷.

Γι' αὐτὸ στὴ γραπτὴ ἐκείνη ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ του πρόταση, ὅπως εἶναι: Τὸ Ἐπαναστατικὸ Μανιφέστο: Τὰ δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου, Τὸ κυρίως Σύνταγμα, πρόβλεπε μὲ φανταστικὴ σκέψη ποιά θὰ ἦταν ἡ θέση τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ποὺ θὰ ξεπηδοῦσε ἀπὸ μιὰ Ἐπανάσταση κατὰ τῶν Ἀσιατῶν/Τούρκων, ἀπέναντι στοὺς ἐλεύθερους Ἕλληνες φορολογούμενους Πολίτες.

Στὰ ἄρθρα 20-21 τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μανιφέστου καθὼς καὶ στὰ ἄρθρα 101-106 τοῦ κυρίως Συντάγματος ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1797, περιέγραψε τὶς σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς μελλοντικῆς φορολογικῆς ἐξουσίας, τὴ δικαιοδοσία, τὰ ὅριά της, τὶς ὑποχρεώσεις της.

Οἱ σκέψεις ποὺ διατύπωσε τότε ὁ Ρήγας εἶναι πολύτιμες καὶ μᾶς παρακολουθοῦν καὶ σήμερα, ἀφοῦ ἀποδεικνύονται ὡς θεμελιώδεις συνταγματικὲς καὶ δημοσιονομικὲς ἀρχές, ὅπως:

- α) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος (ἄρθρα 2-3), Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου.
- β) Ἡ ἀρχὴ τῆς φορολογικῆς ἰσότητος (ἄρθρ. 21 Δικ. Ἀνθ.).
- γ) Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τῶν φόρων (ἄρθρ. 101, Τὸ Κυρίως Σύνταγμα)
- δ) Ἡ ἀρχὴ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος (ἄρθρ. 101, τὸ Κυρίως Σύνταγμα)
- ε) Ἡ ἀρχὴ τῆς φορολογικῆς νομιμότητος (ἄρθρ. 101, Κ.Σ. καὶ 21 Δικ. Ἀνθ.)
- στ) Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν (ἄρθ. 104, 105, 106 Κ.Σ. καὶ 20 Δικ. Ἀνθ.)
- ζ) Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀπολογισμοῦ ὅσων διαχειρίζονται τὸ δημόσιο χρῆμα (ἄρθρ. 55 παρ. ιβ, 104, 105, 106 Κ.Σ., καὶ 20 Δικ. Ἀνθ.).

Ποιά ἄραγε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς αὐτὲς εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὰ σημερινὰ συνταγματικὰ καὶ δημοσιονομικὰ δεδομένα;

Ὁ Ρήγας μὲ τὴν ἀπλότητα αὐτὴ εἶχε πραγματικὰ ἐκφράσει σὲ ἄδρès καὶ ἀπλές γραμμές, μὲ διορατικότητα θαυμαστή, ὅ,τι ἐκφρά-

96. Λ.Ι. Βρανούσης, *Ρήγας* (Βασικὴ Βιβλιοθήκη 10) (Ἀθῆναι, Ἐκδόσεις Ε.Μ. Ζαχαροπούλου ΕΠΕ, χ.χ.).

97. Λ.Ι. Βρανούσης, *Ρήγας Βελεστινλῆς-Φερραῖος. Τὸ Ἐπαναστατικὸ Μανιφέστο. Τὸ κυρίως Σύνταγμα*.

ζουν ἀπὸ τότε τὰ πολυσέλιδα καὶ περισπούδαστα συγγράμματα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖο τῆς προσφορᾶς του, στὸν τομέα αὐτόν.

Ἔτσι φαντάστηκε, ὅτι θὰ σταματοῦσε κάθε εἶδους φορολογικὴ καταπίεση, ἢ φορολογικὴ αὐθαιρεσία ἢ φορολογικὸ αὐταρχισμό καὶ ἐξαναγκασμὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας, ποὺ θὰ γεννιόταν μετὰ τὴ συντριβὴ τῶν Ἀσιατῶν/Τούρκων, στὸν παραδοσιακὸ καὶ ἱστορικὸ χῶρο τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν Βυζαντινῶν, στὸ χῶρο τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ.

III. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας

Στὴ συνεδρίαση ΡΙ' τῆς Πέμπτης 27ης Μαρτίου 1986 ψηφίστηκε κατὰ πλειοψηφία τὸ σχέδιο νόμου «Ρυθμίσεις στὴν ἄμεση καὶ ἔμμεση φορολογία, θέσπιση μέτρων γιὰ τὴν πάταξη τῆς φοροδιαφυγῆς καὶ ἄλλες διατάξεις ποὺ ρυθμίζουν θέματα ἀρμοδιότητας Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν».

Τὸ σχέδιο νόμου ἀκολούθησε τὴ συζήτηση τοῦ κατεπείγοντος καὶ ἡ πρόταση τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἦταν νὰ ὁλοκληρωθεῖ μέσα σὲ τρεῖς συνεδριάσεις. Μὲ τὶς διαμαρτυρίες τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰσηγήθηκε νὰ ἐξαντληθεῖ τὸ προβλεπόμενο πενθήμερο γιὰ τὶς περιπτώσεις τοῦ κατεπείγοντος. Ἀπευθυνόμενος μάλιστα πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν εἶπε χαρακτηριστικά: «Κύριε Ὑπουργέ, ἡ κρίση μου καὶ ἡ ἄποψή μου εἶναι γιὰ τὶς 5 μέρες. Καὶ ἡ παράκλησή μου εἶναι ἐπίσης γιὰ 5 μέρες. Ἄν δὲν δεχθεῖτε, παραιτοῦμαι καὶ τοῦ 4ημέρου, ποὺ προτείνετε. Εἶδα τὸ νομοσχέδιο καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἔχει ἓνα 5νθήμερο. Ἄν δὲ δεχθεῖτε στὸ ὁλόκληρο τὴν πρότασή μου, νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ μὴν τὴ δεχθεῖτε καθόλου, νὰ πᾶμε μὲ τὴ διαδικασία τοῦ τριημέρου καὶ νὰ συζητηθεῖ ὅ,τι προφθάσει. Κατὰ τὴ γνώμη μου πρέπει νὰ ἐξαντληθεῖ τὸ ἀνώτατο ὄριο ποὺ προβλέπει ἡ διαδικασία τοῦ ἐπείγοντος. Δηλαδή τὸ 5νθήμερο. Παρακαλῶ νὰ τὸ δεχθεῖτε, ἄλλως ἐγὼ παραιτοῦμαι τῆς μεσολαβήσεως».

Ἡ πρόταση τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐγίνε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἡ συζήτηση πραγματοποιήθηκε σὲ πέντε Συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς.

Ψηφίσθηκε από την Κυβερνητική πλειοψηφία, έγινε νόμος του Κράτους και φέρει τον αριθμό 1591/1986 κατά τη Συνεδρίαση ΠΙ' της 27ης Μαρτίου 1986.

Το άρθρο 9 προβλέπει τα «τεκμήρια βιωσιμότητας», δηλαδή αντικειμενικό σύστημα φορολογίας για αρκετές κατηγορίες Ελλήνων φορολογουμένων.

Παραθέτουμε αυτούσιο το άρθρο 9, από τα Πρακτικά της Βουλής, σ. 5345-5346.

Άρθρο 9

Τεκμήρια βιωσιμότητας.

1. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 33α, άρθρο με αριθμό 33β, το οποίο έχει ως εξής:

Άρθρο 33β.

Τεκμήριο βιωσιμότητας εμπορικής επιχείρησης.

1. Αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την άσκηση ατομικής επιχείρησης, όπως αυτό προκύπτει σύμφωνα με τις διατάξεις των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 33α του παρόντος, είναι μικρότερο από τις τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες (450.000) δραχμές, η διαφορά προσαυξάνει το εισόδημα που δηλώνεται, ως προερχόμενο από την επιχείρηση αυτή και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δήλωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδημά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο.

2. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν εφαρμογή, εφόσον ο υπόχρεος ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα πάνω από πέντε (5) χρόνια και σε πόλη με πληθυσμό πάνω από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ή σε πόλεις με πληθυσμό από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους και κάτω, εφόσον στην περίπτωση αυτή ο υπόχρεος διατηρεί ένα τουλάχιστον υποκατάστημα σε άλλη πόλη. Για τον υπολογισμό της πενταετίας, ως πρώτο έτος θεωρείται το επόμενο εκείνου μέσα στο οποίο ο φορολογούμενος υπέβαλε για πρώτη δήλωση έναρξης άσκησης επαγγέλματος.

Σε περίπτωση που δεν έχει υποβληθεί τέτοια δήλωση ή έχει υποβληθεί εκπρόθεσμα, μετά την πάροδο εξάμηνου από την πραγμα-

τική έναρξη άσκησης του επαγγέλματος, οι προηγούμενες διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα έτη άσκησης του επαγγέλματος από τον υπόχρεο. Για την εφαρμογή αυτής της παραγράφου η περιοχή της τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης θεωρείται ως μία πόλη.

3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και όταν το εισόδημα προέρχεται από συμμετοχή, κατά ποσοστό πενήντα το εκατό (50%) και πάνω, αθροιστικά λαμβανόμενο, σε μία ή περισσότερες ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρίες ή κοινοπραξίες ή κοινωνίες ή αστικές εταιρίες που ασκούν επιχείρηση. Αν το ποσοστό συμμετοχής του φορολογουμένου σ' αυτές είναι μικρότερο από 50%, αθροιστικά λαμβανόμενο, το ποσό που ορίζεται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού περιορίζεται ανάλογα. Αυτό ισχύει και σε περίπτωση που από πράξη προσδιορισμού αποτελεσμάτων, η οποία εκδίδεται κατά τις διατάξεις του άρθρου 16α, προκύπτει ότι στον εταίρο αναλογεί εισόδημα κατώτερο από εκείνο που πρέπει να δηλωθεί, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παράγραφο αυτή.

4. Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από εμπορικές επιχειρήσεις, τα ποσά που ορίζονται στις παραγράφους 1 και 3 αυτού του άρθρου περιορίζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 δραχμές.

5. Τα ποσά που οφείλονται με βάση τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του υποχρέου, για φόρους, τέλη και εισφορές που συμβιβαιώνονται με αυτή, προσδιορίζονται με βάση τα ποσά του εισοδήματος ή του φόρου, κατά περίπτωση, που προκύπτουν από την εφαρμογή του παρόντος.

6. Ο προσδιορισμός του εισοδήματος, κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου, δεν αποκλείει το φορολογικό έλεγχο, ούτε τον κατά τις ισχύουσες διατάξεις λογιστικό ή εξωλογιστικό προσδιορισμό εισοδήματος μεγαλύτερου από αυτό που πρέπει να δηλωθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου αυτού.

7. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού δεν εφαρμόζονται για τα καθαρά κέρδη που αποκτούν οι δικαιούχοι, τα οποία προσδιορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2, περίπτωση α' του άρθρου 36α.

2. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 47, άρθρο με αριθμό 47α, το οποίο έχει ως εξής:

Άρθρο 47α

Τεκμήριο βιωσιμότητας ελευθέριου επαγγέλματος

1. Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τον κατά το άρθρο 47 τεκμαρτό προσδιορισμό, αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την ατομική άσκηση ενός από τα ακόλουθα ελευθέρια επαγγέλματα:

α) του ιατρού, οδοντίατρου, δικηγόρου, συμβολαιογράφου, εκτελεστού μουσικών έργων ή καλλιτέχνη των κέντρων διασκέδασης που έχουν καταταγεί αγορανομικώς στην Α' ή σε ανώτερη από αυτήν την κατηγορία, φυσιοθεραπευτή, δημοσιογράφου, συμβούλου επιχειρήσεων, ιδιοκτήτη ή διευθυντή φορολογικού ή λογιστικού γραφείου.

β) κτηνίατρου, άμισθου υποθηκοφύλακα, δικαστικού επιμελητή, καθηγητή ή δασκάλου, γεωπόνου, δασολόγου,

είναι μικρότερο από τις 550.000 δραχμές, για τους αναφερόμενους στην α' περίπτωση ή από τις 450.000 δραχμές, για τους αναφερόμενους στη β' περίπτωση, η διαφορά προσαυξάνει το εισόδημα που δηλώνεται, ως προερχόμενο από την άσκηση του ελευθέριου επαγγέλματος και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δήλωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδημά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο.

2. Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από την άσκηση ελευθέριου επαγγέλματος, τα ποσά που ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο περιορίζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 ή τις 550.000 δραχμές, κατά περίπτωση.

3. Οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 33β εφαρμόζονται ανάλογα και στις περιπτώσεις αυτού του άρθρου.

4. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού δεν εφαρμόζονται για το καθαρό εισόδημα που αποκτούν οι δικαιούχοι από αμοιβές που τους καταβάλλονται από το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, από την παροχή υπηρεσιών με μίσθωση έργου.

5. Οι διατάξεις του άρθρου 47 δε θίγονται από τις διατάξεις αυτού του άρθρου.

3. Η προσαύξηση του εισοδήματος από την άσκηση εμπορικής επιχείρησης ή ελευθέριου επαγγέλματος, κατά την παράγραφο 1 των άρθρων 33β και 47α του ν.δ. 3323/1955, όπως ισχύουν, μπορεί να αμφισβητηθεί από τον φορολογούμενο ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου, εφόσον από λόγους που ανάγονται αποκλειστικά στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης ή άσκησης του επαγγέλματος προέκυψε εισόδημα μικρότερο από το παραπάνω ποσό. Δεν συνιστούν και δεν αποδεικνύουν τέτοιους λόγους μόνες οι εγγραφές στα τηρούμενα βιβλία του φορολογουμένου. Η επίκληση των λόγων αυτών, καθώς και η προσαγωγή των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων γίνεται με αίτηση του φορολογουμένου, που κατατίθεται στον αρμόδιο για τη φορολογία του οικονομικό έφορο, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριών μηνών, η οποία αρχίζει από τη λήξη της οριζόμενης στο άρθρο 12 του ν.δ. 3323/1955 προθεσμίας για την υποβολή της δήλωσης. Ισχυρισμοί που δεν περιέχονται στην αίτηση αυτή, δεν μπορούν να προβληθούν παραδεκτώς ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού πρωτοδικείου, εκτός αν η όψιμη προβολή τους κρίνεται από το διοικητικό πρωτοδικείο αποχρώντως δικαιολογημένη. Αν ασκηθεί προσφυγή, ο οικονομικός έφορος υποχρεούται να αποστείλει την παραπάνω αίτηση με τα σχετικά στοιχεία που τυχόν κατατέθηκαν στο αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο μαζί με το φάκελο της υπόθεσης.

4. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται ανάλογα και στην περίπτωση του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 19 του ν.δ. 3323/1955.

“Ας παρακολουθήσουμε πολύ συνοπτικά, χωρίς αναλύσεις, πώς διαμορφώνονται τὰ θέματα ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὸ νόμο 1591/1986 (τεκμήρια βιωσιμότητας), προσεγγίζοντας τὰ ἐπὶ μέρους σχετικά ἄρθρα τοῦ Συντάγματος. Ἀρκετὰ ἀπὸ ὅσα προβλέπονται στὸ νόμο 1591 (τεκμήρια βιωσιμότητας) κατὰ τὴν προσωπικὴ μας ἄποψη ἐκτιμοῦμε, ὅτι κινοῦνται στὸ περιθώριο τῶν Συνταγματικῶν διατάξεων ἢ ἀκόμα ἴσως καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ περίγραμμα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Συνταγματικοῦ κειμένου.

“Ας συσχετίσουμε ἀκόμα μὲ τὸ ἐξεταζόμενο θέμα καὶ τὴν «Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου»⁹⁸ τῆς 10ης Δεκεμβρίου 1948, τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἑνωμένων Ἐθνῶν, ποὺ ἀναφέρεται ρητὰ σὲ ὅλα σχεδὸν ποὺ σχολιάζουμε ἢ θίγουμε ἀπλὰ στὴν ἐργασία αὐτή, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ ἄρθρου I, καὶ ἰδιαίτερα στὴν ἀναγνώριση τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι σύμφυτη σὲ ὅλα τὰ μέλη τῆς παγκόσμιας ἀνθρώπινης κοινωνίας. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης σὲ πανανθρώπινη διάσταση.

Γι’ αὐτὸ εἶναι χρήσιμο νὰ ἀνατρέχουμε στὸν καταστατικὸ αὐτὸ χάρτη, τὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τοῦ Ἀνθρώπου καὶ νὰ ἀντλοῦμε δικαιώματα, ἀφοῦ διατυπώθηκαν γιὰ ὅλον τὸν κόσμον, ἄρα καὶ γιὰ μᾶς τοὺς Ἑλλήνες.

1) Στὸ πρῶτο τοῦ ἄρθρου γράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι στὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὰ δικαιώματα. Εἶναι προικισμένοι μὲ λογικὴ καὶ συνείδηση, καὶ ὀφείλουν νὰ συμπεριφέρονται μεταξύ τους μὲ πνεῦμα ἀδελφοσύνης»⁹⁹.

Χρήσιμα καὶ καθοδηγητικὰ κείμενα γιὰ ὅσα διατυπώνονται παραμένουν τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς¹⁰⁰, καθὼς ἐπίσης τὸ Σύνταγμα

98. Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Διεθνoῦς Ἀμνηστίας, *Διεθνεῖς Συμβάσεις γιὰ τὰ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα* (Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1982).

99. Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Διεθνoῦς Ἀμνηστίας ὅ.π. σ. 24.

100. Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων. Στ’ Ἀναθεωρητικὴ, Δ’ Περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας). Σύνοδος Α’.

α) Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΑ’ 10/3/1986, σ. 4914-4964.

β) Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΓ’, 12/3/1986, σ. 5007-5044.

γ) Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΔ’ 13/3/1986, σ. 5063-5065.

δ) Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΖ’ 19/3/1986, σ. 5189-5232.

ε) Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΗ’ 20/3/1986, σ. 5252-5281.

1975- Corpus¹⁰¹, ἀλλὰ καὶ τὸ Σύνταγμα¹⁰² (Νομικὴ Βιβλιοθήκη), ποὺ παρουσιάζουν τὶς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (Νομολογία), ἐρμηνευτικὰ σχόλια ἀλλὰ καὶ παρατηρήσεις γιὰ κάθε ἄρθρο, παράλληλα μὲ τὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων.

Ἐπομένως, ἡ διαρκὴς ἀναζήτηση συνδρομῆς στὰ δύο αὐτὰ κείμενα α) Σύνταγμα 1975- Corpus (Π. Παραρᾶς) καὶ β) τὸ Σύνταγμα-Νομικὴ Βιβλιοθήκη (Β. Καρακώστας - Ε. Γεωργοπούλου-Ἀθανασούλη) ἀποβαίνει ὑποχρεωτικὴ, ἀφοῦ εἶναι πολὺ κατατοπιστικὰ καὶ διαφωτιστικὰ μὲ τὶς ἀναλύσεις τους γιὰ τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος ποὺ ἀπὸ τὴν πλευρά μας θίγουμε μὲ μεγάλη συντομία.

Γι' αὐτὸ πιστεύουμε ὅτι τὰ ἐρμηνευτικὰ σχόλια, ἡ νομολογία κατ' ἄρθρο, οἱ παρατηρήσεις, ἡ βιβλιογραφία καὶ ἡ ἀρθρογραφία, καθιστοῦν τὶς ἐργασίες αὐτὲς ἀπὸ πολὺ σημαντικὲς μέχρι πολύτιμες.

στ) Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδρίαση ΡΙ' 27/3/1986, σ. 5341-καὶ μετὰ.

Τὸ τελικὸ κείμενο, ὅπως διαμορφώθηκε μετὰ τὶς τροποποιήσεις, καταχωρεῖται στὶς σελίδες 5345-5346 (Ἄρθρο 9. Τεκμήρια Βιωσιμότητας. Ἄρθρο 33β. Τεκμήριο Βιωσιμότητας ἐμπορικῆς ἐπιχείρησης. Ἄρθρο 47α. Τεκμήριο βιωσιμότητας ἐλευθερίου ἐπαγγέλματος).

101. Π. Παραρᾶς, Σύνταγμα 1975-Corpus, I, ἄρθρα 1-50. Νομολογία ΣτΕ. Παρατηρήσεις κατ' ἄρθρο. Νομοθεσία. (Ἔκδ. Ἀντ. Σάκκουλα, Ἀθήνα 1982).

102. Τὸ Σύνταγμα. Νομικὴ Βιβλιοθήκη, Ἐρμηνευτικὰ Σχόλια- Νομολογία, Τόμος Α', ἄρθρα 1-4. Β. Καρακώστας - Ἐλ. Γεωργοπούλου-Ἀθανασούλη (Ἀθήναι 1989), Τόμος Β' ἄρθρα 5-10, Ἀθήνα χ.χ.

Παραθέτουμε τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος στὰ ὁποῖα ἀντιβαίνουν οἱ ρυθμίσεις του νόμου 1591/1986 (τεκμήρια βιωσιμότητας) καὶ τὰ ὁποῖα, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει κατὰ τὶς προσωπικὲς μας ἀπόψεις καὶ ἐκτιμήσεις, ἔχουν τὴν ἀντίρρηση καὶ τὴν ἀντίθεση τῆς βιβλιογραφίας καὶ τῆς ἀρθρογραφίας ποὺ παραθέτουμε.

1) Ἄρθρο 2 (παρ. 1) «Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴ ὑποχρέωση τῆς Πολιτείας».

Τὸ ἐρώτημα ποὺ δημιουργεῖται εὐλόγα, εἶναι πῶς τὸ Κράτος ἀντιλαμβάνεται ἢ ἐξωτερικεύει ἔμπρακτα τὸ σεβασμὸ του καὶ τὴν προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν τὸ νομοθέτημα αὐτὸ γιὰ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας» ἀνατρέπει τὴν ὑπάρχουσα φορολογικὴ νομοθεσία, ἀφοῦ ἀντικαθιστᾷ τὸν ὑποκειμενικὸ τρόπο φορολογίας φυσικῶν προσώπων μὲ τὸν ἀντικειμενικὸ προσδιορισμὸ φορολογίας, ἔτσι ποὺ προσβάλλει καὶ καταρρακώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν προσωπικότητά του; Μήπως μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι ἀφοῦ μὲ τὴ διαδικασία τοῦ ἀντικειμενικοῦ τρόπου προσδιορισμοῦ τοῦ εἰσοδήματος δημιουργοῦνται «π λ α σ μ α τ ι κ ᾶ» εἰσοδήματα γιὰ τοὺς φορολογούμενους Πολίτες χωρὶς ἔλεγχο τῆς ἀτομικῆς/προσωπικῆς τους οἰκονομικῆς καταστάσεως, βοηθοῦνται οἱ φορολογούμενοι ἢ προστατεύονται ὡς ἀνθρώπινες ὑπάρξεις, ὅπως προβλέπει τὸ ἄρθρο 2, παρ. 1; Οὔτε τὸ πρῶτο οὔτε τὸ δεύτερο.

Τὸ Κράτος ἀγνοώντας τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ Συντάγματος ἀποδεικνύει, ὅτι ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴν ταχύτατη βεβαίωση «δημοσίων ἐσόδων» μὲ τὴ «βιομηχανία» τῶν πλασματικῶν εἰσοδημάτων τῶν φορολογουμένων, ἐνῶ εἶναι γνωστό, ὅτι τὰ βεβαιούμενα ἔσοδα, κάθε ἄλλο παρὰ νόμιμη διαδικασία προελεύσεως ἔχουν. Ἄν προστεθεῖ ἀκόμα καὶ τὸ σκεπτικὸ, ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον οἱ φορολογούμενοι Πολίτες νὰ μὴν ἔχουν τὴν εὐχέρεια ἐξυπηρετήσεως τῶν «φ ό ρ ω ν» ποὺ δημιουργήθηκαν μὲ αὐτὴ τὴ διαδικασία, τότε ἔχουμε τὴν ἐπιστράτευση τοῦ νόμου περί «Εἰσπράξεως Δημοσίων Ἑσόδων», δηλαδή τὰ ἀναγκαστικὰ μέτρα εἰσπράξεως: προσωποκράτηση, κατάσχεση, πλειστηριασμὸς κινητῶν καὶ ἀκινήτων, προκειμένου τὸ Δημόσιο Ταμεῖο νὰ εἰσπράξει τοὺς καρποὺς αὐτοῦ τοῦ φορολογικοῦ νόμου.

Μπορεῖ λοιπὸν λογικὰ ἢ καὶ νόμιμα νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι συμ-

βαδίζει ή περίπτωση τῶν «τεκμηρίων βιωσιμότητας» μέ τὸ ἄρθρο 2 παρ. 1 ποὺ ἀναφέρεται στὸ σεβασμὸ καὶ τὴν προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Γίνεται λοιπὸν φανερό, ὅτι ὄχι μόνο δὲν συμβαδίζει ή περίπτωση μέ τὸ ἄρθρο 2 παρ. 1, ἀλλὰ ἔρχεται βέβαια σὲ πλήρη ἀντίθεση ἀκόμα καὶ μέ τὴν Οἰκουμενική διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἑνωμένων Ἐθνῶν τῆς 10/12/1948, ποὺ ἀναφέρεται ρητὰ στὴν ἀναγνώριση τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου, ἄρθρο 1 ποὺ ἔχουμε ἤδη καταχωρήσει, ἀλλὰ καὶ στὸ ἄρθρο 22 ποὺ ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Κάθε ἄτομο, ὡς μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἔχει δικαίωμα κοινωνικῆς προστασίας· ή κοινωνία, μέ τὴν ἐθνική πρωτοβουλία καὶ τὴ διεθνή συνεργασία, ἀνάλογα πάντα μέ τὴν ὁργάνωση καὶ τὶς οἰκονομικὲς δυνατότητες κάθε κράτους, ἔχει χρέος νὰ τοῦ ἐξασφαλίσει τὴν ἱκανοποίηση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν δικαιωμάτων ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του» (Οἰκουμ. Διακήρυξη ὅ.π., σ. 27).

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἄλφαβητική σειρά)

1. Ν. Ἀλιβιζᾶτος, Καὶ πάλι γιὰ τὴν ἀντισυνταγματικότητα τῆς προσωπικῆς κράτησης γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο (μέ ἀφορμὴ τὴν ΑΠ 1753/1983), *ΤοΣ* 1, 1984, τευχ. 1, σ. 62, 72-73, 76.
2. Ν. Ἀνδρουλάκης, *Ποινικὸν Δίκαιον, Γενικὸν Μέρος* (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ χ.χρ.) σ. 28-29.
3. Γ.Κ. Βλάχος, *Κοινωνιολογία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου* (Ἀθήνα 1976), σ. 131 κ.μ. καὶ β' ἔκδ., Ἀθήνα 1979 «Τὸ ἀναλλοίωτο τοῦ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων», σ. 153-156.
4. Γ.Κ. Βλάχος, *Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος* (Ἀθήναι 1979). Εἰδικότερα τὰ κεφάλαια: δ) Ἡ οὐσία τοῦ θεμελιώδους δικαιώματος καὶ τὰ ὅρια τῶν νομικῶν περιορισμῶν τῆς ἀσκήσεώς του (σ. 71-77) καὶ ε) Ρύθμιση τῶν δικαιωμάτων. Γενικὲς ρῆτρες, περιορισμοὶ καὶ ἀπαγορευτικὲς διατάξεις (σ. 77-84).
5. Φ. Βεγλερῆς, *Ἡ σύμβαση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ Σύνταγμα*, σ. 66 κ.μ., Ἀθήνα 1977.
6. Φ. Βεγλερῆς, *Οἱ περιορισμοὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου* (Ἀθήνα 1982), σ. 19.

7. Κ. Γιαννόπουλος, *Ἡ προσωποκράτηση γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο*. Δύο διαλέξεις στο ΔΣΑ, στὸν κύκλο διαλέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Φορολογικοῦ Δικαίου & Δημοσιονομικῶν Μελετῶν στὶς 25/11/1992 καὶ στὶς 2/12/1992.
8. Πλ. Σταματιάδης, *Ἡ θεωρία τῆς κοινωνικῆς ὁμάδας*, Ἀθῆναι 1962, σελ. 25.
9. Γρ. Ζαριφόπουλος, *Δικονομία διοικητικῆς ἐκτελέσεως. Νόμος περὶ εἰσπράξεως δημοσίων* (Ἀθῆναι 1931), σ. 283.
10. Κ.Λ. Ζώρας, Ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς προστασίας τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας κατὰ τὸ γερμανικὸ ὁμοσπονδιακὸ Σύνταγμα, *ΤοΣ* 4, 1978, σ. 1 κ.μ.
11. Ρ. Häberle, Ἐννοια καὶ περιεχόμενο τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας κατὰ τὸ Γερμανικὸ καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Σύνταγμα, *ΤοΣ* 8, σ. 201.
12. Β. Καρακώστας, Σύνταγμα καὶ προσωποκράτηση κατὰ τὸν ΚΕΔΕ, *ΔΦΝ* 4, 1988, σ. 6 κ.μ.
13. Γ. Κασιμάτης, Περὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Συντάγματος, *ΤοΣ* 1, 1984, σ. 23 κ.μ.
14. Χ. Κεφάλας, Σκέψεις γιὰ τὴν ἔννοια τῆς προσωπικότητας καὶ τὸ προστατευτικὸ τῆς δικαίωμα, *Ἑλλ. Δικαιοσύνη* 24, σ. 357, Ἀθήνα 1983.
15. Κ. Κοννίδας, *Προβληματισμοὶ σὲ ἐπίκαιρα δικονομικὰ θέματα* (Ἀθήνα 1986), σ. 3 κ.μ.
16. Κ. Κοννίδας, Ἡ προσωποκράτηση τοῦ ὀφειλέτη τοῦ Δημοσίου, *ΔΦΝ* 39, 1985, σ. 854.
17. Γ. Κουμάντος, Προσωποκράτησις ἐκπροσώπου πτωχευσάσης ἀνωνύμου ἐταιρίας διὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιον, *Θέμις* ΞΣΤ, 1955, σ. 572 κ.μ.
18. Λ. Κοτσίρης, Ἡ προσωπικὴ κράτηση συμβούλων ΑΕ διὰ χρέη ΑΕ πρὸς τὸ Δημόσιον ἐξ ἀπόψεως Συντάγματος καὶ Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως «Διὰ τὴν προάσπισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου», *Ἀρμ.* 37, 367 (Γνωμ.).
19. Ε. Κρουσταλάκης, Ἡ προσωπικὴ κράτηση, εἰδικότερα σὰν μέσο ἀναγκαστικῆς ἐκτέλεσης γιὰ τὴν εἰσπραξὴ δημοσίων ἐσόδων, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ Συντάγματος 1975, *Δίκη* τόμ. 13/1983, σ. 294 κ.μ.
20. Π. Λαμνίδης, Προσωπικὴ κράτησις, *Δίκη* τόμ. 13/1983, σ. 225 κ.μ.
21. Γ.Α. Μαγκάκης, Ἡ ἀντισυνταγματικότητα τῆς προσωπικῆς κρατήσεως γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο, *ΝοΒ* 27, 1979, σ. 1553.

22. 'Α. Μάνεσης, *Άτομικὲς ἐλευθερίες*, τόμ. Α', 'Αθήνα 1979, ἔκδ. Β, σ. 108-113.
23. 'Α. Μανιτάκης, 'Η ἀντισυνταγματικότητα τῆς προσωπικῆς κράτησης γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο. (Γνωμ.)'Ανάπλαση γνωστῶν ἐπιχειρημάτων, *Ἀρμενόπουλος* 41, σελ. 104 (1987).
24. Γ. Μητσόπουλος, 'Η ἐπίδραση τοῦ Συντάγματος στὴν πολιτικὴ δικονομία, *Δίκη* 6, σ. 678 κ.μ. (1976).
25. Κ. Μπράτσος, 'Ερμηνευτικὲς τινες ἀπόψεις καὶ σκέψεις ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος (1975), *ΔΦΝ* 38, σ. 675 κ.μ. (1984).
26. Κ. Μπέης, Τὰ συνταγματικὰ θεμέλια τῆς δικαστικῆς προστασίας, *Στὸ ἀφιέρωμα εἰς Γεώργιον Οἰκονομόπουλο* ('Αθ. 1981), σ. 219 κ.μ.
27. Ι. Μπρίνιας, Συνταγματικότητα τοῦ κατὰ τὸν ΚΠολΔ θεσμοῦ τῆς προσωπικῆς κρατήσεως, *Δίκη* 13/1983, σ. 259 κ.μ.
28. 'Α. Παπαχρίστου, 'Η προστασία τῆς προσωπικότητος καὶ τὸ ἄρθρο 299 τοῦ Α.Κ., *ΤοΣ* 7, 1981, σ. 42 κ.μ.
29. Π. Παραρᾶς, *Σύνταγμα 1975 - Corpus I, ἄρθρα 1-50, Νομολογία ΣτΕ, Παρατηρήσεις κατ' ἄρθρο, Νομοθεσία* ('Αθήνα 1982), σ. 11 κ.μ.
30. 'Α. Ραΐκος, *Παραδόσεις Συνταγματικοῦ Δικαίου κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975*. 'Αθήνα, τόμ. Β, σ. 190 κ.μ.
31. Σ.Π. Σπέντζας, 'Η προσωποκράτηση καὶ τὰ δημόσια ἔσοδα. Διάλεξη στὸ Δικηγορικὸ Σύλλογο 'Αθηνῶν (ΔΣΑ), στὸν κύκλο διαλέξεων τῆς 'Ελληνικῆς 'Εταιρείας Φορολογικοῦ Δικαίου Δημοσιονομικῶν Μελετῶν στίς 4/10/1989.
32. Σ. Σταματόπουλος, 'Αντισυνταγματικὲς οἱ διατάξεις ποὺ προβλέπουν προσωπικὴ κράτηση γιὰ χρέη πρὸς τὸ δημόσιο καὶ ὅρους γιὰ τὴν ἀναστολὴ τῆς διοικητικῆς ἐκτέλεσης ποὺ ἀνακόπτεται, *Δίκη* 15, σ. 74 κ.μ. (1985).
33. Σ. Σταματόπουλος, Συνταγματικότητα τοῦ θεσμοῦ τῆς προσωπικῆς κράτησης γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο, *Δίκη* 15, σ. 165 (1985).
34. Σύνταγμα, Βελ. Καράκωστας - 'Ελ. Γεωργοπούλου-'Αθανασούλη. *Ἑρμηνευτικὰ Σχόλια-Νομολογία. Τόμος Α'* ('Αθήνα 1989), *Νομικὴ Βιβλιοθήκη*, σ. 53 κ.μ.
35. Θ. Ψυχογιός, Προβληματισμοὶ γιὰ τὸ θεσμὸ τῆς προσωπικῆς κράτησης μετὰ τὴν ΑΠ 1753/1983, *Δίκη* 18, σ. 768 κ.μ. (1988).

2) Άρθρο 4, παρ. 1 «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου».

παρ. 4 «Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις».

παρ. 5 «Οἱ Ἕλληνες πολῖτες συνεισφέρουν χωρὶς διακρίσεις στὰ δημόσια βάρη, ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις τους».

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ Συντάγματος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ οὐσιαστικά, τὰ πιὸ κρίσιμα ἄρθρα, ποὺ καθορίζει τὶς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων Πολιτῶν, ἀπέναντι σ' ἓνα πολὺ ὑπαρκτὸ θέμα τῆς ζωῆς, τὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ τὴν πεμπτοσύνη της: ἰσότητα ἀπέναντι στὸ νόμο, ἰσότητα στὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις, καθολικὴ δημοσιονομικὴ συνεισφορὰ στὰ δημόσια βάρη, ἀλλὰ διαφοροποιούμενη ἀνάλογα μὲ τὴν προσωπικὴ οἰκονομικὴ δύναμη ποὺ ἔχει ὁ καθένας ξεχωριστά.

Οὐσιαστικὰ καὶ τυπικὰ λοιπὸν περιγράφεται ἓνα συνταγματικὸ ἐπίτευγμα, γιὰτὶ ὅχι ἓνα συνταγματικὸ μεγαλεῖο ποὺ στηρίζεται ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβαιώνει κατηγορηματικά, ὅ,τι μέχρι σήμερα ἔχει ἐπιτύχει ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι στὴν αὐταρχικὴ καὶ αὐθαίρετὴ ἐξουσία, γιὰ νὰ συμπληρώσει τὸ ἀπόκτημα αὐτὸ μὲ τὴ δημοσιονομικὴ ὁλοκλήρωση ποὺ δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο, ἀπὸ τὴ φοροδοτικὴ ἱκανότητα τοῦ Πολίτη, νὰ συνεισφέρει στὰ δημόσια βάρη τοῦ προϋπολογισμοῦ σύμφωνα μὲ τὶς οἰκονομικὲς τοῦ δυνάμεις καὶ δυνατότητες.

Δηλαδή ἔχουμε ἐπανάληψη τοῦ ἁρθρου 13 τῆς Διακηρύξεως τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ ὁποῖο πρόβλεπε τὰ ἑξῆς: «Ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαία μιὰ κοινὴ συμμετοχὴ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς δημοσίας δυνάμεως καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἄλλων δαπανῶν τῆς Κυβερνήσεως, τὸ βάρος τῆς μετοχῆς αὐτῆς διανέμεται μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητες τοῦ καθένα»¹⁰³, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁρθρου 101 τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Μανιφέστου (Τὸ κυρίως Σύνταγμα) τοῦ Ρήγα Βελεστινλή-Φερραίου, τὸ ὁποῖο προέβλεπε τὰ ἀκόλουθα: «Κανένας Πολίτης δὲν ἐξαιρεῖται ἀπὸ τὴν τιμίαν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ συνεισφέρῃ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὰ πλούτη του τὰ εἰς δημοσίας ἀνάγκας δοσίματα»¹⁰⁴.

Τὰ τεκμήρια βιωσιμότητος λοιπὸν μὲ τὴν παραγνώριση τῆς βα-

103. Σ.Π. Σπέντζας, *Ἀπὸ τὰ παγκόσμια κείμενα* κλπ. ὁ.π. (σημ. 11) σ. 1429.

104. Σ.Π. Σπέντζας, *Προσέγγιση στὴν οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ δημοσιονομικὴ σκέψη τοῦ Ρήγα* ὁ.π. σελ. 702.

σικῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῆς «φοροδοτικῆς ἱκανότητος», παρασύρουν καὶ ἀνατρέπουν οὐσιαστικὰ τὸ βᾶθρο τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, πάνω στὸ ὁποῖο στηρίχθηκαν τὰ δεδομένα της, ἀλλὰ στηρίζονται καὶ οἱ ἐλπίδες της.

Ἡ ξεχωριστὴ οἰκονομικὴ δυνατότητα κάθε Πολίτη προσδίδει τὸ νόημα ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς κοινωνικῆς, δημοκρατικῆς ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπιστικῆς αὐτῆς ἀρχῆς, τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς, τὴν ὁποία γνωρίζουμε ἀλλὰ καὶ παραδεχόμαστε ὅλοι. Ἡ «φοροδοτικὴ ἱκανότητα» ἐκφράζει τὴν ἰσότητα, ποὺ ὁδηγεῖ στὴ φορολογικὴ ἰσότητα καὶ ἀπὸ αὐτὴν ὁδηγούμεστε στὴ φορολογικὴ νομιμότητα, ἡ ὁποία καταλήγει στὴ φορολογικὴ καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης προέβλεψε στὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα ποὺ διατυπώθηκαν ἀπὸ τὸ 1844 καὶ μετὰ, καθαρὰ τὴ φοροδοτικὴ ἱκανότητα τῶν Πολιτῶν, προκειμένου νὰ φορολογηθοῦν οἱ Ἕλληνες πολίτες ἀπὸ τὸ νέο Ἑλληνικὸ Κράτος ποὺ θὰ προέρχονταν ἀπὸ τὴν στάχτη.

Ἔτσι τὰ Συντάγματα τοῦ 1844 καὶ 1864 στὸ ἄρθρο 3 γράφουν, ὅτι «οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι, ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη, ἀναλόγως τῆς περιουσίας των»¹⁰⁵⁻¹⁰⁶.

Διαφορετικὰ διατυπώνεται ἡ περίπτωση στὰ Συντάγματα ποὺ ἀκολούθησαν, ὅπως τοῦ 1911¹⁰⁷, τοῦ 1927¹⁰⁸, τοῦ 1952¹⁰⁹⁻¹¹⁰ καὶ τοῦ 1975/1986¹¹¹. Δὲν ἐπικαλοῦνται πιά τὸν ὅρο «περιουσία», ἀλλὰ ἕναν ἄλλο ὅρο, τίς «δυνάμεις».

Ὅλοι γνωρίζουμε, ὅτι ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν «δυνάμεων» ἀναφέρονται στὶς προσωπικὲς οἰκονομικὲς δυνάμεις¹¹²⁻¹¹⁴ κάθε Πολίτη.

105. Ἀ. Σβῶλος, *Τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα 1822-1952. Ἡ Συνταγματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*. Ἔκδ. Β' (Ἀθῆναι 1972) σ. 111 καὶ 128.

106. Ἀ. Μαλαγαρδῆς, *Ἑλληνικὰ Συντάγματα καὶ Μεταπολιτεύσεις* (Ἀθῆναι 1932) σ. 9 καὶ 26.

107. Ἀ. Μαλαγαρδῆς ὁ.π. σ. 38.

108. Ἀ. Μαλαγαρδῆς ὁ.π. σ. 101.

109. Ἀ. Σβῶλος ὁ.π. σ. 146, 167, 209.

110. Γ. Βαβαρέτος, *Τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (1952)* (Ἀθῆναι 1952) σ. 19.

111. Ἀ. Μάνεσης - Γ. Παπαδημητρίου, *Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975/1986* (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1986) σ. 33.

112. Ἰ. Ζωγράφος, *Δημοσιονομικαὶ Μελέται*, τόμος Β' (Ἀθῆναι 1925) σ. 214 κ.μ.

Δὲν ἀπέχουμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ἂν ὑποστηρίξουμε, ὅτι ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης ἀπὸ τὸ 1911 μετακίνησε τὸ κύριο βάρος τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεων τῶν Πολιτῶν, ἀπὸ τὴν περιουσία, στὰ εἰσοδήματα ποὺ πραγματοποιοῦνται ἀπὸ τὶς διάφορες προσωπικὲς οἰκονομικὲς δραστηριότητες τῶν Πολιτῶν, παράλληλα βέβαια μὲ τὰ εἰσοδήματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν περιουσία.

Καλοῦνται λοιπὸν οὐσιαστικὰ οἱ ἀτομικὲς, προσωπικὲς οἰκονομικὲς δραστηριότητες, μικρές, μέσες ἢ μεγάλες, νὰ συνεισφέρουν «ἀδιακρίτως» στὰ δημόσια βάρη.

Ἡ συνεισφορὰ ὅμως τῶν Ἑλλήνων Πολιτῶν παραμένει ὁμοιόμορφη, ἀναλλοίωτη στὴ διατύπωσή της σὲ ὅλα τὰ Συντάγματα μὲ τὴν ἐπανάληψη τῆς γνωστῆς λέξης, τοῦ γνωστοῦ «ὄρου»: ἀναλόγως.

Δηλαδή, ἡ προσωπικὴ φοροδοτικὴ ἱκανότητα¹¹⁵⁻¹¹⁷ τῶν Πολιτῶν ἀποτελεῖ τὸν «ἀμετάθετο καὶ ἀκρογωνιαίον λίθον» ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν Συνταγμάτων γιὰ τὶς φορολογικὲς ὑποχρεώσεις τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ συνέπεια γιὰ τὸν ὁποιονδήποτε κοινὸ νομοθέτη, ὅχι Συνταγματικό, ἡ δέσμευση εἶναι δεδομένη, ἀναφορικὰ μὲ τὴ φορολόγηση τῶν Πολιτῶν, ἀποκλειστικὰ μὲ βάση τὴ φοροδοτικὴ τους ἱκανότητα.

Κυρίαρχο στοιχεῖο φορολογήσεως τῶν Πολιτῶν παραμένει ἡ διαφοροποίηση, ἡ διακλιμάκωση τῶν οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων.

Σὲ ὅλες βέβαια τὶς δραστηριότητες τῶν Πολιτῶν ποὺ πραγματοποιοῦν, δημιουργοῦν οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα, θὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε τὴν «περιουσία» μὲ τὴν παλιὰ Συνταγματικὴ διάταξη. Δηλαδή ἡ περιουσία ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει τὴ θέση της καὶ φυσικὰ τὶς θετικὲς φορολογικὲς συνέπειες γιὰ τὸ Κράτος.

113. Ἄ. Σμπαρούνης, *Γενικαὶ Γραμμαὶ Φορολογικῆς Πολιτικῆς* (Ἀθῆναι 1935) σ. 37 κ.μ.

114. R. Musgrave & P. Musgrave, *Δημοσία Οἰκονομικὴ στὴ θεωρία καὶ στὴν πράξη*. Τόμ. Β' (Ἀθήνα 1983) σ. 17 κ.μ.

115. Ἄ. Σμπαρούνης ὁ.π. σ. 44 κ.μ.

116. Ξ. Ζολώτας, *Ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἐν Ἑλλάδι* (Ἀθ. 1930) ὁ.π. σ. 22 κ.μ.

117. R. Musgrave & P. Musgrave ὁ.π. σ. 28 κ.μ.

“Αν προχωρήσουμε βαθύτερα τὸ συλλογισμό μας, θὰ δικαιολογήσουμε αὐτὴ τὴ διαφοροποίηση στὴ διατύπωση τῶν Συνταγματικῶν μας κειμένων.

Μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀρχικῆς διατυπώσεως «περιουσία» θὰ διέφευγε οὐσιαστικὰ ἓνα ὑπολογίσιμο, ἓνα σημαντικὸ ποσοστὸ Ἑλλήνων Πολιτῶν, ποὺ βέβαια μπορεῖ νὰ μὴν διέθετε «περιουσία», ἀλλὰ ὅπωςδήποτε πραγματοποιοῦσε οἰκονομικὲς δραστηριότητες, δηλαδή πραγματοποιοῦσε οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα, ἀποκτοῦσε εἰσοδήματα, κέρδη, πέραν τῆς περιουσίας.

Μὲ τὴ χρησιμοποίηση λοιπὸν τοῦ ὅρου «δυνάμεις»¹¹⁸ διευρύνουμε τὸν κόσμον ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συνεισφέρει στὰ δημόσια βάρη, ἐφ’ ὅσον συντρέχουν ὀρισμένες καθορισμένες διαδικασίες, ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὴ δημοσιονομικὴ ἐπιστήμη καὶ πρακτικὴ καὶ κατοχυρώνονται ἀπὸ τὶς Συνταγματικὲς διατάξεις. Ἔτσι πολλοὶ περισσότεροι Πολίτες συνδέονται μὲ ἀντικειμενικὸ φόρο¹¹⁹, τὸν ὁποῖο νομότυπα καλοῦνται νὰ ὑπηρετήσουν, ἀφοῦ βέβαια δὲν προσκρούει σὲ συνταγματικὴ διάταξη.

Δὲν μπορεῖ ὅμως ὁ κοινὸς νομοθέτης νὰ προσπεράσει τὴν ἔννοια τοῦ εἰσοδήματος, ὅπως προσδιορίζεται ἀπὸ τὴ Δημοσιονομικὴ Ἐπιστήμη¹²⁰⁻¹²⁹ καὶ ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφισβητηθεῖ.

118. Γ. Κοφινᾶς, *Φορολογικὸν Δίκαιον* (Ἀθῆναι 1929) σ. 42.

119. Π. Δερτιλῆς, *Γενικαὶ Ἀρχαὶ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου*, τευχ. Β’ (Θεσσαλονίκη 1963), σ. 16.

120. Ἰ. Σοῦτσος, *Δημοσιολογία* (Ἀθῆναι 1890) σ. 55 κ.μ.

121. Ἰ. Ζωγράφος, *Δημοσιονομικαὶ Μελέται* (Ἀθῆναι 1925) σ. 199 κ.μ.

122. Δ. Σάντης, *Ἡ ἔννοια τοῦ φορολογικοῦ εἰσοδήματος* (Ἀθῆναι 1927).

123. Δ. Καλλιτσούνακης, *Δημοσία Οἰκονομία* (Ἀθῆναι 1934) σ. 90 κ.μ.

124. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομική*. Ἔκδ. Β’ (Ἀθῆναι 1942) σ. 345 κ.μ.

125. Π. Δερτιλῆς, *Σύστημα Δημοσίας Οἰκονομικῆς*, τόμ. Α’ (Ἀθῆναι 1945) σ. 435 κ.μ.

126. Ἀ. Σμπαρούνης, *Δημοσία Οἰκονομική*, Τόμ. Β’, τευχ. Β’ (Ἀθῆναι 1956) σ. 405 κ.μ.

127. Δ. Καραγιωργας, *Παραδόσεις Δημοσίας Οἰκονομικῆς*. Τόμ. Β’ (Ἀθῆναι 1971) σ. 288.

128. Λ. Θεοχαρόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομική*. Τόμ. Α, τευχ. Α (Θεσσαλονίκη 1975) σ. 253 κ.μ.

129. Μ. Duverger, *Δημοσία Οἰκονομία*. Μετάφραση Χ. Τότση (Ἀθῆναι 1979) σ. 233 κ.μ.

Ὁ ἀντικειμενικὸς προσδιορισμὸς τῆς φορολογίας τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, ὁ ὁποῖος καθιερώνεται μὲ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας, τυπικὰ ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικά, ἐπιφέρει κατάργηση τῆς ἰσότητας τῶν Πολιτῶν, ἀφοῦ ἀγνοεῖ τὴν προσωπικὴ/ἀτομικὴ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ κάθε Πολίτη ξεχωριστὰ καὶ προβλέπει τὴν ἐπιβολὴ ἀντικειμενικῶν στοιχείων, ἀντὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ φορολογοῦνται τὰ ἀτομικὰ εἰσοδήματα.

Δηλαδή τυπικὰ παραμένει ἰσχυρὸ τὸ ἄρθρο 4 τοῦ Συντάγματος (παρ. 5), ἐνῶ οὐσιαστικὰ στὴν πράξη τὸ καταργοῦμε, ἀφοῦ παράλληλα ἔχουμε καταργήσει οὐσιαστικὰ τὴν προβλεπόμενη ἰσότητα ἀπέναντι στὸ νόμο, δηλαδή τὰ ἴσα δικαιώματα καὶ τὶς ἴσες ὑποχρεώσεις. Ἀντίφαση κραυγαλέα.

Ἡ ἀχρήστευση τῶν λογιστικῶν βιβλίων οὐσιαστικὴ πού καταλήγει σὲ πραγματικὴ, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τηροῦνται κατ' ἐπιταγὴ τοῦ νόμου καὶ ὄχι ἀπὸ βούληση ἢ πρωτοβουλία τοῦ ἐνδιαφερομένου, ἡ δὲ ἀνακριβὴς τήρησή τους, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐπισύρει αὐστηρὲς ποινικὲς ἢ διοικητικὲς χρηματικὲς ποινὲς τοῦ Κώδικα Φορολογικῶν Στοιχείων, ὁδηγεῖ σὲ καταχρηστικὴ ἄρνηση πραγματικῆς, οὐσιαστικῆς, ἀποφασιστικῆς δικαστικῆς συνδρομῆς καὶ προστασίας τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν, ὅπως γράφουμε στὴ συνέχεια στὰ ἄρθρα 20, παρ. 1, ἀλλὰ καὶ 25, παρ. 3.

Μὲ τὸ μηχανισμό αὐτὸ τῆς οὐσιαστικῆς ἀχρηστεύσεως τῶν λογιστικῶν βιβλίων καὶ στοιχείων ὁδηγεῖται ὁ φορολογούμενος σὲ ἀδιέξοδο, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν εὐχέρεια νὰ ἀμυνθεῖ, νὰ προσφύγει στὴ φορολογικὴ δικαιοσύνη προκειμένου νὰ διεκδικήσει δικαστικὴ προστασία. Μὲ τὸ προηγούμενο φορολογικὸ καθεστῶς ἡ εὐχέρεια ὑπῆρχε, τώρα ὁ νόμος 1591 τὸ ἀπαγορεύει.

Ἡ διαφοροποίηση συμπεριφορᾶς ἀπὸ μέρους τῆς ἀρχῆς ἀναφορικὰ μὲ τὸ δικαίωμα «διοικητικῆς ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς» εἶναι ἀκόμα ἓνα ἀρνητικό, ἀλλὰ πολὺ χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο, πού καθιέρωνε καὶ πάλι ὁ νόμος 1591 κατὰ τῆς ἰσότητας τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Ὅσοι ἀποφασίσουν νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ τρόπου προσδιορισμοῦ τοῦ εἰσοδήματος, δηλαδή κατὰ τοῦ τρόπου φορολογίας τῶν Πολιτῶν πού ἐπιβάλλει ὁ νόμος 1591 τῶν «τεκμηρίων βιωσιμότητας», χάνουν τὸ δικαίωμα «διοικητικῆς ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς».

Ἀντίθετα τὸ δικαίωμα αὐτὸ παραμένει ἰσχυρὸ γιὰ ὅσους ἀποδε-

χθοῦν τά «τεκμήρια βιωσιμότητας» καὶ δηλώσουν εἰσοδήματα μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ καθορίζει ὁ νόμος αὐτὸς 1591. Γιατὶ ἄραγε; Μήπως μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, δηλαδὴ τῆς διαφορετικῆς ἀντιμετώπισης τῶν φορολογουμένων ἐξυπηρετεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἀπέναντι στὸ νόμο ἢ μήπως μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ προωθεῖται ἡ Νομιμότητα γενικότερα, ἡ φορολογικὴ νομιμότητα ἢ ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη εἰδικότερα; Ἀσφαλῶς ὄχι, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ τακτικὴ τῶν δύο μέτρων καὶ δύο σταθμῶν ποὺ παραβιάζει κατάφωρα τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ ἐξευτελίζει τὸν ἄνθρωπο, τὸν φορολογούμενο Πολίτη, ἀντιστρατεύεται κάθε ἀρχὴ δικαίου τοῦ μεταμεσαιωνικοῦ κόσμου, νὰ σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐθαιρεσία, ἐγωϊσμό καὶ βαρβαρότητα, δηλαδὴ ἀρχὲς πρὸς ἀποφυγὴ.

Αὐτὲς ὅμως ὅλες οἱ καταστάσεις ὁδηγοῦν στὴν καταστρατήγηση καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ, τοῦ πραγματικοῦ χρέους τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν, ὅπως προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 78 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, γιὰ τὸ ὁποῖο γράφουμε στὴ συνέχεια. Δηλαδὴ ὑποχρεώνουν τὸν φορολογούμενο νὰ ὑπηρετήσῃ ἓνα ἐξωπραγματικό, τυπικὸ χρέος, μὴ στηριζόμενο οὔτε στὴ γενικὴ ἀρχὴ τοῦ δικαίου τοῦ ἁρθρου 4, ἀλλὰ οὔτε καὶ τοῦ ἁρθρου 78, ὅπως προβλέπονται ἀπὸ τὸ Συνταγματικὸ κείμενο.

Ποιὲς εἶναι οἱ συνέπειες αὐτῶν τῶν ρυθμίσεων καὶ ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσουν; Πολὺ πιθανὸν νὰ ὁδηγήσουν σὲ ἀδιέξοδα, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει στὴν προηγούμενη περίπτωση τοῦ ἁρθρου 2, παρ. 1, δηλαδὴ βεβαιώνονται μὲ τὸ μηχανισμό ταχύτητας τῶν τεκμηρίων βιωσιμότητας «δημόσια ἔσοδα» καὶ στὴ συνέχεια εἰσπράττονται ἀναγκαστικά!

Ἀφοῦ ἐπομένως ἔχει ἀνατραπεῖ ἡ ἰ σ ό τ η τ α, κι ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότητα, φθάνουμε στὴν κατάσχεση ἀλλὰ καὶ στὴν προσωποκράτηση, ὡς δῶρο μὴ ἀναμενόμενο. Καὶ τώρα τὰ ἐρωτήματα:

α) Εἶναι ἢ δὲν εἶναι εὐρηματικὴ ἢ μᾶλλον ὀρθότερα σατανικὴ ἢ μέθοδος ποὺ δημιουργεῖ μηχανισμό βεβαιώσεως δημοσίων ἐσόδων, ἀπέναντι στὸν ὁποῖο τὸ Κράτος Δικαίου στερεῖ τὸν Πολίτη τῆς ἰσότητος, τῶν ἴσων δικαιωμάτων καὶ τῶν ἴσων ὑποχρεώσεων;

β) Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὑ π ε ρ β α τ ι κ ῆ ἢ περίπτωση ἀφοῦ ἀνατρέπεται καὶ ἡ οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἁρθρου 4 παρ. 5;

γ) Μπορεῖ ἄραγε νὰ ὑποστηριχθεῖ μὲ ὅσα ἔχουν διατυπωθεῖ, ὅτι τηροῦνται οἱ προϋποθέσεις τοῦ ἁρθρου 25, παρ. 1, 2, 3, δηλαδὴ ὅτι

προστατεύονται τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι διασφαλίζονται ἀπὸ τὰ κρατικά ὄργανα γιὰ τὴν ἀνεμπόδιστη ἄσκησή τους; Ἡ μήπως πραγματοποιεῖται κοινωνικὴ πρόοδος μέσα σὲ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη; Μήπως ταιριάζει περισσότερο ἢ καταχρηστικὴ ἄσκηση κρατικῆς ἐξουσίας ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται;

Ἡ Οἰκουμενικὴ διακήρυξη προβλέπει σὲ δύο ἄρθρα τῆς τὰ ἀκόλουθα: Ἄρθρο 7: «Ὅλοι εἶναι ἴσοι ἀπέναντι στὸ νόμο καὶ ἔχουν δικαίωμα σὲ ἴση προστασία τοῦ νόμου, χωρὶς καμία ἀπολύτως διάκριση. Ὅλοι ἔχουν δικαίωμα σὲ ἴση προστασία ἀπὸ κάθε διάκριση ποὺ θὰ παραβίαζε τὴν παρούσα Διακήρυξη καὶ ἀπὸ κάθε πρόκληση γιὰ μιὰ τέτοια δυσμενὴ διάκριση», ἀλλὰ καὶ τὸ ἄρθρο 10: «Καθένας ἔχει δικαίωμα, μὲ πλήρη ἰσότητα, νὰ ἐκδικάζεται ἡ ὑπόθεσή του δίκαια καὶ δημόσια, ἀπὸ δικαστήριο ἀνεξάρτητο καὶ ἀμερόληπτο, ποὺ θὰ ἀποφασίσαι εἴτε γιὰ τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις του, εἴτε, σὲ περίπτωσι ποινικῆς διαδικασίας, γιὰ τὸ βάσιμο τῆς κατηγορίας ποὺ στρέφεται ἐναντίον του» (ὅ.π., σ. 25).

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Γενικὴ θεωρία τῆς φορολογίας* (Ἀθῆναι 1939) σ. 99-100, 142-152, 165-175.
2. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομία*. Ἔκδ. Β' (Ἀθῆναι 1943) σ. 65 κ.μ., 247-253, 256, 262-264.
3. Γ. Ἀναστόπουλος, *Εἰσαγωγή στὸ Φορολογικὸ Δίκαιο* (Ἀθῆναι-Κομοτηνὴ 1981) σ. 53, 60, 78, 81.
4. Γ. Ἀναστόπουλος, *Φορολογικὸ Δίκαιο*. Τεῦχ. Α' (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1983) σ. 54, 76-88, 105 κ.μ.
5. Ἰ. Ἀναστόπουλος, Ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ κρατικὸς οἰκονομικὸς παρεμβατισμός. *Τιμ. Τόμ. Φ. Βεγλερῆ II*, Ἀθήνα 1988, σελ. 321 κ.μ.
6. Φ. Βεγλερῆς, Οἱ προσβολὲς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1935, *ΝοΒ* 24, 1976, σ. 753 κ.μ.
7. Φ. Βεγλερῆς, Ἡ σύμβαση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ Σύνταγμα, *ΤοΣ* 2, 1976, σ. 385 κ.μ., 533 κ.μ.; *ΤοΣ* 3, 1977, σ. 42 κ.μ., 199 κ.μ. ἢ ἔκδοσις «Βιβλιοθήκης Δημ. Δικαίου» ἀριθ. 1, 1977.
8. Φ. Βεγλερῆς, Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ οἱ περιορισμοὶ τους, *ΤοΣ* 5, 1979, σ. 25 κ.μ., *ΤοΣ* 1981, σ. 193 κ.μ., 369 κ.μ.

9. Γ.Κ. Βλάχος, *Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος* (1979), σ. 51 κ.μ.
10. Γ.Κ. Βλάχος, *Κοινωνιολογία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου* (Ἀθήνα 1979) ἔκδ. Β΄.
11. Γ.Κ. Βλάχος, Πλουραλισμὸς καὶ προσωποκρατία. Στοχασμοὶ γιὰ μιὰ νέα θεωρία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα ΠΑΣΠΕ* (Ἀθήνα 1980) σ. 33 κ.μ.
12. Γ.Κ. Βλάχος, Ἡ ἐπιφύλαξη τοῦ νόμου καὶ τὰ θεμελιώδη δικαιώματα στὸ Σύνταγμα 1975, *Ἐπ. Ἔργ. Δικ.* 26 (1967) 281.
13. Δ. Βλάχος, *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος εἰς τὸ Δημόσιον Δίκαιον*, τόμ. Α΄ (1950), τόμ. Β΄ (1952).
14. Ἀ. Γαζῆς, Ἡ ἀντισυνταγματικότητα στὴ φορολογία τῆς οἰκογένειας. Ἀνάτυπο, *ΤοΣ* 1983.
15. Π. Δαγτόγλου, Ὁ κοινωνικὸς περιορισμὸς τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων. *Τιμ. Τόμος Φ. Βεγλερῆ* I, Ἀθήνα 1988, σελ. 277 κ.μ.
16. Π. Δερτιλῆς, *Γενικαὶ Ἀρχαὶ Δημοσιονομικοῦ Δικαίου*. Τεῦχ. Α΄ (Ἀθῆναι 1962) σ. 61 κ.μ.
17. Ἀ. Δημητρόπουλος, Κοινωνικὸς ἀνθρωπισμὸς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα, *ΝοΒ* 28, 1980, σ. 1655 κ.μ. καὶ 1834 κ.μ.
18. Ἀ. Δημητρόπουλος, *Τὰ ἀμυντικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς ἔννομης τάξεως* (Ἀθήνα 1981).
19. G. Jeze - Β. Γεωργαντάς, *Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ καὶ ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομικὴ Νομοθεσία*. Τόμ. III (Ἀθῆναι 1915) σ. 291-294, 306.
20. Ἰ. Ζωγράφος, *Δημοσιονομικαὶ Μελέται*. Τόμος Β΄, *Δημοσιονομικὴ* (Ἀθῆναι 1925) σ. 22, 203, 205, 216, 218, 223 κ.μ.
21. Λ. Θεοχαρόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομικὴ*. Τόμ. Α΄, τεῦχ. Α΄ (Θεσσαλονίκη 1975) σ. 189, 195, 204, 217, 233, 237, 253, 281.
22. Λ. Θεοχαρόπουλος, *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος στὰ δημόσια βάρη. Ἡ ἀστικὴ εὐθύνη τοῦ Κράτους* (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1988) (Παράρτημα Δημοσιονομικοῦ Δικαίου. Πρόκειται γιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ σφαιρικὴ μελέτη ποὺ ἐξετάζει τὸ θέμα σὲ βάθος). Ἰδιαιτέρα ἀπὸ σ. 324 κ.μ.
23. Δ. Καλδῆς, Ἡ ἰσότης τῶν διαδίκων καὶ οἱ περὶ ἀποδείξεως διατάξεις τοῦ Κ.Φ.Δ., *Δελτίο Φορολογικῆς Νομοθεσίας*, Ἀθῆναι 1971, τεῦχ. 503-504, σ. 289 κ.μ.
24. Δ. Καλδῆς, Ἡ ἀδικαιολόγητη καταστροφὴ τῶν ἐπιχειρήσεων μὲ τὴν ἐπιβολὴ φόρων ἐπὶ καταφανῶς ἀνυπάρκτων κερδῶν, *ΔΦΝ* 1986, σ. 1169.

25. Δ. Καλιτσουνάκης, *Δημοσία Οικονομική* (Ἀθῆναι 1934) σ. 113 κ.μ.
26. Ἰ. Καραγιαννοπούλου-Λελούδα, *Τὸ Δημόσιον Fiscus ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος* (Ἀθήνα 1974).
27. Ἰ. Καραγιαννοπούλου-Λελούδα, Σύγχρονη μορφή τῶν ὁρίων τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, *ΤοΣ* 6, 1980, σ. 567 κ.μ.
28. Β. Καρακώστας, Ἐλεγχος συνταγματικότητος συνταγματικῆς διάταξης, *ΔΦΝ* 41, 1987, σ. 514 κ.μ.
29. Γ. Κασιμάτης, Ἡ παγκόσμια διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, *ΝοΒ* 27, 1979, σ. 705 κ.μ.
30. Δ. Καστριώτης, Ἡ φοροδιαφυγή καὶ ἡ ἀντικοινωνικότητά της, *Ἐφ. Ἐλ. Νομ.* 1988, σ. 228.
31. Κ. Κοννίδας, Ἡ ἰσότης ἐνώπιον τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων, *ΝοΒ* 24, 1967, σ. 471.
32. Δ. Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου, *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναλογικότητος στὸ ἐσωτερικὸ Δημόσιο Δίκαιο* (Θεσσαλονίκη 1989), *Ἐπίμετρο*, σ. 119 κ.μ.
33. L. Cossa, *Πρῶτα στοιχεῖα τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας*. Πρόλογος Ἀ. Ἀνδρεάδη (Ἀθῆναι 1912) σ. 61 κ.μ.
34. Μ. Κυπραῖος, *Στοιχεῖα φορολογικοῦ δικαίου* (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ) 1980, σ. 40 κ.μ., 55, 114 κ.μ., 732.
35. Γ. Λεβέντης, Τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα τοῦ Πολίτη, *ΤοΣ* (1978), σελ. 121 κ.μ.
36. Ἀ. Λίποβατς, Συνταγματικὴ ἰσότητα καὶ ἀνισότητα, *ΝοΒ* 28, 1980, σ. 449 κ.μ.
37. Ἀ. Μάνεσης, Ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ ἡ ἐφαρμογὴ της ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, *ΕΕΝ* 25, 1958, σ. 444 κ.μ.
38. Ἀρ. Μάνεσης, *Συνταγματικὴ θεωρία καὶ πράξη* (Θεσσαλονίκη 1980) σ. 316 κ.μ.
39. Ἀ. Μάνεσης, Αἱ ἐγγυήσεις τηρήσεως τοῦ Συντάγματος II (1961-1965) σ. 45 κ.μ.
40. Ἀ. Μάνεσης, *Συνταγματικὰ δικαιώματα. Οἱ Ἀτομικὲς ἐλευθερίες*. Ἐκδ. Δ' (Θεσσαλονίκη 1982) σ. 77.
41. Ἀ. Μανιτάκης, Ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ ἡ ἔννοια τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, *ΤοΣ* (1978), σ. 433 κ.μ.
42. Ν. Παπαγρηγορίου, Ἡ Συνταγματικότητα τοῦ «τεκμηρίου βιωσιμότητος ἐλευθέρου ἐπαγγέλματος», *ΝοΒ* 35, 1987, σ. 845 κ.μ.

43. Π. Παραρᾶς, *Σύνταγμα 1975-Corpus I*, ὅ.π., σ. 27 κ.μ.
44. Π. Παραρᾶς, Οἱ φορεῖς τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων, *ΤοΣ* 1991, σελ. 1 κ.μ.
45. Ἀ. Παρούτσας, Ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος καὶ βεβαιότητος τοῦ φόρου κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975, *ΝοΒ* 29, σ. 1041 κ.μ.
46. Ἀ. Ράϊκος, Ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος τοῦ φόρου εἰς τὰ σύγχρονα *Συντάγματα*. Ἀνάτυπο (Θεσσαλονίκη 1971), σ. 3 κ.μ., 6 κ.μ., 11 κ.μ., 18 κ.μ.
47. Ἀ. Ράϊκος, Ἡ φορολογικὴ ἐξουσία τοῦ Κράτους Δικαίου. Ἀνάτυπο (Ἀθῆναι 1972) σ. 19, 21 κ.μ.
48. Ἀ. Σβῶλος - Γ.Κ. Βλάχος, *Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*. Τόμ. Α (1954), σ. 177 κ.μ., 222.
49. Χρ. Σγουρίτσας, *Συνταγματικὸν Δίκαιον*, τόμ. Β', τεῦχ. β.
50. Ἀ. Σμπαρούνης, *Γενικαὶ γραμμαὶ Φορολογικῆς Πολιτικῆς* (Ἀθῆναι 1935) σ. 39 κ.μ.
51. Ἀ. Σμπαρούνης, *Φορολογικὸν Δίκαιον (Γενικαὶ Ἀρχαί)*. Τεῦχος Α', Εἰσαγωγή (Ἀθῆναι 1958) σ. 29, 44, 85.
52. Ἀ. Σμπαρούνης, *Δημοσία Οἰκονομική*, Τόμ. Β, τεῦχ. Α' (Ἀθῆναι 1955), σ. 246-262, 292, τεῦχ. Β' (Ἀθῆναι 1956), σ. 360, 349-370, 383, 395, 398-399, 414, 418, 420, τεῦχ. Γ' (Ἀθῆναι 1961), σ. 491.
53. Ἰ. Σοῦτσος, *Δημοσιολογία* (Ἀθῆναι 1890) σ. 48 κ.μ., 58, 66.
54. *Τὸ Σύνταγμα*, Β. Καρακώστας - Ε. Γεωργοπούλου-Ἀθανασούλη ὅ.π., σ. 107 κ.μ.
55. Ἀ. Τάχος, *Σύγχρονοι τάσεις τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος εἰς τὸ Διοικητικὸν Δίκαιον*, Θεσσαλονίκη 1973.
56. Ἀ. Τάχος, *Ἡ Οἰκονομικὴ Δημοκρατία καὶ τὸ Σχέδιο Συντάγματος*, Θεσσαλονίκη 1975.
57. Ἀ. Τάχος, *Διοικητικὸ Οἰκονομικὸ Δίκαιο*. Ἔκδ. 7η (Θεσσαλονίκη 1992) σ. 204 κ.μ.
58. Δ. Ψαρός, *Ἡ οἰκονομικὴ διοίκησις τοῦ Κράτους (ἱστορικῶς καὶ κατὰ τὰ νῦν ἰσχύοντα)* (Ἀθῆναι 1959) σ. 294.
59. Δ. Ψαρός, *Στοιχεῖα Διοικητικοῦ Οἰκονομικοῦ Δικαίου. Κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα*. Τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1960) σ. 73 κ.μ., 113 κ.μ.

3) Ἄρθρο 5 (παρ. 1) «Καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπτύσσει ἐλεύθερα τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχει στὴν κοινωνική, οἰκονομική καὶ πολιτική ζωὴ τῆς Χώρας ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἥθη».

(παρ. 3) «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστη».

Ἡ δημιουργούμενη νέα κατάσταση μὲ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας ποὺ ἐπιβάλλει φόρους ἐκεῖ ποὺ δὲν ὀφείλονται, ἢ μεγιστοποιεῖ φορολογικὲς ὑποχρεώσεις μὲ τὸν ἀντικειμενικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, προσανατολίζει μιὰ μερίδα ἐπαγγελματιῶν στὴ διακοπή, ἐγκατάλειψη τῆς ἐργασίας τους, τοῦ ἐπαγγέλματός τους, ὡς προτιμότερη λύση γιὰ τὴν ἀποφυγὴ ἐμπλοκῆς τους ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ φορολογίας μὲ βάση τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας.

Μήπως λοιπὸν ἡ νέα κατάσταση προωθεῖ τὴν ἀπασχόληση ἢ μήπως πάλι προωθεῖ τὴ δημιουργία ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀφοῦ ἀναγκαστικὰ διακόπτεται ἡ ἐργασία, ἐνῶ θὰ μπορούσε νὰ συνεχίζεται συμβάλλοντας τόσο στὴν ἀπασχόληση, ὅσο καὶ στὴ δημιουργία ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ προϊόντος;

Μήπως ὁ πρόωρος συνωστισμὸς στὶς πύλες τῶν ἀσφαλιστικῶν ταμείων γιὰ τὴ συνταξιοδότηση εἶναι νόμιμος, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν εἶχαν κανένα λόγο νὰ διακόψουν τὸ ἐπάγγελμά τους, τὴν ἐργασία τους καὶ νὰ φθάσουν ἐκεῖ;

Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία χάνει γιὰ πάντα τοὺς ἐπαγγελματίες αὐτούς, χάνει τὴν παραγωγικὴ τους προσφορὰ καὶ τὴν κοινωνικὴ τους ἀποστολή, ἐνῶ τοὺς κερδίζει γιὰ πάντα ἡ συνταξιοδοτικὴ περιοχὴ ποὺ θὰ ἐπιβαρύνεται συνεχῶς μὲ τὴν ἀνταποδοτικὴ καταβολὴ συντάξεως. Ὁ περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς δραστηριότητος τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν εἶναι δεδομένος ἀπὸ τὴν περίπτωσι τῶν τεκμηρίων βιωσιμότητας, ἀφοῦ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸ ἄρθρο 5, τόσο στὴν παρ. 1, ὅσον καὶ στὴν παρ. 3.

Μήπως μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ κάποιος, ὅτι τελικὰ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας ἀφήνουν ἀνέπαφη καὶ ἀνεπηρέαστη τὴν προσωπικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ἀφοῦ μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ τοῦ ἀντικειμενικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ εἰσοδήματος τὸν προβληματίζουν καὶ τὸν ἐπηρεάζουν, ἂν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει ἢ νὰ διακόψει τὴν ἐπιχείρησή του, τὸ ἐπάγγελμά του;

Ὁ φραγμὸς λοιπὸν ποὺ δημιουργεῖται στὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη καὶ διαμόρφωση τῆς προσωπικότητας τοῦ φορολογούμενου Πολίτη καὶ τῆς συμμετοχῆς του στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς χώρας, προωθεῖ μὴπως τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 5 παρ. 1 καὶ 3, ἢ μὴπως προωθεῖ τὴν προστασία τῆς ἐργασίας γιὰ τὴν ὁποία προβλέπει ἄλλο ἄρθρο, τὸ 22 παρ. 1 καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ σχολιάσουμε πιὸ κάτω;

Πραγματικὰ πιστεύουμε, ὅτι παραβιάζεται σφαιρικὰ ὁ σκοπὸς τῆς προστασίας τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ δημιουργεῖται ἄμεσα θέμα στὴ σχέση προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητας, ἴσως ἀκόμα καὶ στὴ σχέση προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰδιοκτησίας, ὅταν, ὅπως ἔχουμε ἤδη ὑποστηρίξει, δημιουργοῦνται προϋποθέσεις ἀναγκαστικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος μὲ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας, μὲ συνέπεια νὰ βεβαιωθοῦν φόροι —μὴ ὀφειλόμενοι— γιὰ τοὺς ὁποίους ὅμως σὲ περίπτωσι ἀδυναμίας καταβολῆς ἀκολουθοῦν τὰ ἀναγκαστικὰ μέτρα. Προσωπικὴ κράτηση καὶ κατάσχεση ἰδιοκτησίας.

Μὲ ὅσα λοιπὸν ἔχουμε ὑποστηρίξει, συνάγεται ὅτι ἐξασθενεῖ πραγματικὰ ἡ ἔννοια τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας ὡς κοινωνικὸ δικαίωμα, καὶ ἂς σημειωθεῖ ἀκόμα, ὅτι ὅταν δημιουργοῦνται τέτοια μᾶλλον ἀσφυκτικὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κινηθοῦν οἱ ἐπιχειρήσεις ἢ ἀκόμα καὶ τὰ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα γιὰ τίς «φορολογικὲς τοὺς ὑποχρεώσεις», ἴσως ὀδηγούμεθα ὄχι μόνο σὲ περιορισμό, ἀλλὰ σὲ γενικότερη ἀνατροπὴ τῆς ἔννοιας καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας.

Περισσότερο ἄδικη ὅμως ἀποβαίνει ἡ περίπτωσι, ὅταν ἀναλογισθοῦμε ὅτι ἀπομακρύνει καὶ ὄχι ἀπλὰ ἀποπροσανατολίζει τοὺς νέους ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κατεύθυνση τοῦ ὁποιοῦδήποτε ἐπαγγέλματος (ἐλευθέριου). Καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ σημαντικὸ στὶς ἐπιπτώσεις ποὺ μπορεῖ νὰ παρουσιάσει στὴν κατεύθυνση τῆς ἀπασχολήσεως τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τῶν σχετικῶν ἀντίστοιχων ἀπασχολήσεων, δηλαδὴ στὰ ἴδια τὰ ἐπαγγέλματα.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Ἀλβανὸς Χ., *Ἡ προστασία τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος*. Θεσσαλονίκη.

2. Ἀργυρόπουλος Χρ., Ἀπαγόρευση ἐξόδου (Συμβ.) ΑΠ 1073/1982) Σχόλιο, ΝοΒ 33, 1985, σ. 1140.
3. Badura P., Θεμελιώδη προβλήματα τοῦ οἰκονομικοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, ΝοΒ 24, 1976, σ. 833 κ.μ.
4. Εὐθυμίου Α., Προσωπικὴ κράτησις καὶ Σύνταγμα, Ἑλλ. Δικ. 1980, σ. 283.
5. Θεοδωρόπουλου Π., Ὁ νόμος (1867/1989) γιὰ τὴν προσωποκράτηση στὸν ΚΕΔΕ καὶ μερικὲς παρατηρήσεις (νομικὰ θέματα), Αρχ. Νομ. 40, 1990, σ. 535.
6. Καρακώστας Β., Σύνταγμα καὶ προσωποκράτηση κατὰ τὸν ΚΕΔΕ, ὅ.π.
7. Καρακώστας Β., Ἐπαγγελματικὸ ἀπόρρητο καὶ φορολογικὲς ὑποχρεώσεις - Ἐλεγχος συνταγματικῶν διατάξεων (Ἐπιστολή), ΔΦΝ 42, 1988, σ. 230.
8. Καρακώστας Β., Ἀπαγόρευση ἐξόδου ἀπὸ τὴ χώρα (ΣτΕ 17/1988) Σχόλιο, ΔΦΝ 42, 1988, σ. 1309.
9. Καρακώστας Β., Προσωποκράτηση Προέδρου ΔΣ, Α.Ε. (Δ. Πρ. Ἀθ. 5847/88) Σχόλιο, ΔΦΝ 43, 1989, σ. 403.
10. Καρρᾶς Ἀρ., Τὸ ἀπαραβίαστον τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἐπιτετραμμένη προσβολὴ αὐτῆς. Συμβολὴ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἄρθρων 5 παρ. 3 καὶ 6 τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ἀντιστοίχων ποινικῶν δικονομικῶν διατάξεων, Ε.Ε.Ν. 43, 1976, σ. 509 κ.μ.
11. Κασιμάτης Γ., Συνταγματικὸ Δίκαιο, τόμ. ΙΙα (Ἀθ. 1980) σ. 153 κ.μ.
12. Κασιμάτης Γ., Ἡ συνταγματικότης τοῦ ν.δ. 1254/1949. Δ. Ἔργ. Νομ. 35, 1979, σ. 1 κ.μ.
13. Κοννίδας Κ., Ἡ προσωποκράτηση τοῦ ὀφειλέτη κλπ., ὅ.π.
14. Κοννίδας Κ., Ἡ ἔννομη προστασία κατὰ τὸν ΚΕΔΕ, ὅ.π.
15. Κοτσίρης Λ., Ἡ προσωπικὴ κράτησις συμβούλων κλπ., ὅ.π.
16. Κρουσταλάκης Ε., Ἡ προσωπικὴ κράτησις συμβούλων κλπ., ὅ.π.
17. Κουμάντος Γ., Προσωποκράτησις ἐκπροσώπου πτωχευσάσης κλπ., ὅ.π.
18. Κουτουρίσης Κ., Ἡ προσωπικὴ κράτησις κλπ., ὅ.π.
19. Κυπραῖος Μ., Αὐτοπροσδιορισμὸς τῆς προσωπικότητος, Ἀρμεν. 1976, 96.
20. Λαμνίδης Π., Προσωπικὴ κράτηση, ὅ.π.

21. Λιακόπουλος 'Αθ., *Ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία, ἀντικείμενο προστασίας στὸ δίκαιο τοῦ ἀνταγωνισμοῦ* ('Αθήνα 1981) σ. 66 κ.μ.
22. Μαγκάκης Α.-Γ., *Ἡ ἀντισυνταγματικότητα τῆς προσωποκρατήσεως κλπ., ὅ.π.*
23. Μάνεσης 'Αρ., *Ἀτομικὲς ἐλευθερίες, ὅ.π. σ. 114 κ.μ.*
24. Μαχαίρας Ε., *Προσωπικότητα (δικηγόρου) - προσωποκράτηση γι' ἀνύπαρκτο χρέος* (ΠρΑθ 5956/1979), *Σχόλιο, ΝοΒ 27*, σ. 1379.
25. Μπέης Κ., βλ. στή σελίδα 1205.
26. Μπρίνιας Ι., *Συνταγματικότητα τοῦ κατὰ τὸν ΚΠολΔ κλπ., ὅ.π.*
27. Νικολάου Ξ., *Ἐπίδομα παρουσίας, συνταγματικὲς πράξεις, ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας· ὅρια ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας κλπ., ΕΕργΔ 42*, 1983, σ. 808.
28. Παπαγρηγορίου Ν., *Ἡ συνταγματικότητα τοῦ «τεκμηρίου» κλπ., ὅ.π.*
29. Παπαδημητρίου Γ., *Ἡ μετάθεση δικηγόρου καὶ ἡ συνταγματικὴ προστασία τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐλευθερίας* (Σχόλιο ὑπὸ τίς 630 καὶ 4036/1979) *ΤοΣ 6*, 1980, σ. 146.
30. Παπαμόσχου Ν., *Περὶ τῆς Συνταγματικότητας τῆς προσωπικῆς κρατήσεως ὡς μέσου ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως πρὸς εἰσπραξιν χρηματικῶν ἀπαιτήσεων κατὰ τὸν ΚΠολΔ καὶ Δημοσίων Ἐσόδων κατὰ τὸν ΚΕΔΕ, Ἀρχ. Ν. 35*, 1985, σ. 313.
31. Παπαχρήστου Β., *Συνταγματικότητα τῆς συλλήψεως τοῦ ὀφειλέτη τῇ νύχτῃ*, Δ 8, 125.
32. Παπαχρήστου Β., *Προσωπικὴ κράτησις ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου*, Δ. 10, 1980, σ. 76, 140, 232, 306, 391, 579.
33. Παπαχρήστου Β., *Ἀπαγόρευση ἐξόδου ἀπὸ τὴ χώρα*, Δ 19, 1989, σ. 414.
34. Παπαχρήστου Β., *Ὁ νέος θεσμὸς τῆς προσωπικῆς κράτησης. Ἡ μέχρι σήμερα κριτικὴ τοῦ ν. 1867/1989*, Δ 20, 1990, σ. 681.
35. Παπαχρήστου Β., *Προσωπικὴ κράτηση γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο*, Δ. 21, 88 κ.μ.
36. Παπαχρήστου Β., *Ἀντιρρήσεις τοῦ συλλαμβανόμενου ὀφειλέτη*, Δ 21, 1991, σ. 342.
37. Π. Παραρᾶς, *Σύνταγμα 1975-Corpus I*, ὅ.π., σ. 31 κ.μ.
38. Γ. Σταθέας, *Προσωρινὴ κράτησις καὶ περιοριστικοὶ ὅροι* ('Αθήνα 1981).
39. Μ. Σταθόπουλος, *Οἰκονομικὴ ἐλευθερία, οἰκονομικὸ σύστημα καὶ σύνταγμα*, *ΤοΣ 7* (1981) σ. 517.

40. Σ. Σταματόπουλος, *Ἀντισυνταγματικὲς οἱ διατάξεις ποὺ προβλέπουν προσωπικὴ κράτηση γιὰ τὰ χρέη πρὸς τὸ δημόσιο καὶ ὄρους γιὰ τὴν ἀναστολὴ τῆς διοικητικῆς ἐκτέλεσης ποὺ ἀνακόπτεται*, Δ 15, 1985, σ. 74 κ.μ.
41. Σ. Σταματόπουλος, *Συνταγματικότητα τοῦ θεσμοῦ τῆς προσωπικῆς κράτησης γιὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιο*. Δ 5, 1974, σ. 165 κ.μ.
42. Τό «Σύνταγμα», Βελ. Καρακώστας - Ἑλ. Γεωργοπούλου-Ἀθανασούλη, ὅ.π. τόμ. Β', σ. 15 κ.μ.
43. Ἀ. Τάχος, *Ἡ Οἰκονομικὴ Δημοκρατία καὶ τὸ σχέδιο Συντάγματος*, Θεσσαλονίκη 1975.

- 4) Ἄρθρο 8 (παρ. 1) «Κανένας δὲν στερεῖται χωρὶς τὴ θέλησή του τὸ δικαστὴ πὺ τοῦ ἔχει ὀρίσει ὁ νόμος».

Χρειάζεται μήπως νὰ ἀναλύσουμε τὸ νόημα ἢ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ; Ὁχι βέβαια. Εἶναι τόσο ἀπλὰ διατυπωμένο καὶ καθαρὸ, ὥστε δὲν ἔχει ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ διευκρίνηση, οὔτε ἀπὸ ἐπεξήγηση.

Ὁ Συντακτικὸς νομοθέτης μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ κατοχύρωσε ἀπόλυτα τὸν ὁποιοδήποτε Πολίτη, ἄρα καὶ τὸν φορολογούμενο στὴν ἄμεση καὶ ἀκώλυτη προσφυγὴ δικαστικῆς προστασίας. Ἄν δὲν ὑπῆρχε τὸ δικαίωμα αὐτό, πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰ δικαιώματά του, ὅπως περιγράφονται στὸ ἄρθρο 20 γιὰ τὸ ὁποῖο γράφουμε πρὸ κάτω;

Μπορεῖ λοιπὸν νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι μὲ ὅσα προβλέπει ἡ περίπτωση αὐτὴ «Τεκμήρια Βιωσιμότητας» ν. 1591/1986, τηρεῖται τὸ ἄρθρο 8 τοῦ Συντάγματος, ἀφοῦ ἀπαγορεύει στὸν φορολογούμενο ἄμεση καὶ ἀνεμπόδιστη προσφυγὴ στὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια; Ἡ μήπως πάλι μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθεῖ βάσιμα τὸ ἀντίθετο;

Ὅταν λοιπὸν δημιουργοῦνται ἐμπόδια μὲ ὁποιαδήποτε διαδικασία νόμου, μὲ ὁποιεσδήποτε προϋποθέσεις ὥστε νὰ ἀποβαίνει ἡ περίπτωση τῆς προσφυγῆς στὴ δικαιοσύνη «ἀδύνατη», στὴν προκειμένη περίπτωση στὴ φορολογικὴ δικαιοσύνη, ἔχουμε μήπως τὸ δικαίωμα νὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι τηρεῖται ἡ Συνταγματικὴ διάταξη; Ἀσφαλῶς ὄχι!

Γι' αὐτό, κατὰ τὴν ἄποψή μας πάντοτε, ἐφ' ὅσον περιορίζεται ἡ ἄνετη, ἄμεση καὶ ἀνεμπόδιστη δυνατότητα προσφυγῆς τοῦ ὁποιοδήποτε φορολογούμενου Πολίτη στὰ φορολογικὰ δικαστήρια, γιὰ φορολογικὲς ὑποθέσεις, ὑποστηρίζουμε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν μπορούμε νὰ δεχθοῦμε, ὅτι τηρεῖται ἡ συνταγματικὴ αὐτὴ ἐπιταγή, ὅπως περιγράφεται στὸ ἄρθρο 8, παρ. 1.

Καὶ βέβαια ἡ κατάσταση αὐτὴ, δηλαδὴ τῆς διακρίσεως τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν σ' ἐκείνους πρὸ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς προσφυγῆς καὶ στοὺς ἄλλους ἀπ' τοὺς ὁποίους ἀφαιρεῖται τὸ δικαίωμα αὐτό, ὁδηγεῖ στὴ διαμόρφωση μιᾶς ἀσκήσεως δικαιώματος ἀπὸ μέρους τοῦ Κράτους, μὴ νομίμου, ἀλλὰ καταχρηστικοῦ, ὅπως προβλέπεται στὸ ἄρθρο 25, παρ. 3, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαγορευτικὸ, ὅπως ἐξηγοῦμε πάρα κάτω στὸ οἰκεῖο ἄρθρο.

Ἀλλὰ ἐπιτρέπεται μήπως νὰ λησμονήσουμε, ὅτι παραβιάζεται εὐθέως τὸ ἄρθρο 4, ὅπου εἶναι διατυπωμένες οἱ Συνταγματικὲς Ἀρχὲς γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνες ἀνεξαιρέτως, τῆς ἰσότητος ἀπέναντι στὸ Νόμο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων; Ἐπιτρέπουν μήπως παρερμηνεῖα τὰ γραφόμενα τοῦ ἄρθρου 4, στὶς παραγράφους 1 καὶ 4;

Πῶς μπορεῖ λοιπὸν ὁ νόμος γιὰ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητος» νὰ ἀντιστρατεύεται τὶς Συνταγματικὲς Διατάξεις τοῦ ἄρθρου 4, παρ. 1 καὶ 4 καὶ νὰ διεκδικεῖ τὴν ἐφαρμογὴ του, τὴ λειτουργία του; Μπορεῖ κάποιος νὰ τὸ φαντασθεῖ στὸ χῶρο τῆς λογικῆς; Προσωπικὰ πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐφαρμοσθεῖ τέτοιου εἴδους διάταξη ποὺ καταργεῖ τὸ ἄρθρο 4, στὶς δύο αὐτὲς πολὺ οὐσιώδεις διατάξεις του, θεμελιώδεις γιὰ κάθε Ἑλληνα καὶ Ἑλληνίδα.

Δηλαδή θὰ στερήσουμε ἀπὸ τὸν Ἑλληνα φορολογούμενο τὸ δικαστή του, χωρὶς τὴ θέλησή του, ποὺ τοῦ ἔχει ὀρίσει τὸ Σύνταγμα, μὲ τοὺς μηχανισμοὺς τοῦ ν. 1591/1986 καὶ θὰ τολμοῦμε νὰ ἰσχυρισθῶμε, ὅτι τηρεῖται ἡ Συνταγματικὴ ἐπιταγή, ποὺ προβλέπει ἐντελῶς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὸ ἄρθρο 8, παρ. 1;

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Γ. Ἀ. Μαγκάκης, Ὁ φυσικὸς καὶ ὁ «ἀφύσικος» δικαστής, Δ 11, 1980, σ. 337 κ.μ.
2. Ἀ. Μάνεσης, Ἀτομικὲς ἐλευθερίες, τόμ. Α' (1979) σ. 211 κ.μ.
3. Κ. Μπέης, Ὁ ἰσόβιος νόμιμος δικαστής καὶ ἡ κοινὴ γνώμη (ἀνατ. τιμ. τόμου Γ. Ράμμου) (Ἀθῆναι 1979).
4. Π. Παραρᾶς, Σύνταγμα 1975-Corpus I, ὅ.π., σ. 171 κ.μ.
5. Ἀλ. Σβῶλος - Γ. Βλάχος, ὅ.π., τόμ. Β' (Ἀθῆναι 1955) σ. 115 κ.μ.
6. Χρ. Σγουρίτσας, Συνταγματικὸν Δίκαιον, τόμ. Β', ἔκδ. Β' (Ἀθῆναι 1966) σ. 54 κ.μ.
7. Τό «Σύνταγμα», Βελ. Καρακώστας - Ἑλ. Γεωργοπούλου-Ἀθανασούλη, τόμ. Β', σ. 199 κ.μ.

5) Ἄρθρο 20 (παρ. 1) «Καθένας ἔχει δικαίωμα στην παροχὴ ἔννομης προστασίας ἀπὸ τὰ δικαστήρια καὶ μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει σ' αὐτὰ τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὰ δικαιώματα ἢ συμφέροντά του, ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει».

(παρ. 2) «Τὸ δικαίωμα τῆς προηγούμενης ἀκρόασης τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ γιὰ κάθε διοικητικὴ ἐνέργεια ἢ μέτρο πὺλ λαμβάνεται σὲ βάρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του».

Μὲ ὅσα ἔχουμε ἤδη παρουσιάσει συνάγεται, ὅτι τὸ ἄρθρο 20 καὶ στὶς δύο παραγράφους του ἔχει παρακαμφθεῖ καὶ βέβαια ὁ φορολογούμενος δὲν ἔχει περιθώρια νὰ ἀμυνθεῖ, ἀφοῦ στερεῖται τοῦ δικαιώματος νὰ προωθήσει τὸ αἴτημά του στὴ φορολογικὴ ἀρχὴ τῆς δικαιοσύνης.

Συγκεκριμένα, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει μὲ σχετικὴ διάταξη ἀχρηστεύονται τὰ λογιστικὰ βιβλία, πὺλ τηροῦνται κατ' ἐπιταγὴ νόμου καὶ μάλιστα τιμωροῦνται ὅσοι δὲν τὰ τηροῦν μὲ σχολαστικότητα καὶ μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια, ὅπως ἀκριβῶς προβλέπεται ἀπὸ τὸν Κώδικα Φορολογικῶν Στοιχείων. Αὐτὸ σημαίνει πολὺ ἀπλά, ὅτι τὸ Κράτος ἀποδυναμώνει τὴ θέση τοῦ φορολογουμένου, ἀφοῦ δὲν ἐπιτρέπει σ' αὐτὸν νὰ ἀμυνθεῖ μὲ τὰ ὑπεύθυνα καὶ ἐπίσημα δικαιολογητικά του, ὅπως τὰ ἔχει προβλέψει ὁ ἐπίσημος Κώδικας Φορολογικῶν Στοιχείων τοῦ ἴδιου τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Δηλαδή, στὴν πράξη ἔχουμε ἄμεση στέρηση στὴν παροχὴ ἔννομης προστασίας τῶν Πολιτῶν ἀπὸ τὴ Δικαστικὴ Ἀρχή, δηλαδή τῶν φορολογουμένων ἀπὸ τὴ Φορολογικὴ Δικαιοσύνη. Ἡ κατάσταση αὐτὴ εἰσάγεται γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὸ νόμο γιὰ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας, δηλαδή μιὰ *ἰδιαιτερότητα*, πὺλ ἀποσκοπεῖ νὰ καθυποτάξει τὸν φορολογούμενο Πολίτη στὰ φορολογικὰ κελεύσματα τοῦ Κράτους, ἀπαλλοτριώνοντας τὸ ἀμυντικὸ δικαίωμα τοῦ φορολογούμενου Πολίτη, νὰ ἔχει ἄμεσο δικαίωμα προσφυγῆς στὰ φορολογικὰ Δικαστήρια, χωρὶς ὅρους ἢ προϋποθέσεις καὶ τεχνητὰ ἐμπόδια.

Παράλληλα ὅμως, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει, τὸ δικαίωμα αὐτὸ νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ λογιστικὰ βιβλία καὶ στοιχεῖα, παραμένει ἰσχυρό, γιὰ ὅσους θὰ δηλώσουν εἰσοδήματα περισσότερα, μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πὺλ προβλέπονται ἀπὸ τοὺς πίνακες τῶν τεκμηρίων βιωσιμότητας.

Τὴ διαφοροποίηση αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς φορολογούμενους ἀπὸ τὸ νόμο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ συμμερισθεῖ ἢ ὁποιαδήποτε ἐνδοτική θέση γιὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι δῆθεν δὲν ἀφαιρεῖται ἡ παροχὴ ἄμεσης ἐννομης προστασίας τῶν φορολογουμένων ἀπὸ τὸ ἄρθρο 20 παρ. 1 & 2.

Ἄλλωστε, ὅπως ἔχουμε ἤδη παρατηρήσει, ἡ διαφοροποίηση αὐτὴ δημιουργεῖ στὴν πράξη διαχωρισμὸ τῶν Φορολογουμένων Πολιτῶν, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ ἀποδέχονται τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας ὡς καὶ τὸν ἀντικειμενικὸ τρόπο φορολογήσεως τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, ἀλλὰ καὶ δηλώνουν ὑψηλότερα εἰσοδήματα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὸ νόμο 1591/1986, νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιλύσουν τὴ φορολογικὴ τους ὑπόθεση μὲ τὴ γνωστὴ μέθοδο τῆς «διοικητικῆς ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς», ἢ ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ διαδικασία «συμβιβασμοῦ» καὶ τότε μόνο παρέχεται ἡ δυνατότητα νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ «βιβλία καὶ στοιχεῖα τοῦ ΚΦΣ», ὁπότε καὶ μόνο νὰ βοηθεῖται ὁ Φορολογούμενος Πολίτης.

Ἀλλὰ ἄς θέσουμε τὸ ἐρώτημα: ἡ ἀντιμετώπιση αὐτὴ τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν συμπορεύεται μὲ τὸ νόημα καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἁρθρου 20 παρ. 1 καὶ 2, ἢ μὲ αὐτὸ ποὺ σχολιάζουμε ἀμέσως πιὸ κάτω, τοῦ ἁρθρου 22 παρ 1; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Ἀλλὰ καὶ ἓνας πρόσθετος λόγος καθιστᾷ τὴν περίπτωση παραβιάσεως τοῦ ἁρθρου 20 δεδομένη. Ἡ ὑπέρμετρη φορολόγηση φυσικῶν προσώπων, ὅταν συμμετέχουν σὲ ὁμόρρυθμη ἐταιρεία κατὰ 50%, διαφοροποιεῖ τὰ πράγματα, ἀφοῦ μὲ τὰ διαφορετικὰ «μέτρα καὶ σταθμὰ» ποὺ ἐφαρμόζονται, ὡς διπλὴ ἐφαρμογὴ τοῦ τεκμηρίου, ἔχουμε στὴν πράξη ἀποστασιοποίηση ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν συμφερόντων ποὺ προβλέπει ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἁρθρου 20.

Καὶ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ κανεὶς, ὅτι γιὰ ὅσα ἔχουμε ἐκθέσει ποὺ δὲν συμβαδίζουν ἀσφαλῶς μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἁρθρου 20 παρ. 1 καὶ 2, δὲν ἐναρμονίζονται καὶ ἄλλα ἄρθρα, ὅπως τὸ ἁρθρο 22 παρ. 1 καὶ τὸ ἁρθρο 25 παρ. 3, ὁπότε φθάνουμε καὶ στὸ ἀπώγειο, ἂν σκεφθοῦμε ὅτι τὸ περιεχόμενο τοῦ ἁρθρου αὐτοῦ ἴσως ἀκρωτηριάζεται, ἀπὸ ὅσα ἔχουμε διατυπώσει καὶ πρόκειται νὰ διατυπώσουμε ἀμέσως πιὸ κάτω ποὺ γράφουμε γιὰ τὰ ἄρθρα αὐτά.

Μετὰ ἀπὸ τίς σκέψεις ποὺ διατυπώθηκαν καὶ τὰ πραγματικὰ ἐμπόδια ποὺ δημιουργοῦνται στὸν Πολίτη, ὥστε νὰ μὴν ἔχει πάντοτε

τὸ ἄμεσο καὶ ἀνεμπόδιστο δικαίωμα προσφυγῆς στὴν ἔννομη προστασία, ἀλλὰ καὶ στὴν προηγούμενη ἀκρόαση, ἔχουμε μήπως τὸ δικαίωμα νὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι τηρεῖται τὸ ἄρθρο 20 καὶ ἔχει συνεπῶς ὁ φορολογούμενος ἀνεμπόδιστη τὴν πρόσβαση στὴ δικαστικὴ ἐξουσία γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν δικαιωμάτων του, των δικαιωμάτων ποὺ τοῦ παρέχει ἡ Συνταγματικὴ αὐτὴ διάταξη; Ἀπομένει δηλαδὴ περιθώριο πραγματικῆς δικαστικῆς προστασίας τοῦ διοικουμένου, τοῦ φορολογούμενου Πολίτη, ἀφοῦ ἐξαφανίζεται ὁ φυσικός του δικαστής, ἀλλὰ καὶ στερεῖται τῆς ἔννομης προστασίας ἀπὸ τὰ δικαστήρια;

Ἄν συνδέσουμε μάλιστα ὅσα περιληπτικὰ ἔχουμε διατυπώσει γιὰ τὸ προηγούμενο ἄρθρο 8, ἀναφορικὰ μὲ τὴ στέρηση τοῦ φορολογούμενου Πολίτη ἀπὸ τὸ φυσικὸ Δικαστὴ του, μὲ τὰ ὅσα ἔχουμε σημειώσει ἤδη στὸ ἄρθρο 20 (παρ. 1 § 2) γιὰ τὴ στέρηση τῆς παροχῆς ἔννομης προστασίας ἀπὸ τὰ Δικαστήρια μὲ τὴν κατάργηση τῆς προηγούμενης ἀκρόασης, τότε ἔχουμε τὴν εἰκόνα τῆς συνολικῆς στέρησης Δικαστῆ καὶ Δικαστικῆς συνδρομῆς, ὅπως ἔχουν ἀναλυθεῖ σύμφωνα μὲ ὅσα προβλέπονται στὸ ν. 1591/1986.

Τολμᾷ λοιπὸν κάποιος νὰ ἰσχυριθεῖ ὅτι ὁ ν. γιὰ τὰ Τεκμήρια Βιωσιμότητος συμπορεύεται μὲ τὸ Σύνταγμα, τὴ Νομιμότητα ἢ τὴν ἠθική; Ἀσφαλῶς ὄχι.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἄλφαβητικὴ σειρὰ)

(Στὴν παρ. 1)

1. Γ. Ἀναστασόπουλος. Ἀντισυνταγματικότητα τῆς διοικητικῆς ἐκτελέσεως, προτοῦ ἀκουστεῖ ὁ ὀφειλέτης, *Δίκη* 10, 1979, σ. 513 κ.μ.
2. Ν. Ἀντωνόπουλος. *Ἡ συνταγματικὴ προστασία τοῦ δικαιώματος παροχῆς ἐννόμου προστασίας*. Ἀνάτ. ἀπὸ *Συλλογὴ Νομολογίας* 1970, τεῦχ. Β'.
3. Μ. Κυπραῖος, Τὸ δικαίωμα δικαστικῆς ἀκρόασης καὶ προστασίας εἶναι ὑποκειμενικὸ δικαίωμα ἢ ἀπλὴ κατευθυντήρια γραμμή;, *Δίκη* 11, 1980, σ. 708 κ.μ.
4. Ν. Μιχαλόπουλος, Ἀντισυνταγματικότητα τῆς διοικητικῆς ἐκτελέσεως, προτοῦ ἀκουστεῖ ὁ ὀφειλέτης, *Δίκη* 10, 1979, σ. 516 κ.μ., *Δίκη* 11, 1980, σ. 246 κ.μ. καὶ σ. 700 κ.μ.
5. Ν. Μιχαλόπουλος, Ἀντισυνταγματικότητα τῶν διατάξεων τοῦ

- άρθρ. 12 ν. 820/1978 για τὰ ἀμάχητα φορολογικὰ τεκμήρια, *Δίκη* 12, 1981, σ. 58 κ.μ.
6. Κ. Μπέης, Ὁ ἄκυρος περιορισμὸς τοῦ δικαιώματος ἀκροάσεως στὸ σχέδιο τοῦ Συντάγματος, *Δίκη* 6, 1975, σ. 3 κ.μ.
 7. Κ. Μπέης, Τὰ ἀμάχητα φορολογικὰ τεκμήρια εἶναι ἀντισυνταγματικά, *Δίκη* 9, 1978, σ. 761 κ.μ.
 8. Κ. Μπέης, Ἀντισυνταγματικότητα τοῦ ἀρθροῦ 21 ν. 11/75, *Δίκη* 10, 1979, σ. 241 κ.μ.
 9. Κ. Μπέης, Ἀντισυνταγματικότητα νόμων ποὺ ἀπαγορεύουν τὴν ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεση, *Δίκη* 10, 1979, σ. 411 κ.μ.
 10. Κ. Μπέης, Ἀντισυνταγματικότητα τῆς διοικητικῆς ἐκτελέσεως, προτοῦ ἀκουστεῖ ὁ ὀφειλέτης, *Δίκη* 10, 1979, σ. 522 κ.μ.
 11. Κ. Μπέης, Ἀντισυνταγματικότητα τῆς ἐξάρτησης τῆς ἀναστολῆς τῆς διοικητικῆς ἐκτέλεσης ἀπὸ τὴν προηγούμενη προκαταβολὴ μέρους τῆς ἐκτελούμενης ἀξίωσης, *Δίκη* 11, 1980, σ. 417 κ.μ.
 12. Κ. Μπέης, Ἀντισυνταγματικότητα τοῦ ἀρθροῦ 61 παρ. 2 ἐδ. β. ν.δ. 86/1969, *Δίκη* 11, 1980, σ. 422 κ.μ.
 13. Κ. Μπέης, *Τὰ συνταγματικὰ θεμέλια τῆς δικαστικῆς προστασίας. Ἀφιέρωμα στὸν Γεώργιο Ἰ. Οἰκονομόπουλο* (1981) σ. 195 κ.μ.
 14. Γ. Οἰκονομόπουλος, Ἀντισυνταγματικότητα ἀρθρ. 2 παρ. 1 τοῦ ἀν.ν. 63/1967 γιὰ τὴν προκαταβολὴ τοῦ 20% τοῦ ἀμφισβητουμένου φόρου, ὡς προϋποθέσεως προσφυγῆς στὰ φορολογικὰ δικαστήρια, *Δίκη* 9, 1978, σ. 81 κ.μ.
 15. Β. Παπαχρήστου, Ἀντισυνταγματικότητα τῆς διοικητικῆς ἐκτελέσεως πρὶν ἀκουστεῖ ὁ ὀφειλέτης, *Δίκη* 11, 1980, σ. 710 κ.μ.
 16. Β. Παπαχρήστου. Ἀντισυνταγματικότητα προϋποθέσεων ἀναστολῆς διοικητικῆς ἐκτέλεσης, *Δίκη* 12, 1981, σ. 256 κ.μ.
 17. Πρ. Παυλόπουλος, *Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωση τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως. Μιὰ σύγχρονη ἔποψη τοῦ κράτους δικαίου* (Ἀθήνα 1982), σ. 112 κ.μ.
 18. Ν. Σοῦλεντάκης, Ὁ περιορισμὸς τοῦ δικαιώματος παροχῆς ἐννόμου προστασίας, *Δίκη* 6, 1975, σ. 191 κ.μ.
 19. Ν. Σοῦλεντάκης, *Ἡ Διοικητικὴ Δικαιοσύνη μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975* (Ἀθήνα 1986), σελ. 15 κ.μ.
- (Στὴν παρ. 2).
20. Πρ. Δαγτόγλου, Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγούμενης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου, *ΝοΒ* 27, 1979, σ. 1409 κ.μ.

21. Κ. Κοννίδας, Τὸ δικαίωμα ἀκροάσεως τοῦ φορολογουμένου, *NoB* 27, 1979 σ. 1692.
22. Π. Λαζαράτος, *Τὸ δικαίωμα τῆς ἀκροάσεως στὴ διοικητικὴ διαδικασία* (Ἀθήνα 1992).
23. Μ. Μπερνίτσας, Τὸ δικαίωμα ἀκροάσεως, *Ἐφ. Ἑλ. Νομ.* 1987, σ. 228.
24. Π. Παραρᾶς, Σύνταγμα 1975-Corpus 1, ὅ.π., σ. 295 κ.μ.
25. Κ. Σπανός, Τὸ δικαίωμα προηγούμενης ἀκρόασης κατὰ τὸ ἄρθρο 20 παράγραφος 2 τοῦ συντάγματος, *Διοικητικὴ Μεταρρύθμιση* 1982, τεύχ. 9, σ. 54.
26. Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Ἐγχειρίδιον Διοικητικοῦ Δικαίου* (Ἀθήνα 1981) ἔκδ. Β', σ. 155 κ.μ.
27. Ε. Σπηλιωτόπουλος - Π. Παυλόπουλος, Οἱ προϋποθέσεις νόμιμης ἄσκησης τοῦ δικαιώματος προηγούμενης ἀκρόασης τοῦ διοικουμένου, *NoB* 1987, σ. 335.
28. Αἰκ. Στασινοπούλου. Ἡ συνταγματικὴ προστασία τοῦ δικαιώματος ἀκροάσεως τοῦ διοικουμένου, *Ἐπιθ. Δημ. Δικ.* 1976, σ. 165 κ.μ.
29. Ἀθ. Τσοῦτσος, Ἡ ἀκρόασις τοῦ ἐνδιαφερομένου ἐν τῇ διοικητικῇ διαδικασίᾳ, *Τιμ. Τόμος Ἡλ. Κυριακόπουλου*, τόμ. Α' (Θεσσαλονίκη 1969) σ. 335 κ.μ.
30. Κ. Χαλαζωνίτης, Ἡ προηγούμενη ἀκρόασις τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὸν νόμον περὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, *Ἀφιέρωμα εἰς Ἀλέξ. Τσιριντάνην* (Ἀθήνα 1980) σ. 603 κ.μ.

6) Ἄρθρο 22 (παρ. 1) «Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ προστατεύεται ἀπὸ τὸ Κράτος, ποὺ μεριμνᾷ γιὰ τὴ δημιουργία συνθηκῶν ἀπασχόλησης ὅλων τῶν πολιτῶν καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ ἐξύψωση τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ φύλο ἢ ἄλλη διάκριση, ἔχουν δικαίωμα ἴσης ἀμοιβῆς γιὰ παρεχόμενὴ ἐργασία ἴσης ἀξίας».

Συμβαδίζει ὅμως μὲ τὴν προστασία τῆς ἐργασίας ἢ προστατεύεται τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὸ νόμο 1591; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ κάτι τέτοιο, ὅσοδήποτε καὶ ἂν θέλῃ κάποιος νὰ τὸ ὑποστηρίξει, ἀφοῦ ὅπως ἐξηγήσαμε ἤδη, ἀναφερόμενοι στὸ ἄρθρο 5 παράγραφος 1, δημιουργοῦνται ἐμπόδια στὴν ἐλεύθερη ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματος ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν ὅχι τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος στὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἐπιφέρουν ἀνάσχεση, ἴσως καὶ δίωξη.

Μπορεῖ μήπως νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι ὁ ἀντικειμενικὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος στηρίζει ἢ ἐνισχύει τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, ἀφοῦ ἀντίθετα δυσχεραίνει καὶ προβληματίζει τὴ συνέχιση ἢ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐργασιῶν μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἢ ἐνὸς ἐπαγγελματία;

Εἶναι δυνατόν νὰ παρεμβάλλονται ἐμπόδια στὴν ἐργασία καὶ φραγμοὶ στὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξή της καὶ παράλληλα νὰ ὑποστηρίζεται, ὅτι ἐκπληρώνονται οἱ σκοποὶ καὶ τὸ νόημα τοῦ ἁρθρου 22 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, ἀφοῦ ἡ ἀρνητικὴ ἀνάμειξη τοῦ Κράτους εἶναι ὑπαρκτὴ καὶ ἀποβαίνει καταχρηστικὴ, ὅπως περιγράφεται στὸ ἄρθρο 25 παράγραφος 3;

Καὶ ἓνα τελευταῖο ἐρώτημα: εἶναι δυνατόν νὰ διαφεύγει ἀπὸ τὴ σκέψη μας τὸ γεγονὸς, ὅτι τὸ ἄρθρο αὐτὸ διασφαλίζει ἓνα τεράστιο ἠθικὸ δικαίωμα, τὸ κοινωνικὸ δικαίωμα, τὸ πιὸ ἱερὸ δικαίωμα ποὺ μπορεῖ νὰ διαθέτῃ ὁ ἄνθρωπος, δηλαδὴ τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, ὥστε μὲ τόση ταχύτητα καὶ προχειρότητα ἡ Πολιτεία νὰ τὸ ἀντιπαρέρχεται προκειμένου, ἐφῆμερα βέβαια, νὰ καλύψει φορολογικὰ τῆς ἔσοδα;

Πῶς λοιπὸν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ τοῦ ἁρθρου μπορεῖ νὰ συμβαδίσει μὲ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητος», ὅταν μὲ τὴν πίεση αὐτῶν τῶν νέων φορολογικῶν μέτρων, ὁδηγηθοῦν διάφοροι ἐπαγγελματίες

στή διακοπή τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς ἐργασίας τους; Μπορεῖ μήπως νὰ ὑποστηριχθεῖ, ὅτι ὅταν διακόπτουν τὴν ἐργασία τους, τὴν ἀπασχόλησή τους οἱ διάφοροι ἐπαγγελματίες, οἱ ἐργαζόμενοι μποροῦν νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐργαζόμενοι, μποροῦν νὰ ἀπασχολοῦνται στὰ κλειστὰ γραφεῖα ἢ στὶς διάφορες κλειστὲς ἐπαγγελματικὲς δραστηριότητες;

Μπορεῖ λοιπὸν ἀπὸ τὴ μιὰ θέση τὸ Κράτος νὰ ἐπικαλεῖται τὴν πολιτικὴ τῆς ἀπασχολήσεως ἢ τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη θέση, τὴ φορολογικὴ, νὰ δημιουργεῖ ἀρνητικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀπασχόληση ἢ ἴσως πὶὸ σωστὰ προϋποθέσεις διακοπῆς γιὰ τὶς ἐργασίες, τὶς δραστηριότητες ποὺ εἶναι ἤδη ὑπαρκτές, ποὺ ἤδη λειτουργοῦν;

Ποῦ λοιπὸν μπορεῖ νὰ καταλήγει μιὰ τέτοια ἀντιφατικὴ τακτικὴ; Στὸ ὅτι τὸ Κράτος δὲν μπορεῖ, δὲν δικαιολογεῖται νὰ διακηρύσσει, ὅτι ἐπιδιώκει γενικότερα ἀναπτυξιακὴ πολιτικὴ, δηλαδὴ μιὰ ἔντονη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου μὲ ὅλα ὅσα ἀπαιτοῦνται προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀνάπτυξη, ἀφοῦ παράλληλα καθιερώνει μὲ τὸ νόμο αὐτὸ ἀνάσχεση καὶ ἀδιέξοδα στὸν πὶὸ βασικὸ συντελεστὴ τῆς ἀναπτύξεως, στὸν κύριο συντελεστὴ τῆς ἀναπτύξεως, τὴν ἐργασία καὶ ἰδιαίτερα στοὺς φορεῖς της, ποὺ δὲν εἶναι βέβαια ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς φορολογούμενους Πολίτες.

Εἶναι λοιπὸν συμβατὲς οἱ ἀντινομίες αὐτές, ἢ μήπως προωθοῦν τὴν ἀνάπτυξη ἢ τὴν προστασία τῆς ἐργασίας καὶ ἐμεῖς ἀδικοῦμε μὲ ὅσα ὑποστηρίζουμε γιὰ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας;

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Ἀ. Ἀνανιάδης, Τὸ σύστημα τοῦ ἐλληνικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, ὅπως θεμελιώνεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975, *Ἐφ. Ἑλ. Νομ.* 42, 1975, σ. 944 κ.μ.
2. Ἀ. Μητρόπουλος, *Οἱ ἐργασιακοὶ θεσμοὶ στὴν Ἑλλάδα* (1985).
3. Γ. Κουκιάδης, Σχέσις Συντάγματος καὶ ἐργατικοῦ δικαίου, *ΕΕΔ* 41, 1982, σ. 1 κ.μ.
4. Π. Παραρᾶς, Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας καὶ τὸ δικαίωμα πρὸς ἐργασίαν τοῦ ἀρθροῦ 22 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, *ΤοΣ* 5, 1979, σ. 259 κ.μ.
5. Π. Παραρᾶς, Σύνταγμα 1975-Corpus 1, ὅ.π., σ. 326 κ.μ.

6. Σπ. Σταμούλης, Τὸ ἐργατικὸν δίκαιον ὡς ἔκφανσις τοῦ κοινωνικοῦ δικαίου, *Ἐπ. Ἐργ. Δικ.* 36, 1977, σ. 681 κ.μ.
7. Δημ. Τραυλὸς-Τζανετάτος, Τὸ δικαίωμα ἐργασίας στὸ πεδίο ἔντασης μεταξὺ συντάγματος καὶ κοινωνικῆς πραγματικότητος, *ΤοΣ* 1, 1975, σ. 727.

7) Ἄρθρο 25 (παρ. 1) «Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους· ὅλα τὰ κρατικὰ ὄργανα ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν τὴν ἀνεμπόδιστην ἄσκησίν των».

(παρ. 2) «Ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν Πολιτεία ἀποβλέπει στὴν πραγμάτωσιν τῆς κοινωνικῆς προόδου μέσα σὲ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη».

(παρ. 3) «Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκηση δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται».

Ὅταν μὲ τόση σαφήνεια διατυπώνεται ἀπὸ τὴ Συνταγματικὴ αὐτὴ διάταξις, ὅτι τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, εἶναι τουλάχιστον ἀνεξήγητο πῶς ἀποτολμᾶται μὲ τὸ νόμο αὐτὸ 1591/1986, νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα τῶν φορολογουμένων στὴν ὑπεράσπισίν των κατὰ τῆς αὐθαίρετης ἐπιβολῆς τοῦ πρωτόγνωρου αὐτοῦ φόρου «τεκμήρια βιωσιμότητος».

Ἐχομε ἤδη σημειώσει ὅτι τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα τῶν φορολογουμένων παραμένουν ἰσχυρὰ γιὰ ὅποιους φορολογούμενους ἀποδεχθοῦν τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητος», ἀντίθετα ἀφαιροῦνται, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἀποδεικτικὸ ὑλικό, ἐνῶ βέβαια τὸ ἴδιο τὸ Κράτος τὰ ἐπιβάλλει μὲ ἐπιταγὴ νόμου νὰ συγκεντρώνονται καὶ νὰ τηροῦνται καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἐπίσημο καὶ σχολαστικό, σὲ ὅσους ἀρνοῦνται αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν αὐθαίρετη φορολόγησις. Καὶ ὁ Κώδικας Φορολογικῶν Στοιχείων παύει νὰ ἰσχύει, νὰ ἔχει ἔννομα ἀποτελέσματα; Ἀσφαλῶς ὄχι, ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει, ἀφοῦ κανένας νόμος δὲν τὸν ἔχει καταργήσει οὔτε συνολικά, οὔτε ὅμως καὶ περιπτωσιολογικά!

Τὸ ἐρώτημα: αὐτὴ ἡ περίπτωσις δὲν συνιστᾷ «καταχρηστικὴ» ἄρνησις συνταγματικῆς προστασίας τῶν φορολογουμένων, ἄρα ἄρνησις δικαστικῆς προστασίας;

Τὸ γεγονὸς πάντως παρουσιάζεται ὡς πρωτόγνωρο φαινόμενο, ἐξ ἴσου ἄτοπο ἀλλὰ καὶ πραγματικό, ἀφοῦ τὸ Κράτος ὑποκαθιστᾷ τὸν φορολογούμενον Πολίτη, τοῦ καταργεῖ τὸ δικαίωμα τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητός του καὶ τοῦ τὸ καθορίζει γιὰ λογαριασμό του, χω-

ρίς βέβαια νὰ ἐρωτηθεῖ ὁ φορολογούμενος ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Πολιτεία!

Καὶ πῶς ν' ὑπεραμυνθεῖ τῶν δικαιωμάτων του, ὅταν καταχρηστικὰ ὁ νόμος αὐτὸς προβλέπει ὅτι «δὲν συνιστοῦν καὶ δὲν ἀποδεικνύουν τέτοιους λόγους μόνες οἱ ἐγγραφές στὰ τηρούμενα βιβλία τοῦ φορολογουμένου» στὸ ἄρθρο 47α (τεκμήριο βιωσιμότητας ἐλευθερίου ἐπαγγέλματος).

Αὐτὴ ἄραγε ἡ ιδιόμορφη ἀνταποδεικτική διαδικασία δὲν καθιστᾷ διάτρητη ἀλλὰ καὶ διαβλητὴ τὴν περίπτωση, ἐφ' ὅσον τὸ Κράτος μετατρέπεται σὲ ἀποκλειστικὸ κυρίαρχο καὶ μονομάχο, ἐνῶ ὁ φορολογούμενος Πολίτης ἔχει ἐξαφανισθεῖ ἀπὸ τὴ συνταγματικὴ προστασία, μὲ ὅσα προηγουμένως ἔχουμε ἀναφέρει;

Μπορεῖ λοιπὸν νὰ ἐναρμονισθεῖ ἡ κατάσταση ποὺ διαμορφώνεται ἀπὸ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας μὲ τὴ συνταγματικὴ διάταξη αὐτοῦ τοῦ ἁρθρου, ποὺ προβλέπει γιὰ τὴν προστασία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἀναλυτικὰ διατυπώνεται σὲ ὅλες τὶς παραγράφους;

Ἀλήθεια πῶς μπορεῖ νὰ συμπλέει, ἡ ὀλομέτωπη ἐπίθεση κατὰ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἐδῶ κατὰ τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἀπογυμνώνονται ἀπὸ τὰ μέχρι σήμερα νόμιμα κατοχυρωμένα, ἀμυντικά τους δικαιώματα περιέρχονται σὲ θέση δεινὴ, ἀφοῦ δὲν μποροῦν νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὴ συνταγματικὴ διάταξη, ἡ ὁποία ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει, τυπικὰ καὶ οὐσιαστικὰ χωρὶς ὅμως νὰ μπορεῖ νὰ ἐνεργοποιηθεῖ;

Δὲν εἶναι λοιπὸν φανερὴ καὶ ἐδῶ ἡ καταχρηστικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Κράτους; Τί ἄλλο ἄραγε μπορεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ ἀκόμα ἀπὸ μέρους τῆς Κρατικῆς ἐξουσίας ἀφοῦ ἔχουν στερηθεῖ τὰ νόμιμα συνταγματικὰ δικαιώματα τῶν φορολογουμένων, γιὰ νὰ ἔχουμε τὴν καταχρηστικὴ ἄσκηση δικαιώματος;

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Δ. Ἀποστολίδης, Μεταπολεμικὴ συνταγματικὴ τεχνικὴ καὶ ἔλεγχος τῆς «καταχρήσεως ἐξουσίας» τοῦ Νομοθέτου, *Τιμ. Τόμ. Ἡλ. Κυριακόπουλου Α'*, σ. 1166.
2. Φ. Βεγλερῆς, Ἡ Σύμβαση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ Σύνταγμα, *ΤοΣ 3*, 1977, σ. κ.μ.

3. Ε. Βενιζέλος, Τὸ ἄρθρο 25 παρ. 3. Στὰ *Πρακτικὰ Α' Συνεδρίου Ἑνώσεως Ἑλλήνων Συνταγματολόγων* (Ἀθήνα 1986).
4. Ἀ. Γαζής, Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Συντάγματος ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, στὸ Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ δημοσίου δικαίου, *Δημοσιεύματα τοῦ Ἑλλ. Ἰνστ. Διεθνoῦς καὶ Ἀλλοδ. Δικαίου*, ἀρ. 9.
5. Π. Δαγτόγλου, Κατάχρηση ἀτομικῶν δικαιωμάτων, *ΝοΒ* 1990, σ. 225.
6. Ἀ. Λιτzerόπουλος, Κατάχρησις τῆς γενικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου εἰς τὰς σχέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου (ἄρθρα 281 ΑΚ καὶ 25 παρ. 3 τοῦ Συντάγματος 1975), στὸ *Ἀφιέρωμα Ἀλ. Τσιριντάνη* (1980) σ. 435 κ.μ.
7. Ἀ. Μάνεσης, *Ἀτομικὲς ἐλευθερίες Α' τόμ.*, ἔκδ. Β' (Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη 1979) σ. 83 κ.μ.
8. Ἀντ. Μανιτάκης, *Τὸ ὑποκείμενο τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων κατὰ τὸ ἄρθρο 25 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος* (Ἀθῆναι 1981).
9. Γ. Μαντζούφας, Τινὰ περὶ τῆς καταχρήσεως δικαιώματος. Ὁ κοινωνικὸς καὶ οἰκονομικὸς σκοπός, *Ἐπιστ. Ἐπετ. ΑΣΟ & ΕΕ* 1959-1960, σ. 89 κ.μ.
10. Π. Παραρᾶς, *Σύνταγμα 1975-Corpus 1*, ὅ.π., σ. 393 κ.μ.
11. Π. Παραρᾶς, Συνταγματικὲς ἐλευθερίες καὶ αὐθαίρετες κυβερνητικὲς πράξεις, *Πρακτικὰ Α' Συνεδρίου Ἑνώσεως Ἑλλήνων Συνταγματολόγων* ὅ.π., σ. 367.

8) Ἄρθρο 78 παρ. 1 «Κανένας φόρος δὲν ἐπιβάλλεται οὔτε εἰσπράττεται χωρὶς τυπικὸν νόμον ποὺ καθορίζει τὸ ὑποκείμενον τῆς φορολογίας καὶ τὸ εἰσόδημα, τὸ εἶδος τῆς περιουσίας, τὶς δαπάνες καὶ τὶς συναλλαγές ἢ τὶς κατηγορίες τους, στὶς ὁποῖες ἀναφέρεται ὁ φόρος».

παρ. 4 «Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστής, οἱ ἀπαλλαγές ἢ ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῆς φορολογίας καὶ ἡ ἀπονομή τῶν συντάξεων δὲν μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως».

Τὸ ἐρώτημα ποὺ αἰωρεῖται ἰσχυρό, ἰσχυρότατο, εἶναι ἂν μπορεῖ τὸ Κράτος ἀπὸ ἔλλειψη ἀποτελεσματικῆς φοροτεχνικῆς ἐλεγκτικῆς ὑπηρεσίας, δηλαδὴ ἀδυναμίας νὰ ἐλέγχει ἐμπρόθεσμα τὶς ὑποβαλλόμενες δηλώσεις φόρου εἰσοδήματος τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν προκειμένου νὰ προσδιορίζει δίκαια τὴν ἀτομικὴ φορολογικὴ ὑποχρέωση κάθε φορολογούμενου Πολίτη, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν τήρηση τῶν συνταγματικῶν ἐπιταγῶν (ἄρθρα 4 παρ. 1, 4, 5 καὶ 78 παρ. 1 καὶ 4); Καὶ ἀκόμα ἂν ἔχει τὸ δικαίωμα τὸ Κράτος νὰ δημιουργεῖ ἓνα μηχανισμό «αὐτεπάγγελτου προσδιορισμοῦ» πλασματικοῦ εἰσοδήματος, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὑπάρχουν σοβαρὲς συνταγματικὲς δεσμεύσεις γιὰ τὰ δικαστήρια νὰ μὴν ἐφαρμόζουν νόμον ποὺ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ Σύνταγμα;

Πραγματικὰ ἂν εἶχε τὸ Κράτος τὴ δυνατότητα αὐτὴ τοῦ ἀποτελεσματικοῦ φοροτεχνικοῦ μηχανισμοῦ, θὰ μπορούσε νὰ διανοηθεῖ παρεμφερῆ νομοθετήματα καὶ νὰ καθιερώνει τέτοια συστήματα προσδιορισμοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, ἐφ' ὅσον τὰ νομοθετήματα αὐτὰ ὑπόκεινται στὸ δικαστικὸ ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητας τῶν νόμων;

Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι τὸ ἄρθρο 93, παρ. 4 καθορίζει κατακάθαρα τὸ θέμα: «Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴν ἐφαρμόζουν νόμον ποὺ τὸ περιεχόμενό του εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ Σύνταγμα».

Δὲν εἶναι ὀλισθηρὸς ἐπομένως ὁ δρόμος αὐτὸς τῶν τεκμηρίων βιωσιμότητας, ποὺ πραγματοποιεῖ οὐσιαστικὴ ἀλλοίωση τῶν ἀτομικῶν εἰσοδημάτων τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν;

Δὲν ἀνατρέπονται τὰ συνταγματικὰ δεδομένα, τὰ συνταγματικὰ ἐρείσματα προστασίας τῶν φορολογουμένων, ἀφοῦ ἐξαφανίζεται ἡ

φοροδοτική ικανότητα τῶν φορολογουμένων καὶ ἀγνοεῖται ἡ πραγματική τους οἰκονομική κατάσταση μὲ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας; Καὶ ἀκόμα ὅταν ἀντὶ νὰ ἐξατομικεύουμε γιὰ νὰ καθορίσουμε τὴ φορολογικὴ ὑποχρέωση τοῦ κάθε Πολίτη ξεχωριστά, γενικεύουμε καὶ ὁμαδοποιοῦμε τὴ φορολογικὴ ὑποχρέωση κατὰ τρόπο προκλητικὸ καὶ ἐπικίνδυνο, ὥστε ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνση νὰ ἀσχετοποιεῖται ἀπὸ τὴ φοροδοτικὴ ικανότητα καὶ κατὰ συνέπεια νὰ ἀποβαίνει ἄδικη, παράνομη καὶ ἀντισυνταγματική; Ὑπάρχει περιθώριο νὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας κινοῦνται στὸ πλαίσιο τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 78 παρ. 1;

Πῶς μπορεῖ νὰ συμβιβασθεῖ ἢ νὰ δικαιολογηθεῖ ἡ περίπτωση ποὺ εἶναι κραυγαλέα ἀπέναντι στὴ συνταγματικότητα τῶν νόμων;

Ἄς προσεγγίσουμε τὸ ἄρθρο 78 γιὰ νὰ ἔχουμε τὴ συνδρομὴ του, προκειμένου ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ του γωνία νὰ φθάσουμε καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσουμε ὅσα ἔχουμε ὑποστηρίζει μέχρι τώρα.

Λοιπὸν τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὸ ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἀφοῦ περιγράφει καὶ καθορίζει τὴ διαδικασία τῆς νομιμότητας τοῦ φόρου. Κάθε ἀπόκλιση μᾶς ὁδηγεῖ σὲ ἀπαγορευμένες, μὴ νόμιμες, ἐξωσυνταγματικὲς καταστάσεις, ὅπως τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας.

Ἔτσι παρατηροῦμε ὅτι ἀπαιτεῖται τυπικὸς νόμος, πρόβλεψη τοῦ ὑποκειμένου τῆς φορολογίας (φυσικὸ ἢ νομικὸ πρόσωπο), καθὼς καὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς φορολογίας ποὺ καθορίζεται συγκεκριμένα στὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ εἰσόδημα, τὸ εἶδος τῆς περιουσίας, τὶς δαπάνες καὶ τὶς συναλλαγές ἢ τὶς κατηγορίες τους. Ἀκόμα καθορίζεται καὶ ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς ποὺ ἐκφράζεται σὲ ποσοστὸ ἢ σὲ δραχμικὸ ἀναλογικὸ ποσό.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ τῆς νομιμότητας στὴ φορολογία ἔχουμε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὶς ἀκόλουθες βασικὲς ἐπιπτώσεις:

α) Τὴν καθιέρωση τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου (φορολογικῆς ὑποχρέωσης) μόνο μὲ τυπικὸ νόμο, ποὺ ἀποκλείει ἀρχικὰ τουλάχιστον τὴν κανονιστικὴ φορολογικὴ ἀρμοδιότητα στὴ διοίκηση,

β) Τὴν ἀνυπαρξία διακριτικῆς εὐχέρειας στὴ φορολογοῦσα ἀρχή, νὰ προχωρήσει σὲ φορολογία κατὰ διαφορετικὸ τρόπο καὶ διαφορετικὴ διαδικασία,

γ) Τὴ συσταλτικὴ ἐρμηνεία ποὺ κατὰ βάση ἐπικρατεῖ καὶ παρακολουθεῖ τοὺς φορολογικοὺς νόμους, εἶναι καὶ ἡ κυριαρχοῦσα, ἄλ-

λωστε, αποκλείοντας σὲ πρώτη φάση τουλάχιστον τὴ διασταλτικὴ ἔρμηνεία,

δ) Τὴν πρόβλεψη γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν ἀχρεωστήτως εἰσπραχθέντων φόρων, καὶ ἄλλες ἐπιπτώσεις. Ἀναλυτικότερα στὴ διεξοδικὴ μελέτη τοῦ Κ. Φινοκαλιώτη¹³⁰.

Οἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ (78, παρ. 1 καὶ 4) εἶναι κορυφαῖες, ἀφοῦ ἐπαναβεβαιώνουν μιὰ ἀπὸ τίς σπουδαιότερες ἀρχές ποὺ ἔχουν διακηρυχθεῖ γιὰ τὴ φορολογία, τὴ βεβαιότητα τοῦ φόρου, ποὺ ὅπως εἶναι γνωστὸ σημαίνει χρονικὸ περιορισμὸ τόσο γιὰ τὸν καταλογισμὸ, ὅσον καὶ γιὰ τὴν εἴσπραξη τοῦ φόρου.

Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει, ὅτι ὅπου ἀπουσιάζει ἡ βεβαιότητα τοῦ φόρου εἶναι ἐνδεχόμενο οἱ φορολογούμενοι νὰ ἔχουν πολλὰ καὶ διάφορες δυσάρεστες ἐκπλήξεις καὶ πιέσεις τόσο ἀπὸ «παράτυπες» κρατικὲς ρυθμίσεις, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιμετώπιση/συμπεριφορὰ τῶν φορολογικῶν ὀργάνων.

Ἡ βεβαιότητα τοῦ φόρου μᾶς προσφέρει ἀκόμα τὸ τόσο πολυτιμο κλίμα ἐμπιστοσύνης ἐνῶ παράλληλα ἐκδιώκει τὴν ἀνασφάλεια τῆς φορολογίας καὶ κατὰ συνέπεια τῶν φορολογουμένων. Θεμελιώνει καὶ συνεπικουρεῖ συνεπῶς τὴν ἀνάπτυξη τῶν συναλλαγῶν ἀπὸ τὴν ὁποία τόση ἀνάγκη ἔχει ὅχι μόνο ἡ οἰκονομία μιᾶς χώρας ἀλλὰ γενικότερα ἡ κοινωνία.

Τὸ πόσο ἀλήθεια ἀξίζει ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν ἀνασφάλεια καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ ὕψους τῶν φόρων μποροῦμε νὰ τὸ ἐκτιμήσουμε περισσότερο ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ συχνὰ ὑποφέρουμε ἀπὸ τὴν ἀνασφάλεια καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τῶν φορολογικῶν μας νόμων.

Μήπως ἦταν τυχαία ἔμπνευση ἡ πρόταση τοῦ Βουλευτοῦ κ. Παπαπολίτη¹³¹⁻¹³², ὅταν εἰσηγήθηκε στὴν ἀρμόδια Ἐπιτροπὴ καταρ-

130. Κ. Φινοκαλιώτης, *Ἡ Συνταγματικὴ κατοχύρωση τῶν ἀρχῶν τῆς νομιμότητος καὶ βεβαιότητος τοῦ φόρου καὶ τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἀναδρομικότητος τῶν φορολογικῶν νόμων. Συμβολὴ στὴν ἔρμηνεία τοῦ ἄρθρου 78 τοῦ Συντάγματος* (Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1983). Πρόκειται γιὰ ἀξιόλογη ἐργασία.

131. Βλέπετε Εἰσήγηση τοῦ Βουλευτοῦ κ. Παπαπολίτη, στὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, Ὑποεπιτροπὴ καταρτίσεως τοῦ Συντάγματος 1975, σελ. 175.

132. Δ.Λ. Κυριαζῆς-Γουβέλης, *Τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα. Νομικὴ Βιβλιοθήκη*, ἔκδ. Β', Ἀθήνα 1991, α) Νόμος Ἐπιδαύρου, ἥτοι Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλ-

τίσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 νὰ κατοχυρωθεῖ συνταγματικὰ ἡ ἀπαγόρευση τροποποιήσεων καὶ ἀλλαγῆς τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας μέσα στὸν ἴδιο χρόνο; Ὑποστήριζε καὶ σωστά, ὅτι μόνο ἔτσι ὁ φορολογούμενος Πολίτης θὰ γνώριζε μὲ βεβαιότητα τὶς φορολογικὲς του ὑποχρεώσεις, γιὰ τὸν ἐπόμενο χρόνο. Ἡ πρόταση ἂν καὶ σωστὴ κατὰ τὴν ἄποψή μας δὲν υἱοθετήθηκε¹³³.

Ἄν ἀνατρέξουμε στὸν Πατέρα τῆς Οἰκονομικῆς ἐπιστήμης Α. Smith¹³⁴⁻¹³⁵ (1723-1790) ἀλλὰ καὶ τὸν κορυφαῖο Οἰκονομολόγο. Α.

λάδος/Ἄστρους 1823, παρ. ζ, σελ. 32 καὶ β) Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος/Τροιζήνης 1827, ἄρθρο 10, σελ. 47. Καταχωρεῖται ἀντίστοιχη σκέψη μὲ τὴν πρόταση τοῦ κ. Παπαπολίτη.

133. Κ. Φινοκαλιώτης, ὁ.π. σελ. 31, ὅπου διατυπώνονται καὶ ἐπιφυλάξεις τοῦ Συναδέλφου γιὰ τὴν πρόταση τοῦ Βουλευτοῦ κ. Παπαπολίτη.

134. Α. Smith, *Ὁ πλοῦτος τῶν Ἑθνῶν*. Μετάφραση Δ. Καλλιτσούνακης (Ἀθ. 1948). *Περὶ τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους*. Βιβλίο Ε' σ. 188:

«1. Οἱ πολῖτες κάθε Κράτους πρέπει νὰ συνεισφέρουν στὴν ἐξεύρεση τῶν δαπανῶν τοῦ Κράτους κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῶς ἀνάλογα πρὸς τὰς δυνάμεις των, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸ εἰσόδημα τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους ἀπολαμβάνουν. Στὴν τήρηση ἢ παραμέληση αὐτοῦ τοῦ θεμελιακοῦ φορολογικοῦ νόμου ἔγκειται αὐτὸ πὺλ λέμε ὡς ἰσότητα ἢ ἀνισότητα φορολογικὴ.

2. Ὁ φόρος πὺλ πρέπει νὰ πληρώνη κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι νομοθετικὰ ὁριστικὰ καθωρισμένος καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφήνεται στὴν αὐθαιρεσία. Ὁ καιρὸς τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου, τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῆς πληρωμῆς, τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ πληρωθῇ: ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ εἶναι σαφῇ καὶ καθαρὰ στὸν φορολογούμενο καθὼς καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα. Ἡ ἀρχὴ τῆς βεβαιότητος στὴ φορολογία εἶναι τόσο σπουδαία, ὥστε, ὅπως προφανῶς διδάσκει ἡ πεῖρα ὅλων τῶν λαῶν καὶ μιὰ τόσο μεγάλη φορολογικὴ ἀνισότητα, νὰ μὴν εἶναι τόσο μεγάλο κακὸ, ὅσο καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀβεβαιότητα.

3. Ὅλοι οἱ φόροι πρέπει νὰ εἰσπράττονται κατὰ τὸν χρόνον καὶ τρόπον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ καταλληλότερος διὰ τὸν φορολογούμενον, δηλαδὴ νὰ εἰσπράττονται τότε, ὅταν πληρώνονται εὐκολώτερα ἀπὸ τὸν φορολογούμενον.

4. Κάθε φορολογία πρέπει νὰ διαχειρίζεται κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ τὰ θυλάκια τῶν πολιτῶν τούτων κατὰ τὸ δυνατόν ὀλίγον τι μόνον περισσότερον ποσόν, ἐφόσον θὰ ἀποληφθῇ ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιεικειᾶς ἀπαιτεῖ ὥστε τὰ ἐξοδα τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν μικρά.

Οἱ φορολογικὲς ἀρχὲς διὰ τῶν συχνῶν ἐπισκέψεων καὶ ὀχληρῶν ἐρωτημάτων των πρὸς τοὺς φορολογουμένους ὑποβάλλουν αὐτοὺς εἰς πάρα πολὺ περιττὰς διαταρᾶξεις καὶ ὀχλήσεις.

Ἡ προφανὴς δικαιοσύνη καὶ σκοπιμότης τῶν μνημονευθέντων τεσσάρων γενι-

Wagner¹³⁶⁻¹³⁷ (1835-1917), θὰ διαπιστώσουμε ὅτι οἱ φορολογικὲς

κῶν φορολογικῶν κανόνων ἐπροκάλεσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν εἰς ὅλα τὰ Κράτη».

135. Γιὰ τοὺς φορολογικοὺς κανόνες τοῦ Smith βλέπετε καὶ στοὺς ἀκόλουθους συγγραφεῖς καὶ στὰ ἀναφερόμενα ἔργα τους:

α) G. Jeze, *Τὰ δημόσια Οἰκονομικὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομικὴ Νομοθεσία*, τόμ. Γ' (Ἀθῆναι 1918) σ. 357 κ.μ.

β) Ἰ. Ζωγράφου, *Δημοσιονομικαὶ Μελέται*. Τόμ. Β' (Ἀθῆναι 1925) σ. 146 κ.μ.

γ) Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Γενικὴ θεωρία τῆς Φορολογίας* (Ἀθῆναι 1939) σ. 80 κ.μ.

δ) Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομική*. Ἔκδ. Β' (Ἀθῆναι 1943) σ. 85 κ.μ.

ε) Π. Δερτιλῆς, *Σύστημα Δημοσίας Οἰκονομικῆς*. Τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1945) σ. 377 κ.μ.

στ) Ἀρ. Καλλιαβᾶς, *Δημοσιονομικὴ Ἱστορία* (Ἀθῆναι 1952) σ. 128 κ.μ.

ζ) Ἀ. Σμπαρούνης, *Δημοσία Οἰκονομική*. Τόμ. Β', τευχ. Β' (Ἀθῆναι 1952) σ. 377, σημ. 3η.

η) Ρ. Θεοχάρης, *Ἱστορία τῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως*. Ἔκδ. Β', τόμ. Α' (Ἀθῆνα 1983), ἔκδ. Α', τόμ. Β' (Ἀθήνα 1980).

θ) Σ.Π. Σπέντζας, Γ. Γεμιστὸς-Πλήθων. *Ὁ Φιλόσοφος τοῦ Μυστρᾶ. Οἰκονομικὲς, Κοινωνικὲς καὶ Δημοσιονομικὲς τὸν ἀπόψεις*. Ἔκδ. Γ' Ἀθήνα 1990, σελ. 140.

136. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομική*. Ἔκδ. Β' (Ἀθῆναι 1943) σ. 94 καὶ 226, ὅπου παρουσιάζει «τὰ φορολογικὰ ἀξιώματα τὰ ὅποια πρέπει νὰ διέπουν τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν, διακρίνονται κατὰ τὸν Adolf Wagner, εἰς τέσσαρας κατηγορίας καὶ ἔχουν ὥς ἐξῆς εἰδικώτερον:

I. Δημοσιονομικὰ ἀξιώματα:

1. Παραγωγικότης.

2. Ἐλαστικότης.

II. Οἰκονομικὰ ἀξιώματα:

3. Ἐκλογή τῆς ὀρθῆς πηγῆς φορολογίας.

4. Ἐκλογή τοῦ ὀρθοῦ εἴδους τοῦ φόρου.

III. Ἀξιώματα τῆς δικαιοσύνης:

5. Γενικότης.

6. Ὁμοιομορφία.

IV. Φοροτεχνικὰ ἀξιώματα:

7. Βεβαιότης τῆς φορολογίας.

8. Ἐλαστικότης.

9. Προσπάθεια περιορισμοῦ ἐξόδων βεβαιώσεως.

Τὰ φορολογικὰ ἀξιώματα τοῦ Wagner εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰς γενικωτέρας αὐτοῦ ἀντιλήψεις περὶ Κράτους καὶ φορολογίας.

137. Γιὰ τοὺς φορολογικοὺς κανόνες τοῦ Wagner βλέπετε καὶ στοὺς ἀκόλουθους συγγραφεῖς καὶ στὰ ἀναφερόμενα ἔργα τους:

α) Π. Δερτιλῆς, *Σύστημα Δημοσίας Οἰκονομικῆς*. Τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1945) σ. 57.

τους ἀρχές μεταβλήθηκαν σὲ φορολογικὰ καὶ δημοσιονομικὰ ἀξιώματα, πὺν διέπουν σὲ παγκόσμια κλίμακα τὶς δημοκρατικὲς κοινωνίες.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Καθηγητὴς Ἀ. Ἀγγελόπουλος¹³⁸ σημειώνει κάτι πολὺ οὐσιαστικὸ καὶ σημαντικὸ γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ A. Smith. Γράφει: «Κεντρικὴ ἰδέα τῶν φορολογικῶν κανόνων τοῦ Smith εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ Κράτους», ἐνῶ ὁ Γάλλος R. Stourm¹³⁹ δέχεται, ὅτι οἱ φορολογικοὶ κανόνες τοῦ Smith, «ἀποτελοῦν τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ φορολογουμένου καὶ οἱ ὁποῖοι ἀποσκοποῦν στὴν προστασία τῶν Πολιτῶν».

Παρατηροῦμε, ὅτι ἑκατὸ χρόνια ἀργότερα ὁ Wagner ἐπανεφέρε τὸ θέμα πὺν οὐσιαστικὰ καὶ πὺν ἔντονα. Μὲ τὶς σκέψεις του ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ ἀπέκτησε ἓνα νέο διαφορετικὸ περιεχόμενον καὶ μιὰ ἄλλη ἀποστολὴ στὸν προορισμὸ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας τῆς φορολογίας καὶ σφαιρικότερης ἀποστολῆς τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Ἐδωσε μάλιστα πρῶτος σημαντικὴ ὥθηση στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ἀποστολῆς τῶν φόρων¹⁴⁰.

Γιὰ τὴν πληρέστερη κατανόηση τοῦ περιεχομένου τοῦ ἄρθρου 78, καταχωρήσαμε τὶς φορολογικὲς ἀρχές τῶν Smith καὶ Wagner, πὺν διευκολύνουν τὸ θέμα μας, ὅσον ἀφορᾷ εἰδικότερα, τὴν κορυφαία ἀρχή, τῆς βεβαιότητας τοῦ φόρου.

Μὲ τὶς προϋποθέσεις λοιπὸν πὺν καθορίζονται στὸ ἄρθρο 78, ὅπως τὸ ὑποκείμενον, τὸ ἀντικείμενον καὶ ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς

β) Δ. Στεφανίδης, *Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ ἐν τῇ ἱστορικῇ της ἐξελίξει*, τόμ. Γ', (Ἀθῆναι 1950) σ. 460 κ.μ.

γ) Ἀ. Καλλιαβᾶς, *Δημοσιονομικὴ Ἱστορία* (Ἀθῆνα 1952) σ. 212 κ.μ.

δ) Ἀ. Σμπαρουνῆς, *Δημοσία Οἰκονομικὴ*. Τόμ. Β', τευχ. β. (Ἀθῆναι 1956) σ. 378.

ε) Ἀ. Καλλιαβᾶς, *Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν* (Ἀθῆναι 1958) σ. 28 κ.μ.

στ) Λ.Θ. Χουμανίδης, *Οἰκονομικὴ Ἱστορία καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν Οἰκονομικῶν Θεωριῶν*. Πειραιεὺς 1981, τόμ. Β 11, σελ. 683.

138. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, *Δημοσία Οἰκονομικὴ*, Ἔκδ. Β', Ἀθῆναι 1943, σελ. 86.

139. R. Stourm, *Systèmes Généraux impôts*, Paris 1912, σελ. 22 κ.μ.

140. Ἀ. Ἀγγελόπουλος, Ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς. Ἐναρκτήριος λόγος στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἀνατύψεις. Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς. Ἀθῆναι 1938, τευχ. Γ', σελ. 8 κ.μ.

θεμελιώνεται τὸ αἶσθημα ἀσφάλειας, βεβαιότητας κι ἐμπιστοσύνης στὸν φορολογούμενο πρὸς τὴ φορολογούσα ἀρχή, παράλληλα βέβαια μὲ τὴ διασφάλισή του ἀπὸ ἐνδεχόμενες παρανομίες ἀκόμα καὶ αὐθαιρεσίες τῆς Διοικήσεως.

Καὶ ἂς μὴ λησμονοῦμε, ὅτι ὅσον περισσότερο περιορίζουμε τὰ στοιχεῖα ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα τριβῆς, τόσον ἐλπίζουμε ὅτι ἀποδυναμώνουμε τὴν ὑπάρχουσα ἀντίθεση καὶ γιὰ τὴν ἐχθρότητα τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν πρὸς τὴ φορολογοῦσα Ἀρχή.

Μποροῦμε μάλιστα νὰ ἐλπίζουμε, ὅτι ὅσον περισσότερο τηρεῖται μὲ εὐλάβεια τὸ ἄρθρο 78, παρ. 1, περιορίζουμε τὴν καχυποψία ποὺ διέπει καὶ παρακολουθεῖ τὶς δύο πλευρές, τοὺς φοροτεχνικοὺς καὶ τοὺς φορολογούμενους. Ἄν θέλετε ἀκόμα μὲ τὴν τήρηση τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ συνταγματικὰ προτείνεται νὰ μὴ δηλητηριάζονται οἱ σχέσεις τῶν δύο θέσεων, ἀφοῦ τὸ ἄρθρο ἀπὸ τὴν περιγραφή του, περιορίζει τὴν κρατικὴ ἐξουσία σὲ ὅρια ποὺ περιγράφει, ὥστε νὰ ἀποτελεῖ μιὰ τροχοπέδη, στὴν κρατικὴ παντοδυναμία γιὰ τὴ βεβαίωση καὶ εἴσπραξη ἀτελείωτων φόρων, μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο καὶ μὲ ὁποιαδήποτε διαδικασία.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Γ. Ἀναστόπουλος, *Φορολογικὸ Δίκαιο*, τεῦχ. Α', Ἀθήνα 1983, σελ. 16 κ.μ. 58 κ.μ.
2. Β. Δαλαμάγκας, *Δημοσιονομικὴ Θεωρία. Θεωρία τῶν φόρων*. Ἀθήνα 1981.
3. Λ. Θεοχαρόπουλος, *Φορολογικὸν Δίκαιον*, τόμ. Α' ἡμίτ. Α' Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 4 κ.μ., 101-213.
4. Λ. Θεοχαρόπουλος, Ἡ συμβολὴ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς τὴν διαμόρφωσιν νομικῶν ἐγγυήσεων ὑπὲρ τοῦ φορολογουμένου/ *Τόμος Τιμητικὸς ΣτΕ 1929-1979*, Ἀθήνα 1989, τόμ. Ι' σελ. 401 κ.μ.
5. Μ. Κυπραῖος, Ἡ ἐπιβολὴ φόρων μὲ πράξη νομοθετικοῦ περιεχομένου κατὰ τὸ ἄρθρο 44 τοῦ Συντάγματος. Ἀνάτυπο τοῦ ΔΦΝ ἀρ. 656-657/ Ἀθήνα 1977.
6. Μ. Κυπραῖος, *Στοιχεῖα Φορολογικοῦ Δικαίου*. Ἀθήνα 1980, ἐνδεικτικά: σελ. 42 κ.μ., 77 κ.μ., 113 κ.μ., 543 κ.μ.
7. Μ. Κυπραῖος, Τὸ ἀντικείμενο τῆς διαφορᾶς καὶ τὰ ὅρια τοῦ δι-

καστικού ἐλέγχου στὴ φορολογικὴ δίκη. Ἀνάτυπο τοῦ ΔΦΝ ἀρ. 788-790 Ἀθ. 1983.

8. Ἀθ. Παρούτσας, Ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος καὶ βεβαιότητος τοῦ φόρου κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975. ΝοΒ 29 (1981), σελ. 1041 κ.μ.
9. Ἀ. Ραΐκος, Ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος τοῦ φόρου εἰς τὰ σύγχρονα Συντάγματα. Ἀνάτυπο Ἐπιστημον. Ἐπετηρίδας τῆς ΑΒΣ Θεσσαλονίκης. Τόμ. Γ, Θεσσαλονίκη 1971.
10. Ἀ. Ραΐκος, Ἡ φορολογικὴ ἐξουσία τοῦ Κράτους δικαίου, ΕΔΔ 16, 1972, σελ. 225 κ.μ.
11. Ἐπ. Σπηλιωτόπουλος, Ἐγχειρίδιον διοικ. δικαίου, Ἀθήνα 1982, ἔκδ. Β', σελ. 68.
12. Κ. Φινοκαλιώτης, Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωση τῶν ἀρχῶν τῆς νομιμότητος καὶ βεβαιότητος τοῦ φόρου καὶ τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἀναδρομικότητος τῶν φορολογικῶν νόμων. Συμβολὴ στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀρθροῦ 78 τοῦ Συντάγματος (Ἀθήνα 1983).

9) Ἄρθρο 93 παρ. 4 «Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴν ἐφαρμόζουν νόμο πὺ τὸ περιεχόμενόν του εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ Σύνταγμα».

Πόσο πιὸ εὐγλωττα θὰ μπορούσε ἄραγε ὁ Συντακτικὸς Νομοθέτης νὰ διατυπώσει τὴ σκέψη του;

Προειδοποιεῖ, προφυλάσσει καὶ προστατεύει τὸν Πολίτη, ὅπως φαίνεται ἀρχικὰ ἔμμεσα, ἐνῶ καταλήγει ἡ προστασία τοῦ Πολίτη ἄμεσα, ἀφοῦ τὰ δικαστήρια δὲν εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἐφαρμόζουν νόμους πὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Σύνταγμα.

Βέβαια γιὰ τὴ διάταξη αὐτὴ δικαιολογεῖται ὁλόκληρη ξεχωριστὴ πραγματεία, πὺ εἶναι ἔξω ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τῆς μελέτης μας, ἐνῶ πάρα πολλοὶ εἰδικοὶ ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου, τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Δικηγορίας ἔγραψαν καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀναφέρονται στὸ σπουδαιότατον αὐτὸ ζήτημα τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων.

Τὸ θέμα μας εἶναι ἂν τὸ ἀντικειμενικὸ σύστημα φορολογίας καὶ εἰδικότερα τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητος» συμβαδίζουν μὲ τὰ διάφορα ἄρθρα καὶ τὶς ἐπὶ μέρους διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Προσωπικὰ μὲ ὅσα ἔχουμε ὑποστηρίξει ἐξακολουθοῦμε νὰ πιστεύουμε, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἁρμονία τῶν τεκμηρίων βιωσιμότητος μὲ τὰ ἄρθρα καὶ τὶς διατάξεις τοῦ Συντάγματος καὶ αἰσθανόμαστε ὅτι δὲν συμπορεύονται μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτη τῆς Πολιτείας μας.

Ἄς διευκρινήσουμε ὅμως ὅτι τὸ θέμα ἔχει ἴσως καὶ τὴν αὐστηρὴν τοῦ Συνταγματικῆς θεώρησης καὶ ὅχι μόνον τὴ δημοσιονομικὴ, τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν οἰκονομικὴ μὲ τὸ πρῖσμα τῶν ὁποίων ἔχουμε ἐξετάσει τὸ θέμα μας.

Θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμο καὶ δημιουργικὸ ἂν καθαρὰ Δικαστικοὶ Λειτουργοὶ ἢ Νομικοὶ διατυπώσουν διαφορετικὰς ἀπόψεις, ἀφοῦ ἀσφαλῶς εἶναι δυνατόν νὰ διατυπωθοῦν. Ἡ χρησιμότητα θὰ εἶναι πολὺ μεγάλη, ἀφοῦ ἡ ρευστότητα καὶ ἡ προχειρότητα τῶν φορολογικῶν μας νόμων δὲν ἀποκλείει ἐπιστροφὴ καὶ πάλι στὸ ἀντικειμενικὸ σύστημα φορολογίας, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ ἄλλο μανδύα, ὅχι πάντως ὡς τεκμήρια βιωσιμότητος, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οὐσιαστικὰ θὰ ἀντιμετωπίζουμε τὸ ἴδιον σκεπτικὸ καὶ ἀσφαλῶς ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ βασικὴ ἀρχὴ τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος τοῦ φορολογούμενου, τὴν ὁποία καὶ μόνον προβλέπει τὸ Σύνταγμά μας.

Τί ἀξία ὅμως ἔχει πῶς θὰ ἀποκληθεῖ ἡ περίπτωσις, ἀφοῦ θὰ πρό-

κειται καὶ θὰ ἀφορᾷ «ἀντικειμενικὸ σύστημα φορολογίας» ποὺ προσπερνᾷ τὴ βασικὴ αὐτὴ δημοσιονομικὴ ἀρχὴ τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος, ἀγνοεῖ πολλὰς ἄλλες διατάξεις, δημιουργεῖ πλάσματικὰ ἔσοδα γιὰ τὸ κράτος καὶ τυπικὰ ἐξομοιώνει φορολογικὰ ἄσχετες καταστάσεις, προκειμένου νὰ ὑπηρετήσουμε ὅχι τὴ φορολογικὴ δικαιοσύνη, οὔτε βέβαια τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη, ἀλλὰ τοὺς ταμειευτικούς μόνο σκοπούς;

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ-BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ)

1. Φ. Βεγλερῆς, Τὰ ὅρια ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητας. *ΤοΣ* 1981, σελ. 144 κ.μ.
2. Ε. Βενιζέλος, Ἡ θέση τοῦ ΣτΕ στὸ σύστημα δικαστικοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητας τῶν νόμων. *Δίκαιο καὶ Πολιτικὴ* τ. 6, 1983, σελ. 9 κ.μ.
3. Δ. Βλάχος, *Ἡ ἔρευνα τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων*. Ἀθῆναι 1953.
4. Γ. Βλάχος, Ἡ «ἐπιφύλαξη τοῦ νόμου» καὶ τὰ θεμελιώδη δικαιώματα στὸ Ἑλληνικὸ Σύνταγμα τῆς 11ης Ἰουνίου 1975. *ΕΔΔ* 1982, σελ. 281 κ.μ.
5. Κ. Γόντικας, *Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ συνταγματικοῦ δικαστηρίου διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητας τῶν νόμων*.
6. Α. Δερβέναγας, *Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος* (Ἀθῆναι 1976), σελ. 343.
7. Γ. Κασσιμάτης, Σύνταγμα καὶ κοινὸ δίκαιο. Στὸ συλλογικὸ ἔργο *Ἡ ἐπίδραση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου* (1976), σελ. 126.
8. Β. Κορδογιαννόπουλος, Ἡ ἐσωτερικὴ συνταγματικότης τῶν νόμων καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτῆς ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, *EEN* 1976, 305 κ.μ. καὶ 827 κ.μ.
9. Μ. Κυπραῖος, Ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητας τῶν νόμων ἀπὸ τὰ δικαστήρια. *Τιμ. τόμ. Συμβουλίου Ἐπικρατείας*, τ. Α', Ἀθήνα 1979, σελ. 29 κ.μ.
10. Ἀ. Μάνεσης, Περὶ τὸ ἀνίσχυρον τῶν ἀντισυνταγματικῶν νόμων. *Νέον Δίκαιον* 15, 1959, σελ. 573 κ.μ.
11. Ἀ. Μάνεσης, *Ζητήματα ἐκ τοῦ ἀνισχύρου τῶν ἀντισυνταγματικῶν νόμων. Συνταγματικὴ θεωρία καὶ Πράξις* (Ἀθήνα 1980) σελ. 228.

12. 'Α. Μάνεσης, 'Η συνταγματική ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ ἡ ἐφαρμογή της ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. *Συνταγματικὴ θεωρία καὶ Πράξις*. Ἀθήνα 1980 σελ. 330 κ.μ.
13. Γ. Παπαδημητρίου, 'Η Συνταγματικὴ καθιέρωση τῆς δικαστικῆς προστασίας. *Δίκη* 1982, σελ. 544 κ.μ.
14. Β. Παπαγρηγορίου, *Συνταγματικὴ Δικαιοσύνη*. Τόμ. Α', Ἀθήνα 1983, σελ. 40 κ.μ.
15. Π. Παραρᾶς, 'Η νέα συνταγματικὴ τάξις. *ΤοΣ* 1975, σελ. 449, εἰδ. σημ. 20.
16. 'Α. Ράϊκος, *Παραδόσεις Συνταγματικοῦ Δικαίου*, τόμ. Α' Ἀθήνα 1979, ἔκδ. στ' σελ. 400.
17. Γ. Σγουρίτσας, *Συνταγματικὸν Δίκαιον*. Τόμ. Α', Ἀθῆναι 1965.
18. Β. Σκουρῆς, 'Η Συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, ἡ τήρηση της ἀπὸ τὸν Νομοθέτη καὶ ὁ ἔλεγχος της ἀπὸ τὸ δικαστή. *Νομικὲς Μελέτες* (ΕΔΠ Νομικῆς Θράκης), ἀρ. 3, 1982, σελ. 187.
19. Β. Σκουρῆς, Συστήματα ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος νόμων. *ΤοΣ* 1982, σελ. 507 κ.μ.
20. Β. Σκουρῆς - Ε. Βενιζέλος, 'Ο δικαστικὸς ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Ἀθήνα 1985, σελ. 94 κ.μ.
21. Κ. Τσάτσος, *Τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ δικαίου*. Ἐκδ. Β' Ἀθήνα 1978.
22. Κ.Μ. Χαλαζωνίτης, 'Ο δικαστικὸς ἔλεγχος τῶν τυπικῶν στοιχείων τοῦ νόμου. *Τιμητικὸς τόμος γιὰ τὰ 150 χρόνια τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου* 1984. Ἀνάτυπο.
23. 'Ι. Ψωμᾶς, Τὸ Συνταγματικὸ δικαίωμα τῆς παροχῆς ἔννομης προστασίας καὶ ἡ ἐφαρμογή του ἀπὸ τὴ νομολογία καὶ τὴ θεωρία. *Δίκη* 1982, σελ. 561 μ.μ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ποὺ ἔχει προηγηθεῖ, προκύπτει ἀβίαστα, ὅτι τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας» εἶναι ἐκτεθειμένα σὲ πολλούς, πάρα πολλούς ἐξωπραγματικούς, φανταστικούς προσδιορισμούς εἰσοδήματος, ὥστε νὰ ἀντιστρατεύονται συνταγματικές διατάξεις καὶ βέβαια νὰ καταλήγουν, ὅπως ὑποστηρίζει καὶ ὁ Ν. Ε. Παρασκευόπουλος¹⁴¹ νὰ εἶναι *διάτρητα*.

Ἡ Κυβέρνηση ἀπὸ τὴν πλευρὰ της περιέβαλε μὲ μεγάλη θέρμη τότε στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων τὸ νομοσχέδιο ἐκεῖνο γιὰ τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας», ὑποστηρίζοντας περίπου, ὅτι εἶχε ἀνακαλύψει τὴν πυρίτιδα τοῦ Ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος...

Ὑποστήριζε ἔντονα, ὅτι ἔλυνε ἱκανοποιητικὰ πολλὰ δημοσιονομικὰ ζητήματα, ὅτι ἐξασφάλιζε σημαντικὰ δημόσια ἔσοδα, ἀφοῦ θὰ μποροῦσε μὲ τὸ νέο νομοσχέδιο, νὰ ἐλέγξει ἀποτελεσματικὰ τὴ φορολογικὴ διαφυγὴ καὶ νὰ φορολογήσει οὐσιαστικὰ τὴν ὅποια οἰκονομικὴ δραστηριότητα τῆς χώρας ποὺ διέφευγε μέχρι τότε συστηματικά.

Ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ ὅμως τῆς Βουλῆς ἔχουμε τὴν εὐχέρεια νὰ πληροφορηθοῦμε, ὅσα συζητήθηκαν στὶς συνεδριάσεις τοῦ Κοινοβουλίου, ὅσα ἀκούσθηκαν γιὰ τὸ νομοθέτημα ἐκεῖνο, ποὺ ἡ Κυβέρνηση τὸ κατέθεσε μὲ τὴ «βεβαιότητα», ὅτι εἶχαν διατυπωθεῖ ὅλα ὅσα ἔπρεπε, προκειμένου νὰ ἀποκτήσουν οἱ Ἕλληνες φορολογούμενοι τὸ ἀναγκαῖο καὶ τὸ διαχρονικὸ τους φορολογικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο τοὺς διαφύλασσε τὰ ἀτομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα, ὅπως προβλέπονται ἀπὸ τὶς συνταγματικὲς διατάξεις καὶ φυσικὰ ὑπηρετοῦσε τὸ δίκαιο τῶν φορολογουμένων, τὴ φορολογικὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη.

Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διάφορους ἐκείνους χαρακτηρισμοὺς ποὺ ἀκούσθηκαν γιὰ τὸ Νομοσχέδιο στὴν αἴθουσα τοῦ Κοινοβουλίου, κάθε ἄλλο παρὰ ἐπαινετικούς, μεταφέρουμε μόνο τοὺς ἀκόλουθους: ἀρνητικὸ κίνητρο, ἀντιλαϊκὸ καὶ κοινωνικὰ ἄδικο, ἀφοῦ πλήττει ἰδίως τοὺς μικροὺς, ἀλλὰ βοηθᾷ τοὺς μεγάλους, κεφαλικὸς φόρος καὶ ἄλλοι χαρακτηρισμοί.

141. Ν. Παρασκευόπουλος, Φόρος εἰσοδήματος καὶ «διάτρητα τεκμήρια», ΕΣΤΙΑ 2/7/1986 καὶ 3/7/1986.

Καταχωρούμε όμως αυτούσιο τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Βουλευτοῦ τῆς πλειοψηφίας κ. Ν. Κατσάρου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μποροῦμε νὰ σταθμί-
σουμε τοὺς προβληματισμούς, τὰ συμπεράσματά του, ἀλλὰ καὶ ἰδιαί-
τερα τὴν ἐλευθερία του, νὰ διατυπώνει διαφορετικὲς ἀπόψεις ἀπὸ
τὴν Κυβερνητικὴ γραμμὴ τοῦ νομοσχεδίου¹⁴², γιὰ τὰ «τεκμήρια βιω-
σιμότητας» τὸ 1986, ἢ ὁποία ὅμως δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ ὅσα εἶχε
ὑποστηρίξει τὸ 1978, ὅταν ἀπὸ διαφορετικὴ θέση τότε, ὡς Βουλευ-
τῆς τῆς μειοψηφίας, εἶχεν ἐναντιωθεῖ¹⁴³ στὴν ἐπιβολὴ τῶν τεκμη-
ρίων ἀπὸ τὴν τότε Κυβέρνηση τῆς Νέας Δημοκρατίας (Νομοσχέδιο
ποὺ διαμορφώθηκε στὸ Νόμο 820/1978), καὶ β) τὸ ἀπόσπασμα τοῦ
Βουλευτοῦ κ. Ἀλ. Ἀβραμίδη¹⁴⁴, Βουλευτοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀν-
τιπολιτεύσεως, ἀπὸ ὅπου καὶ πάλι διαπιστώνουμε τὸν προβληματι-
σμό του γιὰ τὰ τεκμήρια, ποὺ ἀσφαλῶς βασίζεται στὴν ἐλευθερία
του, νὰ διατυπώνει ἐπιφύλαξη στὴν Κυβερνητικὴ γραμμὴ τοῦ νομο-
σχεδίου ποὺ προτείνει τὸ κόμμα του, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι εἶναι
ὑπέρμαχος ὄχι μόνο γιὰ τὴν πάταξη τῆς φοροδιαφυγῆς, ἀλλὰ γιὰ
τὴν ἐξάρθρωσή της.

(Σελ. 5192). Π. Κατσάρος: Κύριε Πρόεδρε, παίρνω πρώτη φορά
το λόγο στο νομοσχέδιο, για να τονίσω ὅτι το θέμα της φορολόγησης

142. Π. Κατσάρος: Πρακτικὰ Βουλῆς. Συνεδριάσεις ΡΖ 19/3/1986, σελ. 5192.

143. Π. Κατσάρος: Πρακτικὰ Συνεδριάσεων Θέρους 1978. Συνεδριάσεις ΜΔ' τῆς
20/9/1978, σε. 1437 καὶ 1438.

144. Ἀλ. Ἀβραμίδης: Πρακτικὰ Συνεδριάσεων Θέρους 1978. Τόμος Β', Συνε-
δριάσεις ΜΣΤ' τῆς 22/9/1978.

Σελ. 1519. Κύριε Πρόεδρε, μολονότι δὲν εἶμαι ἀπλῶς ὑπὲρ τῆς περιστολῆς τῆς
φοροδιαφυγῆς, ἀλλὰ εἶμαι ὑπὲρ τῆς ἐξαρθρώσεως τῆς φοροδιαφυγῆς ἐὰν τοῦτο εἴ-
ναι δυνατόν, ἐν τούτοις δὲν εἶμαι σύμφωνος μὲ τὰ τεκμήρια, ὅπως παρουσιάζον-
ται στὸ ἄρθρο 12 καὶ τοῦτο διότι νομίζω ὅτι ἀντιβαίνουν εἰς τὴν νομικὴν ἀρχὴν τῆς
ἀποδείξεως. Δὲν μπορεῖ ἓνας νὰ δικάζεται καὶ νὰ καταδικάζεται, βάσει τεκμηρίων
καὶ ὄχι ἀποδείξεων. Τὰ τεκμήρια αὐτά, ποὺ περιέχει τὸ ἄρθρον 12, θὰ πρέπει νὰ
θεμελιωθοῦν καὶ νὰ καταστοῦν ἀποδείξεις, οὕτως ὥστε ὁ φορολογούμενος δικαίως
νὰ φορολογηθεῖ.

Ἀθ. Κανελλόπουλος (Ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν): Μιλήσατε περὶ ἀντισυνταγμα-
τικότητος.

Ἀλ. Ἀβραμίδης: Δὲν μίλησα περὶ ἀντισυνταγματικότητος. Εἶπα ὅτι ἀντιβαίνει
εἰς τὴν νομικὴν ἀρχὴν τῆς ἀποδείξεως τὸ ἀμάχητον τεκμήριον. Διότι διὰ νὰ κατα-
δικασθεῖ κανεὶς πρέπει νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ ἐνοχὴ του, ἐνῶ ἐν προκειμένῳ καταδικάζε-
ται βάσει τεκμηρίων καὶ ὄχι ἀποδείξεων.

των πολιτών με τεκμήρια, όπως επανειλημμένα έχω τονίσει στην Αίθουσα αυτή, είναι νομίζω έξω από την ουσία κάθε φορολογικής ρύθμισης.

Όταν συζητούνταν ο νόμος 820, τότε που η Νέα Δημοκρατία επανέφερε τα τεκμήρια των αυτοκινήτων, εδώ σύσσωμο το ΠΑΣΟΚ ορθώς κατά τη συνταγματική και δημοσιονομική θεωρία ήταν αντίθετο προς κάθε μορφή τεκμηρίων. Τότε εκείνα τα τεκμήρια τα οποία είχαν θεσπισθεί, είχαν θεσπισθεί πρώτα επί χούντας βέβαια, ήταν τεκμήρια αμάχητα, και τεκμήρια κωμικά γιατί είχαμε πει αν είναι δυνατόν, οι πολίτες να φορολογούνται ανάλογα με το μέγεθος της μηχανής του αυτοκινήτου, γιατί αυτά είναι τα τεκμήρια. Αν έχει ένας αυτοκίνητο ορισμένου κυβισμού, υποτίθεται ότι έχει τόσο εισόδημα. Αν έχει μεγαλύτερου κυβισμού, υποτίθεται ότι έχει μεγαλύτερο, ενώ ο κυβισμός συχνά δεν έχει καμία σχέση ούτε με την αξία του αυτοκινήτου.

Δεν θα επανέλθω τώρα στα επιχειρήματα εκείνα, τα οποία επανειλημμένως είχαμε τονίσει όλοι στη Βουλή και προσωπικά είχα αναπτύξει ιδιαίτερα το θέμα. Υπήρχαν εξαιρέσεις για τα αυτοκίνητα του ΟΔΔΥ, υπήρχαν άλλες ρυθμίσεις, ώστε τη φορολογία να την καθιστούν τελείως τυποποιημένη. Έξω από κάθε φορολογική ουσία.

Δυστυχώς τα τεκμήρια αυτά διατηρήθηκαν και διατηρούνται ακόμη. Θα έλεγα ότι δεν έχουν λόγο ύπαρξης. Βέβαια δεν έχουν την οξύτητα που είχαν τότε, γιατί δεν έχουν αναπροσαρμοστεί οι συντελεστές. Ωστόσο, όμως, δεν έχουν νόημα, δεν έχουν λογική. Και τονίζω ότι εκείνα τα τεκμήρια τα είχε θεσπίσει πρώτα η χούντα, μετά τα επανέφερε η Νέα Δημοκρατία και είχαμε σταθεί αντίθετοι.

Τώρα έχουμε νέα τεκμήρια, βέβαια μαχητά, ωστόσο τεκμήρια.

Είχα τονίσει τότε και θέλω πάντα να είμαι συνεπής με τις αρχές μου, ότι η φορολόγηση των πολιτών με πλασματικά εισοδήματα είναι αντίθετη και προς το Σύνταγμα και προς τις βασικές δημοσιονομικές αρχές που εφαρμόζουν όλες ανεξάρτητα οι πολιτισμένες χώρες του κόσμου. Και τι σημαίνει σωστή φορολόγηση; Σωστή φορολόγηση σημαίνει ουσιαστική φορολόγηση.

Βεβαίως είναι αλήθεια αυτή που αναφέρεται και στην αιτιολογική έκθεση και που ανέφεραν οι συνάδελφοι, ότι γίνεται τρομακτικής έκτασης φοροδιαφυγή από τους ελεύθερους επαγγελματίες. Είναι απόλυτα σωστό. Από ποιους γίνεται όμως; Γίνεται από εκείνους

που ζητάνε για μια απλή ιατρική πράξη 500.000 και 700.000 δραχμές. Γίνεται από μεγαλοδικηγόρους —για να αναφέρω και αυτό το επάγγελμα— οι οποίοι σε δίκες εκμεταλλεύονται την ανάγκη και την αγωνία των πολιτών στο δικαστήριο και παίρνουν αντίστοιχα ποσά για δίκες. Δε γίνεται από το μικρό, κατά κανόνα, επαγγελματία. Και αν ακόμα γινόταν, πρέπει να ψάξουμε να βρούμε τη φορολογητέα ύλη.

Πολύ σωστά το καλοκαίρι καθιερώθηκε ο δειγματοληπτικός έλεγχος, και που τώρα το Υπουργείο τον υλοποιεί, ο οποίος θα φέρει την ελληνική φορολογία στα επίπεδα των ξένων πολιτισμένων κρατών, γιατί εκεί έτσι γίνεται η φορολόγηση με δειγματοληπτικό έλεγχο. Και ο δειγματοληπτικός έλεγχος άμα θα λειτουργήσει σωστά, θα αποθαρρύνει οποιονδήποτε από τη μεγάλη φοροδιαφυγή. Και μπορούμε να τους βρούμε τους φοροφυγάδες.

Αλλά θα μου επιτρέψετε να πω ότι τα τεκμήρια δεν είναι μέσα στην ουσιαστική φορολόγηση.

Και ακόμα αυτό το βασικό που λένε. Υπάρχουν χιλιάδες ελεύθεροι επαγγελματίες, κυρίως στο γυναικείο πληθυσμό, που ανταλλάσσουν τις ώρες της εργασίας τους με το νοικοκυριό και τις άλλες οικογενειακές τους ασχολίες. Όχι μόνο τα ζεύγη δικηγόρων. Εδώ στην Αθήνα χιλιάδες γυναίκες δικηγόροι, δεν έχουν αυτό το εισόδημα του τεκμηρίου. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο. Γι' αυτό θα παρακαλέσω αυτή τη διάταξη να τη δει ο κ. Υπουργός εξ αρχής. Ευχαριστώ.

(Σελ. 5192). Π. Κατσάρος: Κύριε Πρόεδρε καὶ κύριοι συνάδελφοι, λυπᾶμαι διότι ταξίδεψα 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν ἐκλογικὴ μου περιφέρεια καὶ εἶχα τὴν φιλοδοξία νὰ προσφέρω κάτι στὴν συζήτηση αὐτοῦ τοῦ νομοσχεδίου καὶ μὲ περιορίζετε στα 10' λεπτά. "Αν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἡ Κυβερνητικὴ πλευρὰ τὸ θεωρεῖ ὅτι εἶναι τρόπος σωστῆς ἄσκησης τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἐργασίας καὶ ὑποβοήθησης τοῦ ἔργου τῆς Κυβέρνησης, θὰ δεῖτε ὅτι οἱ ὑποδείξεις σὲ ὀρισμένα σημεῖα ποὺ ἔχω νὰ κάμω εἶναι χρήσιμες καὶ ἂν τὸ θεωρεῖτε σωστὸ καὶ ἐπιτρεπτό, τότε ἄς μιλήσω 10' λεπτά, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν μπορῶ νὰ ὀλοκληρώσω τὶς σκέψεις μου.

Τὸ νομοσχέδιο, κύριοι συνάδελφοι, τὸ ὁποῖο βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν κρίση σας εἶναι, ὅπως ἔχει τονισθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, ἓνα νομοσχέδιο, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ περιστείλει —δὲν τολμᾷ

νὰ πεῖ νὰ πατάξει ἢ νὰ ἐξαφανίσει— τὴν φοροδιαφυγή. Πάντοτε μᾶς ἔρχονται ἐδῶ νομοσχέδια μὲ ἐντυπωσιακοὺς τίτλους. Πάντοτε γίνε-
ται μιὰ αἰτιολόγηση ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι ὑπεύθυνη καὶ σοβαρή,
ὅτι θὰ θίξει τὰ κακῶς κείμενα, ὅτι θὰ λειτουργήσει μία δικαιοσύνη
σ' αὐτὸ τὸν τόπο. Στὴν οὐσία τὰ μέτρα, ποὺ λαμβάνονται, εἶναι πάν-
τοτε μέτρα σπασμωδικά, μέτρα ἀντιλαϊκά, μέτρα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντα-
ποκρίνονται ποτὲ πρὸς τὸ περιεχόμενο τῶν αἰτιολογικῶν ἐκθέσεων.
Τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ δὲν εἶναι νομοσχέδιο ποὺ θὰ πατάξει τὴν φορο-
διαφυγή, ἀλλὰ ἓνα νομοσχέδιο ποὺ ταξινομεῖ τοὺς πολίτες ἀνάλογα
μὲ ἀβέβαιες ἐνδείξεις τοῦ εἰσοδήματός τους. Τὶς ἐνδείξεις αὐτὲς τὶς
κάνει ὁ νόμος ἀμάχητα τεκμήρια γιὰ ὀρισμένους καὶ γιὰ ὀρισμένους
τὶς ἀποσιωπᾷ τελείως, ὅπως τονίσθηκε ἀπὸ πολλοὺς συναδέλφους.
Ἔχει τονίσει ἡ Κυβερνητικὴ πλευρὰ ὅτι τέτοια τεκμήρια ὑπάρχουν
καὶ σὲ ἄλλες χῶρες. Κύριοι συνάδελφοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Γαλλία,
ὅπως ἐτόνισε καὶ ὁ κ. Ροκόφυλλος, σὲ καμμιά ἄλλη χώρα τοῦ κό-
σμου δὲν ὑπάρχουν ἀμάχητα τεκμήρια, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φορολογία.
Στὴν Γαλλία, ὅμως, ἐφαρμόζονται ὅχι ὑποχρεωτικά, ἀλλὰ κατόπιν
κρίσης τοῦ Ἐφόρου καὶ μόνο γιὰ ἐλάχιστους φορολογουμένους ποὺ
ἀποδεικνύεται ὅτι κάνουν βαρεῖα καὶ συστηματικὴ φοροδιαφυγή.
Ἐδῶ δὲν εἶναι καθόλου τὸ ἴδιο ζήτημα. Μὲ δύο λόγια ποὺ θὰ πῶ, θὰ
ἀποδείξω πόσο ἐσφαλμένα καὶ ἄτοπα εἶναι ἐδῶ τὰ τεκμήρια, πόσο
ἀντιεπιστημονικὰ εἶναι καὶ πὼς βασίζονται σὲ ἀρχὲς ποὺ εἶναι πρω-
τάκουστες, παράξενες καὶ φαιδρές, καὶ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ
τὴν λογικὴ. Ἦθελα νὰ πῶ γιὰ τὴν Γαλλία μόνο ὅτι ὑπάρχουν ἐκεῖ 5
ἕως 6 ἑκατομμύρια φορολογούμενοι, ποὺ μόλις καλύπτουν τὸ 10%
τοῦ Γαλλικοῦ πληθυσμοῦ, ἂν καὶ ἡ Γαλλία εἶναι χώρα πλουσία. Ἀ-
κόμη καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε μεγαλύτερο ποσοστὸ φορολο-
γουμένων ποὺ σήμερα φθάνει τὸ 12%. Ἐτσι στὴν Γαλλία ἔχουν λη-
φθεῖ ὀρισμένα ἐξαιρετικὰ μέτρα γιὰ πολὺ λίγες ὅμως στὴν πράξη
περιπτώσεις.

Ἄς πάρουμε ἄλλες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ποὺ ἐφαρμόζε-
ται τὸ τεκμήριο, ὅχι μὲ τὴν ἔννοια ποὺ νομίζετε ἐσεῖς, ἀλλὰ ἓνα
οὐσιαστικὸ πόθεν ἔσχες καὶ ποὺ ὅλα ἀνεξέλεγκτα τὰ εἰσοδήματα
φορολογοῦνται πάνω στὴν πηγὴ καὶ ὅχι μὲ σπασμωδικὲς διατάξεις,
ὅπως γίνεται ἐδῶ. Τὸ πόθεν ἔσχες στὴν Ἀμερικὴ, ποὺ εἶναι ἡ χώρα
ποὺ γίνεται ἡ βασικώτερη καὶ ἡ σπουδαιότερη φορολόγηση τῶν εἰ-
σοδημάτων, αὐτὸ τὸ κριτήριό ἀφορᾷ ἀκόμη καὶ τὶς Τραπεζικὲς κα-
ταθέσεις καὶ κάθε ἀνεξαίρετο εἰσόδημα.

Καὶ αὐτὰ σὲ μία χώρα καπιταλιστική, ποὺ θέλετε γιὰ πρότυπο. Σεῖς ἐδῶ ἔχετε τὸ χειρότερο κακέκτυπο τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν στὴν φορολογία εἰσοδήματος. Καὶ αὐτὴ τὴ διάταξη ποὺ φέρνετε περὶ τεκμηρίων, τὴν ἔχετε πάρει ἀπὸ τὸν ἀντίστοιχο χουντικὸ νόμο, τὸν 1077/1971, ποὺ στὸ ἄρθρο 2 λέει ὅτι τὸ εἰσόδημα τοῦ πολίτη προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ 15πλάσιο τῶν τελῶν κυκλοφορίας! Καὶ ὑπάρχουν πληροφορίες, κύριε Ὑπουργέ, ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ μυστικοσύμβουλοι τῆς χούντας εἶναι καὶ οἱ ἐμπνευστὲς τοῦ σημερινοῦ Νομοσχεδίου. Εἶναι οἱ ἴδιοι ποὺ εἶχαν εἰσηγηθεῖ αὐτὰ τὰ ἀλλοπρόσαλλα, ἀνεύθυνα καὶ φορομπηχτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καμμία σχέση μετὰ τὸ εἰσόδημα τῶν πολιτῶν.

Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω χρόνο, ἔρχομαι νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὰ αὐτοκίνητα καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ προσέξετε. Ἔχω ἐτοιμάσει μία μακρὰ σειρὰ πινάκων, γιὰ νὰ δεῖτε πόσο λανθασμένα εἶναι τὰ τεκμήρια ποὺ ἔρχεστε σεῖς σήμερα νὰ καθιερώσετε μετὰ αὐτὸ τὸ νομοσχέδιο. Δημιουργεῖτε μία κατάσταση φαιδρὴ, τραγελαφικὴ καὶ μοναδικὴ στὸν κόσμο. Ἄν τὴν μάθουν οἱ οἰκονομολόγοι ἄλλων χωρῶν, θὰ ἀπορήσουν καὶ θὰ ποῦν ὅτι ἐδῶ δὲν ξέρουμε τί μᾶς γίνεται. Δὲν εἶναι δυνατόν ἓνας πολίτης νὰ φορολογεῖται σύμφωνα μετὰ τὸ μέγεθος τῆς μηχανῆς του. Εἶναι πρωτάκουστο καὶ θὰ μοῦ συγχωρήσετε νὰ πῶ ὅτι εἶναι τρέλλα. Θὰ ἔχετε μία ἱστορικὴ εὐθύνη. Μόνο ἢ χούντα τὸ ἔκανε αὐτό. Ὁση μηχανή, τόσοσ φόρος. Μεγαλύτερη μηχανή, μεγαλύτερος φόρος. Σᾶς παραθέτω τοὺς πίνακες τοὺς ὁποίους θὰ καταθέσω στὰ Πρακτικά.

(Σελ. 1438). Τελειώνοντας, θέλω νὰ σᾶς πῶ, κύριοι συνάδελφοι, ὅτι καὶ τὰ ἄλλα αὐτοκίνητα τὰ ὁποῖα καταθέτω ἐδῶ στὸν πίνακα, τὰ Rolls Roys ἢ Mercendes, τὰ Ferrary, αὐτὰ ποὺ ἀξίζουν ἄνω τῶν 6.000.000 δραχμῶν, μπαίνουν στὸ τεκμήριο τῶν 23 ἵππων.

Τί εἶναι τὸ νομοσχέδιο; Ἀπόλυτα ἐσφαλμένη ἡ βάση του ποὺ δείχνει ἄγνοια τῶν βασικῶν ἐπιστημονικῶν τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν δεδομένων. Ἡ ρύθμιση εἶναι φαιδρὴ, καφενειακὴ, στενῆς ἀντίληψης, ὑπανάπτυκτης δημοσιονομικῆς νοοτροπίας.

Ἔχετε, κύριοι Ὑπουργοί, ὑποχρέωση νὰ ἐκσυγχρονίσετε τὸ δημοσιονομικὸ σύστημα, νὰ ρυθμίσετε μετὰ δίκαιο τρόπο τὶς σχέσεις Κράτους καὶ πολίτη. Ἀλλὰ δὲν ἔχετε τὴν πρόθεση οὔτε τὴν δυνατότητα. Παραδῶστε τὴν ἐξουσία σὲ ἱκανώτερους, γιὰτὶ ὅσο συνεχίζετε μετὰ σπασμωδικὰ καὶ ἀνεύθυνα μέτρα, ἐγκληματεῖτε σὲ βάρος αὐτοῦ τοῦ Λαοῦ. (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς Πτέρυγος τοῦ ΠΑΣΟΚ).

Πάντως τὸ νομοθέτημα ἐκεῖνο τῶν τεκμηρίων βιωσιμότητας εἶχε τὴν τάση νὰ φορολογήσῃ ἐξωπραγματικὰ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴ διαδικασία ὁμαδοποιήσεως ἀνόμοιων εἰσοδημα-
τικῶν καταστάσεων τῶν φορολογουμένων Πολιτῶν. Γι' αὐτὸ ἴσως δὲν ἀποτελεῖ ὑπερβολή, ἂν ἐπαναλάβουμε ἐδῶ, ἐκεῖνο ποὺ κυ-
κλοφοροῦσε τότε, ὅτι ἀπώτερη ἐπιδίωξη τῶν τεκμηρίων ἦταν ἡ ἐπι-
βολὴ φόρου ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἀναπνοὴ τῶν φορολογου-
μένων.

Ὅλα αὐτὰ ποὺ γράφονται πιστεύουμε ὅτι πρέπει νὰ συνεκτιμη-
θοῦν μὲ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἐμπνευστὴς καὶ εἰσηγητὴς τῶν τεκμηρίων
βιωσιμότητας, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Κυβερνήσεως
ἐκείνης ποὺ τὰ ἐπέβαλε τὸ 1986, ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετος σὲ παρεμ-
φερὲς/ἀντίστοιχο νομοσχέδιο, ὅταν ἡ προηγούμενη Κυβέρνηση τὸ
1978 τὸ παρουσίασε στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ διαμόρφωσε σὲ
νόμο, τὸ νόμο 820/1978. Τότε ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Βουλευτοῦ τῆς Ἀξι-
ωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως τὸ εἶχε πραγματικὰ σφυροκοπήσει, τὸ
εἶχε κατακραυγάζει. Σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῶν συζητήσεων τοῦ Νο-
μοσχεδίου στὴ Βουλὴ, σὲ ὅλες τὶς ἀγορεύσεις καὶ τὶς παρεμβάσεις
του δὲν ἔπαυε νὰ ὑποστηρίζει τὸν φορολογούμενο Πολίτη καὶ μάλι-
στα νὰ συντάσσεται στὸ πλευρὸ του.

Ἦταν φανερὰ ἀντίθετος μὲ τὴν ἐπιβολὴ τεκμηρίων, ἦταν ἀντί-
θετος μὲ τὶς αὐθαιρεσίες ἐκείνου τοῦ νομοσχεδίου, ἦταν ἀντίθετος μὲ
τὴν ἀστυνομικὴ δικαιοδοσία τῶν Οἰκονομικῶν Ἐφόρων, μὲ τὴν
ὑπερεξουσία τῶν Ἐφόρων, ἦταν θερμὸς ὑποστηρικτὴς τῆς δημιουρ-
γίας ἀποτελεσματικῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν προκειμένου νὰ
ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα ἐμπρόθεσμου ἐλέγχου τῶν φορολογικῶν δη-
λώσεων, ὑποστήριζε τὴ συνειδητὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων φορο-
λογουμένων στὰ βάρη ἀνάλογα ὅμως μὲ τὴ φορολογικὴ ἱκανότητα,
καὶ ἀκόμα ὑποστήριζε τὴν ἀρνητικὴ ἀπόδοση τῶν τεκμηρίων πρὸς
τὴν κατεύθυνση ἰδιοκτητῶν/ἐνοικιαστῶν ἀναφορικὰ μὲ τὸ δηλού-
μενο μίσθωμα, ἦταν ἀντίθετος μὲ τὴν ποινὴ στέρησεως τοῦ δικαιώ-
ματος προστασίας ἀπὸ τὸ νόμο περὶ ἐμπορικῶν μισθώσεων, ἀφοῦ
κατὰ τὴν ἄποψή του ὁδηγοῦσε σὲ ὅσους εἶχαν ροπὴ πρὸς τὴν κατά-
δοση, προκειμένου νὰ καταστρατηγηθεῖ ὁ νόμος περὶ ἐμπορικῶν μι-
σθώσεων ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν. Ἐπαινοῦσε ὅσους τηροῦσαν εἰ-

λικρινή λογιστικά βιβλία καὶ ὑποστήριζε ὅτι ἔπρεπε νὰ στηρίζονται ἀπὸ τὸ νόμο¹⁴⁵⁻¹⁵¹.

Ἀφήνοντας ὅμως κατὰ μέρος τὰ «τεκμήρια βιωσιμότητας»¹⁵² καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἀτελείωτα νομοθετήματα ἀντίστοιχου περιεχομένου, ἐπιβάλλεται νὰ ἀντικρίσουμε κατὰ ματα, τὸ βασικὸ πρόβλημα ποὺ ἀπασχολεῖ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία καὶ ὅχι μόνο τὴν Ἑλληνικὴ Οἰκονομία: τὸ φορολογικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ προσεγγίσουμε τὸ γρηγορότερο καὶ μὲ ὅση καλὴ θέληση διαθέτουμε.

Ὁ πυρήνας τοῦ θέματος αὐτοῦ παραμένει ἀνοικτὸς καὶ διεκδικεῖ ἄμεσα λεπτομερειακὴ καὶ ἀναλυτικὴ διερεύνηση προκειμένου νὰ ἀποδοθεῖ ἓνα κοινωνικὰ δίκαιο φορολογικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀποβεῖ καὶ διαχρονικό.

Σὲ μιὰ τέτοια κατεύθυνση θὰ πρέπει νὰ συνδέσουμε τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποστολὴ¹⁵³ ποὺ πρέπει νὰ ἔχει καὶ νὰ ἐκφράζει τὸ φορολογικὸ σύστημα στὶς βασικὲς του παραδοχές.

Ἄς ἐπαναλάβουμε ἐδῶ πάλι, ὅτι ἂν δὲν ἐκτιμήσουμε σωστὰ τὴν κοινωνικὴ διάσταση, τὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῶν φόρων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεμελιώσουμε στὴν Πατρίδα μας, ἓνα σωστὸ καὶ δίκαιο φορολογικὸ σύστημα τὸ ὁποῖο καὶ τὰ δημόσια ἔσοδα θὰ ἐξασφαλίζει, ἀφοῦ εἶναι θεμελιώδης ὑποχρέωση ἢ συνεισφορὰ στὰ δη-

Πρακτικὰ Συνεδριάσεων Θέρους 1978. Προεδρία Δ. Παπασπύρου. Τόμ. Β'. Συνεδριάσεις 20/9/1978 μέχρι 29/9/1978.

145. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Νομοσχεδίου, σελ. 1441-2.

146. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο 8 τοῦ νομοσχεδίου, σελ. 1528.

147. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο 32 τοῦ νομοσχεδίου, σελ. 1588.

148. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο 32 τοῦ νομοσχεδίου, σελ. 1592-3.

149. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο 39 τοῦ νομοσχεδίου, σελ. 1605.

150. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο 43 τοῦ νομοσχεδίου, σελ. 1611.

151. Ἀγόρευση κ. Δ. Τσοβόλα, σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο 43 τοῦ νομοσχεδίου, σελ. 1615-6.

Οἱ ἀγορεύσεις καταχωροῦνται στὸ Παράρτημα, σελ. 1281 κ.μ.

152. Ι. Φωτόπουλος: Κριτικὴ θεώρηση τῶν μεταβολῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φορολογικοῦ συστήματος τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀνακοίνωση στὸ Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Ἰδιωτικῆς Πρωτοβουλίας (ΕΣΙΠ) στὶς 5/4/1986, σελ. 10, ὅπου καταχωροῦνται τὰ μειονεκτήματα τοῦ τεκμηρίου βιωσιμότητας.

153. Ἀ. Ἀγγελόπουλος: Ἡ Οἰκονομικὴ καὶ Κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς. Ἐναρκτήριος λόγος. Ἀθῆναι 1938, σελ. 8 κ.μ.

μόσια βάρη¹⁵⁴, ἀλλὰ καὶ τὸν φορολογούμενο Πολίτη, τὸν ἄνθρωπο¹⁵⁵⁻¹⁵⁶ δὲν θὰ ἀγνοεῖ, δὲν θὰ ὑποτιμᾷ ἐφ' ὅσον ζοῦμε σὲ Κράτος δικαίου¹⁵⁷.

Ἐννοεῖται ὅτι παράλληλα μὲ τὴ διαμόρφωση ἑνὸς βατοῦ καὶ λογικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, θὰ ὁργανωθοῦν ἀποτελεσματικὰ οἱ φοροτεχνικὲς ὑπηρεσίες, ὥστε νὰ ἀποβάλουν τὴν ἐγγενὴ ἀδυναμία νὰ συλλάβουν τὸ πραγματικὸ εἰσόδημα¹⁵⁸. Αὐτὸ ἄλλωστε ὁλοκληρώνει τὴν ἐφαρμογὴ ἑνὸς νέου καὶ ἀποτελεσματικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ὁ φοροτεχνικὸς μηχανισμὸς μὲ ἄριστα καὶ ἐμπρόθεσμα ἐπιτεύγματα.

Θὰ ἐπαναλάβουμε λοιπὸν ὡς ἄμεση ἀναγκαιότητα, πρώτη προτεραιότητα —μετὰ τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα ποὺ προηγεῖται ὅλων ἀφοῦ αὐτὸ διασφαλίζει τὴ συνέχεια τοῦ Ἑθνους καὶ τῆς Φυλῆς— νὰ συστρατευθοῦν ὅλοι κάτω ἀπὸ μιὰ κοινὴ στέγη, ποὺ βέβαια ὀνομάζεται «Ἑλλάδα», γιὰ νὰ προετοιμάσουν αὐτὸ τὸ μεγαλόπνοο νομοσχέδιο γιὰ τὸ φορολογικὸ σύστημα τῆς χώρας, στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ συγκλίνουν οἱ διάφορες κοινωνικὲς δυνάμεις, ὥστε νὰ μὴν παρουσιάζει ταξικὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ εὐρύτατη ἀποδοχή.

Πρέπει νὰ ἀναδειχθοῦν ἰδιαίτερες εὐαισθησίες γιὰ ὀρισμένες περιοχές, γιὰ παράδειγμα Θράκη, γιὰ ἐπενδύσεις παγίου κεφαλαίου στὶς προβληματικὲς περιοχές (ὄρεινὲς καὶ νησιωτικὲς) μὲ ὑπεραποφασιστικὰ/ὑπεραποτελεσματικὰ ἀναπτυξιακὰ μέτρα, προκειμένου νὰ συγκρατηθεῖ τὸ ἐθνικὸ καὶ παραγωγικὸ στοιχεῖο, «ὁ πληθυσμὸς» στοὺς τόπους του. Ἐννοεῖται χωρὶς χρονοτριβὴ νὰ προσφερθεῖ ἡ ἀπομένουσα/σχολάζουσα κρατικὴ γῆ γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν καὶ νέοι ἀγρότες, πέρα ἀπὸ τὴν τακτοποίηση τῶν παλαιῶν, ἰδιαίτερα στὸν Ἑλληνικὸ βορρᾶ. Εἰδικὴ μεταχείριση γιὰ τὸ γεωργικὸ εἰσόδημα¹⁵⁹,

154. Γ. Κασσιμάτης, Σύνταγμα καὶ κοινὸ Δίκαιο. Βλέπετε *Δημοσιεύματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Διεθνούς καὶ Ἀλλοδαποῦ Δικαίου* (τ. 9). *Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ἐπὶ τοῦ Ἰδιωτικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Δημοσίου Δικαίου*. Ἀθήναι 1976, σελ. 109 κ.μ., εἰδικότερα 154-5.

155. Γ. Μητσόπουλος, Σύνταγμα καὶ Πολιτικὴ Δικονομία, ὅ.π., σελ. 60-61.

156. Μ. Ἀνδρουλάκης, Τὸ Νέο Σύνταγμα καὶ ἡ Ποινικὴ Δικονομία, ὅ.π., σελ. 66.

157. Κ. Κεραμεύς, Δικαιοσύνη καὶ Κοινωνία στὸ νεώτερο Ἑλληνισμὸ. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν *Τιμητικὸ Τόμο γιὰ τὰ 150 χρόνια τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*. Ἀθήνα 1984, σελ. 9.

158. Ἡλ. Ἡλιοῦ, Πρακτικὰ Συνεδριάσεων Βουλῆς, τόμ. Β', Θέρος 1978, Συνεδρίαση ΜΔ' τῆς 20/9/1978, σελ. 1432-1433.

159. Κ. Κοννίδας, Ἡ φορολογία τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος, *Ἀρμενόπουλος*, Θεσσαλονίκη 1978, τευχ. 5, σελ. 376 κ.μ.

πρόνοια για κάποια έναρμόνιση άμέσων και έμμέσων φόρων. Ἀποκατάσταση όμαλῶν νομικῶν σχέσεων Κράτους-φορολογουμένων με άποδοχή άπό μέρους τοῦ Κράτους τῶν νομίμων λογιστικῶν έγγραφων καί βιβλίων¹⁶⁰⁻¹⁶³, ένῳ παράλληλα πρέπει νά καθιερωθεῖ ἡ έπιβράβευση τῶν εἰλικρινῶν φορολογουμένων. Αὐτές οἱ προϋποθέσεις άποτελοῦν μιὰ καλή άφετηρία.

Μέ τις ένδεικτικές αὐτές άρχές στίς όποῖες άσφαλῶς πρέπει νά προστεθοῦν καί πολλές άλλες, διαμορφώνεται βάσιμη έλπίδα ότι ἡ φορολογική συνείδηση τῶν Ἑλλήνων εἶναι δυνατὸν νά βελτιωθεῖ, έφ' όσον θά προσεγγίσει περισσότερο τήν οὐσία τοῦ φορολογικοῦ προβλήματος.

Καί στήν κατάσταση ποῦ ἔχει περιέλθει ἡ Ἑλληνική Οἰκονομία, άσφαλῶς θά κληθεῖ καί πάλι ό φόρος τῆς περιουσίας νά συνδράμει στὰ άδιέξοδα.

Νά δημιουργηθεῖ χωρίς καθυστέρηση, ειδική σχολή έκπαιδεύσεως φοροτεχνικῶν στελεχῶν, καί ἡ καθιέρωση προγραμμάτων ταχύρρυθμης έκπαιδεύσεως καί μετεκπαιδεύσεως, όπως σωστά τονίζει ό Δάσκαλός μου, Καθηγητής καί Ἀκαδημαϊκός ᾽Α. Ἀγγελόπουλος, σήν Ἐκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς του, «Γιά τή σταθεροποίηση καί ανάπτυξη τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας»¹⁶⁴.

Μιὰ προσπάθεια πρὸς τήν κατεύθυνση ένὸς πιὸ εὐπρόσωπου καί λογικοῦ νόμου, εἶναι καί ἡ πρόταση τοῦ μέλους τῆς έπιτροπῆς κ. Ἦλ. Κουτρομπῆ¹⁶⁵ ὡς «Ἐκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν αναμόρ-

160. Ἰ. Κ. Δρυλλεράκης, Τὸ μέγα πρόβλημα τῆς άπόρριψης τῶν λογιστικῶν βιβλίων άπό τήν Ἐφορία. (Ἐκλογίκευση καί άντικειμενικοποίηση τοῦ φορολογικοῦ συστήματος), *Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος* Φ. 9 (1712) 1987 κ.μ. σελ. 61 κ.μ.

161. Ἰ. Κ. Δρυλλεράκης, Ἡ άπόρριψη τῶν λογιστικῶν βιβλίων (προϋποθέσεις-συνέπειες), *ΔΦΝ* 1988, τόμ. 42, σελ. 194 κ.μ.

162. Ἰ. Κ. Δρυλλεράκης, Ἡ άπόρριψη τῶν λογιστικῶν βιβλίων έπιχειρήσεων καί ό έξωλογιστικὸς προσδιορισμὸς φορολογίας εἰσοδήματος. Περίληψη διαλέξεως στήν Ἑλληνική Ἐταιρεία Φορολογικοῦ Δικαίου καί Δημοσιονομικῶν Μελετῶν, *ΔΦΝ* τόμ. 44, Ἀθήνα 1990, σελ. 1245 κ.μ.

163. Ἰ. Κ. Δρυλλεράκης, Ἡ έννοια τῶν έλεγκτικῶν έπαληθεύσεων στήν άπόρριψη τῶν λογιστικῶν βιβλίων. Συνεισφορά στὸ τιμητικὸ 1000ὸ τεῦχος τοῦ *ΔΦΝ*, τόμ. 45, Ἀθήνα 1991, Β' 150ῆμερο Δεκεμβρίου, σελ. 1641 κ.μ.

164. ᾽Α. Ἀγγελόπουλος, Ἐκθεση γιά τή σταθεροποίηση καί ανάπτυξη τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, Ἀθήνα 1990, σελ. 67.

165. Ἦλ. Κουτρομπῆς, Ἐκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν αναμόρφωση καί τὸν έκσυγχρονισμό τοῦ Ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, Ἀθήνα 1991.

φωση καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμό τοῦ Ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, Ἀθήνα 1991». Δυστυχῶς ἡ πρόταση αὕτη ἀρχειοθετήθηκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Κυβέρνηση ποὺ τὴν εἶχε προκαλέσει, ἀλλὰ καὶ ἐπαινέσει σὲ δημόσια ἐκδήλωση στὸ Ζάππειο Μέγαρο... Πιὸ λογικὸ θὰ ἦταν νὰ τὴν εἶχε υἱοθετήσῃ ἡ τότε Κυβέρνηση, καὶ ἡ ἐπόμενη Κυβέρνηση ἐφ' ὅσον θὰ ἦταν διαφορετικὴ νὰ τὴν καταργοῦσε, ἀφοῦ ὅπως εἶναι γνωστό, κατὰ κανόνα ὅ,τι προτείνει ἡ μία πλευρὰ τὸ ἀνατρέπει ἡ ἄλλη ποὺ ἀκολουθεῖ!

Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν μποροῦμε νὰ ἀντιμετωπίζουμε τὸ κορυφαῖο αὐτὸ κοινωνικὸ πρόβλημα μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιπόλαιη συλλογιστικὴ. Μπορεῖ ἡ τακτικὴ αὕτη νὰ συνεχίζεται; Ποιὸς ζημιώνει, ποιὸς καταστρέφεται ἀπὸ αὐτὴν τὴ φορολογικὴ ἀστάθεια καὶ ρευστότητα; Ἀσφαλῶς ἡ Ἑλληνικὴ οἰκονομία, κάθε Ἑλληνας καὶ Ἑλληνίδα ξεχωριστὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία!

Ὁ κ. Μ. Πλωρίτης¹⁶⁶ σχολιάζοντας σὲ ἐπιφυλλίδα τοῦ μιὰ ἐλεγεία τοῦ Σόλωνος προφητικὴ γράφει: «Οἱ ἴδιοι οἱ Πολίτες αὐτῆς τῆς πόλης πᾶνε νὰ τὴν καταστρέψουν, ἐπειδὴ νοιάζονται μόνο γιὰ χρήματα... καθὼς καὶ οἱ τυραννικὲς διαθέσεις τῶν δημαγωγῶν, ποὺ πολλὲς συμφορὲς μέλλεται νὰ πάθουν ἀπ' τὴ μεγάλη τους ἀλαζονεία. Πλουτίζουν, ἐνδίδοντας σὲ ἄδικα ἔργα... κι οὔτε τὰ δημόσια κτήματα σέβονται, ἀλλὰ κλέβουν ἀρπακτικά, ἄλλος ἀπὸ ἐδῶ κι ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖ... Πληγὴ ἀναπότρεπτη γιὰ κάθε πόλη εἶναι ἡ διαγωγὴ τούτη... Ἔτσι, τὸ δημόσιο κακοχτυπᾷ τοῦ καθ' ἑνὸς τὴν πόρτα... καὶ τὸν βρίσκει ἀκόμα κι ἂν κρυφεῖ στὴν πιὸ σκοτεινὴ γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ του...».

Ἄς κλείσουμε τὴν ἐργασία μας αὕτη μὲ τίς σκέψεις τοῦ γνωστοῦ Οἰκονομολόγου, Καθηγητοῦ κ. Ἰ. Πεσμαζόγλου¹⁶⁷, τότε Προέδρου τοῦ ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ (κόμμα δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ) καὶ ἄλλοτε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν στὴν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος, μετὰ τὴ δικτατορία, ποὺ διατυπώθηκαν στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν ἀγόρευσίν του, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Νομοσχεδίου «περὶ λήψεως μέτρων διὰ τὴν περιστολὴν τῆς φοροδιαφυγῆς καὶ ἄλλων τινῶν συναφῶν διατάξεων». «Τὸ δεύτερο σημεῖο εἶναι ὅτι ἡ οὐ-

166. Μ. Πλωρίτης, Παλαιὲς γραφές (Γραφὴ δεύτερη), Ἐφ. ΒΗΜΑ, 11/2/1990.

167. Ἰ. Πεσμαζόγλου, Ἀγόρευσίν του, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Νομοσχεδίου περὶ λήψεως μέτρων κλπ., Πρακτικὰ Συνεδριάσεων Θέρους 1978, Συνεδριάσεις ΜΓ' τῆς 19/9/78, σελ. 1398.

σία, ὁ πυρήνας τοῦ προτεινομένου σχεδίου νόμου εἶναι ἡ καθιέρωση τῶν τεκμηρίων δαπάνης καὶ περιουσίας. Αὐτὰ ἀπὸ τῆ φύση τους τὰ τεκμήρια εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀνίχνευση καὶ σύλληψη τοῦ ἀκριβοῦς εἰσοδήματος. Τὸ ἐπιχείρημα ἀναφέρεται σὲ θέμα ἀρχῆς ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπιμείνω ἰδιαίτερα. Βασικὰ τὰ τεκμήρια εἶναι μιὰ παλαιὰ μέθοδος ποὺ ἔχει καταδικασθεῖ, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ ἐπιμείνω στὴν καταδίκη αὐτὴ γενικὰ καὶ γιὰ κάθε περίπτωση. Εἶναι πάντως δραστικὴ μέθοδος ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ βασικὲς ἀρχὲς τῆς φορολογίας. Ἀλλὰ θὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς: Τὰ τεκμήρια ποὺ δὲν ἔχουν ἓνα συνολικὸ χαρακτήρα, ὁδηγοῦν σὲ αὐθαιρεσία καὶ σὲ ἀνωμαλία».

Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ἀγορεύσεώς του, ὁ Καθηγητὴς κ. Πεσμαζόγλου¹⁶⁸ ἀναφορικὰ μὲ τὶς προτεινόμενες ποινὲς τοῦ νομοσχεδίου, ἀπευθυνόμενος στὸν Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Ἀθ. Κανελλόπουλο, τόνισε: «Στὸ σημεῖο αὐτὸ θέλω νὰ ἀναφερθῶ σὲ κάτι ποὺ εἶπε ὁ κ. Κανελλόπουλος, ὅτι δηλαδὴ ὅλο τὸ προτεινόμενο νομοσχέδιο ἀντικειμενικοποιεῖ τὴ διαδικασία προσδιορισμοῦ τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος. Δὲν συμφωνῶ. Μετατίθεται, ἀλλάζει τὸ πεδίο τῶν ἀμφισβητήσεων μεταξὺ φορολογουμένου καὶ ἐφόρου», καὶ συνεχίζει «Ἦδη στὸ ἄρθρο 14 ὅπου ἐπεξηγεῖται πῶς θὰ ἐπισημαίνεται καὶ πῶς θὰ ἐλέγχεται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς δαπάνης καὶ τοῦ εἰσοδήματος, προκύπτει πλῆθος ἀσαφειῶν καὶ ἀοριστιῶν, ποὺ θ' ἀντιμετωπισθοῦν διαδικαστικὰ μὲ Προεδρικὰ Διατάγματα, ποὺ θὰ ἐκδοθοῦν καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ξέρω ποῖα θὰ εἶναι. Σ' αὐτὰ δημιουργήθηκε περιθώριο ὑποκειμενικῆς κρίσης τοῦ φοροτεχνικοῦ ὀργάνου. Ὑπάρχει ἢ ἀνοίγει νέο πεδίο ἀμφισβητήσεων καὶ ἐπομένως διατήρηση τοῦ καθεστῶτος πιέσεων ἀπὸ τὸ φοροτεχνικὸ ὑπάλλληλο ποὺ ὁδηγεῖ τὸν φορολογούμενο στὴν ἀνάγκη τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ἄλλες ἀνωμαλίες. Οἱ ποινὲς λοιπόν, οἱ αὐξημένες, ἀποτελοῦν ἔνταση τῆς ἐξάρτησης τοῦ φορολογουμένου ἀπὸ τὸ φοροτεχνικὸ ὄργανο καὶ τῆς πίεσης τοῦ φορολογουμένου πρὸς τὴ λύση τοῦ συμβιβασμοῦ. Γιατὶ ὅταν γίνεи συμβιβασμός, δὲν θὰ κινηθεῖ ἡ δικαστικὴ διαδικασία καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἐπιβολῆς τῶν αὐξημένων ποινῶν. Αὐτὸ εἶναι βαρὺ». «Παραθέτουμε ἀκόμα μιὰ σκέψη του: Ἡ λύση ποὺ ἐπιβάλλεται, ἀντὶ τῶν τεκμηρίων, εἶναι ἡ καθιέρωση ὡς γενικῆς ἀρχῆς τῆς δυνατότητας προσδιορισμοῦ τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος, μὲ βάση τὴν

168. Ἰ. Πεσμαζόγλου, Πρακτικὰ Συνεδριάσεων Θέρους 1978, ὁ.π., σελ. 1400.

καταναλωτική δαπάνη και τή μεταβολή τῆς περιουσίας τοῦ φορολογουμένου. Ὅποιαδήποτε ἀμφισβήτηση στὸν προσδιορισμὸ τοῦ εἰσοδήματος μὲ βάση τὰ μαχητὰ καὶ ὄχι τὰ ἀμάχητα τεκμήρια θὰ πρέπει νὰ λύεται γρήγορα, μέσα σὲ λίγους μῆνες, ἀπὸ τὸ φορολογικὸ Δικαστήριον».

Παρὰ τὴ γνωστὴ ἀντίθεσή μας γιὰ τὴ χρησιμοποίηση τῆς διαδικασίας τῶν τεκμηρίων ἀναφορικὰ μὲ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, εἶναι δυνατόν νὰ ἔλθει ἀρωγὸς καὶ τὸ τεκμήριο μὲ ὀρισμένες προϋποθέσεις, ὄχι πάντως ὡς βασικὸ στοιχεῖο. Ἐντελῶς ἐνδεικτικά, βοηθητικὰ καὶ ἐπικουρικὰ μπορεῖ νὰ ἔλθει ὡς συμπληρωματικὸ καὶ ἐπιβεβαιωτικὸ στοιχεῖο, ποτὲ ὅμως ὡς κυρίαρχο στοιχεῖο προσδιορισμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ/προσωπικοῦ εἰσοδήματος. Κι αὐτὸ γιὰτὶ δὲν ἐπιτρέπεται, δὲν μποροῦμε νὰ παραβοῦμε τὴ συνταγματικὴ διάταξη ἣ ὁποία προβλέπει τὴν ὀρθοδοξία τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ποὺ ἀποτελεῖ θεμέλιο τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ καθορίζει τὸν προσδιορισμὸ μετὰ ἀπὸ ἔλεγχο καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ ἄλλες ἐπινοήσεις.

Ἐπιτρέπεται λοιπὸν νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅτι ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ νόμου 820/1978, Καθηγητὴς κ. Ἀθ. Κανελλόπουλος διαμόρφωσε ἓνα φορολογικὸ νόμο ὄχι μόνο κατὰ τῆς φοροδιαφυγῆς, ἀλλὰ παράλληλα ἔμμεσα καὶ ἐσόδων τοῦ Κράτους, περισσότερο προσιτὸ καὶ βατὸ ἂν καὶ στηριζόταν ἀρκετὰ στὰ τεκμήρια, μάλιστα καὶ στό «ἀμάχητα», σὲ σύγκριση μὲ τὸ νόμο 1591/1986 (τεκμήρια βιωσιμότητας) ὅπου ἀπουσίαζαν ἄμεσα τὰ ἀμάχητα τεκμήρια, ἀλλὰ συνδυαστικὰ οἱ διάφορες διατάξεις τὰ καθιέρωναν ἔμμεσα. Γενικότερα ὁ νόμος γιὰ τὰ τεκμήρια βιωσιμότητας ἐμεγιστοποίησε τὴν παρατυπία καὶ τὴν αὐθαιρεσία καὶ ἀπομακρύνθηκε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἡπιότητα καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα ποὺ πρέπει νὰ συνδέεται μὲ τὸν ὁποιοδήποτε φορολογικὸ νόμο. Χάθηκε δηλαδὴ μιὰ ἀκόμη εὐκαιρία φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως¹⁶⁹.

Ἐπειδὴ προσωπικὰ πιστεύουμε, ὅτι τόσο ὁ ἔλεγχος τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, ὅσον καὶ τὸ φορολογικὸ σύστημα ἀποτελοῦν ὑποχρέωση ὁλόκληρης τῆς Βουλῆς καὶ ὄχι μόνο τῆς Κυβερνητικῆς πλειοψηφίας ἢ τῆς Κυβερνήσεως, γι' αὐτὸ ἔχουμε προτείνει

169. Δ. Στεργίου: Ὡδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε... τίποτε! Οἶκον. Ταχ. Φ. 5, 30/1/1986, σελ. 11.

πολλές φορές από πολλά βήματα και από διάφορες ἐπιστημονικές ἐπικοινωνίες, ὅχι μόνο στὴν Ἀθήνα, νὰ αποφασίσουν οἱ Βουλευτές μας ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα κόμμάτα μας, νὰ ὑπερβοῦν τὰ στενὰ καὶ μυωπικὰ δεδομένα καὶ νὰ συμπράξουν σὲ μιὰ ἀναγκαιότητα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναβάλλεται. Αὐτὴ ἦταν καὶ εἶναι ἡ μόνη διέξοδος ἀπὸ τὸ τέλμα, ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο πρὸς τὴ σωτηρία¹⁷⁰.

Καὶ ἡ συνεργασία αὐτὴ τῶν Βουλευτῶν μας καὶ τῶν κομμάτων μας εὐτυχῶς δὲν διεκδικεῖ κεφάλαια οὔτε ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό, οὔτε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ἐπενδύσεις παγίου κεφαλαίου, οἰκονομοτεχνικές μελέτες, οὔτε ἐξασφάλιση διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας. Δὲν διεκδικεῖ ἐμπειρογνώμονες ἐξωτερικοῦ ποὺ χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὰ «οἰκογενειακά» μας θὰ μᾶς ὑποδείξουν τὴν ἀποκατάστασή τους. Διεκδικεῖ ὅμως συνεννόηση μὲ τὴν ἔννοια τῆς Ἀριστοτελικῆς μεσότητος.

Βέβαια γιὰ τοὺς Ἑλλήνες δυσχερέστατο ἴσως καὶ ἀδύνατο, ἀφοῦ κατὰ κανόνα προτάσσουμε τὸν ἐγωϊσμό καὶ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὰ ἐπιζήμια ἀποτελέσματα τῆς ἀσυνεννοησίας.

Ἄλλη θεραπεία δὲν ἔχουμε νὰ προτείνουμε γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ ἐθνικὸ καὶ κοινωνικὸ ζήτημα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξαρτῶνται πολλά, πάρα πολλά τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον δὲν προωθοῦμε τὴν ἐπίλυση τοῦ φορολογικοῦ μας συστήματος, ὥστε νὰ φορολογοῦμε τὸν Πολίτη σύμφωνα μὲ τὴ Συνταγματικὴ πρόβλεψη, ὑποκειμενικὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, τότε στὴν πρώτη τροποποίηση τοῦ Συντάγματος ἃς τροποποιήσουμε τὴ σχετικὴ διάταξη, ὥστε νὰ προβλέπεται ὁ ἀντικειμενικὸς τρόπος προσδιορισμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ εἰσοδήματος.

Μὲ τὴν ἀναθεώρηση τῆς διατάξεως αὐτῆς θὰ εἴμαστε εὐθυγραμμισμένοι μὲ ὅλα ὅσα παρὰ τὸ σύνταγμα συντελοῦνται σήμερα στὸ φορολογικὸ τομέα, ἀλλὰ θὰ ἔλθουμε σὲ πλήρη ρήξη μὲ τὴ δημοσιονομικὴ θεωρία ποὺ κρατᾷ ἀπὸ αἰῶνες σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ θὰ μεταπηδήσουμε στὴν πλήρη φορολογικὴ ὑποανάπτυξη, ποὺ ἀμφιβάλλουμε ἂν ὑπάρχει, ἀκόμα καὶ στὶς τριτοκοσμικὲς χῶρες οἱ ὁποῖες ἔχουν ὡς βασικό τους γνώρισμα τὴν φοροπίεση¹⁷¹ τοῦ εἰσοδήματος στὸ ἔπακρον.

170. Σ.Π. Σπέντζας, Μήπως εὐθύνεται ὁλόκληρη ἡ Βουλὴ καὶ ὅχι μόνο ἡ Κυβέρνηση γιὰ τὴ συνεχιζόμενη φοροδιαφυγὴ; Στὸ *1000° Πανηγυρικὸ Τεῦχος, τοῦ Δελτίου Φορολογικῆς Νομοθεσίας*, Ἀθήνα 1991, σελ. 1775/9.

171. Π. Ρεδιάδης, Ἡ διερεύνησις τοῦ Ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἡ φοροπίεσις κατὰ μέγεθος εἰσοδήματος. Ἀθῆναι 1934, σελ. 26 κ.μ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Αγαπητέ Κύριε,

Αθήνα, 15 Μαΐου 1992

Η ΚΕΔ διαχειρίζεται και αξιοποιεί την ακίνητη περιουσία του Δημοσίου (Υπ. Οικονομικῶν). Πολλά των ακινήτων αυτών προσφέρονται ως εξαιρετικές επενδύσεις και για σίγουρη τοποθέτηση χρημάτων. Οι όροι μάλιστα υπό τους οποίους παρέχονται, επαυξάνουν τον χαρακτήρα της επενδυτικής ευκαιρίας.

Στα πλαίσια αυτών των δραστηριοτήτων της, η ΚΕΔ εκποιεί μία σειρά οικοπέδων στην προνομιούχο περιοχή του Διονύσου Αττικής.

Τα εξαιρετικά κλιματολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής, καθώς και ο υψηλός κοινωνικός και οικονομικός δείκτης του άξονα Έκκλησης-Διονύσου σάς είναι γνωστά.

Στην έκταση που εκποιούμε, δημιουργείται το νέο προάστιο Σεμέλη, με αμιγή χαρακτήρα κατοικίας, δεδομένου ότι επιτρέπεται το κτίσιμο μόνο οικιών με συντελεστή δομήσεως 0,4. Στο κάθε οικόπεδο μπορούν να κτιστούν μέχρι 640 τ.μ., ανεπτυγμένα σε δύο ορόφους.

Όλα τα οικόπεδα προσφέρονται ρυμοτομημένα με ασφαλτοστρωμένους δρόμους, με εγκαταστάσεις δικτύων υδρεύσεως, αποχετεύσεως ομβρίων, πυρόσβεσης και άμεση δυνατότητα παροχής ΔΕΗ και ΟΤΕ.

Είναι εμβαδού 1,6 στρεμ. περίπου το καθένα, με τιμή εκκίνησης 47.000.000 δρχ., το δε τίμημα μπορεί να καταβληθεί κατά 50% με την άμεση υπογραφή του συμβολαίου και το υπόλοιπο εντός 6 μηνών, άτοκα. Σημαντικό βεβαίως είναι ότι η αγορά των οικοπέδων απαλλάσσεται από τη δήλωση του ΠΟΘΕΝ ΕΣΧΕΣ.

Η εκποίηση με πλειοδοτικό διαγωνισμό 30 οικοπέδων, θα διενεργηθεί στις 3 Ιουνίου 1992, ημέρα Τετάρτη, στα κεντρικά γραφεία της ΚΕΔ.

Εάν επιθυμείτε να έχετε περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να καλέσετε τα τηλέφωνα 6431286 και 6410993-4-5-6 ή να επισκεφθείτε τα γραφεία της Εταιρείας στην Αθήνα, Λεωφ. Αλεξάνδρας 158 Α και Κόνιαρη 45, ως επίσης και το γραφείο μας που είναι εγκα-

τεστημένο στην οικοπεδική έκταση (4ο χλμ. Λεωφόρου Διονύσου Μάκρης) για περισσότερες επιτόπιες διευκρινήσεις.

Είμαστε ευχαρίστως στη διάθεσή σας για κάθε πρόσθετη διευκρίνιση.

Με εκτίμηση
Ο ΑΝΑΠΛ. ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΡΤΙΝΟΣ

Αριθμός 1694/1990

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Β΄.

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 7 Μαρτίου 1990 με την εξής σύνθεση: Σ. Γιάγκας, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Β΄ Τμήματος, Χ. Μακρίδης, Γ. Παπαγεωργίου, Π. Χριστόφορος, Φ. Στεργιόπουλος, Σύμβουλοι, Ε. Γαλανού, Κ. Βιολάρης, Πάρεδροι. Γραμματέας η Α. Οικονομίδου, Γραμματέας του Β΄ Τμήματος.

Για να δικάσει την από 1 Απριλίου 1988 αίτηση: του Οικονομικού Εφόρου Β΄ Ελευθερίων Επαγγελματιών Αθηνών, ο οποίος παρέστη με τον Γ. Πουλάκο, Πάρεδρο της Διοικήσεως, κατά του Γεωργίου Αλ. Κακεπάκη, κατοίκου Αθηνών, οδός Σταδίου 39, ο οποίος δεν παρέστη.

Με την αίτηση αυτή ο αναιρεσείων Οικονομικός Έφορος επιδιώκει να ανααιρεθεί η 10749/1987 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Συμβούλου Π. Χριστόφορου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον αντιπρόσωπο του αναιρεσείοντος Οικονομικού Εφόρου, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη και,

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα, Σκέφθηκε κατά το Νόμο:

1. Επειδή, δια της υπό κρίσιν αιτήσεως, ατελώς και άνευ καταβολής παραβόλου κατά νόμον ασκουμένης, ζητείται παραδεκτώς η αναίρεσις της υπ' αριθμ. 10749/1987 αποφάσεως του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, δια της οποίας εγένετο δεκτή προσφυγή του αναιρεσιβλήτου και μετερρυθμίσθη το από 25.4.1986 εκκαθαριστικόν σημείωμα του Οικονομικού Εφόρου Β΄ Ελευθερίων Επαγγελματιών Αθηνών, αφορών εις φόρον εισοδήματος οικονομικού έτους 1986.

2. Επειδή, ως προκύπτει εκ των υπ' αριθμ. 4078 και 4049 από 16.11.1989 αποδεικτικών επιδόσεως του δικαστικού επιμελητού του

Πρωτοδικείου Αθηνών Κων/νου Χαρμπίλα, αντίγραφον της υπό κρίσιν αιτήσεως ομού μετ' αντιγράφου της από 27.6.1989 πράξεως του Προέδρου του Β' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας περί ορισμού δικασίμου επεδόθησαν νομίμως προς τον αναιρεσίβλητον, όθεν η υπό κρίσιν αίτησις παραδεκτώς και από της απόψεως ταύτης ησκήθη και δέον να εξετασθούν οι προβαλλόμενοι λόγοι αναιρέσεως.

3. Επειδή, εις το άρθρον 9 του Νόμου 1591/1986 ορίζεται ότι «1. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 33α άρθρο με αριθμό 33β, το οποίο έχει ως εξής: 1) Αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την άσκηση ατομικής επιχείρησης, όπως αυτό προκύπτει σύμφωνα με τις διατάξεις των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 33α του παρόντος, είναι μικρότερο από τις τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες (450.000) δραχμές, η διαφορά προσαυξάνει το εισόδημα που δηλώνεται, ως προερχόμενο από την επιχείρηση αυτή και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δήλωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδημά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο. 2) Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν εφαρμογή εφόσον ο υπόχρεως ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα πάνω από πέντε (5) χρόνια και σε πόλη με πληθυσμό πάνω από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ή σε πόλεις με πληθυσμό από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους και κάτω, εφόσον στην περίπτωση αυτή ο υπόχρεως διατηρεί ένα τουλάχιστον υποκατάστημα σε άλλη πόλη. Για τον υπολογισμό της πενταετίας, ως πρώτο έτος θεωρείται το επόμενο εκείνου μέσα στο οποίο ο φορολογούμενος υπέβαλε για πρώτη φορά δήλωση έναρξης άσκησης επαγγέλματος. Σε περίπτωση που δεν έχει υποβληθεί τέτοια δήλωση ή έχει υποβληθεί εκπρόθεσμα, μετά την πάροδο εξαμήνου από την πραγματική έναρξη άσκησης του επαγγέλματος, οι προηγούμενες διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα έτη άσκησης του επαγγέλματος από τον υπόχρεο. Για την εφαρμογή αυτής της παραγράφου η περιοχή της τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης θεωρείται ως μία πόλη. 3) Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και όταν το εισόδημα προέρχεται από συμμετοχή, κατά ποσοστό πενήντα τα εκατό (50%) και πάνω, αθροιστικά λαμβανόμενο, σε μία ή περισσότερες ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρίες ή κοινοπραξίες ή κοινωνίες ή

αστικές εταιρίες που ασκούν επιχείρηση... 4) Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από εμπορικές επιχειρήσεις, τα ποσά που ορίζονται στις παραγράφους 1 και 3 αυτού του άρθρου περιορίζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 δραχμές. 5) 6) Ο προσδιορισμός του εισοδήματος, κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου, δεν αποκλείει το φορολογικό έλεγχο, ούτε τον κατά τις ισχύουσες διατάξεις λογιστικό ή εξωλογιστικό προσδιορισμό εισοδήματος μεγαλύτερου από αυτό που πρέπει να δηλωθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου αυτού. 7) 2. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 47, άρθρο με αριθμό 47α, το οποίο έχει ως εξής: 1) Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τον κατά το άρθρο 47 τεκμαρτό προσδιορισμό, αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την ατομική άσκηση ενός από τα ακόλουθα ελευθέρια επαγγέλματα: α) του ιατρού, οδοντιάτρου, δικηγόρου, συμβολαιογράφου, εκτελεστού μουσικών έργων ή καλλιτέχνη των κέντρων διασκέδασης που έχουν καταταγεί αγορανομικώς στην α' κατηγορία ή σε ανώτερη από αυτή την κατηγορία, φυσιοθεραπευτή, δημοσιογράφου, συμβούλου επιχειρήσεων, ιδιοκτήτη ή διευθυντή φορολογικού ή λογιστικού γραφείου, β) κτηνίατρου, άμισθου υποθηκοφύλακα, δικαστικού επιμελητή, καθηγητή ή δασκάλου, γεωπόνου, δασολόγου, είναι μικρότερο από τις 550.000 δραχμές, για τους αναφερόμενους στην α' περίπτωση ή από τις 450.000 δραχμές, για τους αναφερόμενους στη β' περίπτωση, η διαφορά προσαυξάνει το εισόδημα που δηλώνεται, ως προερχόμενο από την άσκηση του ελευθερίου επαγγέλματος και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δήλωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδημά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο. 2) Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από την άσκηση ελευθερίου επαγγέλματος, τα ποσά που ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο, περιορίζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 ή τις 550.000 δραχμές, κατά περίπτωση. 3) Οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 33β εφαρμόζονται ανάλογα και στις περιπτώσεις αυτού του άρθρου4)5)3. Η προσαύξηση του εισοδήματος από την άσκηση εμπορικής επιχείρησης ή ελευθερίου επαγγέλματος, κατά την παράγραφο 1 των άρθρων 33α και 47α

του ν.δ. 3323/55, όπως ισχύουν, μπορεί να αμφισβητηθεί από τον φορολογούμενο ενώπιον του αρμοδίου διοικητικού δικαστηρίου, εφόσον από λόγους που ανάγονται αποκλειστικά στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης ή άσκησης του επαγγέλματος προέκυψε εισόδημα μικρότερο από το παραπάνω ποσό. Δεν συνιστούν και δεν αποδεικνύουν τέτοιους λόγους μόνες οι εγγραφές στα τηρούμενα βιβλία του φορολογουμένου...».

4. Επειδή, δια των διατάξεων του άρθρου 47α του ν.δ. 3323/1955 καθορίζεται τρόπος τεκμαρτού προσδιορισμού του εισοδήματος εκ της ασκήσεως των αναγραφόμενων εις το άρθρον τούτο ελευθερίων επαγγελμάτων, συμφώνως προς τον οποίον αποβλέποντα εις την εξακρίβωσιν της ελαχίστης πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των οικείων φορολογουμένων, το εκ της ασκήσεως ελευθερίου επαγγέλματος πραγματοποιούμενον επί ετησίας βάσεως εισόδημα, ανέρχεται εις το ποσόν των 550.000 ή 450.000 δραχμών, κατά τας εν τω νόμω διακρίσεις, δηλαδή σε ποσά αντιστοιχούντα κατά την εισηγητικήν έκθεσιν του νόμου εις το ετήσιον εισόδημα ανειδικεύτου εργάτου. Το εισόδημα δε τούτο θεωρείται κατά νόμον πραγματοποιούμενον μετά πάροδον ικανού χρόνου από της ενάρξεως της ασκήσεως του οικείου επαγγέλματος (5ετία) και εφ' όσον το επάγγελμα ασκείται εις μεγάλας από επόψεως πληθυσμού πόλεις (άνω των 10.000 κατοίκων), περιορίζεται δε το τεκμαρτόν εισόδημα εις το ήμισυ εφ' όσον δηλούται και εισόδημα εκ μισθωτών υπηρεσιών ίσον ή ανώτερον τούτου (του τεκμαρτού), ενώ δεν ισχύει το θεσπιζόμενον τεκμήριον επί αμοιβών εισπραττομένων εκ του Δημοσίου ή νομικών προσώπων του δημοσίου τομέως. Εν όψει των πραγματικών τούτων στοιχείων εφαρμογής του, το υπό των ανωτέρω διατάξεων καθιερούμενον τεκμήριον προσδιορισμού εισοδήματος εκ της ασκήσεως ελευθερίου επαγγέλματος, αποτελεί συνταγματικώς ανεκτόν τρόπον προσδιορισμού πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των οικείων επαγγελματιών, δεδομένου ότι τόσο η βάση του τεκμηρίου όσον και το συμπέρασμα αυτού συνάδουν προς τα δεδομένα της κοινής πείρας. Εν πάση δε περιπτώσει, το τεκμήριον τούτο θεσπίζεται υπό του νόμου μαχητόν, επιτρεπομένου πάντοτε εις τον ενδιαφερόμενον να αποδείξη την συνδρομήν ιδιαιτέρων συνθηκών ασκήσεως του επαγγέλματός του, δικαιολογουσών την πραγματοποίησιν ετησίου εισοδήματος κατωτέρου του τεκμαρτός προκύπτοντος. Είναι δε

συνταγματικώς ανεκτόν το θεσπιζόμενον τεκμήριον και διότι ο συντακτικός νομοθέτης επιτάσσει όπως οι πολίται συνεισφέρουν εις τα δημόσια βάρη αναλόγως της φοροδοτικής των ικανότητος και παρέχει, προς διασφάλισιν της επιταγής του, εις τον κοινόν νομοθέτην ευρείαν ευχέρειαν προς επιλογήν του καταλλήλου φορολογικού συστήματος δια την εξακρίβωσιν της φοροδοτικής ικανότητος των φορολογουμένων και την επιβάρυνσιν αυτών αναλόγως των δυνάμεών των· άλλωστε, το υπό των διατάξεων του άρθρου 47α θεσπισθέν σύστημα προσδιορισμού του τεκμαρτού εκ της Ζ' πηγής εισοδήματος, υπαγορευθέν εκ της διαπιστωθείσης ανάγκης συλλήψεως σημαντικής φορολογητέας ύλης, διαφευγούσης του φόρου, συμπληροί πράγματι το υπό των παγίων διατάξεων του ν.δ. 3323/1955 ισχύον σύστημα υποκειμενικού προσδιορισμού του εισοδήματος, εφ' όσον αποβλέπει εις την σύλληψιν περιπτώσεων φοροδιαφυγής. Κατά συνέπειαν, το υπό των διατάξεων του άρθρου 47α του ν.δ. 3323/1955 προβλεπόμενον «τεκμήριον βιωσιμότητος» δεν αντίκειται προς τας διατάξεις των άρθρων 78 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος, δεδομένου ότι, κατά τα ανωτέρω, αποτελεί νόμιμον τρόπον προσδιορισμού της φοροδοτικής ικανότητος του φορολογουμένου, ουδέ προς τας διατάξεις του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος τας κατοχυρούσας το δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας, εκτός άλλων, προεχόντως διότι το περί ου ο λόγος τεκμήριον είναι μαχητόν, ανταποκρινόμενον προς τα δεδομένα της κοινής πείρας ως προς το συμπέρασμά του, δηλ. το ύψος του τεκμαρτού εισοδήματος. Αν και κατά την γνώμην ενός μέλους του δικαστηρίου με αποφασιστικήν ψήφον, το κατά τα ανωτέρω τεκμήριον πραγματοποιήσεως συγκεκριμένου ύψους εισοδήματος εκ της Ζ' μόνον πηγής δεν ανταποκρίνεται εις τας απαιτήσεις των άρθρων 78 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος, διότι το εκ της πηγής ταύτης εισόδημα θεωρείται πραγματοποιηθέν επί τη συνδρομή και μόνον του αντικειμενικού στοιχείου της ασκήσεως του ελευθερίου επαγγέλματος επί πενταετίαν εις πόλιν άνω των 10.000 κατοίκων και το ύψος του καθορίζεται κατά τρόπον γενικόν κατά κατηγορίας επαγγελματιών, χωρίς να εξατομικεύεται, επί τη βάσει υποκειμενικών κριτηρίων, η φορολόγησις του εισοδήματος εκ της πηγής ταύτης και να λαμβάνωνται, τουλάχιστον κατά κανόνα, υπ' όψιν αι ειδικαί συνθήκαι υπό τας οποίας ασκεί εις έκαστος των φορολογουμένων το επάγγελμά του, με μοναδικήν εξαίρεσιν την περί-

πτωσιν της παρ. 3 του άρθρου 47α, η οποία, πάντως, είναι εξαιρετική. Επί πλέον η προβλεπομένη εις το άρθρον 47α ρύθμισις δεν συνάδει προς τα δεδομένα της κοινής πείρας δια την αποκάλυψιν διαφευγούσης την φορολογίαν φορολογητέας ύλης εκ της ασκήσεως ελευθερίου επαγγέλματος, διότι τα ως άνω κριτήρια δεν συνδέονται προς τας γνωστάς και από πολλών συγχρόνων νομοθεσιών ως και της ελληνικής επισημαινομένας εξωτερικάς ενδείξεις, αι οποίαι μαρτυρούν κατά τρόπον μάλλον σαφή και ασφαλή την ύπαρξιν μη δηλωθέντος εισοδήματος εκ της συγκεκριμένης πηγής, δηλαδή προς τας πραγματικάς ή έστω και τεκμαιρομένας επαγγελματικάς δαπάνας του φορολογουμένου, ως λ.χ. έξοδα επαγγελματικής εγκαταστάσεως εν γένει, οργάνωσις γραφείου, απασχολούμενον προσωπικόν κλπ. Τούτο δε διότι είναι συνταγματικώς ανεκτός ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος του φορολογουμένου, όταν το τεκμαρτόν εισόδημα προσδιορίζεται επί τη βάσει εξατομικευμένων και προσφόρων στοιχείων προς συναγωγήν συμπεράσματος ότι διαφεύγει της φορολογίας εισόδημα, ως λ.χ. εις την περίπτωσιν των υπερτέρων του δηλωθέντος εισοδήματος δαπανών διαβιώσεως, των επαγγελματικών δαπανών ωρισμένου ύψους ως και των δαπανών αποκτήσεως περιουσιακών στοιχείων, τα οποία προβλέπει ο νόμος· άλλωστε η τυχόν γενίκευσις της δυνατότητος τεκμαρτής φορολογίας μιας εκάστης των επί μέρους πηγών του εισοδήματος, επί τη βάσει —δήθεν— προσφόρων, ονόματι μεν ειδικών κατ' ουσίαν όμως γενικών, δι' εκάστην τούτων κριτηρίων, θα καταλήξη ασφαλώς εις φορολόγησιν ουχί του πραγματικού συνολικού εισοδήματος, αλλά πλασματικού εισοδήματος αυθαιρέτου ύψους, προκύπτοντος εκ της αθροίσεως των επί μέρους τεκμαρτών εισοδημάτων, πράγμα το οποίον προφανώς αποκλείουν τα άρθρα 78 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος. Τέλος, η θέσπισις του ως άνω τεκμηρίου «βιωσιμότητος» αντιβαίνει ου μόνον εις τα άρθρα 78 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος αλλά και τα άρθρα 4 παρ. 1 και 20 παρ. 1 αυτού, διότι δια της προαναφερθείσης ρυθμίσεως ανατρέπεται η δικονομική ισότης μεταξύ των διαδίκων, φορολογουμένου και φορολογικής αρχής, εφ' όσον προβλέπεται ότι τα ειλικρινώς τηρούμενα υπό του φορολογουμένου βιβλία και στοιχεία λαμβάνονται ως βάσις δια την επιβολήν μεγαλυτέρας της προβλεπομένης υπό του τεκμηρίου φορολογικής επιβαρύνσεως, δεν αρκούν, όμως, δια την υπό του φορολογουμένου απόδειξιν του ύψους του ει-

σοδήματος εκ της Ζ' πηγής, όταν τούτο είναι κατώτερον του τεκμηρίου. Επί πλέον δε η δικονομική θέσις του φορολογουμένου καθίσταται δυσχερεστέρα, εφ' όσον καλείται ούτος, δι' ετέρων, πλην των νομίμως τηρηθέντων βιβλίων και στοιχείων του, να αποδείξη το αρνητικόν γεγονός της μη πραγματοποιήσεως εισοδήματος ίσου προς το τεκμαιρόμενον, πράγμα το οποίον αντίκειται εις την υπό του άρθρου 20 παρ. 1 επιβαλλομένην αρχήν της παροχής ουσιαστικής και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

5. Επειδή, εν προκειμένω, κατά τα εκτιθέμενα εις την προσβαλλομένην απόφασιν, η φορολογική αρχή, δια του προσβληθέντος δια της προσφυγής από 25.4.1985 εκκαθαριστικού σημειώματος οικονομικού έτους 1986 του Οικονομικού Εφόρου Β' Ελευθερίων Επαγγελματιών Αθηνών, προσέθεσεν εις τα δηλωθέντα εισοδήματα του αναιρεσιβλήτου ποσόν δρχ. 96.387, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47α του ν.δ. 3323/1955 προστεθείσης δια του άρθρου 9 του ν. 1591/1986, ίνα το εκ της Ζ' πηγής εισόδημά του συμπληρώση το ποσόν των δρχ. 550.000. Το διοικ. Πρωτοδικείον Αθηνών, δια της προσβαλλομένης αποφάσεώς του έκρινεν ότι η τοιαύτη προσθήκη είναι μη νόμιμος, διότι αι διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 1591/1986, επί τη βάσει των οποίων εγένετο αύτη, είναι ανίσχυροι ως αντικείμεναι εις τας προαναφερθείσας διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος, δι' ον λόγον και δεν εδέχθη την προσφυγήν του αναιρεσιβλήτου, μετερρύθμισε το από 25.4.1986 εκκαθαριστικόν σημείωμα και διέταξε τον προσδιορισμόν του φορολογητέου εισοδήματός του επί τη βάσει της δηλώσεώς του. Ούτως έχουσα η προσβαλλομένη απόφασις ελέγχεται ως μη νόμιμος, διότι αι διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 1591/1986 δεν αντίκεινται, κατά την κρατήσασαν εις το δικαστήριον γνώμην, εις τας προπαρατεθείσας διατάξεις του Συντάγματος, δι' ον λόγον βασίμως προβαλλόμενον, πρέπει να αναιρεθή, η δε υπόθεσις ως χρήζουσα ερεύνης κατά το πραγματικόν, πρέπει να παραπεμφθή εις το εκδόν την αναιρουμένην απόφασιν δικαστήριον προς νέαν κρίσιν.

Δια ταύτα

Δέχεται την υπό κρίσιν αίτησιν.

Αφαιρεί την υπ' αριθμ. 10749/1987 απόφασιν του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, εις ο και παραπέμπει την υπόθεσιν κατά τα εις το αιτιολογικόν και

Επιβάλλει εις βάρος του αναιρεσιβλήτου την δικαστικήν δαπάνην του Δημοσίου εκ δραχμών είκοσι οκτώ χιλιάδων (28.000).

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 14 Μαρτίου 1990, και δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 16 Μαΐου ίδιου έτους.

Ο Πρόεδρος του β' Τμήματος

Η Γραμματέας του β' Τμήματος

Αριθμός 3491/1991

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Β΄.

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 25 Σεπτεμβρίου 1991 με την εξής σύνθεση: Σ. Γιάγκας, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Β΄ Τμήματος, Π. Χριστόφορος, Δ. Κωστόπουλος, Σύμβουλοι, Ε. Γαλανού, Α. Γκότσης, Πάρεδροι. Γραμματέας η Α. Οικονομίδου, Γραμματέας του Β΄ Τμήματος.

Για να δικάσει την από 8 Δεκεμβρίου 1989 αίτηση:
του Οικονομικού Εφόρου Ε΄ Αθηνών, ο οποίος παρέστη με τον Δ. Παπαδόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κατά του Σπυρίδωνος Σβορώνου, κατοίκου Αθηνών, οδός Κορνάρου αρ. 2, ο οποίος δεν παρέστη.

Με την αίτηση αυτή ο αναιρεσείων Οικονομικός Έφορος επιδιώκει να αναιρεθεί η 7364/1989 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή Παρέδρου, Α. Γκότση.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον αντιπρόσωπο του αναιρεσείοντος Οικονομικού Εφόρου, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα, Σκέφθηκε κατά το νόμο:

1. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση, η οποία ασκήθηκε κατά το νόμο χωρίς να καταβληθούν τέλη και παράβολο, ζητείται η αναίρεση της αποφάσεως 7364/89 του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθήνας, με την οποία απορρίφθηκε έφεση του Δημοσίου κατά της αποφάσεως 6088/87 του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθήνας. Με την απόφαση αυτή έγινε εν μέρει δεκτή προσφυγή του αναιρεσιβλήτου κατά του από 12.5.1986 εκκαθαριστικού σημειώματος φόρου εισοδήματος οικ. έτους 1986 του Οικονομικού Εφόρου Ε΄ Αθήνας και μεταρρυθμίσθηκε το σημείωμα αυτό.

2. Επειδή, όπως προκύπτει από τα υπ' αριθ. 5697 και 5698, της

28.11.1990, αποδεικτικά επιδόσεως της δικαστικής επιμελήτριας του Πρωτοδικείου Αθηνών Αθανασίας Ασημάκη στον αναιρεσίβλητο, ο οποίος δεν παρέστη κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της υποθέσεως, επιδόθηκαν νομότυπα και εμπρόθεσμα με επιμέλεια του αναιρεσείοντος και σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 4 του Π.Δ. 18/89 «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας» (φ. 8 Α'), αντίγραφα της αιτήσεως αναιρέσεως και της πράξεως του Προέδρου του Β' Τμήματος περί ορισμού εισηγητή και δικασίμου. Επομένως η κρινόμενη αίτηση, η οποία ασκήθηκε και κατά τα λοιπά παραδεκτώς, είναι τύποις δεκτή και πρέπει να εξετασθούν οι προβαλλόμενοι λόγοι αναιρέσεως.

3. Επειδή, ορίζοντας ο συνταγματικός νομοθέτης (άρθρο 4β παρ. 5 του Συντάγματος) ότι: «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», παρέχει ευρεία ευχέρεια στον κοινό νομοθέτη, στον οποίο ανήκει, κατά το άρθρο 78 του Συντάγματος, η επιβολή των φόρων, για την επιλογή εκ μέρους του του κατάλληλου φορολογικού συστήματος· ειδικότερα από τις πιο πάνω συνταγματικές διατάξεις δεν αποκλείεται η θέσπιση, κατά τρόπο γενικό και απρόσωπο, τεκμηρίων προς σύλληψη διαφευγόντων τη φορολογία εισοδημάτων, αρκεί αυτά να ανταποκρίνονται στα δεδομένα της κοινής πείρας κατά τη βάση τους και το συμπέρασμά τους· πολύ περισσότερο δεν αποκλείεται η θέσπιση τεκμηρίων προς συμπλήρωση των παγίων διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας (ν.δ. 3323/1955), που προβλέπουν τον προσδιορισμό του εισοδήματος με βάση τα υποκειμενικά δεδομένα κάθε φορολογουμένου. Η καθιέρωση τεκμηρίων με τα πιο πάνω χαρακτηριστικά (δηλαδή κατά τρόπο γενικό και απρόσωπο και ανταποκρινόμενων στα δεδομένα της κοινής πείρας), και δη μαχητών, συνάδει με τα άρθρα 4 (παρ. 5) και 78 του Συντάγματος και δεν αντίκειται ούτε στο άρθρο 20, παρ. 1, που κατοχυρώνει το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας.

4. Επειδή περαιτέρω, με το άρθρο 9 του ν. 1591/1986 «Ρυθμίσεις στην άμεση και έμμεση φορολογία, θέσπιση μέτρων για την πάταξη της φοροδιαφυγής κλπ.» (ΦΕΚ 50/24/4/1986 τ.Α'), που έχει τον υπέρτιτλο «Τεκμήρια βιωσιμότητας», ορίσθηκαν τα εξής: «1. Στο ν.δ. 3323/1955 προστίθεται, μετά το άρθρο 33α, άρθρο με αριθμό 33β, το οποίο έχει ως εξής: “Άρθρο 33β. Τεκμήριο βιωσιμότητας

εμπορικής επιχείρησης. 1. Αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την άσκηση ατομικής επιχείρησης, όπως αυτό προκύπτει σύμφωνα με τις διατάξεις των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 33α του παρόντος, είναι μικρότερο από τις τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες (450.000) δραχμές, η διαφορά προσαυξάνει το εισόδημα που δηλώνεται, πως προερχόμενο από την επιχείρηση αυτή και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δήλωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδημά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο 2. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν εφαρμογή εφόσον ο υπόχρεος ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα πάνω από πέντε (5) χρόνια και σε πόλη με πληθυσμό πάνω από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ή σε πόλεις με πληθυσμό από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους και κάτω, εφόσον στην περίπτωση αυτή ο υπόχρεος διατηρεί ένα τουλάχιστον υποκατάστημα σε άλλη πόλη. Για τον υπολογισμό της πενταετίας, ως πρώτο έτος θεωρείται το επόμενο εκείνου μέσα στο οποίο ο φορολογούμενος υπέβαλε για πρώτη φορά δήλωση έναρξης άσκησης επαγγέλματος. Σε περίπτωση που δεν έχει υποβληθεί τέτοια δήλωση ή έχει υποβληθεί εκπρόθεσμα, μετά την πάροδο εξαμήνου από την πραγματική έναρξη άσκησης του επαγγέλματος, οι προηγούμενες διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα έτη άσκησης του επαγγέλματος από τον υπόχρεο. Για την εφαρμογή αυτής της παραγράφου η περιοχή της τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας θεωρείται ως μία πόλη.... 4. Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από εμπορικές επιχειρήσεις, τα ποσά που ορίζονται στις παραγράφους 1 και 3 αυτού του άρθρου περιορίζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 δραχμές. 5. Τα ποσά που οφείλονται με βάση τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του υποχρέου, για φόρους, τέλη και εισφορές που συμβεβαιώνονται με αυτή, προσδιορίζονται με βάση τα ποσά του εισοδήματος ή του φόρου, κατά περίπτωση, που προκύπτουν από την εφαρμογή του παρόντος. 6. Ο προσδιορισμός του εισοδήματος, κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου, δεν αποκλείει το φορολογικό έλεγχο, ούτε τον κατά τις ισχύουσες διατάξεις λογιστικό ή εξωλογιστικό προσδιορισμό εισοδήματος μεγαλύτερου από αυτό που πρέπει να δηλωθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις

του άρθρου αυτού. 7. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού δεν εφαρμόζονται για τα καθαρά κέρδη που αποκτούν οι δικαιούχοι, τα οποία προσδιορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 περίπτωση α' του άρθρου 36α». 2. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 47, άρθρο με αριθμό 47α, το οποίο έχει ως εξής: «Άρθρο 47α. Τεκμήριο βιωσιμότητας ελευθέριου επαγγέλματος. 1. 3. Οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 33β εφαρμόζονται ανάλογα και στις περιπτώσεις αυτού του άρθρου. 4. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού δεν εφαρμόζονται για το καθαρό εισόδημα που αποκτούν οι δικαιούχοι από αμοιβές που τους καταβάλλονται από το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου, και τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου από την παροχή υπηρεσιών με μίσθωση έργου. 5. Οι διατάξεις του άρθρου 47 δεν θίγονται από τις διατάξεις αυτού του άρθρου». «3. Η προσαύξηση του εισοδήματος από την άσκηση εμπορικής επιχείρησης ή ελευθέριου επαγγέλματος, κατά την παράγραφο 1 των άρθρων 33β και 47α του ν.δ. 3323/1955, όπως ισχύουν, μπορεί να αμφισβητηθεί από τον φορολογούμενο ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου, εφόσον από λόγους που ανάγονται αποκλειστικά στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης ή άσκησης του επαγγέλματος, προέκυψε εισόδημα μικρότερο από το παραπάνω ποσό. Δεν συνιστούν και δεν αποδεικνύουν τέτοιους λόγους μόνες οι εγγραφές στα τηρούμενα βιβλία του φορολογούμενου. Η επίκληση των λόγων αυτών, καθώς και η προσαγωγή των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων γίνεται με αίτηση του φορολογούμενου που κατατίθεται στον αρμόδιο για τη φορολογία οικονομικό έφορο, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριών μηνών, η οποία αρχίζει από τη λήξη της οριζόμενης στο άρθρο 12 του ν.δ. 3323/1955 προθεσμίας για την υποβολή της δήλωσης. Ισχυρισμοί που δεν περιέχονται στην αίτηση αυτή, δεν μπορούν να προβληθούν παραδεκτώς ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού πρωτοδικείου, εκτός αν η όψιμη προβολή τους κρίνεται από το διοικητικό Πρωτοδικείο αποχρώντως δικαιολογημένη. Αν ασκηθεί προσφυγή, ο οικονομικός έφορος υποχρεούται να αποστείλει την παραπάνω αίτηση με τα σχετικά στοιχεία που τυχόν κατατέθηκαν στο αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο μαζί με το φάκελλο της υπόθεσης. 4...».

5. Επειδή, με τις διατάξεις του προστεθέντος με την προαναφε-

ρόμενη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1, του ν. 1591/1986 άρθρου 33β του ν.δ. 3323/1955 καθορίζεται τρόπος τεκμαρτού προσδιορισμού του εισοδήματος από την άσκηση ατομικής επιχειρήσεως. Ο τρόπος αυτός τεκμαρτού προσδιορισμού αποβλέπει στην εξακρίβωση της ελάχιστης πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των φορολογουμένων που εμπίπτουν στη διάταξη αυτή και, σύμφωνα με αυτόν, το ετήσιο εισόδημα που πραγματοποιείται από την άσκηση ατομικής επιχειρήσεως ανέρχεται σε δραχμές 450.000, δηλαδή σε ποσό που αντιστοιχεί, κατά την εισηγητική έκθεση του ν. 1591/1986, στο ετήσιο εισόδημα ανειδίκευτου εργάτη. Το εισόδημα αυτό θεωρείται κατά νόμο ότι πραγματοποιείται από τον ασκούντα ατομική επιχείρηση ύστερα από την πάροδο αρκετού χρόνου (5ετία) από την έναρξη της ασκήσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητάς του και εφόσον αυτή ασκείται σε μεγάλες, σχετικώς, από άποψη πληθυσμού πόλεις (πληθυσμού πάνω από 10.000 κατοίκους), περιορίζεται δε στο μισό στην περίπτωση που ο φορολογούμενος δηλώνει και εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες ίσο ή ανώτερο του τεκμαρτού εισοδήματος αυτού. Ενόψει των πραγματικών αυτών στοιχείων εφαρμογής του, το τεκμήριο προσδιορισμού του εισοδήματος από ατομική επιχείρηση που καθιερώνεται από τις πιο πάνω διατάξεις αποτελεί συνταγματικώς ανεκτό τρόπο προσδιορισμού πραγματικής φορολογικής ικανότητας των φορολογουμένων, τους οποίους αφορά, δεδομένου ότι τόσο η βάση του τεκμηρίου όσο και το συμπέρασμά του συνάδουν προς τα δεδομένα της κοινής πείρας. Εν πάση δε περιπτώσει το τεκμήριο αυτό θεσπίζεται από το νόμο ως μαχητό και επιτρέπεται πάντοτε στον φορολογούμενο να αποδείξει την συνδρομή ιδιαίτερων συνθηκών ασκήσεως της επιχειρήσεώς του, οι οποίες δικαιολογούν την πραγματοποίηση ετήσιου εισοδήματος κατώτερου από το προσδιοριζόμενο με βάση το τεκμήριο για το οποίο πρόκειται. Συνεπώς, το τεκμήριο αυτό, με τα χαρακτηριστικά που ήδη εξετάστησαν, είναι συνταγματικώς ανεκτό και, ειδικότερα, δεν αντίκειται στις παρατεθείσες σε προηγούμενη σκέψη διατάξεις του Συντάγματος, για τους λόγους που παρατέθηκαν στη σκέψη αυτή.

6. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, όπως αναφέρεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, η φορολογική αρχή με το παραπάνω εκκαθαριστικό σημείωμα πρόσθεσε στο δηλωθέν από τον αναιρεσίβλητο κατά το ένδικο έτος καθαρό εισόδημα από τη Δ' πηγή ποσό

δρχ. 381.000, με βάση τις προαναφερόμενες διατάξεις του τεκμηρίου βιωσιμότητας, ώστε το εισόδημά του από την πηγή αυτή να ανέλθει στο ποσό των 450.000 δρχ. Με την προσβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε, κατ' επικύρωση της αποφάσεως του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, ότι η εν λόγω προσθήκη στο εισόδημα του αναιρεσιβλήτου δεν είναι νόμιμη, γιατί οι προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 9 του Ν. 1591/86, βάσει των οποίων έγινε η προσθήκη αυτή, είναι ανίσχυρες ως αντικείμενες στις πιο πάνω διατάξεις του Συντάγματος. Η κρίση όμως αυτή της προσβαλλόμενης αποφάσεως δεν είναι νόμιμη, γιατί, σύμφωνα με τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, οι διατάξεις του άρθρου 9 του Ν. 1591/86 δεν αντίκεινται στις μνησθείσες διατάξεις του Συντάγματος. Συνεπώς, για το λόγο αυτό, βάσιμα προβαλλόμενο με την κρινόμενη αίτηση, πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση, η δε υπόθεση, που χρειάζεται διευκρίνιση κατά το πραγματικό, πρέπει να παραπεμφθεί στο ίδιο δικαστήριο για νέα κρίση.

Διά ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Αναιρεί την απόφαση 7364/89 του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθήνας, στο οποίο και παραπέμπει την υπόθεση, κατά το σκεπτικό.

Επιβάλλει στον αναιρεσίβλητο τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου, η οποία ανέρχεται σε είκοσι οκτώ χιλιάδες (28.000) δραχμές.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 25 Σεπτεμβρίου 1991.

Ο Πρόεδρος του Β' Τμήματος

Η Γραμματέας του Β' Τμήματος

Σ. Γιάγκας

Α. Οικονομίδου

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 11ης Δεκεμβρίου 1991.

Ο Πρόεδρος του Β' Τμήματος

Η Γραμματέας

Σ. Γιάγκας

Δ. Μουζάκη

Αριθμός 297/1992

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Β΄.

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 23 Οκτωβρίου 1991 με την εξής σύνθεση: Σ. Γιάγκας, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Β΄ Τμήματος, Γ. Κουτνατζής, Σ. Καραλής, Σύμβουλοι, Ε. Σαρπ, Π. Κοτσώνης, Πάρεδροι. Γραμματέας η Α. Οικονομίδου, Γραμματέας του Β΄ Τμήματος.

Για να δικάσει την από 20 Ιουλίου 1989 αίτηση:

του Οικονομικού Εφόρου Β΄ Ελευθερίων Επαγγελμάτων Αθηνών, ο οποίος παρέστη με τον Π. Κιούση, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

κατά της Μαρίας Παναγιωτούλη, κατοίκου Αθηνών, οδός Σόλωνος αρ. 99, η οποία δεν παρέστη.

Με την αίτηση αυτή ο αναιρεσείων Οικονομικός Έφορος επιδιώκει να αναιρεθεί η υπ' αριθμ. 12466/1988 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Παρέδρου Π. Κοτσώνη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον αντιπρόσωπο του αναιρεσείοντος Οικονομικού Εφόρου, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη και,

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα, Σκέφθηκε κατά το νόμο:

1. Επειδή, για την κρινόμενη αίτηση δεν απαιτείται, κατά το νόμο, η καταβολή τελών και παραβόλου.

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η αναίρεση της υπ' αριθμ. 12466/1988 αποφάσεως του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, η οποία αφορά φόρο εισοδήματος, οικονομικού έτους 1986, που καταλογίσθηκε από την αναιρεσείουσα φορολογική αρχή σε βάρος της αναιρεσίβλητης κατ' εφαρμογή του τεκμηρίου βιωσιμότητας (άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 1591/1986).

3. Επειδή, όπως προκύπτει από τις υπ' αριθμ. 5058 και 5059/

13.2.1991 εκθέσεις επιδόσεως του δικαστικού επιμελητή του Πρωτοδικείου Αθηνών Κ. Χαρμπίλα, αντίγραφα της κρινόμενης αιτήσεως και της πράξεως του Προέδρου του β' Τμήματος με την οποία ορίσθηκε δικάσιμος, έχουν επιδοθεί νομίμως και εμπροθέσμως στην αναιρεσίβλητη. Συνεπώς η αίτηση, η οποία ασκείται και κατά τα λοιπά παραδεκτώς, είναι τύποις δεκτή και εξεταστέα κατ' ουσίαν, παρά τη μη παράσταση της αναιρεσίβλητης.

4. Επειδή, ορίζοντας ο συνταγματικός νομοθέτης (άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος) ότι «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», παρέχει ευρεία ευχέρεια στον κοινό νομοθέτη, στον οποίο ανήκει, κατά το άρθρο 78 του Συντάγματος, η επιβολή των φόρων, για τον καθορισμό του κατάλληλου φορολογικού συστήματος. Ειδικότερα, από τις πιο πάνω συνταγματικές διατάξεις δεν αποκλείεται η θέσπιση, κατά τρόπο γενικό και απρόσωπο, τεκμηρίων προς σύλληψη εισοδημάτων διαφευγόντων τη φορολογία, αρκεί τα τεκμήρια αυτά να ανταποκρίνονται στα δεδομένα της κοινής πείρας κατά τη βάση τους και το συμπέρασμά τους. Πολύ περισσότερο δεν αποκλείεται η θέσπιση τεκμηρίων προς συμπλήρωση των πάγιων διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας (ν.δ. 3323/1955) που προβλέπουν τον προσδιορισμό του εισοδήματος με βάση τα υποκειμενικά δεδομένα κάθε φορολογουμένου. Η καθιέρωση τεκμηρίων με τα πιο πάνω χαρακτηριστικά (δηλαδή κατά τρόπο γενικό και απρόσωπο και ανταποκρινομένων στα δεδομένα της κοινής πείρας), και μάλιστα μαχητών, συνάδει με τα άρθρα 4 παρ. 5 και 78 του Συντάγματος και δεν αντίκειται ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 που κατοχυρώνει το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, ούτε στο άρθρο 26 αυτού που θεσπίζει τη διάκριση των εξουσιών, γιατί δεν συνιστά ανεπίτρεπτη επέμβαση του νομοθέτη στη δικαστική κρίση υποθέσεων που ενδεχομένως θα αχθούν ενώπιον των δικαστηρίων, προεχόντως λόγω του μαχητού χαρακτήρα των τεκμηρίων αυτών. Τέλος, η θέσπιση τέτοιων τεκμηρίων δεν εμποδίζει, και μάλιστα υπερμέτρως, την κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ελευθερία επιλογής και ασκήσεως επαγγέλματος, γιατί τα τεκμήρια αυτά, με τα χαρακτηριστικά που ήδη αναφέρθηκαν, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εξωθούν σε αλλαγή επαγγέλματος όσους ασκούν επάγγελμα υπαγόμενο σ' αυτά, αλλά δεν πραγματοποιούν το προβλεπόμενο ελάχιστο τεκμαρτό εισόδημα.

5. Επειδή, περαιτέρω, στο άρθρο 9 του ν. 1591/1986 (50 Α) ορίζεται ότι «1. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 33α, άρθρο με αριθμό 33β, το οποίο έχει ως εξής: “Άρθρο 33β. Τεκμήριο βιωσιμότητας εμπορικής επιχείρησης. 1. Αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την άσκηση ατομικής επιχείρησης, όπως αυτό προκύπτει σύμφωνα με τις διατάξεις των περιπτώσεων β και γ της παραγράφου 1 του άρθρου 33α του παρόντος, είναι μικρότερο από τις τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες (450.000) δραχμές, η διαφορά προσ- αυξάνει το εισόδημα που δηλώνεται ως προερχόμενο από την επι- χείρηση αυτή και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δή- λωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδήμά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο. 2. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν εφαρμογή εφόσον ο υπόχρεος ασκεί επιχειρημα- τική δραστηριότητα πάνω από πέντε (5) χρόνια και σε πόλη με πλη- θυσμό πάνω από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ή σε πόλεις με πληθυσμό από δέκα χιλιάδες (10.000) κατοίκους και κάτω, εφόσον στην περίπτωση αυτή ο υπό- χρεος διατηρεί ένα τουλάχιστον υποκατάστημα σε άλλη πόλη. Για τον υπολογισμό της πενταετίας, ως πρώτο έτος θεωρείται το επόμενο εκείνου μέσα στο οποίο ο φορολογούμενος υπέβαλε για πρώτη φορά δήλωση έναρξης άσκησης επαγγέλματος. Σε περίπτωση που δεν έχει υποβληθεί τέτοια δήλωση ή έχει υποβληθεί εκπρόθεσμα, μετά την πάροδο εξαμήνου από την πραγματική έναρξη άσκησης του επαγ- γέλματος, οι προηγούμενες διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζον- ται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα έτη άσκησης του επαγγέλμα- τος από τον υπόχρεο... 3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παρα- γράφων εφαρμόζονται και όταν το εισόδημα προέρχεται από συμμετοχή, κατά ποσοστό πενήντα το εκατό (50%) και πάνω, αθροι- στικά λαμβανομένο, σε μία ή περισσότερες ομόρρυθμες ή ετερόρ- ρυθμες εταιρίες ή κοινοπραξίες ή κοινωνίες ή αστικές εταιρίες που ασκούν επιχείρηση... 4. Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από εμπορικές επιχειρήσεις, τα ποσά που ορίζονται στις παραγράφους 1 και 3 αυτού του άρθρου περιορί- ζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 δραχμές. 5. 6. Ο προσδιορισμός του εισοδήματος, κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου, δεν αποκλείει το φορολογικό έλεγχο, ούτε τον κατά τις

ισχύουσες διατάξεις λογιστικό ή εξωλογιστικό προσδιορισμό εισοδήματος μεγαλύτερου από αυτό που πρέπει να δηλωθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου αυτού. 7. ... 2. Στο ν.δ. 3323/1955 προσθέτεται, μετά το άρθρο 47, άρθρο με αριθμό 47α, το οποίο έχει ως εξής: «Άρθρο 47α. Τεκμήριο βιωσιμότητας ελευθέρου επαγγέλματος. 1. Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τον κατά το άρθρο 47 τεκμαρτό προσδιορισμό, αν το δηλούμενο ποσό εισοδήματος από την ατομική άσκηση ενός από τα ακόλουθα ελευθέρια επαγγέλματα: α) του ιατρού, οδοντιάτρου, δικηγόρου, συμβολαιογράφου, εκτελεστού μουσικών έργων ή καλλιτέχνη των κέντρων διασκέδασης που έχουν καταταγεί αγορανομικώς στην Α ή σε ανώτερη από αυτή την κατηγορία, φυσιοθεραπευτή, δημοσιογράφου, συμβούλου επιχειρήσεων, ιδιοκτήτη ή διευθυντή φορολογικού ή λογιστικού γραφείου, β) κτηνιάτρου, άμισθου υποθηκοφύλακα, δικαστικού επιμελητή, καθηγητή ή δασκάλου, γεωπόνου, δασολόγου, είναι μικρότερο από τις 550.000 δραχμές, για τους αναφερόμενους στη β περίπτωση, η διαφορά προσανξάνει το εισόδημα που δηλώνεται, ως προερχόμενο από την άσκηση του ελευθέρου επαγγέλματος και ο φόρος που οφείλεται, με βάση την οικεία δήλωση του υποχρέου, υπολογίζεται στο συνολικό εισόδημά του που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο. 2. Αν ο φορολογούμενος δηλώνει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος, τα ποσά που ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο περιορίζονται στο μισό, εφόσον το καθαρό εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες είναι ίσο ή ανώτερο από τις 450.000 ή τις 550.000 δραχμές, κατά περίπτωση 3. Οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 33β εφαρμόζονται ανάλογα και στις περιπτώσεις αυτού του άρθρου 4.... 5. ... 3. Η προσαύξηση του εισοδήματος από την άσκηση εμπορικής επιχείρησης ή ελευθέρου επαγγέλματος, κατά την παράγραφο 1 των άρθρων 33β και 47α του ν.δ. 3323/1955, όπως ισχύουν, μπορεί να αμφισβητηθεί από τον φορολογούμενο ενώπιον του αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου, εφόσον από λόγους που ανάγονται αποκλειστικά στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης ή άσκησης του επαγγέλματος προέκυψε εισόδημα μικρότερο από το παραπάνω ποσό. Δε συνιστούν και δεν αποδεικνύουν τέτοιους λόγους μόνες οι εγγραφές στα τηρούμενα βιβλία του φορολογουμένου...».

6. Επειδή, με τις διατάξεις του προστεθέντος με την προαναφε-

ρόμενη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 του ν. 1591/1986 άρθρου 47α του ν.δ. 3323/1955 καθορίζεται τρόπος τεκμαρτού προσδιορισμού του εισοδήματος από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος. Ο τρόπος αυτός τεκμαρτού προσδιορισμού αποβλέπει στην εξακρίβωση της ελάχιστης πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των φορολογουμένων που εμπίπτουν στη διάταξη αυτή και σύμφωνα με αυτόν το ετήσιο εισόδημα που πραγματοποιείται από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος ανέρχεται σε δραχμές 550.000 ή 450.000, κατά τις διακρίσεις του νόμου, δηλαδή σε ποσά που αντιστοιχούν, κατά την εισηγητική έκθεση του ν. 1591/1986, στο ετήσιο εισόδημα ανειδίκευτου εργάτη. Το εισόδημα αυτό θεωρείται κατά νόμο ότι πραγματοποιείται από τον ασκούντα ελευθέριο επάγγελμα ύστερα από την πάροδο αρκετού χρόνου (5ετία) από την έναρξη της άσκησης του οικείου επαγγέλματος και εφόσον το επάγγελμα ασκείται σε μεγάλες, σχετικώς, από άποψη πληθυσμού πόλεις (πάνω από 10.000 κατοίκους) και περιορίζεται στο μισό στην περίπτωση που ο φορολογούμενος δηλώνει και εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες ίσο ή ανώτερο του τεκμαρτού εισοδήματος αυτού, ενώ δεν ισχύει το τεκμήριο, όταν πρόκειται για αμοιβές που εισπράττονται από το Δημόσιο ή τα νομικά πρόσωπα του δημόσιου τομέα. Ενόψει των πραγματικών αυτών στοιχείων εφαρμογής του, το τεκμήριο προσδιορισμού του εισοδήματος από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος που καθιερώνεται από τις πιο πάνω διατάξεις, αποτελεί συνταγματικώς ανεκτό τρόπο προσδιορισμού της πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των φορολογουμένων τους οποίους αφορά, δεδομένου ότι τόσο η βάση του τεκμηρίου όσο και το συμπέρασμά του συνάδουν προς τα δεδομένα της κοινής πείρας. Εν πάση δε περιπτώσει το τεκμήριο αυτό θεσπίζεται από το νόμο ως μαχητό και επιτρέπεται πάντοτε στο φορολογούμενο να αποδείξει τη συνδρομή ιδιαίτερων συνθηκών άσκησης του επαγγέλματός του, οι οποίες δικαιολογούν την πραγματοποίηση ετήσιου εισοδήματος κατώτερου από το προσδιοριζόμενο με βάση το τεκμήριο για το οποίο πρόκειται. Συνεπώς το τεκμήριο αυτό, με τα χαρακτηριστικά που ήδη εξετάστηκαν, είναι συνταγματικώς ανεκτό και δεν αντίκειται στις παρατεθείσες σε προηγούμενη σκέψη διατάξεις του Συντάγματος, για τους λόγους που παρατέθηκαν στη σκέψη αυτή. Επομένως, δεν είναι νόμιμη η κρίση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, κατά την οποία οι παρα-

πάνω διατάξεις του άρθρου 9 παρ. 2 του ν. 1591/1986 είναι ανίσχυρες ως αντικείμενες στις προαναφερθείσες συνταγματικές διατάξεις και συνεπώς είναι πλημμελής και η περαιτέρω κρίση αυτού ότι εκ του λόγου τούτου είναι μη νόμιμος ο βάσει των διατάξεων αυτών γενόμενος εν προκειμένω τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος της αναιρεσίβλητης από τη Ζ πηγή. Για το βάσιμο δε αυτό λόγο αναιρέσεως, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να αναιρεθεί και η υπόθεση, που χρειάζεται διευκρίνηση στο πραγματικό, πρέπει να παραπεμφθεί στο ίδιο δικαστήριο για νέα κρίση.

Δια ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Αναιρεί την υπ' αριθμ. 12466/1988 απόφαση του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, στο οποίο και παραπέμπει την υπόθεση, σύμφωνα με το αιτιολογικό.

Επιβάλλει στην αναιρεσίβλητη τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου, που ανέρχεται σε είκοσι οκτώ χιλιάδες (28.000) δραχμές.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 23 Οκτωβρίου 1991 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 29ης Ιανουαρίου 1992.

Ο Πρόεδρος του Β' Τμήματος

Η γραμματέας του Β' Τμήματος

Σ. Γιάγκας

Α. Οικονομίδου

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΑΚΟΠΩΝ 1978

Συνεδρία ΜΔ' 20/9/78

Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1441: Κύριε Πρόεδρε, όλες οι ρυθμίσεις, που είχαν γίνει στο παρελθόν στο φορολογικό τομέα και αυτές ακόμα που είχαν όπλισθει, όπως επί δικτατορίας, με αυστηρές ποινικές διατάξεις και μάλιστα με αμετάτρεπτες ποινές, δεν πέτυχαν, γιατί δεν κατόρθωσαν να αναδιαρθρώσουν τον φοροτεχνικό μηχανισμό και την Διοίκηση και δεύτερον γιατί δεν κατόρθωσαν να πείσουν τον Έλληνικό Λαό και ειδικά την πλειοψηφία του, ότι συνειδητά θα πρέπει να προσφέρουν στα βάρη για την αντιμετώπιση των δαπανών. Χωρίς το Κράτος να πείσει τον Έλληνικό Λαό, ότι κάνει καλή διαχείριση των χρημάτων που εισπράττει από τους διαφόρους φόρους και χωρίς να έμπεδώσει στον Έλληνικό Λαό, την βεβαιότητα, ότι τα φορολογικά βάρη κατανέμονται δίκαια και ανάλογα με την φορολογική ικανότητα του κάθε Έλληνα και να δημιουργήσει έτσι φορολογική συνείδηση, δεν μπορεί να πετύχει κανένα φορολογικό μέτρο.

Και εδώ, ως δούμε μέχρι τώρα, τί έχουν κάνει οι Κυβερνήσεις της δεξιάς στον τομέα αυτό για να πούμε ότι θα μπορέσουν να επιτύχουν σε όλο το φάσμα αυτό, την πολιτική που εφαρμόζουν δήθεν για την πάταξη της φοροδιαφυγής.

Είδαμε τώρα τελευταία, ότι η Κυβέρνηση έφερε στη Βουλή ένα νομοσχέδιο για τους σεισμούς δήθεν της Θεσ/νίκης και τότε αποκαλύφθηκε επ' ευκαιρία αυτού του νομοσχεδίου, ότι η Κυβέρνηση από αρκετού χρόνου ολόκληρη το αποθεματικό του Προϋπολογισμού το είχε καταναλώσει. Και μάλιστα βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση, προκαλούμενος ο κ. Υφυπουργός, που υπεστήριξε το νομοσχέδιο, να μη μπορεί να δικαιολογήσει προς την Εθνική Αντιπροσωπεία και προς τον Έλληνικό Λαό για ποιό σκοπό δόθηκαν αυτά τα χρήματα. Επομένως στην ύπαρξη αυτής της προϋπόθεσης απέτυχε όπωςσδήποτε η Κυβέρνηση, γιατί ακριβώς έδωσε εξετάσεις στον Έλληνικό Λαό και τον έπεισε, ότι η διαχείριση των χρημάτων δεν γίνεται βάσει του συμφέροντος του Ελληνικού Λαού και της πλειοψηφίας του, αλλά γίνεται πρόχειρα χωρίς προγραμματισμό και με βάση τα κομματικά συμφέροντα.

Δεύτερον, στον τομέα της φορολογικής συνείδησης. Για να

ἀποκτήσει ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς φορολογικὴ συνείδηση, θὰ πρέπει τὸ ὅλο φορολογικὸ σύστημα νὰ διέπεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δικαιοσύνης. Θὰ πρέπει τὸ σύστημα νὰ τὸν πείθει ὅτι ὅλοι συμμετέχουν στὰ βάρη γιὰ τὶς δαπάνες, ποὺ δημιουργοῦνται στὸ Κράτος. Ἀλλὰ ὅμως, ἡ Κυβέρνηση ἀπέδειξε, ἀντίθετα, ὅτι τὰ βάρη τὰ ἐπωμίζονται τὰ λαϊκὰ στρώματα ὄχι ἀπὸ παλαιότερα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρόσφατα, διότι εἶναι νωπὸ τὸ νομοσχέδιο ποὺ ἦρθε στὴ Βουλὴ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, γιὰ τὶς ἀλλοδαπὲς Ναυτιλιακὲς ἐπιχειρήσεις, ποὺ ἀποκαλύφθηκε τότε, ὅτι αὐτὲς οἱ ναυτιλιακὲς ἐπιχειρήσεις μπορεῖ νὰ ἔχουν ἐγκαταστάσεις στὴν Ἑλλάδα ἀξίας δισεκατομμυρίων, μπορεῖ νὰ ἔχουν τὰ πλοῖα ὑπὸ Ἑλληνικὴ σημαία, ἂν στὸ καταστατικὸ ὅμως, ὅπως μπορεῖ νὰ τὸ κάνει ὁποιοσδήποτε, ἀναγράφουν ὅτι ἔχουν ἔδρα εἰκονικὰ χώρα τῆς ἀλλοδαπῆς, τότε ἀπαλλάσσονται ἀπὸ κάθε φόρο εἰσοδήματος καὶ ἀπολαμβάνουν καὶ ἄλλες ἀτέλειες. Καὶ πᾶμε, μετὰ ἀπὸ πρόσφατη ψήφιση ἐνὸς τέτοιου νόμου, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπαλλάσσει ἡ Κυβέρνηση οὐσιαστικὰ ὅλες τὶς ἐφοπλιστικὲς ἐταιρεῖες, δηλαδὴ τὸ μεγάλο κεφάλαιο, νὰ ζητήσουμε ἀπὸ μικρομεσαῖα στρώματα τοῦ λαοῦ, μὲ νόμους, σὰν τὸν προηγούμενο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση δῆθεν τῶν σεισμῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μὲ νόμους σὰν αὐτόν, βάζοντας στὴν πλάτη του μονόπλευρα νέους φόρους, νὰ τὰ πείσουμε ὅτι πρέπει καὶ νὰ συμμετάσχουν στὶς δαπάνες οἱ ὁποῖες προκαλοῦνται στὸ Κράτος ἀπὸ τὶς αὐξημένες ἀπαιτήσεις, ὅπως μᾶς ἀνάφερε ὁ κ. Κανελλόπουλος, καὶ πιστεύουμε ὅτι θὰ πετύχουμε ἔτσι τὴν δημιουργία φορολογικῆς συνείδησης;

Μὲ τέτοια πολιτικὴ στὸν φορολογικὸ τομέα καὶ στὴν κατανομὴ τοῦ φόρου, δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ ἡ Κυβέρνηση φορολογικὴ συνείδηση στὸν Ἑλληνικὸ Λαό.

Ἄς δοῦμε τώρα, ὅπως τονίστηκε, ποῖα εἶναι τὰ κεντρικὰ σημεῖα αὐτοῦ τοῦ νομοσχεδίου.

Πρῶτον, ἡ καθιέρωση τοῦ τεκμηρίου, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι δῆθεν πατάσσεται ἡ φοροδιαφυγὴ. Μὲ τὰ τεκμήρια αὐτὰ ὅπωςδήποτε ἡ Κυβέρνηση πάει νὰ βρεῖ τὴν φοροδιαφυγὴ σὲ πλασματικὸ εἰσόδημα, ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει γνωστὸ πραγματικὸ εἰσόδημα καὶ μπορεῖ νὰ τὸ ἐλέγξει, ἐνῶ ἂν κάνουμε ἐπιλογὴ καὶ τοῦ τεκμηρίου ἐκείνου ποὺ δίνει τὸν ὑψηλότερο συντελεστὴ φορολογίας, οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις ποὺ λέγει ὁ κ. Ὑπουργὸς ὅτι δῆθεν πλήττονται μὲ τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ ξεφεύγουν καὶ νομιμοποιοῦν τὴν φοροαπαλλαγὴ τους, γιατί,

ὅπως ἀναπτύχθηκε, δὲν καλύπτεται ἀπὸ τὰ τεκμήρια εἰσόδημα πέρα τῶν 2 ἑκατομμυρίων. Καὶ ἐπειδὴ χρησιμοποίησε χθές, γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴν καθιέρωση ἀμάχητων τεκμηρίων, ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν σὰν ἐπιχείρημα, ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου τὸ 1964 μὲ τὸ νόμο 4444 καθιέρωσε ἀμάχητα τεκμήρια, θὰ ἀπαντήσω ὡς ἑξῆς: Φαίνεται ὅτι θὰ διαφεύγει στὸν κ. Ὑπουργό, σκόπιμα βέβαια, ὅτι ὁ νόμος 4444, ὁ ὁποῖος τροποποίησε τὸ ἄρθρο 5 τοῦ νόμου 3323/55, καθιερώνει ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐνοίκια καὶ τὶς ἄλλες δαπάνες μαχητὰ τεκμήρια καὶ ὄχι ἀμάχητα τεκμήρια. Ἐρχεται δὲ σήμερα νὰ ἐπιβεβαιώσει ὁ κ. Μητσοτάκης τὰ παραπάνω καὶ νὰ ἔλθει σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὸν κ. Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν, λέγοντας κατηγορηματικά, ὅτι τὰ ἀμάχητα τεκμήρια καθιερώνονται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ συζητούμενο νομοσχέδιο.

Θὰ ἔλεγα στοὺς κυρίους Ὑπουργοὺς νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ τους γιὰ νὰ μᾶς ποῦν, ποιὸ ἐπιτέλους εἶναι τὸ ὀρθό; Πάντως ὅμως, τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ νόμου 4444 λέει γιὰ μαχητὰ τεκμήρια. Ἐμεῖς στρεφόμεστε ξεκάθαρα, καὶ αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ Πρόεδρος μας, κατὰ τῶν ἀμαχητῶν τεκμηρίων, γιατί τὰ ἀμάχητα τεκμήρια εἶναι τελείως ἄδικο. Καὶ εἰδικὰ εἶναι ἄδικο γιὰ τὶς μικρομεσαῖες τάξεις. Φέρνω ἓνα παράδειγμα. Ὁ μισθωτὸς ἔχει ἓνα στάνταρ εἰσόδημα. Σ' αὐτὸν ὅμως λένε δὲν σοῦ λαβαίνουμε ὑπ' ὄψη αὐτὸ τὸ εἰσόδημα, πὺ εἶναι μόνο ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἀποδεικνύεται ἀπὸ δημόσια ἔγγραφα, παρὰ παίρνουμε ὑπ' ὄψη αὐτὸ πὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό σου ἢ ἀπὸ τὸ σπίτι σου κλπ. Καὶ δὲν τοῦ δίνουμε κανένα δικαίωμα νὰ προσβάλλει τὴν βεβαίωση τοῦ πλασματικοῦ αὐτοῦ εἰσοδήματος. Δηλαδή λέμε οὐσιαστικὰ στοὺς μισθωτοὺς, ὅτι ἐμεῖς θέλουμε νὰ φορολογήσουμε τὸ πλασματικὸ εἰσόδημα, γιατί ἐκεῖ βλέπουμε τὴν φοροδιαφυγὴ, ἀνεξάρτητα ἂν τὸ εἰσόδημά τους εἶναι ἀποδεδειγμένα ὀλιγώτερο.

Ἄς πᾶμε ὅμως στὸ τεκμήριο τῶν ἐνοικίων. Κατ' ἀρχὰς ἐδῶ δὲν γίνεται κανένας συσχετισμὸς τοῦ μίσθιου σπιτιοῦ καὶ ἐνοικίου μὲ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας καὶ μὲ τὸν τόπο πὺ βρίσκεται τὸ σπίτι ἔνεκα τῆς δουλειᾶς του. Εἶναι γνωστό, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ ἐνοίκιο στὴν περιοχὴ μου τὴν Ἄρτα καὶ ἄλλο εἶναι στὴν Ἀθήνα. Δὲν λαβαίνουμε ὑπ' ὄψη, ὅτι ἄλλο ὅπωςδὴποτε χῶρο γιὰ στέγαση θέλει ἓνας, ὁ ὁποῖος ἔχει οἰκογένεια 5μελῆ ἢ 7μελῆ καὶ ἄλλο ἐκεῖνος, πὺ ἔχει οἰκογένεια ἀπὸ 1-2 ἄτομα. Καὶ λέμε σ' αὐτὸν πὺ ἔχει τὰ 5 ἄτομα καὶ

ἔχει συνεπῶς ἀνάγκη νὰ νοικιάσει μεγάλο σπίτι. Νοίκιασες ἓνα τεσσάρι καὶ πληρώνεις, ἂν εἶναι στὴν Ἀθήνα, κατὰ μέσο ὄρο, ὅπως ξέρουμε, ἐνοίκιο, 9.000 δρχ. τουλάχιστον; Παίρνουμε αὐτὸ τὸ στοιχεῖο σὰν τεκμαρτὴ δαπάνη καὶ δὲν ὑπολογίζουμε καθόλου, ὅτι ἐσὺ ὑποχρεώθηκες νὰ πᾶς σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο σπίτι καὶ νὰ πληρώσεις ἐπομένως μεγαλύτερο ἐνοίκιο, γιατί ἔχεις μεγάλη οἰκογένεια. Ἐτσι βάζουμε αὐτὸν τὸν μεγάλο οἰκογενειάρχη στὴν ἴδια μοῖρα μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος χάριν γούστου ἢ γιατί ἔχει τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα καὶ παρ' ὅλο πὺ ἔχει μιὰ οἰκογένεια διμελῆ καὶ μπορούσε νὰ μείνει σ' ἓνα δυάρι, μένει σ' ἓνα μεγάλο σπίτι.

Ἐπειδὴ δὲν μὲ παίρνει ὁ χρόνος, θὰ ἤθελα σύντομα νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἄλλο. Μὲ τὸ τεκμήριο τῶν ἐνοικίων, πάρα πέρα συμβάλλει τὸ Κράτος στὴν φοροδιαφυγὴ, γιατί δημιουργεῖται σύμπτωση συμφερόντων στὸν φορολογικὸ τομέα μεταξὺ τοῦ μισθωτῆ καὶ τοῦ ἐκμισθωτῆ, γιατί καὶ στοὺς δύο λαβαίνεται τὸ ἐνοίκιο ὑπ' ὄψη γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ τεκμαρτοῦ εἰσοδήματος. Ἐπομένως ἔτσι ἀμέσως ἀποδυναμώνουμε καὶ αὐτὰ τὰ «περιβόητα» μέτρα γιὰ πάγωμα τῶν ἐνοικίων, τὰ ὁποῖα καθιέρωσε ἡ Κυβέρνηση καὶ τὰ ὁποῖα, ἐν πάσῃ περιπτώσει, καταστρατηγοῦνται. Κατὰ συνέπεια, αὐτὸ τὸ νομοσχέδιο ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς λογικῆς, εἶναι δὲ φορομπηχτικὸ καὶ ἀντιλαϊκό. Εὐχαριστῶ, γιατί δὲν μπορῶ νὰ συνεχίσω ἄλλο, λόγω παρόδου τοῦ χρόνου. Ἐπιφυλλάσσομαι νὰ συμπληρώσω τὰ ὑπόλοιπα στὴν κατ' ἄρθρο συζήτηση.

Συνεδρίασις ΜΣΤ' 22/9/1978

Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1528: Κύριε, Πρόεδρε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἄρθρο 8 πὺ ἀνέπτυξα ὅτι ἐπιβάλλει τέλος χαρτοσήμου —ἐπομένως ἐπιβάλλει φόρους οὐσιαστικούς— καὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρο 12 φαίνεται ξεκάθαρα ὅτι κύριος σκοπὸς δὲν εἶναι ἡ πάταξη τῆς φοροδιαφυγῆς, ἀλλὰ ἡ ἐπιβολὴ νέων φόρων.

Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ τὸ βασίζω στὸ ὅτι ἡ Κυβέρνηση μὲ τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ βρεῖ φοροδιαφυγὴ σὲ πλασματικὰ εἰσοδήματα, ἀφοῦ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνταπόδειξη καὶ ἐπιβραβεύει μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μὴ ἐπιτρέποντας τὴν ἀνταπόδειξη αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν τήρησαν οὔτε πρόκειται νὰ τηρήσουν ἐμπορικὰ βιβλία, ἐνῶ ἀντίθετα αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι τήρησαν εἰλικρινῆ ἐμπορικὰ βιβλία καὶ ἔχουν

τὴν πρόθεσιν νὰ τηρήσουν, τοὺς ὀδηγεῖ νὰ μὴ τὰ τηροῦν, ἀφοῦ ξεκάθαρα ἐκ τῶν προτέρων θὰ ξέρουν ὅτι τὸ εἰσόδημά τους δὲν θὰ κριθεῖ βάσει τῶν βιβλίων —καὶ ἄς θεωρηθοῦν εἰλικρινῇ βάσει τοῦ φορολογικοῦ νόμου— ἀλλὰ θὰ κριθεῖ βάσει τῶν τεκμηρίων.

Ἐπομένως, ἐφ' ὅσον δὲν λαβαίνεται ὑπ' ὄψιν αὐτὸ τὸ πραγματικὸ εἰσόδημα τὸ ὁποῖο προκύπτει ἀπὸ τὰ φορολογικὰ βιβλία ὅταν εἶναι λιγότερο ἀπὸ τὸ τεκμαρτό, ἐπιβάλλει φόρο στὴν διαφορὰ αὐτὴ μεταξὺ τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλασματικοῦ, τὸ ὁποῖο προκύπτει ἀπὸ τὰ τεκμήρια.

Πέραν αὐτοῦ, ὅπως ἀνέπτυξα καὶ στὴν ἀρχὴ στὴν κατ' ἄρθρο συζήτηση, τὸ νομοσχέδιο αὐτό, καθιερώνοντας τὸ τεκμήριο ἐπὶ τῶν ἐνοικίων, ἀποδυναμώνει ξεκάθαρα τὰ λεγόμενα μέτρα γιὰ τὸ πάγωμα τῶν ἐνοικίων. Καὶ ἡ πρόσκληση τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τοῦ Ἐμπορίου ὅτι ὁποῖος ὑφίσταται ἐκβιασμοὺς γιὰ ὑψηλότερα ἐνοίκια θὰ πρέπει νὰ τὸ καταγγεῖλει στὸ Ὑπουργεῖο, πλέον ἀποδυναμοῦται γιὰτὶ ταυτίζεται πλέον, μὲ τὸ νομοσχέδιο αὐτό, μὲ τὴν καθιέρωση τοῦ τεκμαρτοῦ μισθωμάτων, τὸ συμφέρον τοῦ ἐνοικιαστοῦ μὲ τὸ συμφέρον τοῦ ἰδιοκτήτου, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἔναντι τῆς φορολογικῆς ἀρχῆς ἔχουν συμφέρον νὰ ἐμφανίσουν μικρότερο εἰσόδημα καὶ μικρότερο ἐνοίκιο.

Συνεπῶς, ἀποδυναμοῦνται ξεκάθαρα αὐτὰ τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἐξαγγέλθηκαν, πράγμα ποὺ δείχνει ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅτι δὲν τὴν ἐνδιαφέρει τὴν Κυβέρνηση τὸ πάγωμα. Ἐτσι τὸ τεκμήριο ἐνοικίων ὀδηγεῖ κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο στὴν φοροδιαφυγὴ καὶ στὴν δημιουργία εἰκονικῶν συμφωνητικῶν.

Πέραν αὐτοῦ, πολὺ σωστὰ παρατήρησε κάποιος συνάδελφος τῆς Συμπολίτευσης ποῖος θὰ κρίνει ποῖα θὰ θεωρηθεῖ κυρία καὶ ποῖα δευτερεύουσα κατοικία. Ἀπάντησε ὁ κ. Ὑπουργός —θεωρητικὰ βέβαια εἶναι ἔτσι μὲ τὸν Ἀστικὸ Κώδικα— ὅτι κύρια εἶναι ἡ κατοικία «ἐνθα τις κυρίως καὶ μονίμως ἐγκατέστη».

Ἀλλὰ τὸ θέμα εἶναι τὸ ἐξῆς: Ἀφοῦ λαβαίνετε ὑπ' ὄψιν τὸ μίσθωμα ἢ τὸ ἐξ ἰδιοκατοίκησης τεκμαρτὸ ἀπὸ τὴν δευτερεύουσα κατοικία, ποῖος θὰ καθορίσει αὐτό, δηλαδὴ τὴν κύρια ἢ τὴν δευτερεύουσα κατοικία; Θὰ τὴν καθορίσει ὅπωςδὴποτε ὁ Οἰκονομικὸς Ἐφορος. Ἐτσι νομίζω ὅτι εἶναι κ. Ὑπουργέ.

Καὶ ἐπομένως, μὲ τὸ ἄρθρο 12 οὐσιαστικὰ παρέχεται δικαίωμα αὐθαιρεσίας, παρέχονται ὑπερεξουσίες στὸν Οἰκονομικὸ Ἐφορο ὁ

ὁποῖος θὰ καθορίζει καὶ αὐτὰ τὰ πραγματικὰ περιστατικά, τὰ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητα, προκειμένου νὰ γίνει ἐφαρμογὴ τῶν τεκμηρίων.

Καὶ μάλιστα, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, ἄλλο τὸ ὅποιο θὰ καθορίσει ὁ Ἐφορος, βάσει τῆς διάταξης αὐτῆς τοῦ ἄρθρου 12, εἶναι τὸ ἐξῆς: Λέγει τὸ ἄρθρο:

Ἐπὶ ὁμορρύθμων καὶ ἑτερορρύθμων ἐταιρειῶν ἔχουσῶν εἰς τὴν κυριότητα ἢ κατοχὴν αὐτῶν ἓν μόνον ἐπιβατικὸν αὐτοκίνητον ἰδιωτικῆς χρήσεως, ἡ ἀναλογοῦσα εἰς τοῦτο τεκμαρτὴ ἐτησίᾳ δαπάνη λογίζεται διὰ τὸν ὁμόρρυθμον ἐταῖρον φυσικὸν πρόσωπον τὸν ἔχοντα τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν συμμετοχῆς καὶ ἐπὶ ἰσοτόπου συμμετοχῆς, εἰς τὸν ποιούμενον τὴν μεγαλυτέραν χρήσιν...

Ποιὸς θὰ καθορίσει ποιὸς ἐταῖρος κάνει τὴν μεγαλύτερη χρήση; Θὰ τὸ καθορίσει, ὅπωςδὴποτε, ὁ Οἰκονομικὸς Ἐφορος, αὐθαίρετα, καὶ ὁ φορολογούμενος δὲν θὰ μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα, γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι δὲν κάνει χρήση τοῦ αὐτοκινήτου αὐτοῦ, ἀλλὰ κάνουν οἱ ἄλλοι συνεταῖροι.

Ἐπομένως, καθιερώνουμε αὐθαιρεσίες, δίνουμε ἀστυνομικὲς δικαιοδοσίες στὸν Οἰκονομικὸ Ἐφορο.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἐπιμένουμε, ὅτι τὸ ἀμάχητο ποὺ καθιερώνεται στὰ τεκμήρια εἶναι στοιχεῖο μὴ ἀντικειμενικὸ καὶ ἀπλῶς ὁδηγεῖ νὰ ἐπιβάλλονται οὐσιαστικὰ φόροι σ' ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν στὶς μικρομεσαῖες τάξεις ἐνῶ ἀπαλλάσσει μὲ τὰ τεκμήρια τὶς τάξεις ποὺ ἔχουν τὰ μεγάλα εἰσοδήματα καὶ ποὺ δὲν καλύπτονται ἀπὸ τὰ τεκμήρια.

Καὶ θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ ἀπαντήσω σὲ κάτι ἄλλο. Μᾶς εἶπαν: «Μὰ ἐσεῖς θέλετε νὰ φοροδιαφεύγουν οἱ μικρομεσαῖες τάξεις, ἐπειδὴ φοροδιαφεύγουν οἱ μεγάλες»; Καὶ ἐμεῖς ἀντιστρέφουμε τὸ ἐρώτημα καὶ λέμε: «Μά, πῶς τυχαίνει πάντα νὰ φέρνει ἡ Κυβέρνηση στὴ Βουλὴ νομοσχέδια κατὰ τῶν μικρομεσαίων τάξεων καὶ δὲν δίνει τὸ παράδειγμα νὰ φέρει πρῶτα νομοσχέδια κατὰ τῶν μεγάλων;».

Συνεδρίασις ΜΖ' 26/9/1978, σελ. 1588

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΒΟΛΑΣ: Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία, κ. Πρόεδρε, ὅτι οἱ κυρώσεις ποὺ ἐπιβάλλονται καὶ οἱ διοικητικὲς καὶ οἱ ποινικὲς εἶναι αὐστηρότατες. Αὐτὸ τί σημαίνει. Αὐτὸ σημαίνει ὁμολογία ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Πολιτείας ὅτι δὲν εἶναι σὲ θέση οἱ ἀρμόδιες φοροτεχνικὲς ὑπηρεσίες νὰ κάνουν τὴν δουλειὰ ποὺ πρέπει

στοὺς φορολογικοὺς τομεῖς. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο θὰ ἔπρεπε ἡ Κυβέρνηση ἀντὶ νὰ μᾶς φέρνει διατάξεις οἱ ὁποῖες ἐπιβάλλουν αὐτὲς τὶς ἐξοντωτικὲς ποινές, νὰ μᾶς φέρει διατάξεις οἱ ὁποῖες θὰ προβλέπουν τὴν ἀναδιάρθρωση τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν. Διότι εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ τὸ παρελθὸν ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ Νόμοι οἱ φορολογικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὀπλισθεῖ μὲ τὶς μεγάλες ποινές καὶ τὶς διοικητικὲς καὶ τὶς ποινικὲς καὶ τὶς ἀμετάτροπες κατὰ τὴν δικτατορία, δὲν ἀπέδωσαν, γιατί δὲν ὑπῆρχε ὀργάνωση τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ γιατί δὲν κατόρθωσαν νὰ πείσουν τὸν Ἑλληνα φορολογούμενο, ὅτι πρέπει νὰ συμμετάσχει συνειδητὰ στὰ βάρη, ἀνάλογα μὲ τὴν φορολογικὴ ἱκανότητα. Γιατὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἂν δὲν φτιάξουμε δικαιοσύνη καὶ δὲν ἀποκτήσουν συνείδηση οἱ φορολογούμενοι, ὅσα μέτρα καὶ ἂν ληφθοῦν, ὅσες ποινές καὶ ἂν προβλεφθοῦν θὰ πέσουν στὸ κενὸ τῆς μεθόδευσης ἐκ μέρους τῶν φορολογουμένων οἱ ὁποῖοι ἀντιστέκονται στὴν ἀδικία ποὺ ὑπάρχει καὶ στὴν ἀδιαφορία τῶν ἰδίων τῶν ὀργάνων τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν. Καὶ γι' αὐτὸ μέχρι τώρα, παρὰ τὶς διατάξεις ποὺ ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν, δὲν ἐπετεύχθη τὸ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα.

Ἀλλὰ ἄς δοῦμε μὲ τὸ ἄρθρο 31 τί τὸ παράδοξο προβλέπεται. Μεταξὺ ἄλλων προβλέπεται πρόστιμο νὰ ἐπιβάλλεται καὶ στὴν περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία παραλείπεται νὰ δηλωθεῖ κάποιο περιουσιακὸ στοιχεῖο στὴν Ἐφορεία Κληρονομιῶν. Καὶ ἐρωτῶ καλόπιστα: Γίνεται μιὰ διαθήκη καὶ λέγει ὁ διαθέτης ὅτι ἅπαντα τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τὴν ἀφήνω στὸν τάδε καὶ στὸν τάδε. Καὶ δὲν εἶναι ὁ κληρονόμος οὔτε υἱός, οὔτε ἄλλος ἄνθρωπος τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος τοῦ κληρονομουμένου. Εἶναι ἓνας ἄνθρωπος τρίτος, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ μὴ γνωρίζει ὅτι ὑπάρχει κάποιο κληρονομιαῖο περιουσιακὸ στοιχεῖο, εἴτε κινητὸ εἴτε ἀκίνητο, καὶ κάνει καλόπιστα τὴν δήλωση γιὰ τὴν κληρονομία καὶ δὲν συμπεριλάβει ἓνα ἀκίνητο τὸ ὁποῖο τυχαίνει νὰ εἶναι στὴν Ἀθήνα ἢ στὴν Θεσσαλονίκη, ἢ σὲ κάποιο μέρος διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ διαμένει ὁ φορολογούμενος ποὺ δὲν τὸ γνωρίζει. Τότε βάσει αὐτῆς τῆς διάταξης θὰ τοῦ ἐπιβληθοῦν αὐτὰ τὰ φοβερὰ πρόστιμα τὰ ὁποῖα προβλέπονται. Βάσει ποιᾶς λογικῆς καὶ ποιᾶς νομικῆς δικαιολογίας θὰ ἐπιβληθεῖ πρόστιμο σ' αὐτὸν ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ γνωρίζει ἂν ὑπάρχουν περιουσιακὰ στοιχεῖα, παραλείψει ἓνα κληρονομιαῖο στοιχεῖο;

Νομίζω ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται διάκριση

στις περιπτώσεις πού γίνεται μιὰ ἐλλιπὴς ἢ ἀνακριβὴς δήλωση ἀπὸ πρόθεση καὶ στὶς περιπτώσεις πού δὲν συμπεριλαμβάνεται ἓνα στοιχεῖο στὴ δήλωση διότι δὲν τὸ γνωρίζει ἢ ἐξ ἀμελείας σύγγνωσης δὲν τὸ ἀναγράφει στὴ δήλωση. Τὸ ὅτι δὲν περιλαμβάνεται στὸ νομοσχέδιο δείχνει ὅτι σκοπὸς τῶν προστίμων εἶναι νὰ συγκεντρώσουν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα ἔσοδα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς μικρομεσαῖες τάξεις, ὅπως τὸ ὁμολόγησε καὶ ἡ ἴδια ἡ Κυβέρνηση.

ΑΘ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ (Ὶπ. Οἰκονομικῶν) σελ. 1588: Δὲν ὁμολόγησε τίποτα ἡ Κυβέρνηση, σεῖς τὸ εἶπατε. Ἀντίθετα ἡ Κυβέρνηση εἶπε ὅτι μὲ τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ ἐπιδιώκεται ἡ σύλληψη τῆς φοροδιαφυγῆς σὲ ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν φορολογουμένων, καὶ ἰδιαίτερα τῶν μεγαλυτέρων.

Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1588: Ὶφ' ἐνὸς μὲν δὲν μᾶς πείσατε, καὶ ἂφ' ἐτέρου ὁμολογήσατε ὅτι γιὰ τὸ μεγάλο κεφάλαιο θὰ φέρετε ἄλλο Νόμο, ὅπως ἀναφέρεται καὶ στὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεση, πού θὰ ἀντιμετωπίσει τὶς περιπτώσεις τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἔμμεση ὁμολογία ὅτι τὸ νομοσχέδιο δὲν καλύπτει τὸ μεγάλο κεφάλαιο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ (Ὶπ. Οἰκονομικῶν): Δὲν ἐλέχθη κάτι τέτοιο. Ἀντίθετα τονίσαμε ὅτι μὲ τὰ μέτρα, πού προβλέπονται ἀπὸ τὸ νομοσχέδιο, τὸ βάρος ρίχνεται κυρίως στὶς μεγάλες φορολογικὲς μονάδες.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΒΟΛΑΣ: Καὶ ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ λέμε ὅτι δὲν καταλαμβάνει τὸ νομοσχέδιο τὶς μετοχές, οὔτε τὸ συνάλλαγμα, πού ἐξάγεται παράνομα, οὔτε τίποτε ἀπ' αὐτὰ πού μποροῦν νὰ φοροδιαφύγουν οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις.

Συνεδρίασις ΜΖ'-26/9/1978, σελ. 1592

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΒΟΛΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, στὴν παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 32 προβλέπεται, ὅτι «προκειμένου περὶ τῆς φορολογίας κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν... τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τῆς προηγουμένης παραγράφου πρόστιμα ἐπιβάλλονται μόνον ἐφ' ὅσον συντρέχει περίπτωση ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῶν παραγράφων 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 75 τοῦ Ν.Δ. 118/1973».

ῚΗ παρ. 2 τοῦ ἄρθρου 75 τοῦ Ν.Δ. 118/73 προβλέπει, ὅτι «ἐπὶ ἀνακριβοῦς δηλώσεως ἐπιβάλλεται πρόσθετος φόρος, ὁ ὁποῖος ἀνέρχεται σὲ ποσοστὸ 25-50% τοῦ φόρου, τὸν ὁποῖον θὰ διέφευγε μὲ τὴν δήλωση ὁ φορολογούμενος.

“Ὅπως εἶναι διατυπωμένη αὐτὴ ἡ διάταξη στὴν παράγραφο 3 τοῦ ἄρθρου 32, θὰ πρέπει νὰ ὑποθέσωμε —ἐκτὸς ἂν εἶναι διαφορετικὰ καὶ πρέπει νὰ διατυπωθεῖ διαφορετικὰ— ὅτι στὴν περίπτωση ἀνακριβοῦς δηλώσεως φόρου κληρονομίας, δωρεᾶς καὶ προικός, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πρόσθετο φόρο 25-50%, ποὺ προβλέπει τὸ ἄρθρο 75 τοῦ Ν.Δ. 118/73, ἐπιβάλλεται καὶ τὸ πρόστιμο ποὺ προβλέπει τὸ ἄρθρο 32. Ἐπ’ αὐτοῦ περιμένουμε μία ἀπάντηση.

Δηλαδή, ἂν θὰ μοῦ ἀπαντήσετε θετικά, ὅτι δηλαδή ὑπόκειται στὸν πρόσθετο φόρο 25-50% καὶ στὸ πρόστιμο, τότε εἶναι μία τεράστια ἀδικία καὶ μάλιστα σὲ ἀντικείμενο ποὺ δικαιολογεῖ τὰ ἀντίθετα. Γιατί; Διότι ἡ ἀνακρίβεια αὐτὴ ἀποδίδεται στὴν διαφορὰ ἐπὶ τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν προσδιορίζει ὁ φορολογούμενος. Καὶ γνωρίζουμε πολὺ καλά, ὅτι ὅταν πρόκειται νὰ προσδιορίσουμε μία ἀξία σὲ ἀντικείμενο, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία δὲν εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν προτέρων, μπαίνει τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο καὶ λέγει, ὁ α’ φορολογούμενος ὅτι αὐτὸ τὸ ἀκίνητο, αὐτὸ τὸ χωράφι ἔχει 25 χιλιάδες, ἐνῶ ὁ ἄλλος μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι ἔχει 50.000 χιλιάδες ἢ ὁ ἄλλος μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι ἔχει 30.000 καὶ ἐπομένως δικαιολογεῖται ὅπωςδῆποτε μία παρέκκλιση.

Συνεπῶς καταλήγω, ὅτι ὅπως εἶναι διατυπωμένη ἡ διάταξη τῆς παραγράφου 3, αὐτὸς ποὺ θὰ ὑποβάλει ἀνακριβῆ δήλωση, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι θὰ διαφέρει κατὰ 25%, ὅπως προβλέπει ἡ παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 75 τοῦ Ν.Δ. 118/73, τότε θὰ πληρώνει καὶ τὸ 25-50% τοῦ προσθέτου φόρου καὶ τὸ πρόστιμο, ἐπὶ πλέον, ποὺ ἐπιβάλλει ἡ διάταξη αὐτή.

Νομίζω ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι τέτοια ἡ πρόθεση τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, ποὺ προτείνει τὴν διάταξη αὐτή, διότι περιέρχεται σὲ πολὺ δυσμενῆ θέση αὐτὸς ποὺ κάνει δήλωση φόρου κληρονομίας καὶ δωρεᾶς.

Πέραν αὐτοῦ, αὐτὰ τὰ ἀνοίγματα, ποὺ ὑπάρχουν στὴν ἐπιβολὴ τῶν προστίμων, ὅπωςδῆποτε δίνουν μεγάλες δικαιοδοσίες γιὰ ἀυθαιρεσίες στοὺς Οἰκονομικοὺς Ἐφόρους, οἱ ὁποῖοι ἀνάλογα μὲ τὸ πρόσωπο, ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιβάλουν σὲ ὁποιοδήποτε ὕψος τοῦ ἀνοίγματος πρόστιμα, τὰ ὁποῖα προβλέπονται ἀπὸ τὸ ἄρθρο αὐτό. Νομίζω, ὅμως, ὅτι θὰ ἔπρεπε τὸ ἀνοίγμα αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι τόσο μεγάλο, ὅπως προβλέπεται ἀπὸ τὴν διάταξη, προκειμένου ἀκριβῶς νὰ ἀποφεύγονται οἱ ἀυθαιρεσίες καὶ οἱ παρεξηγήσεις ὅπωςδῆποτε τῶν Οἰκονομικῶν Ἐφόρων.

Ἐπανέρχομαι —καὶ τελειώνω, κ. Πρόεδρε— ὅτι περιμένω μία ἀπάντηση ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργό, στὸ θέμα τὸ πρῶτο, ποὺ ἀναφέρεται στὴν παρ. 3, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παρ. 2 τοῦ ἄρθρου 75 τοῦ Ν.Δ. 118/73.

Συνεδρίασις ΜΗ΄ - 27 Σεπτεμβρίου 1978, σελ. 1605

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΒΟΛΑΣ: Εἶχα ὑποστηρίξει ἀπὸ τὴν ἀρχή, κ. Πρόεδρε, ὅτι εἰδικὰ γιὰ τὶς μισθώσεις τὸ τεκμήριο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ ὀδηγήσει σὲ ἀποδυνάμωση τῶν μέτρων ποὺ λήφθηκαν γιὰ πάγωμα τῶν μισθωμάτων. Αὐτὸ τὸ ἄρθρο ἔρχεται ξεκάθαρα καὶ ἐπιβεβαιώνει ὅτι θὰ ἀποδυναμωθοῦν αὐτὰ τὰ μέτρα.

Ἀναγνωρίζει πράγματι, ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ τῆς καθιέρωσης τοῦ τεκμηρίου τοῦ ἐνοικίου, θὰ δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις ποὺ θὰ ὀδηγοῦν τοὺς πολίτες (συμβαλλόμενους) στὴν φοροδιαφυγή, γιατί δημιουργεῖται σύμπτωση συμφερόντων μισθωτοῦ καὶ ἰδιοκτητοῦ καὶ ἔχουν κάθε συμφέρον καὶ οἱ δύο νὰ ἐμφανίζουν μικρότερο μίσθωμα. Γι' αὐτὸ ἐπομένως δικαιωνόμαστε σ' αὐτὸ ποὺ ἰσχυρισθήκαμε στὴν ἀρχή.

Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1611: Κύριε Πρόεδρε, δὲν εἶναι ἀκριβὲς αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ κύριος Ὑπουργός, ὅτι ἡ περίπτωση τῆς ἐπιβολῆς τῶν παρεπομένων ποινῶν, ἀφαιρέσεως ἀδείας συμμετοχῆς σὲ δημοπρασίες κλπ., ἐφαρμόζεται μόνον ὅταν ὑπάρχει διαφορὰ φόρου 500.000 δραχμῶν, γιὰτὶ μετὰ τὴν δ' περίπτωση ἀναφέρεται:

Αἱ διατάξεις τῆς παρούσης παραγράφου ἐφαρμόζονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις καὶ ἐπὶ μὴ καταβολῆς ἢ ἐλλειποῦς καταβολῆς τελῶν χαρτοσήμου.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΟΚΟΒΟΣ (Ὑφυπ. Οἰκονομικῶν) σελ. 1611: Πάλι ἄνω τῶν 500.000 δρχ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1611: Ὅμως ἂν τὸ συνδυάσουμε μὲ τὴν παρ. 6 ἢ ὁποία λέει:

6. Ἐπὶ τῆς ἐξωδίκου ἢ τῆς κατὰ διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 4600/1966 «περὶ ρυθμίσεως θεμάτων τινῶν τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων» λύσεως τῆς διαφορᾶς δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου, ἀγόμαστε στὸ συμπέρασμα ὅτι μὲ τὶς ποινὲς αὐτὲς ἡ Κυβέρνηση μᾶλλον ἐπιδιώκει νὰ δώσει ὑπερεξουσίες καὶ πάλι στοὺς οἰκονομικοὺς ἐφόρους καὶ νὰ ὑποχρεώνει τὸ φορολογούμενο νὰ δεχθεῖ τὴ διοικητικὴ ἐπίλυση τῆς διαφορᾶς.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΟΚΟΒΟΣ (Ύφυπ. Οικονομικῶν): Εἶναι διάταξη ἐκ λόγων ἐπιεικείας.

Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1611: Ἐξ ἐπιεικείας, κύριε Ὑπουργέ, ἀλλὰ ξέρουμε στὴν πράξη ὅτι ὅταν ἐπιβάλλονται τέτοιες ποινὲς ὑποχρεώνεται, θέλει δὲ θέλει, ὁ φορολογούμενος, νὰ δεχθεῖ ἔστω καὶ ἐπαχθῇ γι' αὐτὸν συμβιβασμόν, προκειμένου ν' ἀποφύγει τὶς βαρύτερες ἐπιβαρύνσεις.

Ἄς φαίνεται τόσο ἀθῶος. Στὴν πράξη καταλήγει σὲ βάρος τοῦ φορολογούμενου.

Δ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ σελ. 1615: Φοβοῦμαι πάρα πολύ, κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἡ παρεπόμενη ποινὴ τῆς στέρησης τοῦ δικαιώματος προστασίας ἀπὸ τὸ νόμο περὶ ἐμπορικῶν μισθώσεων ἀνοίγει διάπλατα τὶς πόρτες σ' αὐτοὺς ποὺ ρέπουν πρὸς τὴν κατάδοση καὶ ἀνοίγει διάπλατα ἐπίσης τὶς πόρτες γιὰ καταστρατήγηση τοῦ νόμου περὶ ἐμπορικῶν μισθώσεων ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν. Γιατὶ μὲ τὴν παράγραφο 2 ποὺ προβλέπονται οἱ ἴδιες ποινὲς καὶ γιὰ τοὺς ἐπιτηδευματίες, χωρὶς νὰ συντρέχουν οἱ προϋποθέσεις τοῦ ἀρθροῦ 43, μπορεῖ κάλλιστα καὶ ἔχει συμφέρον ὁ ἰδιοκτήτης νὰ καταγγεῖλει μία μικρὴ φορολογικὴ παράβαση γιὰ τὸν μισθωτὴ, προκειμένου νὰ πετύχει καὶ εἶναι εὐκόλο νὰ γίνεи, τὴν ἔξωση καὶ τὴν ἀπώλεια τῶν δικαιωμάτων τοῦ μισθωτῇ ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸν νόμο περὶ ἐμπορικῶν μισθώσεων. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐπιμένουμε ὅτι τουλάχιστον γιὰ τοὺς φερόμενους ὡς παραβάτες τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἀρθροῦ 44, θὰ πρέπει νὰ καταργηθεῖ ἡ ποινὴ τῆς στέρησης τοῦ δικαιώματος προστασίας ἀπὸ τὸν νόμο περὶ ἐμπορικῶν μισθώσεων.

Δεύτερο, δὲν μπορῶ νὰ ἀντιληφθῶ τὴν ἔννοια τῆς παραγράφου 7 ποὺ λέγει, ὅτι ἡ ποινικὴ δίωξη ἀσκεῖται κατ' αἴτηση τοῦ ἀρμοδίου οἰκονομικοῦ ἐφόρου ὑποβαλλομένη ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς μηνός. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως αὐτὴ ἡ αἴτηση ἡ ὑποβαλλομένη ἐντὸς μηνός τί ἔννοια θὰ ἔχει; Θὰ ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἐγκλήσεως; Καὶ γιατί δὲν ξεκαθαρίζεται, ὅπως γινόταν καὶ μὲ τὴν προηγούμενη νομοθεσία ποὺ προβλεπόταν ὅτι διωκόταν τὸ ἀδίκημα τῆς φοροδιαφυγῆς κατόπιν ἐγκλήσεως τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου; Ἄς ξεκαθαρισθεῖ τὸ πρᾶγμα γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν παρερμηνεῖες ἀπὸ τὰ Δικαστήρια.

Ἄν ὅμως δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἐγκλήσεως θὰ πρέπει νὰ μὴν ἀναφερθεῖ καθόλου, ὥστε νὰ ἰσχύει ἡ γενικὴ ἀρχὴ ὅτι διώκεται ἀτεπαγγέλτως τὸ ἀδίκημα ποὺ καθιερώνεται, ὅποτε νὰ μπορεῖ ὁποιοσ-

δήποτε, όταν υπάρχουν παραβάσεις, να τις καταγγέλλει και να κινείται ή ποινική δίωξη.

Πέραν απ' αυτό στην προτελευταία παράγραφο, αν πάρω υπ' όψει όλα όσα έχει αποδείξει ή εμπειρία του παρελθόντος και γράφονται και σε άρθρο σημερινής εφημερίδος ότι υπάρχουν πολλές παραβάσεις και μάλιστα μεγάλων επιχειρήσεων, των φορολογικών νόμων που δεν έρχονται στην δημοσιότητα, τί εξυπηρετεί αυτή η διάταξη; Έξυπηρετεί την επιδίωξη να δημοσιεύονται οι παραβάσεις των φορολογικών νόμων στις εφημερίδες ή μήπως να δημιουργούνται απλώς έντυπώσεις και να μένει γράμμα κενό που δεν θα εφαρμόζεται. Θα έπρεπε έφ' όσον έχουμε παραβάσεις φορολογικών νόμων και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό, όπως παρατηρείται συχνά, υποχρεωτικώς να δημοσιεύονται στις εφημερίδες τα ονόματα των παραβατών και οι έφοροι να υπόκεινται σε ποινές αν δεν εκπληρώνουν την υποχρέωσή τους για να λαμβάνει γνώση και ο Έλληνικός Λαός και να γνωρίζει ποιοι κάνουν τις παραβάσεις και ποιοι είναι αυτοί που τιμωρούνται με μηδαμινές ποινές. Για να δικαιωθεί ο ισχυρισμός του ΠΑΣΟΚ και της 'Αντιπολίτευσης γενικά ότι όλα αυτά τα μέτρα δεν έχουν σαν στόχο να πλήξουν την φοροδιαφυγή στο μεγάλο κεφάλαιο, αλλά έχουν σαν στόχο να πλήξουν την μικρή φοροδιαφυγή στα μικρά κυρίως στρώματα.

